

William Naphy

BORN TO BE GAY
HISTORIJA HOMOSEKSUALNOSTI

Sarajevo, Beograd, Zagreb 2012.

Edicija *Questioning* Sarajevskog otvorenog centra
ediciju uređuje Saša Gavrić

naslov: BORN TO BE GAY,
HISTORIJA HOMOSEKSUALNOSTI

autor: William Naphy
prevod: Arijana Aganović
DTP_naslovnica: Filip Andronik

za izdavače: Saša Gavrić, Boban Stojanović, Zvonimir Dobrović

naslov izvornika: BORN TO BE GAY. HISTORY OF HOMOSEXUALITY
Tempus Publishing Limited, 2006.
www.tempus-publishing.com

izdavači: Sarajevski otvoreni centar, Sarajevo;
Queeria, Beograd; Domino, Zagreb

Projekt je realizovao Sarajevski otvoreni centar uz
finansijsku podršku Ambasade Kraljevine Norveške
u Bosni i Hercegovini.

© Autor i Tempus Publishing Limited. Za ovo izdanje Sarajevski otvoreni centar

ISBN za Bosnu i Hercegovinu: 978-9958-9959-5-8

ISBN za Hrvatsku: 978-953-773-0079

ISBN za Srbiju: 978-86-913181-1-6

William Naphy

BORN TO BE GAY

**HISTORIJA
HOMOSEKSUALNOSTI**

Prevela Arijana Aganović

SARAJEVSKI OTVORENI CENTAR, SARAJEVO

QUEERIA, BEOGRAD

DOMINO, ZAGREB

SADRŽAJ

PREDGOVOR

SMJEŠTANJE LJUDI U KUTIJE	7
--	----------

JEDAN

PRIJE SODOME I GOMORE

(-1300. g.p.n.e.)

Udruženi u životu, udruženi u smrti

Grobnica Niankhkhnuma i Khnumhotepa (2430. g.p.n.e.)	15
--	----

DVA

ROĐENJE HOMOFOBIJE

(1300 – 100. g.p.n.e.)

Oni moraju biti usmrćeni

(Levitski zakon 20:13 o seksualnom odnosu između muškaraca – 6. v.p.n.e.)	34
---	----

TRI

KLASIČNE CIVILIZACIJE I ROĐENJE KRŠĆANSTVA

(100. g.p.n.e.–600. g.n.e.)

Svake žene muž i svakog muškarca žena

Julije Cezar, kao što je opisao Svetonije (75–160. g.n.e.)	51
--	----

ČETIRI

ZATVARANJE SVIJESTI

(600–1550)

Amir želi vidjeti kako izgledam kada sam sodomiziran

(Al-Dalal na suđenju 1450)	93
----------------------------------	----

PET

ŠIRENJE KRŠĆANSKIH "VRIJEDNOSTI"

(1550–1800)

Jer su bijeli ljudi mislili da je u pitanju zlo

(Winnebagov komentar na odbijanje berdačea – 1930-tih) 145

ŠEST

KOLONIZIRANE MISLI

(1800–2000)

Odrasli su na svoj prirodni način

(Pripadnik plemena Herero u obraćanju kršćanskom
misionaru – Namibia, 1906) 236

ZAKLJUČAK

PONOVNO OTKRIVANJE RAZLIČITOSTI 319

BIBLIOGRAFIJA 323

PREDGOVOR

SMJEŠTANJE LJUDI U KUTIJE

Svaka historija homoseksualnosti bi trebala početi suočavanjem dvije povezane, ali razdvojene problematike vezane za seksualnost. Na prvom mjestu se nalazi pitanje “priroda *nasuprot* vaspitanja”. Ustvari, da li je preferiranje suprotnog spola, ili istog, rezultat genetske predispozicije ili je u pitanju vaspitanje? Primamljivo je, i suviše lako, odgovoriti kako je u pitanju vjerovatno kombinacija toga dvoga te naprsto ići dalje. Kakogod, ovo je previše pojedno-stavljenio i ignoriše pravo pitanje postavljeno (i prepostavljeno) ovom raspravom.

Iako bi neko raspravljao o tome da je “priroda” (tj. genetika), primarni faktor pri određenju seksualne orijentacije, to ne znači da će se pojedinac ponašati u skladu sa “genetskom predispozicijom”. To znači da bi osoba mogla biti genetski sklona tome da ju privlači isti spol, ali da ona tu žudnju sublimira, stupi u brak, ima djecu i nikada ne ostvari istospolni odnos. U ovakvim uslovima vlastita kultura, religija, zakoni i vrijednosti mogu dovesti do kratkog spoja u predispozicijama.

Na isti način, skoro svaki pojedinac na razvijenom Zapadu je odrastao u okruženju koje stalno i nemilosrdno prikazuje “heteroseksualnost” kao normu. Uprkos ovom nadmoćnom “vaspitanju” od strane društva na makro nivou, i od strane roditelja na individualnom, mikro nivou, od najranijih godina značajna manjinska populacija stupa u istospolne aktivnosti. Stoga se, u ovom slučaju, široko rasprostranjeno socio-kulturno vaspitanje čini nesposobnim da zaobiđe istospolne osjećaje ili da zaustavi istospolne seksualne aktivnosti. Da li ovo upućuje na to da je genetika utjecajnija od vaspitanja? Da li ovo implicira da je društveni i kulturni kontekst svakog pojedinačnog odrastanja

nedovoljan da ojača, ili, što je rjeđe u slučaju veoma “liberalnih” domaćinstava, da prevaziđe specifičnosti individualnog odrastanja?

Jasno, pitanje je mnogo kompleksnije od same opozicije prirode (genetike) i vaspitanja (odgoja). Također, nije u pitanju ni samo “kombinacija to dvoje”. Ako postoji genetska predispozicija za istospolnu privlačnost (čini se da mnoge skorije studije o ljudima i životinjama sugerisu da ovo može biti slučaj), tu je onda mnogo više od dokaza koji upućuju na to da ova genetska predispozicija nije sveobuhvatna, niti se radi o slučaju ili/ili (“gej” ili “strejt”). Raspon seksualnih aktivnosti među pojedincima u različitim periodima njihovih života sugerise da seksualnost operira u kontinuumu. Također, čini se da su pojedinci sposobni za očuvanje seksualnog života za koji se čini kao da odstupa od njihovih “sklonosti” i, u nekim slučajevima, vlastitim izborom nemaju seksualnog života (s drugima). Postoji li gen za celibat, neko bi se upitao?

Stoga argument iz perspektive prirode i genetike nije dovoljan, odnosno kompletan. U isto vrijeme, objašnjenje nenormativne seksualnosti kroz vaspitanje također ne uspijeva objasniti širok spektar ljudske seksualne aktivnosti. Što je još važnije, mnogi argumenti koji stoje na strani prirode i vaspitanja pretpostavljaju da postoji normativni tip seksualne aktivnosti (suprotno seksualnoj privlačnosti) i da se moraju pronaći “rješenja” za “devijaciju” od ove norme. Da su pitanja preokrenuta i da se od naučnika i sociologa traži da dokažu postojanje genetskog ili socio-kulturnog “objašnjenja” za privlačnost ka suprotnom spolu, reakcija bi bila zbnjujuća ili zabavna. Zaista, čitava argumentacija liči na društveni konstrukt više nego na bilo šta drugo. Zapadna društva pokušavaju da pronađu sveobuhvatna objašnjenja zašto određene osobe imaju seksualne odnose sa drugim određenim osobama. Ova objašnjenja su tražena zbog toga što su ključna za trenutne društvene, kulturne, pravne i političke rasprave u zapadnim društvima. Da su ova društva, na primjer, imala manje ili nikako interesa za seksualnu privlačnost

pojedinaca i da nisu napravila pravnu distinkciju među tipovima seksualnih aktivnosti ili uparivanja, postojalo bi malo interesa za raspravu. Stoga je pitanje “priroda *nasuprot* vaspitanja” dobrim dijelom diskusija koja proizlazi iz specifičnog konteksta rasprava u zapadnim društвима o prikladnoj društvenoj i pravnoj reakciji na nenormativne seksualne aktivnosti.

Ovo nas vodi ka drugoj i mnogo važnijoj raspravi koja proizlazi iz bilo koje diskusije o seksualnosti: esencijalizam *nasuprot* konstrukcionizma. Ove dvije, donekle zastrašujuće riječi fokusiraju se na cjelokupno pitanje seksualnog “identiteta”. Esencijalisti u suštini raspravljaju o tome kako postoje pojave kao što su homoseksualnost, biseksualnost i heteroseksualnost. Društva mogu koristiti različite etikete i mogu odgovarati na različite načine pojedincima koji su homoseksualci, biseksualci ili heteroseksualci. Međutim, suštinska stvar ostaje da su ovo “stvarni” identiteti koji su svojstveni (ili esencijalni) pojedinačnim i ljudskim uslovima.

Konstrukcionisti bi, sa druge strane, raspravljali o tome da su ovakvi termini (homoseksualnost) jednostavno društvene i kulturne kategorije. One zapravo ne postoje izvan ovih etiketa. Stoga, “homoseksualac” je neko ko razumije ko je i šta je ona/on kao “homoseksualac” (ili “gej”), zato što ona/on živi u društvu koje etiketira njeno/njegovo ponašanje na određen način. U društвима u kojima ne postoje ovakve etikete ne bi bilo inherentnih kategorija i ograničenja. Osoba koja je stupila u istospolnu vezu u društvu bez ovih kategorija ne mora, na neki način, uočavati da je drukčija od nekoga ko nikada nije stupio u istospolnu vezu. U ovom modelu, opisujući nekoga kao “gej” nije isto kao reći da je neko “visok” ili “plav”. “Gej” nije esencijalna ljudska karakteristika, već je više način definisanja i kategorisanja (čak etiketiranja) pojedinca njegovim ponašanjem. Možemo uspostaviti analogiju pretpostavljajući tri kategorije: sportski tip (aktivno se bavi sportom), posmatrač-sportista (voli da prati sport) i nesportista. U nekim kulturama pojedinci mogu biti okarakterisani ovim terminima. Međutim, u kulturama bez opsežno

organizovanih sportskih aktivnosti takve razlike su beznačajne, budući da “takmičarski nastrojen”, “ugovoren” i “netakmičarski” mogu definisati slične lične značajke i pristupiti prilikama. Ovaj set kategorija se nikada ne bi u potpunosti posložio, i obuhvatio bi čitav dijapazon drugih društvenih i kulturnih vrijednosti. Oni bi imali smisla, međutim, i u njihovim sopstvenim kulturama. Najjednostavnije rečeno, ovako konstrukcionisti posmatraju kategorije povezane sa seksualnošću. Ova distinkcija nije samo druga verzija argumenta “priroda *nasuprot* vaspitanja”. Priroda *nasuprot* vaspitanja govori o razlozima zašto ljudi stupaju u seksualne odnose sa određenim ljudima, dok se rasprava esencijalizam *nasuprot* konstrukcionizma fokusira na to kako se pojedinci i društva identificiraju, kategoriziraju i objašnjavaju seksualno ponašanje. Ili, ako posmatramo na drugi način, priroda *nasuprot* vaspitanja pokušava da razumije šta neko radi dok se druga debata vodi oko toga šta se *podrazumijeva* da neko radi.

Ako je pitanje “priroda *nasuprot* vaspitanja” krucijalno za savremene rasprave o “pravima” i pravu, onda je pitanje “esencijalizam *nasuprot* konstrukcionizma” puno važnije, iako uglavnom nepoznato. “Priroda *nasuprot* vaspitanja” se često koristi kao argument za to da pojedinci koji stupaju u nenormativne seksualne prakse ne bi trebali biti diskriminisani više nego pripadnici rasnih ili etničkih manjina (zbog genetike ili zbog nacionalnog porijekla) ili pripadnici religijskih manjina (zbog nenormativnih vjerovanja). Stoga, argument je da “homoseksualci”, na primjer, ne bi smjeli biti diskriminisati jer bi njihove seksualne inklinacije mogle biti genetske (kao i crna koža – argument prirodnosti) ili rezultat vaspitanja *nasuprot* izboru (kao što se može biti Jevrejem ili katolikom – argument vaspitanja). Ovo se pokazalo vrlo moćnim argumentom iako je žustro pobijan od strane onih koji tvrde da se istospolne aktivnosti ne tiču inklinacije nego su prosto stvar izbora (tj. iste su kao i svaki drugi “grijeh”) te im se može oduprijeti i daju se prevazići. Kao čisti izbor, istospolne seksualne aktivnosti ne zaslužuju posebnu pravnu protekciju ništa više od sportskog padobranstva ili nekog drugog “hobija”.

Kada neko postavi sporna pitanja svojstvena “esencijalizmu *nasuprot* konstrukcionizma”, rasprava se radikalno mijenja. Ovaj pristup upućuje na to da ne postoji nešto takvo kao što su različite seksualne kategorije (konstrukcionizam) i da je cijelokupno seksualno ponašanje u jednom kontinuumu. Najviše što neko može da kaže jeste da je privlačnost ka suprotnom spolu više “uobičajena” historijski, iako je seks sa oba spola postao skoro pa “uobičajen”, naročito u kulturama bez jakih religijskih stava o seksualnim aktivnostima. Esencijalizam bi prepostavio da “homoseksualnost”, na primjer, nije jednostavno genetska predispozicija nego više nešto fundamentalno i ključno za vlastiti identitet (više kao biti Jevrej, što ima etničke/genetske – i religijske/vaspitne – konotacije).

Ova debata bi se mogla iskoristiti kao argument za to da je smatranje, definisanje ili gonjenje nekoga kao “homoseksualca”, zapravo, historijski *abnormalno i neprirodno*. Seksualni činovi takvih osoba jesu samo to – činovi. Druga strana u debati mogla bi na to odgovoriti kako bi, upravo zbog toga, bilo prihvatljivo kriminalizovati specifične činove bez iznošenja prepostavke o pojedincima/kama (što je slično stavu “mrzi grijeh, ne grijesnika” kod nekih kršćanskih denominacija). Razlika je u tome da je “esencijalizam *nasuprot* konstrukcionizmu” rasprava koja smiješta diskusiju o seksu, seksualnosti i seksualnim aktivnostima u društvenu i kulturnu stvarnost, dok “priroda *nasuprot vaspitanju*” većim dijelom smiješta raspravu unutar individualnih i njegovih/njenih vlastitih životnih iskustava. Oboje se može iskoristiti kao tvrdnja za ili protiv “tolerancije” ili “dekriminalizacije”; nijedna ne dozvoljava bilo kojoj od dvije strane u trenutnim debatama da pobijedi. Međutim, one drugačije fokusiraju probleme.

Potreбно je kazati nekoliko dodatnih riječi o strukturi ovog djela. Korišten je široki hronološki pristup, koji namjerava ispitati stavove vezane za istospolne odnose širom svijeta, otprije u isto vrijeme, tako da postoji određena količina geografskog “preskakanja”. Svako poglavlje, stoga, služi kao blic prikaz

istospolnih odnosa u datom periodu. Unutar poglavlja geografska se područja nastojalo tretirati više ili manje odvojeno. Stoga, trebalo bi biti moguće za čitaoca zainteresovanog, na primjer, za Daleki istok da se pomjera od poglavlja do poglavlja fokusirajući se na one dijelove svakog poglavlja koji se odnose na Daleki istok.

Sposobnost da posmatramo nezapadne historije detaljno, od životnog je značaja za bilo koju historiju homoseksualnosti. Namjera ove knjige jeste da bude historija istospolnih seksualnih aktivnosti širom svijeta. To *neće* biti historija zapadne homoseksualnosti gdje će samo neke aluzije o ostatku svijeta biti dotaknute. Kao rezultat, ovdje je dosta historije koja je nepoznata zapadnim čitaocima (po svojoj prirodi glavnoj ciljanoj grupi ove knjige). Međutim, Dipesh Chakrabarty nas je podsjetio da je danas jedan od najčudnovatnijih aspekata historije taj da se od nezapadnjaka očekuje da budu upoznati sa velikim previranjima zapadne historije, ali zapadni historičari (amateri i profesionalci) osjećaju se slobodnim da u potpunosti ignorantski pristupe historiji nezapadnih društava i kultura. Ako postoji ikakva realna nada da se istospolne seksualne aktivnosti sagledaju u širem opsegu ljudske egzistencije širom svijeta i kroz historiju, onda se ova zapadnocentričnost ne smije tolerisati.

Za nadati se da će zapadni čitaoci ustrajati i biti istinski ponukani da uvide kako homoseksualnost nije zapadni fenomen sa nekim odjecima u drugim kulturama u prošlosti i sadašnjosti. Radije, stvarna familijarnost i eksploracija historije nezapadnih kultura služi brojnim svrhama. Prvo, homoseksualnost se posmatra kao normativ, iako neuobičajeno, i historijski i geografski u historiji čovječanstva. Drugo, pretpostavke i predrasude zapadnog kršćanskog društva će biti posmatrane kao sasvim bizarne u širem kontekstu ljudskog iskustva. Treće, zapadnjaci će biti primorani da se suprotstave realnosti da njihova historija nije "Historija" i da su se velike civilizacije razvile i da postoje odvojeno od zapadno-kršćanskih kultura. Ako historija homoseksualnosti ostane većinom zapadni fenomen, onda kritika zapadnih religijskih konzervativaca ostaje moćna – kao

posljedica, historija jednostavno prikazuje trenutnu raspravu između (različitih) Božij(e)ih riječi (judaizma, kršćanstva i islama) i "sodomista". Međutim, kada se tretira kao jednaka historija u širem svjetskom, globalnom kontekstu, neko bi mogao brzinski uočiti kako "abnormalni" monoteizam, anti-seks, anti-zadovoljstvo odgovaraju istospolnim seksualnim aktivnostima i privlačnostima. Smještanje zapadnjačke homoseksualnosti na njeno globalno "mjesto" također dobro i istinski smiješta zapadni religijski odgovor istospolnom seksualnom ponašanju na *njegovo* mjesto – koje je marginalno, neuobičajeno i, u širem kontekstu historije čovječanstva, abnormalno.

Raspodjela poglavlja stavlja fokus na širenje monoteizma koji izrasta iz judaizma s njegovim pratećim akcentom na seksualni moral. Stoga, u prvom poglavlju ćemo obratiti pažnju na stanje prije pojave judaizma. Kako poglavlja odmiču judeo-kršćansko-islamski običaji se šire svijetom i starije politeističke (i poliseksualne) tradicije bivaju smijenjene pod teškim utjecajem seksualnih stavova ove tri velike, isprepletene monoteističke religije Srednjeg istoka. Do vrhunca evropske dominacije svijetom (oko 1900. godine), ti običaji su postali dominantni širom svijeta. Kasnije će se razmatrati kako je reakcija na i odbijanje ove zapadne moralne hegemonije izrasla, ne iz drugih kultura ponovo dokazujući prethodno postojanje društvenih i kulturnih vrijednosti i tradicija, već u sklopu zapadne kulture koja je potopila svijet u kasnom 19. vijeku. Tako se o pitanjima seksualnosti širom svijeta debatuje koristeći jezik – i konstrukte – Zapada, i onda kada su "za" i onda kada su "protiv" pojedinaca/ki koji/e stupaju u istospolne odnose.

Prije nego što su naširoko prihvaćeni judeo-kršćansko-islamski običaji o seksualnosti, veći dio svijeta je imao malo ili nimalo interesa za istospolne seksualne aktivnosti i, u mnogim slučajevima, imao je relativno pozitivan (ili prilično bezazlen) pogled na njih. Ironija je da trenutne rasprave o istospolnim odnosima često vide većinu bučnih "anti" koje iznose pripadnici kultura koje su se dugo i teško borile da odbace jaram zapadne dominacije.

Ova rasprava o istospolnim seksualnim aktivnostima posebno naglašava da je vladavina Zapada u stranim zemljama bila prilično kratkog vijeka; njegova kontrola nad svjetskom ekonomijom dokazano je dugotrajnija; njegov utjecaj na druge kulture sve se više širi. Međutim, njegova kontrola nad nezapadnim umovima i moralitetima pokazala se još otpornijom i toliko uspješnom da je "internalizirana". Mnoge nezapadne kulture su tako efektno naturalizovale viktorijanska pravila što se tiče istospolnih i rodnih odnosa (na primjer, uloga žene) da odbijaju da ovi stavovi budu strani, i zaista, odbijaju aspekte predkolonizacijske historije koja izgleda da odstupa od ovog moralnog identiteta.

Jedna od ključnih svrha ovog djela biće da razmotri utjecaj koji je ovo usvajanje zapadnjačkih seksualnih običaja (od strane kultura koje je prethodno kolonizirao Zapad) historijski imalo i danas ima na rasprave o homoseksualnosti u tim kulturama.

JEDAN

PRIJE SODOME I GOMORE

(-1300. g.p.n.e.)

Udruženi u životu, udruženi u smrti

Grobnica Niankhkhnuma i Khnumhotepa

(2430. g.p.n.e.)

Najupečatljivija značajka svijeta prije pojave Mojsijevog zakona (zakoni, počevši od deset Božjih zapovijedi, koje je Bog naredio Izraelćanima preko Mojsija) jeste u tome koliko je malo bilo kultura koje su imale ikakva značajnija "moralna" stanovišta o istospolnim aktivnostima. Kao što ćemo vidjeti, do te mjere da se, ako je ikada i bilo govora o tom pitanju, on ticao više "pozicije" nego "partnera". Drugim riječima, većina kultura izgleda su prihvatale da muškarci mogu imati seksualne odnose s drugim muškarcima, ali se smatralo da je svako ko je bio u pasivnoj poziciji (u analnom odnosu) na neki način bio manje mušarac. Međutim, čak je i pitanje pasivnosti postalo beznačajno ako je pasivni partner bio adolescent (recimo, četrnaest do dvadeset godina starosti).

Zaista, sa religijske tačke gledišta, element koji se najviše ističe je taj kako su mnoge od nemonoteističkih religija imale bogove i božice koji su stupali u istospolne odnose (u različitim oblicima) u mitologiji kultova. Za većinu religija prije pojave monoteizma na srednjem istoku modeli (bogovi/božice) važe za nekoga kome se divi, ko se opornaša i obožavanje je prikazivalo seksualno ambivalentnu sliku – u praksi, biseksualnost je bila teološka norma.

Tamo gdje postoje moralni zakoni koji prethode i anticipiraju Mojsijev zakon malo se obraća pažnja na samu seksualnu

aktivnost. Hamurabijev zakon (vjerovatno prvi pisani zakonik u povijesti ljudskoga roda, koji je Babiloncima naložio kralj Hamurabi oko 1700. g.p.n.e.), na primjer, govori o zemlji, posuđivanju novca, krađi i o nizu drugih zločina. Također, govori o silovanju, prostituciji, bludu i preljubi. Međutim, u svim ovim posljednjim naglasak nije na seksualnom činu nego na smislu "gubitka vrijednosti" žene. Po zakoniku seks može biti nešto što muškarca (oca ili muža) lišava vrijednosti. Osim toga, malo je interesa za seksualnu aktivnost (iako, da budemo pošteni, tu neki paragrafi nedostaju, koji doduše spadaju u sekciju koja je udaljena od odjeljka koji upućuje na seksualne aktivnosti).

Prije pojave bliskoistočnog monoteizma (u vidu judaizma i, kasnije, kršćanstva i islama) religija je na istoku bila ispunjena svim varijacima i permutacijama seksualne aktivnosti. Još važnije, bogovi su bili seksualno aktivni. Na primjer, u Egiptu, bog Oziris je imao incestuzni seksualni odnos sa svojom sestrom (Izis), što je rezultovalo bogom Horusom. Veliki babilonski bog Ištar zaveo je mitskog heroja Gilgameša, koji je bio u vezi sa drugim herojem muškarcem; u Kaananu, El (vrhovni bog) imao je seksualni odnos sa Ašeran. Nešto dalje (kao što ćemo detaljnije vidjeti kasnije) Hindusko vjerovanje bilježi da je bog Krišna bio seksualno aktivan sa mnogim svojim ženama, dok je bog Samba, sin Krišne, zavodio smrtnе žene i muškarce. U grčkom mitu Zeus je oženio Heru, proganjao je žene, oteo prelijepog mladog muškarca (Ganimeda) i masturbirao; Poseidon je oženio Amfitritu, progonio je Demetru i silovao Tantalusa; Apolon je bio ozloglašeno biseksualan. Ova obijesna i nediferencirana seksualnost bila je također karakteristika rimskih vjerovanja u bogove i božice.

Kako su vjernici vidjeli svoje bogove upletene u mnoge seksualne činove, teško da će iznenaditi da su seks i seksualna aktivnost postali važna karakteristika, ne samo religijskog uvjerenja već i obožavanja i prakticiranja. Ljudi su imitirali svoje bogove i božice, stoga, u mnogim kulturama svećenici su ritualno razdjevičavali devojke (nekada u veoma ranim godinama) prije njihovih ugovorenih brakova te je sveta (ritualna) prostitucija bila

skoro pa univerzalna. Na primjer, u starom Egiptu, djevojčice su mogle biti razdjevičene sa šest godina starosti, što je praksa na koju aludira “humor” u Petronijevom *Satirikonu*. Kod njega Kartila, svećenica Prijapa (faličkog boga), kaže, “Neka me Junona uništi ako mogu da se sjetim kada sam bila djevica”. Kao što je historičar Sussman objasnio:

Muške i ženske prostitutke, koje su služile povremeno ili stalno i koje su prakticirale heteroseksualne, homoseksualne oralno-genitalne, bestijalne i druge oblike seksualnih aktivnosti, pružale su svoje (seksualne) usluge u ime hrama.

Seksualni odnos skoro je univerzalno viđen kao aspekt obožavanja. Muške i ženske prostitutke su imale spolni odnos sa muškim obožavateljima u svetištima i hramovima antičke Mezopotamije, Fenicije, Kipra, Korinta, Kartage, Sicilije, Egipta, Libije, zapadne Afrike, kao i antičke (i, do 1948., moderne) Indije. U antičkom Egiptu, Mezopotamiji i Kaananu, vladar i sveštenica jednom godišnje su ritualno stupali u seksualni odnos.

Čak je i u biblijskom Izraelu bilo pokušaja da se ponovo uvede prostitucija u hram i njima su se božanski kraljevi Izreala morali oduprijeti (nasiljem i masakrima) od strane pobožnih kraljeva Izraela. Biblija bilježi da je kralj Asa “protjerao muške ritualne prostitutke iz zemlje” (I *Kraljevi* 15:12). Njegov sin Jošafat “je očistio zemlju od ostatka muških ritualnih prostitutki koje su ostale ondje čak nakon vladavine njegovog oca” (I *Kraljevi* 22:46). Situacija je ostala problematična, čak i u srcu monoteističkog Izraela, da je kasniji kralj Jošua (kao dio njegovog obnavljanja Mojsijevog zakona) morao pročistiti zemlju od različitih kultova (Ašerah i Baal) u kojima je seks bio suštinski dio (II *Kronika* 34:3–8). Ove prakse nisu ograničene na antički Bliski istok. U kasnijim poglavljima vidjet ćemo istrajnju prirodu (muške i ženske) prostitucije u hramu u hinduističkim religijskim procesijama, sve dok nije stavljena van zakona i to ne pod britanskim/

kršćanskim Radžom nego pod prvom Indijskom nezavisnom vladom od 1948. godine. Jednako tako, u 14. vijeku kineski izvori bilježe da su tibetanski religijski običaji uključivali seks između muškaraca i da su se praktikovali na dvoru mongolskog vladara. Zaista, na Šri Lanci budističko obožavanje božice Patini dugo je uključivalo muške, transvestitske svećenike.

Ključna stvar je ta da je seks bio nediferenciran. Rod partnera boga ili božice (ili obožavaoca) se uzimao malo ili nimalo u obzir. Seksualni izbor je bio jednostavno pitanje ukusa. Ono što je stvarno bilo važno u prošlosti jeste ko je šta radio kome (ne identitet ili rod "koga"). Kao što je historičar Nussbaum kratko i precizno zapisao:

Antičke kategorije seksualnog iskustva znatno su se razlikovale od naših... Centralna distinkcija u seksualnom moralu je bila distinkcija između aktivnih i pasivnih uloga. Rod objekta [nije bio] sam po sebi moralno problematičan. Dječaci i žene [su bili] veoma često tretirani naizmjenično kao objekti [muške] žudnje. Ono što [je bilo] društveno važno jeste da penetriraš a ne da budeš penetriran. Seks [je bio] posmatran fundamentalno ne kao uzajamno djelovanje, već kao nešto što se radi nekome.

Judaizam je, kao što ćemo vidjeti u sljedećem poglavljju, uveo prilično drukčiju društvenu konstrukciju za seksualne odnose. U jevrejskom vjerovanju, rod pojedinaca (njihov broj i njihovi familijarni odnosi) bio je od najvećeg značaja. Kao mala plemenska grupa okružena neprijateljskim silama imala je potrebu da se ojača i poveća te je prokreacija imala značajno mjesto. Seksualni odnos nije bio i nije mogao biti bezznačajno pitanje seksualnog spajanja ili onoga "raditi nešto nekome". Seks je bio isključivo vezan za prokreaciju.

Ako je judaizam bio "abnormalan", kao što ćemo sugerisati dalje, u svojim pogledima na seksualni odnos, šta je onda bilo

normalno? Greenberg je, u svojoj *Konstrukciji homoseksualnosti*, sumirao sveprisutnu prirodu homoseksualnosti u antičkom svijetu:

sa samo nekoliko izuzetaka, muška homoseksualnost nije bila stigmatizirana ili potisnuta sve dok je bila u saglasnosti sa [društveno konstruisanim i kulturno prihvaćenim] normama po pitanju roda i razmjerne starosti i statusa partnera.

Zaista, iz dokaza koji datiraju od 3000. g.p.n.e. do početka kršćanske ere jasno je da su homoseksualne prakse bile prihvaćeni dijelovi kultura Bliskog istoka. Ovaj zaključak je potvrđen mnogim književnim i pravnim tekstovima u kojima je homoseksualna aktivnost spomenuta.

Dva zakona iz Srednjeg asirskog perioda se odnose na muške istospolne činove. Prvi uključuje krivu optužbu za pasivnu homoseksualnost. Onaj koji optuži svoga komšiju da je često bio u takvim odnosima, a ne potkrijepi to dokazima, ima da bude išiban, globljen i ima da mu se nanese neki biljeg srama (obilježavanje?). Drugi zakon – po kojem je muškarac pogrešno optužen za dozvoljavanje svojoj suprudi da bude prostitutka – imao je sličan odjek. U oba slučaja optužena muška *reputacija* je u pitanju. On je optužen da je bio ženskast ili nemuževan u dozvoljavanju svojoj suprudi ili sebi da bude seksualno “iskorišten”. Ovaj zakon ima smisla u kontekstu mnogobrojnih tekstova koji upućuju na to da su pasivni homoseksualci bili prezreni (iako ne i krivi za kršenje zakona). Stoga, optužiti nekoga za ženskost bila je ozbiljna kleveta njegove reputacije.

Drugi asirski zakon u početku se činio veoma sličnim Mojsijevoj naredbi u Levitskom zakonu (o čemu će se kasnije raspravljati): “Ako muškarac ima spolni odnos sa drugim i optuže ga i dokažu njegovu krivnju, oni će imati spolni odnos sa njim i pretvoriti ga u evnuha”. Međutim, ovaj zakon se razlikuje na nekoliko interesantnih načina. U pitanju je aktivni partner koji je kažnjen; pasivni

partner se ne spominje. Biblijski odlomci spominju i kažnjavaju oba muškarca. Također, razlikuje se od uobičajenog asirskog kažnjavanja za preljubnike, gdje oboje, i muškarac i žena dobijaju istu kaznu (ukoliko žena nije silovana). Ovo nagovještava da se zakon bavi situacijom u kojoj pristajanje nije prisutno. Drugim riječima, izgleda da se ovaj zakon bavi homoseksualnim silovanjem.

Temeljitim čitanjem zakona i običaja koji su preživjeli na Bliskom istoku dovelo je historičare do zaključka:

Homoseksualnost sama po sebi nije, prema tome, nigdje osuđena kao razuzdanost, nemoralnost, društveno rasulo, ili kao prekoračenje bilo kojeg od ljudskih ili božjih zakona. Bilo koje mogao praktikovati slobodno, kao što je bilo ko mogao posjetiti prostitutku, pod uslovom da nasilje nije bilo uključeno, niti prinuda, i dok je u pitanju bilo preuzimanje pasivne uloge, sa specijalistima [na primjer, muškarac koji je "normalno" bio pasivan].

Dakako da je jasno da nije bilo religijskih problema sa homoseksualnoću jer postoje tekstovi u kojima su traženi blagoslovi za homoseksualno uparivanje. Stoga, izraelćanski susjedi nisu vidjeli ništa pogrešno u homoseksualnim činovima koji su se dešavali uz međusobni pristanak.

Podjednako je važno naglasiti da istospolni činovi nisu bili skriveni; u kulturama koje su se razvijale oko Izraela, homoseksualne osobe nisu bile "u ormaru". Postojale su homoseksualne prostitutke u hramovima koje su imale udio u javnim procesijama, pjevanju, plesu; nekada oblačeći žensku odjeću i noseći ženske simbole – nekada se čak pretvarajući da rađaju. Ove "ritualne" homoseksualne osobe su imale pasivnu ulogu u općenju i zbog ovog razloga su bile prezrene (zvali su ih "psima") kao nemuževne – u kontekstu društava koja su većinom seksualni odnos vidjela kao penetracijski i "mušku" ulogu kao ulogu

penetratora. Homoseksualci (ili muškarci koji su uključeni u genitalni kontakt sa drugim muškarcima) su bili vidljivi i tolerisani, ako ne poštovani ili voljeni. Kao što je jedan historičar zaključio:

Izgleda da se pri tome desi da ovakav tip osobe, kao i na drugim mjestima i u drugim periodima, uključujući naše današnje, formira subkulturnu u sjeni gdje su sve vrste neodređenosti, mješavine i transformacije moguće.

Nažalost, imamo čak manje materijala za druge bliskoistočne kulture nego što imamo za asirijsku. Hetitski zakon (oko 2000 –1200. g.p.n.e.) tvrdi da “ako muškarac zlostavlja kćerku to je zločin za smrtnе kazne. Ako muškarac zlostavlja sina, to je zločin za smrtnе kazne”. Kontekst zakona je lista incestuznih veza koje su zabranjene. Stoga, muška istospolna aktivnost nije osuđena sve dok nije incestuzna. Ili, kao što je eminentni hetitolog Hoffner uočio, “muškarac koji vrši sodomiju nad svojim sinom je kriv, ali ne zato što su istog spola”. Kasnije je dodao, “ispalo bi da homoseksualnost nije bila izvan zakona među Hetitim”. Dokaz je oskudan ali upućuje na to da su Hetiti dijelili sa Asircima generalni stav o muškoj homoseksualnosti, koja vjerovatno nije bila gora od podvojenog i blagog osuđivanja (pasivnog partnera).

Kada pokušamo da razmotrimo dokaz iz najveće bliskoistočne civilizacije, Egipta, situacija je manje jasna. Goedicke i, u manjem obimu, Westerndorf raspravljaju o tome da homoseksualni činovi uz međusobni pristanak nisu smatrani razvratnima. Ova interpretacija je dobila podršku otkrićem groba dvojice muškaraca. Jednako interesantno, u ikonografiji Amarna perioda:

razlika između spolova izgleda kao da je izbrisana...idealna slika tijela virtualno bila je ista i za muškarce i za žene. Muška slika je ta koja se adaptira ženskoj.

Ova androginost ne treba nužno implicirati istospolne aktivnosti, ali sugerije ambivalentnost u vezi roda i spola. Mnogo jasniji zaključak za egipatsku participaciju u široj kulturnoj presupoziciji regije dolazi iz njegove religije i mitova. Uzmimo jedan primjer, mit govori kako je bog Set pokušao da siluje svoga mlađeg brata Horusa. Kasnije se hvalio svojim mužjačkim postignućima pred drugim bogovima.

Drugi dokaz upućuje na negativniji pogled u vezi muških istospolnih činova. U *Knjizi umrlih* duša dva puta naglašava da "nemadoh seksualnih odnosa sa dječakom". Priča faraona Neferkarea (2300. g.p.n.e.) koji ma seksualni odnos sa jednim od svojih generala skoro sigurno pokušava dokazati nemoralnost faraona. Teškoća je u tome da su oba ova teksta uključivala veze koje su po sebi "nejednake" i, stoga, mogu reflektirati više na posebne poglедe o dogovoru i pasivnosti nego na homoseksualnost generalno. Neko bi onda mogao zaključiti da Egipćani nisu bili manje zainteresovani, ili da su se brinuli o tome, za dogovorene muško-muške činove u odnosu na ostale bliskoistočne narode. Premda su, također, dijelili generalno gađenje prema pasivnoj ulozi.

Stoga, očiti kontekst u kojem se može pročitati biblijska presuda u odnosu na seks, posebno na homoseksualnost, jeste da je tada na antičkom Bliskom istoku postojao svijet u kojem su prakse homoseksualnosti bile poznate i koje su se uveliko tolerisale. Istopoloni činovi su bili integralni dio religijskog života u dijelovima Mezopotamije i u širem kulturnom okruženju; izgleda da nije bilo skandala vezanih za ove prakse izvan obožavanja. Onaj ko je imao pasivnu ulogu izgleda da je bio prezren zato što je bio feminiziran, i određeni istospolni činovi su bili zabranjeni kao dio širih zabrana protiv nedogovorenih ili incestuznih veza. Ali, pored ovih specifičnih okolnosti, homoseksualni odnosi i veze izgleda da su bili društveno i kulturno prihvaćeni.

Prije nego napustimo Bliski istok razmotrićemo jedan poseban primjer iz Egipta. Kao što je spomenuto ranije, interesantna grobnica dva muškarca je otkrivena u Egiptu. Potrebno

je nekoliko uvodnih komentara u vezi terminologije prije nego detaljno zavirimo u grobnicu. Postoji zajednička riječ za evnuha u starim egipatskim spisima – *hm*. Riječ je bazirana na riječi za ženu ali joj nedostaje žensko određenje. Postoji niz definicija: u nekim okolnostima može značiti "kukavica", ali općenitije izgleda da znači rod koji nije muški iako je osoba rođena kao biološki muškarac. Tekst u hramu na Edfu kaže da se u Sebenitusu ne smije imati seks sa *hm*-om ili sa muškarcem. *Hm* je također veoma uobičajena riječ u spisima iz grobnica koja se često prevodi kao "svećenik", zato što su *hm-ovi* opisani izvodeći sve vrste prinošenja žrtava za mrtve. Hiperoglifi za *hm*-a koji se odnose na svećenika malo se razlikuju od onih koji se koriste da označe *hm*-a kao evnuha, ali izgovor je skoro pa isti i dijapazon korištenja se preklapa u više generičkom mogućem prevodu riječi *hm* kao "sluge". Općenito, *hm* se izgleda posmatralo kao neko ko rodno nije ni muško ni žensko, ko je zaista kastriran (mada možda i nije – kastracija se može metaforički odnositi na transformaciju iz muškarca u *hm*), čije društvene i kulturne uloge uključuju i ulogu "sluge", uz posebne asocijacije s kultnim ritualima oko smrti i sahrane.

Godine 1964. otkriven je grob Sakara blizu Memfisa. To je bilo mjesto na kojem su sahranjena dvojica muškaraca opisani kako se drže za ruke, objeduju zajedno, a dva puta su (unutar njihove žrtvene odaje) prikazani u ljubavnom zagrljaju. Obojica su imali naziv "nadglednici manikera kraljevske palače" i svaki se oslovljava kao *hm* – očito u smislu "svećenika". Grobница je iz vremena vladavine faraona Niussere (2453–2422. g.p.n.e.). Muškarci po imenu Niankhkhnum i Khnumhotep, imali su imena ukrasno ispisana na ulazu u grobnicu: Niankh-Khnum-Hotep, što znači "ujedinjeni u životu, ujedinjeni u smrti (ili miru)". Unutar grobnice nalazi se natpis koji ovlašćuje druge svećenike (*hm*) da se bave svojim dužnostima i da zabranjuju članovima porodica ovih muškaraca da ih ometaju. Izvještaji o iskopavanju bilježe veliki broj *hm* svećenika prikazanih u njihovoј grobniци kao i to da je veliki broj njih pomenut imenom. Ovo može implicirati da

su obojica uživali viši društveni status, što nije iznenađujuće s obzirom da se radilo o dvorskim službenicima. Također, to bi mogao biti znak da su i sami bili smatrani *hm*-ovima te da je, shodno tome, njihov “krug” mogao biti značajnije uključen u njihovu sahranu. Kao što ćemo vidjeti dalje, u mnogim kulturama pojedinci “srednjeg roda” (niti strogo muški niti ženski) imaju značajnu ulogu u prelaznim životnim situacijama (rođenje, brak, smrt).

Postoje druge razne interpretacije vezane za grobnicu: muškarci su bili braća, u bračnoj vezi, bliski rođaci, poslovni partneri, ili članovi posebnog “ceha”. Također, slike jasno pokazuju da su obojica bili vjenčani i da su imali djecu. Ono što je sigurno je to da se naziv *hm* u natpisima nije odnosio na evnuhe – doslovno kastrirane. Još važnije, jedinstvena priroda ikonografije i bliskosti dvoje (posebno u zagrljaju) govori o vezi. To što su oboje nazvani *hm* sugerije rodnu neodređenost koja bi više bila u skladu s emotivnom vezom između njih nego bilo koji od drugih ponuđenih prijedloga.

Kada napustimo bliskoistočni “plodni polumjesec” kako bismo raspravljali o historiji istospolnih aktivnosti na drugim kontinentima, nailazimo na skoro nepremostivu barijeru. Afrički općenito (ali također zapadnoj hemisferi) nedostaju pisani dokazi. To znači, u mnogim slučajevima, da se malo može reći o periodu prije dolaska Evropljana i njihovih viđenja ponašanja “domorodaca”. Očito, ovo je problematično. U većini slučajeva Evropljani su bili gorljivi da opravdaju svoju eksploataciju i/ili osvajanje ovih naroda, te im je itekako išlo na ruku da ih opišu u najgorem mogućem svjetlu. Za Evropljane ovo je obično značilo da naglase barbarstvo ili primitivizam naroda na koje su naišli.

U Novom svijetu ovo je bilo izraženo optuživanjem domorodaca za kanibalizam i prinošenje ljudskih žrtava. Također, veliki naglasak je bio na golotinji naseljenika Novog svijeta. To je pokazivalo njihov nedostatak stida i nedostatak civilizacije. Iako su Asteci, Inke i Maje Novog svijeta imali dobro razvijene države i pisane dokaze, nažalost, veći dio toga su uništili evropski

osvajači. Ovo je bilo urađeno, govorilo se, kako bi se ljudi riješili njihovog zla, historije vođene đavolom, te na taj način izbrisali ono što je prethodilo njihovom prelasku na kršćanstvo i, što je podjednako važno, evropske društveno-kulturne, političke i ekonomske strukture, prakse i običaje.

Situacija u Africi, ipak, bila je mnogo kompleksnija. Najraniji evropski doticaji sa subsaharskom Afrikom prethode otkrićima u Novom svijetu. U početku su Portugalci (prvi Evropljani koji su opsežno istražili afričku obalu) vodili više računa o traženju rute *oko* Afrike do Indije i Kine. Afrika je, sama po sebi, bila od malo izravnog interesa. Zapadna Afrika je bila, međutim, važna kao izvor zlata i robova. Ovdje su Evropljani zatekli dobro uspostavljene moćne autohtone države sa kojima su zapadnjaci namjeravali da pregovaraju i da trguju, radije nego da ih osvajaju. Zemlja neposredno iza obale je ostala uveliko nepoznata Evropljanim do sredine i kasnog 19. vijeka.

Do vremena kada su Evropljani počeli da pišu o Africi kao o cjelini i kada su počeli sa procesom istraživanja i osvajanja, dinamika koja je podupirala način na koji su Evropljani vidjeli druge narode se mijenjala. Evropa je sada htjela da naglasi "domorodačku čistoću" Afrikanaca kao suprotnost dekadenciji "civilizovanih" industrijskih društava. Također, opravdanje koje je stajalo iza osvajanja – širenje kršćanstva – nije više bila jaka pokretačka sila (iako ne u potpunosti uklonjena). Radije, Evropljani su se izjašnjavali o svojoj "misiji" kao o jednoj očinskoj brizi i vaspitanju. Zauzeli su dijelove svijeta koji su, kao što se raspravljalo, bili naseljeni "djecom" i ostali su da ih "obrazuju". Ovo je u Africi vodilo evropske pisce da naglase pretpostavljenu čistoću domorodačkih naroda. "Plemeniti divljak" postao je slika ponavljana i korištena s katastrofalnim posljedicama. Naravno, suočeni sa "dječijim" otporom prema "očevom kaznenom prutu" evropske ruke, Evropljani su bili više nego voljni da predstave svoje protivnike kao degenerike.

U svim slučajevima, kao što se može i zamisliti, seksualni običaji ne-Evropljana značajno su figurirali u evropskim izvještajima

o domorocima. U zapisima Novog svijeta u 16. vijeku naglasak je ponajviše na sveukupnoj degeneričnosti domorodaca (koju epitomizira razgoličenost). Tobožnja tolerancija sodomije bila je napadana i isticana kao dokaz satanske prirode društava Novog svijeta (zajedno sa kanibalizmom i žrtvovanjem ljudi). U Africi (kao i na drugim mjestima) poligamija je napadana, zajedno sa odvajanjem žena (također, efektno iskorišteno protiv islamskih kultura) – od strane zapadnjaka koji su licemjerno tvrdili da su tretirali svoje žene sa civilizovanošću i ljubaznošću. Iako je bilo nekih pomena “devijantnih” seksualnih praksi u Africi, većina evropskih pisaca bila je sklona naglasiti djetinjaste, jednostavne, s prirodnom harmonizirane aspekte afričkih društava. Za umove devetnaestovijekovnih Evropljana, ljudi najbliži prirodi bi u potpunosti bili vođeni “prirodnim” sklonostima sa potrebom za nastavkom vrste kao najprominentnijom. Bilo koji dokaz o neprokreativnoj seksualnosti sugerisao je prije izopačeno nego jednostavno postojanje. U skladu s tim, evropski pisci imali su tendenciju da pređu preko perverzije ističući jednostavnost i djetinjastost afričkih društava.

Naravno, ovo bi značilo da su Evropljani (i kasnije Afrikanci) imali apsolutni interes u portretisanju Afrikanaca kao “prirodnih”, kako su taj pojam shvatili kršćanski zapadnjaci. Stvarnost je bila mnogo komplikovanija – što bi zdrav razum sugerisao – i pokazivala je jednu raznovrsnost stavova prema seksu, seksualnosti i rodu, koji su bili onoliko kompleksni koliko i u drugim nezapadnim, nekršćanskim društvima širom svijeta. Jedan primjer će biti dovoljan u ovom momentu rasprave o afričkoj homoseksualnosti. Mnogi rezultati modernih istraživanja jasno pokazuju raširenost običaja koji uključuju žensko-ženske “brakove” (u kojima onaj koji prima i onaj koji daje miraz mogu izmijeniti ruke). Ovakve prakse su dokumentovane među brojnim kulturama: na jugu (Sotko, Koni, Tawana, Hurutshe, Pedi, Venda, Lovedu, Phalaborwa i Nerene Zulu), na istoku (Kuria, Iregi, Kenye, Suba, Simbiti, Ngoreme, Gusii, Kipsigis, Nandi, Kikuyu i Lao), u Sudanu (Nuer, Dinka i Shilluk) i na zapadu

(Dahomean Fon, Yoruba, Ibo, Ekiti, Bunu, Akoko, Yagba, Nupe, Ijaw, Nzema i Ganagana/Dibo). Bilo bi smiješno sugerisati da je praksa koja je tako široko rasprostranjena i drukčije konstruisana bilo šta drugo nego domorodačka. Reći drugačije značilo bi tvrditi da je malo, ako išta, od predarapske i predkolonijalne afričke kulture preživjelo i da je ono što danas postoji u potpunosti rezultat nedomorodačkih utjecaja. Kada bi dolazio od ne-Afrikanca takav stav bio bi rasistički; ako bi dolazio od Afrikanca označavao bi puko povlađivanje tradicionalnim zapadno-kršćanskim vrijednostima i običajima.

Ovo znači da je nevjeroatno teško posmatrati Afriku i afrička društva drukčije nego kroz izmorene i pristrasne leće zapadnih kršćana. Dok kulture na indijskom podkontinentu i na Dalekom istoku imaju opsežne, nezavisne historije i književnosti koje mogu biti ispitane u kontekstu nedodirljivom od strane Evropljana, mi nemamo takav luksuz u istraživanju Afrike. Novi svijet kroz nekoliko njegovih preživjelih zapisa i monumenata, srećom, omogućava nešto više materijala za razmatranje. Uprkos ovoj apsolutnoj teškoći, ne možemo tek tako preći preko Afrike. Što je još važnije, ne možemo jednostavno prihvati bez ispitivanja tvrdnje evropskih osvajača i afričkih nacionalista da su istospolne aktivnosti tek rezultat stranih utjecaja – da li arapsko-muslimanskih ili, kasnije, dekadentnih zapadnjaka.

Najviše što možemo reći o preistorijskoj Africi (što se uglavnom odnosi na period prije 1400. g.p.n.e.) je to da određeni tradicionalni običaji i pravna mjerila sugerisu svjesnost o istospolnim aktivnostima. Pored toga, religijska uvjerenja izgleda da dozvoljavaju mogućnost za individualni neuspjeh ili nevoljnost prilagođavanju općeprihvaćenim rodnim ulogama. Jedan konkretan primjer dolazi iz pećinskih crteža koje su napravili bušmani prije nekoliko hiljada godina. Narod San (bušmani) bili su predominantna etnička grupa u južnoj Africi, ali su uveliko raseljeni i od strane crnih Afrikanaca i bijelih evropskih naseljenika. Ono što je ostalo su brojni eksponati pećinskih crteža. Mnogi od njih upućuju na religijske rituale i uvjerenja

sa naglaskom na "plodnost" i "seksualnost" – u najširem smislu. Stoga, crteži prikazuju menstruaciju i rođenje. Neki, međutim, jasno prikazuju analni/interkruralni seks između muškaraca. Pored ovih pojedinačnih, prilično neodoljivih slika, znamo malo ili nimalo o Africi, osim "vanjskih" izvora.

Informacije vezane za historiju indijskog podkontinenta su mnogo bolje. Od najranijih preživjelih zabilješki, kulture podkontinenta su pokazale neodređenost prema seksualnim odnosima i seksualnosti, čak više naglašene nego u paganskom grčko-rimskom svijetu. Upravo s njim i imaju ponajviše sličnosti. Za razliku od Mediterana, u Indiji je politeizam preživio do današnjeg dana u različitim formama hinduizma (i u pričama koje se nalaze u osnovi budizma). Bogovi Indije, kao u Grčkoj i Rimu, pojavljivali su se u mnogo oblika i pokazali su volju da vole i da imaju seksualne odnose sa različitim pojedincima bez obzira na rod. Kao što ćemo vidjeti, dakle, ova neodređenost i poliseksualnost je čak više stvar hinduizma. Hinduski bogovi ne samo da imaju istospolne veze, oni mijenjaju svoj rod i, što je interesantnije, u nekim slučajevima se eksplicitno vidi da imaju manifestacije i muškaraca i žena – a ponekad su oboje u isto vrijeme. Zaista, tantrička misao naglašava ženski element u svakom muškarcu i muški element u svakoj ženi. Rezultat je taj da su seks, seksualna orijentacija i rod promjenljivi tokom ciklusa reinkarnacije, i čak u sklopu date inkarnacije.

Jedan problem sa kojim se suočava bilo ko istražuje o seksu i seksualnosti iz vanjske perspektive je taj da su mnogi od ključnih tekstova bili namjerno pogrešno prevedeni (i na engleski i na različite indijske dijalekte) i cenzurisani kako bi zaštitili osjećaje čitaoca 19. i ranog 20. vijeka. Na primjer, kada srednjovjekovno djelo *Murraqa* govori o "prelijepim dječacima" prevodilac dodaje "mladiće i djevojčice". Skori prevod (1997.) *Krittivasa Ramayane* opisuje dvije udovice kralja Dilipa kao da su "živjele zajedno *ponašajući se* (moj naglasak) kao suprug i supruga", dok u originalu стоји "u ekstremnoj ljubavi (*sampriti*). Njihovo dijete je nazvano Bhagiratha zbog toga što je rođeno

iz dvije vulve (*bhaga*) ali prevod jednostavno zanemaruje bilo kakvo obrazloženje ovog imena

Ostavljujući po strani ovakve probleme, opću nedosljednost i promjenljivost božanstva, nastavlja se dubok utjecaj na rod, spol i seksualnost na podkontinentu. Nedostatak posebnih moralnih zakona izloženih u "objavljenim" svetim spisima dozvolili su također mnogo opušteniji stav prema nenormativnom ponašanju. Čak islamsko osvajanje Indije nije imalo veliki utjecaj na hindsku "moralnost" u odnosu na seks. Zaista, kulture Indije počele su se mijenjati tek pod sveprožimajućim utjecajem viktorijanske Britanije koju su indijske kulture počele da mijenjaju. Rezultat je taj da danas postoje vruće, a povremeno i nasilne rasprave o seksu i seksualnosti u svim slojevima indijsko-hinduskog društva. Oni najfundamentalniji, "konzervativci", oni koji pronalaze utjehu u odbijanju vlastite historije u korist zapadno konstruisane stvarnosti, odbijaju ambiguitet prošlosti. Društveno konstruisana tolerancija prema nenormativnom ponašanju – nikada univerzalna – sve više se odbija kao da nikada nije ni postojala. Umjesto toga, istospolni odnosi, uprkos njihovom nesumnjivom mjestu i značaju u uvjerenjima i pričama koje sačinjavaju hinduizam, viđeni su kao "vanzemaljski" utjecaji sa "liberalnog" zapada i, češće, iz "dekadentnog" Islama. Stoga je tantrički fokus na anus kao centar duševne energije i način da se pokrene umjetnička, pjesnička i mistička aktivnosti - ponižavajući; to da bog Krišna u mnogim pričama masturbira jednako je problematično.

Ova želja da se nekoga krivi za homoseksualnost temeljna je i karakteristična za mnoga društva, prošla i sadašnja. Arabljani su krivili Perzijance, koji su zauzvrat okrivili kršćanske redovnike. Anglosaksonci su vidjeli sodomiju kao produkt normanskih osvajanja. Moderni Indijci rade isto, kriveći mugalske osvajače, britanske imperijaliste ili – kasnije – američke kapitaliste. Ovo objašnjava zahtjev koji je podnijela indijska političarka Vimle Farooqi 1994. godine da država zabrani konferenciju gejeva u Bombaju na osnovu toga da je homoseksualnost rezultat zapadne dekadencije. Što je interesantno, njen poziv ticao se odbijanja

homoseksualnosti koliko i općenito "Zapada" - govorila je kao članica Nacionalne federacije indijskih žena, organizacije povezane sa komunističkom partijom Indije.

Svako razumijevanje stare hinduske kulture, isto kao i drugih nemonoteističkih kultura, mora krenuti od jednostavne premise: vjerovanje da je seks povezan sa emotivnom vezom – ljubavlju – u potpunosti je moderan. To znači da biti zaljubljen u nekoga, čak u nekoga ko je istoga spola, neće nužno imati nikakav utjecaj na to da se vjenčate za nekoga drugoga i da stvorite zakonito nasljeđe. Zaista, mnoga društva su kroz historiju izgleda bila sklona da misle kako je brak bio i ostao primarno sredstvo osiguravanja zakonitog potomstva a ne žarišna tačka emocija i ljubavi. Ovo teško da može biti iznenadjuće s obzirom na to da je većina brakova bila dogovorena. Stoga su u Indiji brakovi bili familijarni ugovori, dizajnirani da konstruišu ili cementiraju društvene veze između familija rađanjem djece. Od supružnika se očekvalo da se razmnožavaju i čak, preko vremena, da njeguju jedno drugo. Međutim, nije bilo očekivanja da bi ovo vezivanje, legalno ili emocionalno, isključivalo druge mnogo dublje veze. Supružnici su bili slobodni da vole (i imaju seksualne odnose) sve dok to ne bi imalo značajan utjecaj na rađanje, odgajanje i eventualno nasljedstvo djece.

Ovo šire razumijevanje objekta emocionalne i seksualne privlačnosti jednako je vidljivo na Dalekom istoku. Najranija poznata literatura Kine je zbirka pjesama pod nazivom *Shi Jing* (*Klasične ode*). Ova djela su bila dio usmene tradicije slične Homerovima sagama antičke Grčke. One su se pamtille i recitovale; samo što su kasnije zapisane (u i oko 7. v.n.e.). Ovo sugerira da ljepota i eroticizam nisu bili rodno određeni. Muškarci su bili privlačili oba roda i romantična veza je uključivala dva muškarca kao i muškarca i ženu. Tako se u *Shi Jing* nalaze priče o vezama između plemića (sjetimo se Harmodija i Aristogitona) i ratnika (kao i u *Ilijadi* s Ahilom i Patroklom).

Međutim, ove muške veze nisu isključivale odnose sa ženama. Muškarci su se rutinski vjenčavali i imali djecu. Kao u mnogim drugim ranim kulturama koje su pale pod svjetlo pisane historije,

brak je bio očekivan i rutina, ali skoro u potpunosti odvojen od emocija, ljubavi i privrženosti. Od supružnika se nije očekivalo, niti zahtijevalo, da budu ujedinjeni vezom romantične ljubavi. Ponovo, ovo su bile društveno-ekonomske i političke unije među porodicama. Parovi su se osjećali slobodnima da iskažu ljubav i romantiku u drugim vezama uzimajući malo ili nimalo obzira prema rodu.

Ova "neodređenost privrženosti" bila je odlika najranijih poznatih kineskih kultura. Pojmovi koji su označavali dragost, kao što je *mei ren* (prelijepi muškarac/žena), bili su rodno neutralni. Iako nije bilo posebnih riječi koje bi opisale homoseksualne odnose, društveni naglasak na statusu i patronatu je očit u pojmu *chong* ("miljenik" ili "klijent"). *Chong* je upućivao na vezu koja je prelazila društvene barijere. U Grčkoj, istospolni odnosi su obično bili, iako ne ekskluzivno, transgeneracijski – mladi muškarac je bio pasivan partner starijem, aktivnom muškarcu. U Kini (i većem dijelu Dalekog istoka), najuobičajenija istospolna veza je bila između muškarca slabijeg društvenog statusa u pasivnoj ulozi sa muškarcem višeg društvenog statusa, koji je bio aktivan. U mjeri u kojoj je moguće rekonstruisati strukturu istospolnih veza unutar kulture ugovorenih brakova, izgleda da je ovo obrazac koji datira iz Zhou dinastije (1122–1027. g.p.n.e.). Nažalost, mnogo manje može biti rečeno o istospolnim odnosima na istoku, najviše zbog toga što je literatura koja je preostala polumitska, koja služi svrsi (didaktičnoj, moralizatorskoj i propagandnoj), nepovezana sa prenosom historijskih činjenica, a kamoli društveno-kulturnih normi. Ključna stvar je da najraniji pisani materijal sa Istoka svjedoči opušteni stav prema istospolnim odnosima ako ne i vezama – koji se može vidjeti u polumitskim zapisima zapada (na primjer *Ilijada* i *Odiseja*) i Indije (na primjer *Ramayana* i *Mahabharata*).

Nažalost, kako napuštamoistočnu hemisferu prema Novom svijetu, vraćamo se na problem s kojim smo se suočili u Africi – manjak zapisa. Bilo kakva rasprava o homoseksualnosti u Novom svijetu je potpuno ugrožena ovim manjkom dokumenata.

Mnoge kulture Amerike nisu uopšte ostavile nikakve pisane tragove. U onima koje su imale oblike pisanja i čuvanja (Asteci, Maje i Inke) većina dokumenata nije preživjela post-osvajački period. Španci su sistematski i namjerno uništili što je više bilo moguće “istorije” ovih društava. Logika ovog uništavanja je bila neodoljiva: ove kulture su bile pod vlašću đavola, što je evidentirano postojanjem ljudskog žrtvovanja i devijantne seksualnosti. Kao rezultat, morali su biti očišćeni od svake veze sa demonskim kao dijelom njihove konverzije na kršćanstvo. Španci su ubrzo shvatili da su prethodna historija, jezici i tradicije vrlo lako mogli usporiti proces kristijanizacije i hispanizacije te su poduzeli korake da ih eliminišu. Posljedica ovog procesa kulturnog brisanja je ta da se skoro ništa ne može reći o društvima i kulturama Novog svijeta negdje prije 1450. godine. Zaista, u historijske zapise od sredine 16. vijeka može se samo donekle imati povjerenja. Nažalost, od ovog momenta, zapise su većinom čuvali zapadni kolonizatori ili njihove pristalice među domorodačkom populacijom, što kasnije komplikuje bilo koji pokušaj da se sagleda seksualnost kroz “domorodačke” oči kao suprotstavljenje očima zapadnih kršćana ili domorodaca konvertita na kršćanstvo.

Ono što vidimo općenito u ovom periodu je pristup ljubavi i seksu koji je relativno amorfni. To dvoje nisu bili obavezno povezani, niti je postojala veza između “braka” (iako je ovo bilo definisano u društvu) i ljubavi. Seksualni odnos je bio sigurno vezan za prokreaciju – bilo je apsolutno potrebno da se proizvodi naslijedstvo. Svakako, brak nije bio mjesto u kojem su seksualni odnos ili ljubav obično (ili uglavnom) bili smješteni. *Prokreacija* je bila smještena unutar bračne zajednice. Seks i ljubav su bili sposobni da zauzmu mjesto u bilo kojem broju i vrsti spajanja. Od bogova i božica predmonoteističkih religija pa sve do običnog čovjeka, svi dokazi upućuju na to da su muškarci i žene bili/e slobodni/e (i voljni/e) da se upuste u istospolne koliko i u odnose sa suprotnim spolom. Nije postojalo jasno razgraničenje koncepta ekskluzivne preferencije iako izgleda da je postojala

svijest da su neki pojedinci bili skloni svoje seksualne aktivnosti ograničiti (gotovo) u potpunosti na pripadnike svog vlastitog spola/roda. Poglavlja koja slijede istražit će promjenu do koje je došlo pod utjecajem judeo-kršćansko-islamske misli - od ovog obrasca do onog koji locira ljubav, seks i pravljenje potomstva na isto mjesto (bračnu jedinicu) na štetu svih ostalih.

DVA

ROĐENJE HOMOFOBIJE

(1300 – 100. g.p.n.e.)

Oni moraju biti usmrćeni

(Levitski zakon 20:13 o seksualnom odnosu
između muškaraca – 6. v.p.n.e.)

U prethodnom poglavlju posmatrali smo seksualne aktivnosti bogova i božica u različitim kulturama i utjecaj koji su imale na razvoj ideja o spolu i seksualnosti. Judaizam, sa svojim naglaskom na ritualnu čistoću i etničku propagandu, radikalno se razlikovao od drugih religija. Ne samo da je to bila monoteistička religija, već je također imala svoj zakonik (Mojsijev zakon), koji stavlja naglasak na ponašanje i “bitak”, što je istaklo utjecaj djela samih po sebi. Tako, silovanje nije bilo toliko gubitak vrijednosti žene već je “grijeh” bio u samom činu. Uvijek je važno imati na umu, međutim, da su Mojsijevi propisi o seksualnim aktivnostima sastavni dio pravila koja se odnose na dijetu, čistoću i ritualnu aktivnost.

Dok su istospolna djela potpuno osuđena i smrću kažnjavana, raspon grijeha za koje je postojala slična kazna potvrđuje da je naglasak bio manje na seksualnom odnosu *per se* a više na čistoći ponašanja i karaktera. Predviđeno je kamenovanje ili spaljivanje za: duhovno posredovanje, psovanje nečijih roditelja, bogohuljenje ili kletve; za buntovne ili pijane sinove; preljubu, silovanje, te u slučaju da žena nije djevica u trenutku udaje. Osim toga, zakon je također označio odvratnim izradu odjeće od dvije vrste tkanine ili sjetvu dvije vrste usjeva u jednom polju - kao i istospolna djela. Konačno, raspon uvjeta ili radnji zbog kojih bi neko bio isključen (privremeno ili trajno) iz naroda Izraelskog

bio je jednako eklektičan: imati oštećene testise; biti nezakonito dijete; patiti od ekcema, imati vlažne snove, stanovati u kući u kojoj je vlaga ili trulež.

Bogovi i božice naroda oko Izraela i Judeje su stupali u seksualne odnose zbog užitka, kao i njihovi obožavatelji. Bog Izraelov nikako nije imao seksualni odnos. Međutim, dao je izričitu naredbu u Bibliji za prokreacijom: "Neka ih Bog blagoslovi ['muško i žensko' stvori ih], i reče im: 'Rađajte se i množite se, napunite zemlju i ukrotite je' (*Postanak* 1:27–28)". Doista, prvo poglavljje *Postanka* prepuno je Božijih zapovijedi "za povećanjem", ne samo čovjeku, već i životinjama, ribama i pticama. Nema smisla da seksualni čin bude vezan za užitak, nego je naglasak na prokreaciji i, nakon Pada, seksualna želja i porod su se smatrali kaznom za Evu. "Ja će uveliko povećati tvoje bolove u trudnoći, s boli ćeš rađati djecu. Tvoja želja će biti za tvoga muža, a on će vladati nad tobom".

Iako su kasniji teolozi (posebno u 20. vijeku) pronašli prostor za "užitak" i "međusobni ugodaj" ili "druženje" u biblijskim odnosima, prilično je jasno da Biblija ima vrlo utilitaran pristup samom seksu. Svaka naredba u biblijskom zakonu koja govori o seksu usredotočuje se na osiguravanje prokreacije iz velikog genetskog bazena. Dakle, incest i muška homoseksualnost se izričito osuđuju. Međutim, treba naglasiti da je fokus na prokreaciji, a ne na homoseksualnosti. Ako je biblijski zakon zaista bio zabrinut za homoseksualnost onda se totalna šutnja o lezbejstvu čini neobjasnivom. Posmatrano u kontekstu svjetonazora u kojem je seks vezan za prokreaciju i penetraciju, odsustvo lezbejstva ima smisla. Judaizam je možda odbacio seksualne slobode naroda i religija oko njih, ali je nastavio posmatrati seks - čin - prije svega kao "raditi nekome nešto". Judaizam nije napadao homoseksualnost samu *per se*, ali je jednostavno osiguravao da penetracija bude prokreativna.

Čini se glupom i pretjeranom ova suptilna razlika ali je ipak važna. Biblijske napomene imaju širi kontekst svjetonazora u kojem je seks vezan za penetraciju. Unutar tog konteksta judaizam je najveću važnost pridao pravljenju potomstva. Ako je istinska

svrha seksa isključivo začeće i ako je suštinski čin penetracije (lišen bilo kakve potrebe za zadovoljstvom ili uopće naglaska na zadovoljstvo), onda upute ostaju. Međutim, u modernom svijetu najviše monoteista (jevreji, kršćani i muslimani), koji se oslanjaju na ove i slične upute prakticiraju kontrolu rađanja i stupaju u seksualne odnose koji ne podrazumijevaju uvijek muško-žensku vaginalnu penetraciju. Ispravan naglasak stavlen u Bibliji značio bi da ovi monoteisti krše biblijske upute na način identičan onome muških homoseksualaca – zaključak je eksplicitno izведен iz katoličke misli o ovoj temi. Biblijski, *bilo koji i svaki seks* koji nije potencijalno prokreativan je “neprirodan” i osuđen od boga. S obzirom na to da većina monoteista koji vjeruju u “knjige” koriste kontracepciju, naglasak na seksualne aktivnosti nekoliko homoseksualaca čini se interesantnim fokusiranjem na “trunku” homoseksualnosti dok se “balvan” ne-prokreativne, ne-vaginalno penetrativne heteroseksualnosti ignoriše.

Međutim, važno mjesto za raspravu u ovom poglavljju zauzima dramatičan utjecaj jevrejskih pogleda na seks samo kao prokreativnu aktivnost, prije nego kao na prokreativnu i ugodnu. Osim Jevreja, “nijedna od starih civilizacija nije zabranjivala homoseksualnost *per se*”, kao što bilježi Greenberg. Judaizam stoji sam – što se doista čini bizarno neuobičajenim - u osudi neprokreativnog seksa (kao što je homoseksualnost). Stalno se mora naglašavati da judaizam *nije* osudio homoseksualnost, već je osudio seksualni odnos koji nije uključivao penetraciju penisa u vaginu u svrhu prokreacije. Biblijski naglasak je na definisanju onoga šta bi seks trebao biti, a time nije ni bilo bitno osuditi svaki tip nepenetrativnog, neprokreativnog seksualnog odnosa (stoga šutnja o lezbejstvu). Gledano u tom svjetlu, dramatično sužavanje opsega i raspona seksualnih aktivnosti u judaizmu postaje sve očitije.

Međutim, naš fokus je na homoseksualnosti, a jevrejska stajališta o muško-muškim činovima ne mogu biti dramatičnija: “Ne smiješ leći sa muškarcem kao sa ženom, to je gadost” (*Levitski zakon 18:22*)...

Ako muškarac legne sa drugim muškarcem kao sa ženom, počinili su obojica zlodjelo; neka se oboje sigurno usmrti. Neka njihova krv bude na njima. (*Levitski zakon* 20:13).

Ovo je prilično jasno. No, važno je razmatrati položaj jevrejskog pogleda na homoseksualnost u širem historijskom, kulturnom i geografskom kontekstu. Stvarnost je takva da je biblijski pogled na svrhu seksualnog odnosa, a time i na spolno čudoređe, *ne* na homoseksualnost, bio historijski “devijantan” u smislu “neuobičajenosti” i “abnormalnosti”.

Onaj odlomak iz *Levitskih zakona* traži pažljivije razmatranje prije nego što se pogledaju druga biblijska mjesta ili širi bliskoistočni kontekst. Tačna terminologija mora biti ispitana. *Levitski zakon* 18:22 kaže: “Ne smiješ leći sa muškarcem kao sa ženom, to je gadost”. Malo je vjerovatno da je u pitanju zabранa dogovorenog seksualnog čina između muškaraca u bliskoistočnom kontekstu gdje izgleda da ovo nije bilo problematično. Također, ne postoji čitanje koje bi sugerisalo da se prvenstveno odnosi na pederastiju (homoseksualni odnosi između muškaraca i dječaka) ili, alternativno, na istodobnu homoseksualnost - dovoljno je općenito za pokrivanje obje situacije. Jasno je da ovaj opći pojam zabranjuje svaku vrstu muško-muškog seksualnog odnosa. Konačno, “odvratnost” (“gadost” u autorizovanoj verziji Biblije) je vrlo jaka riječ sa konotacijama na obred i religijsku nečistoću, kao i odvajanje od tijela Božjeg naroda.

Drugi odlomak u Levitskom zakonu se nadovezuje na zabranu tražeći posebnu kaznu - smrt – koja se nije u početku spominjala. U nekim dijelovima Levitskog zakona određena ljudska kažnjavanja navedena su, a u neko drugo vrijeme, kazna je prepuštena Bogu (kao što će Kur'an predložiti za homoseksualnost). To znači da je homoseksualnost tretirana isto kao i preljub (*Levitski zakon* 20:10) i kao ekstremni oblici incesta (*Levitski zakon* 20:11–12). Izraelćanski susjadi također su osudili preljub i incest, ali nikad nisu stavili homoseksualnost na isti nivo. Drugo,

obje strane u homoseksualnom odnosu su kažnjene; i aktivni i pasivni partner kažnen je smrću. Korištenje neodređenog i neutralnog pojma koji bi se "slagao" sa jednakom kaznom upućuje na to da je pristanak na spolni odnos prepostavljen. Iako Biblija ne kaže ništa o homoseksualnom silovanju, usporedbe sa zakonima o preljubu podrazumijevaju da je samo silovatelj bio kažnen (usp. *Ponovljeni zakon 22: 22–25*). Dakle, možemo zaključiti da su u kontekstu biblijskog razumijevanja seksualnog odnosa kao prokreativnog osuđeni oblici neprokreativnih seksualnih aktivnosti - uključujući konsenzualnu homoseksualnost. Međutim, ključ za raspravu ostaje temeljna tvrdnja navedena u Bibliji. Jevrejski zakon odbacuje pristup seksu (koji je uobičajan među susjedima Izraela) kao nečemu ugodnom *i ili* prokreativnom, u korist posmatranja seksa kao, *prije svega*, prokreativnog. Biblija ne pokušava izlistati sve vrste nelegalnog seksa; ona prije definiše ograničene vrste seksa koje su Bogu zaista prihvatljive - zapravo jednu jedinu: penetraciju penisa u vaginu u svrhu prokreacije.

Dodatni dijelovi zabrane u *Levitskom zakonu* također objašnjavaju pojam krivnje: "Obojica su uradili ono što je gadost. Moraju se kazniti smrću, a njihova krv će biti na njihovim glavama". Druga rečenica se pojavljuje samo u ovom poglavljju (vv.9, 11, 13, 16, 27) i u *Ezekielu* (18: 13; 33: 5) i objašnjava korištenje smrtne kazne. To je jednostavno množina od "neka njihova krv bude na njima". Drugim riječima, svako ko je kršio zakon znao je posljedice i nije se mogao žaliti da je smrtna kazna bila nepravedna.

Levitski zakoni su općeniti u osudi homoseksualnosti. Međutim, kao što smo vidjeli, obred, kultna muška homoseksualnost je bila dobro ustanovljena na drevnom Bliskom istoku, stoga ne čudi da postoji niz zakona usmjerenih na ovaj fenomen i njegove pripadajuće prakse. *Ponovljeni zakon* (23:17) zabranjuje mušku i žensku religijsku prostituciju u Izraelu. Rane historijske knjige Biblije bilježe da je, kada su kanaanske religijske prakse uvedene u Izrael, među njima je bila prostitucija u hramu, i, kao što je navedeno gore, tri izraelska kralja su pokušala da ukinu tu praksu.

Konačno, muške prostitutke su često kastrirane i sudjelovale su u obredima na takav način da su naglašavale svoju androginost i ženstvenost. Moglo bi biti da averzija prema homoseksualnosti (ili, barem, njegovoj kultnoj verziji) djelomično objašnjava biblijsku zabranu evnusima da sudjeluju u javnim okupljanjima (*Ponovljeni zakon* 23: 1) ili transvetizma (*Ponovljeni zakon* 22: 5). S obzirom na potonje, Biblija kaže da “Bog mrzi svakoga ko uradi ovo”. Međutim, mora se primijetiti da Biblija ne misli na transvestizam samo kao na muškarca u *dragu* - također osuđuje i žene koje nose mušku odjeću. Ova posljednja tačka postala je sporna kada su zapadno kršćanstvo i judaizam uveliko prihvatali ženski “transvestizam” (slika svećenika, popa ili rabina kako se buni protiv žene u hlačama ili džinsu je gotovo nezamisliva iako je biblijska presuda o tome jasna kao i ona o muškarcima u haljini). Iako se ovi dodatni odlomci mogu posmatrati kao pokušaj zabrane bilo čega što miriše na homoseksualnost, jednako je moguće da se oni zapravo odnose na određene asocijacije na kultne djelatnosti paganskih susjeda Izraela.

Priča o Sodomi, kao i levitski propisi, mora se posmatrati u tom kontekstu. Ovo je glavni biblijski iskaz izvan zakona koji izgleda da sugeriše stavove o homoseksualnosti. Većina komentatora se slaže da je zahtjev Gomore za “upoznavanjem” andeoskih posjetitelja bio zahtjev za seksom s njima – za njihovim sodomiziranjem. To da Lot nudi svoje kćeri umjesto njih (a u priči o Gibeji, Levit svoju konkubinu) pokazuje da se zahtjev odnosio na seksualni odnos (*Postanak* 19: 5–8, *Suci* 19: 22–26). Ako prihvatimo da seksualni odnos muškaraca sa muškarcima nije bio društveno odbačen od strane izraelčanskih susjeda, onda zahtjev za seksom, i sam po sebi, nije ključni problem u priči. Uistinu odvratna značajka ponašanja muškaraca Sodome je njihovo uku-pno nepoštivanje prihvaćenih načela gostoljubivosti. Posjetioci, da li predviđeni ili ne, trebali su biti tretirani sa kurtoazijom i ljubaznošću. Ono što povezuje priču jeste, dakle, zahtjev muškaraca Sodome da gosti u njihovoj sredini moraju biti podvrgnuti

degradiranju (kao pasivni partneri). Prorok Ezekiel (16:49–50) čini jasnim da je ovo ispravan naglasak u biblijskom iskazu:

Evo, ovo je bila krivnja Sodome, sestre tvoje: oholost, sitost i bezbrižan mir imale su ona i kćeri njezine. Ali nijesu uzimale za ruku siromaha i ubogih, nego su postale ohole i činile su gadove preda mnom. Zato sam ih zatro, kad sam to vidio.

Dakle, Sodoma je bila uništena prije svega zbog nedostatka brige, zbog ponosa, proždrljivosti, i negostoljubivog tretmana slabih i siromašnih.

Da bi se tvrdilo kako je glavni razlog za uništenje Sodome bila homoseksualnost, trebalo bi protumačiti Ezekielove “gadosti” kao da se odnose samo na homoseksualnost i onda ignorisati sve što je Ezekiel prvo naveo. Čak, ako se (a većina komentatora bi) razumije hebrejski književni metod iznošenja stava i njegovog ponavljanja radi naglašavanja, onda bi se prva rečenica čitala kao glavna, a druga kao kazivanje istog drugim riječima. “Ohole” onda postaje kraća, jezgrovitija obrada onog “arognatne, preuhranjene i ravnodušne” dok “gadosti” ponovo obrađuje ono “nijesu uzimale za ruku siromaha i ubogih”.

Imajući to na umu, homoseksualne namjere stanovnika Sodome jednostavno čine kraj priče očitijim za jevrejske čitaoce. Želja za silovanjem gostiju samo se dodaje na zapanjujuću sliku naroda Sodome i čini njihovo uništavanje razumljivijim. U ovome, priča o Sodomi služi kao mikrokozmička priča slična onoj drugoj priči o masovnom uništenju Božijom rukom. Doista, komentatori često primjećuju da je uništenje Sodome paralelno uništenju svijeta Potopom. U obje priče javlja se masovno uništenje naroda od strane Boga i samo jedna porodica biva spašena božanskom pomoći. Objasnjenja za Božji sud su također slična. Poplava je isto tako djelomično objasnjena seksualnim djelima. Jedini poseban grijeh koji je naveden da objasni zašto je Bog odlučio da je “svaka sklonost misli [muškog] srca bilo jedino

zlo sve vrijeme” bio je taj da su “sinovi Božji otišli kćerkama muškaraca i da su imali djecu sa njima”. Kao i sa poplavom, u Sodomi je vrsta nedopuštenog spolnog odnosa imala neki udio u Božjoj odluci da uništi veliki broj muškaraca, žena i djece.

Nažalost, malo ili nimalo se može reći o Africi u tom razdoblju. Očito, Sjeverna Afrika je u ovom trenutku bila dio šireg helenističkog svijeta. U tom smislu možemo reći da su istospolne aktivnosti i pojedinci u Sjevernoj Africi dijelili opću kulturnu milje faraonskog, helenističkog i rimskog svijeta što će biti objašnjeno u sljedećem poglavlju. Nema sumnje da su neki dijelovi subsaharske Afrike (Nubija i dijelovi Zlatne obale) bili u redovnom trgovinskom kontaktu sa civilizacijama Sredozemlja. To ni na koji način ne dokazuje, niti čak nagovještava da su istospolne prakse bile proširene na ostatak afričkog kontinenta od Mediterana, iako širenje kršćanstva (na primjer Abisinija/Etiopija) naglašava sposobnost ideja da uspješno migriraju na jug. Ono što se može nagadati jeste da su crna afrička društva i kulture na južnoj granici Sahare bila u bliskom kontaktu sa kulturama koje su imale društveno konstruisano mjesto za istospolne aktivnosti i pojedince. Ili, posmatrano drugačije, Nubijanci i Abesinci nisu mogli biti u potpunosti neupućeni, na primjer, u seksualni život cara Hadrijana čiji se ljubavnik Antinoj utopio tokom njihovog zajednčkog krstarenja Nilom.

Kada iz helenističkog svijeta krenemo prema istoku suočavamo se sa civilizacijama potkontinenta koji se nakratko susreo sa Aleksandrom Velikim. Dok je judaizam gradio stav prema seksu i braku koji je bio naglašeno prokreativan, širi kulturni kontekst nastavio je gledati na užitak kao na dio sekса koji je jednako važan kao i prokreacija. Još naglašenije - fokus emotivne veze i sekса ostao je odlučno odvojen od prokreativnog braka. Ljubav, prijateljstvo i seks bili su isprepleteni i to je, ponekad, moglo uključivati i brak.

Ovaj naglasak na prijateljstvu, a na štetu braka, još više je karakterističan za Indiju. Dakle, *Jataka* priče o budizmu (200–300. g.p.n.e.), koje su poput Ezopovih basni, nabrajaju priče različitih

inkarnacija Bude, kao *bodhisatta*. *Bodhisatta* nema suprugu, ali gotovo uvijek ima pratioca-prijatelja koji se obično identificira kao Ananda (Budin pomoćnik i učenik). *Jataka* priča 498 govori o tri bivša rođenja *bodhisatte* i Anande. Prvo su oboje bili otpadnici, a na kraju ribari. Drugo, živjeli su kao dvije srne koje su "uvijek išle zajedno, jele i mazile se zajedno, veoma sretne, glavom uz glavu, priljubljene jedna uz drugu, rog uz rog". Kao što je jedan učenjak primijetio:

Seks i brak; ljubav i prijateljstvo, ne može biti nikakve sumnje da je to način na koji *Jataka* to u cjelini vidi. Seks i brak u cjelini su loši, ljubav i prijateljstvo u cjelini su dobri ... To se razlikuje od (tradicionalnog budističkog) položaja (gdje) su seks i brak loši, ali su isto tako i ljubav i prijateljstvo.

Iako je primamljivo zaključiti da primat dubleta prijateljstvo/ljubav nad dubletom brak/seks prikazuje anti-seksualnu predasudu kršćanskog asketizma (koji ponajviše vrednuje celibat), to bi bilo pogrešno. Naglasak u ovoj shemi nije na tome "gdje se seks odvija", nego na tome "gdje se ljubav nalazi". Kršćanstvo je (uz judaizam i islam), tradicionalno vrednovalo rađanje više od (ako ne i do isključenja) zadovoljstva. Indijska kultura nije - radije gledajući na užitak (*kama*) kao na pronalaženje "svoje konačnosti u samoj sebi". Užitak je svrha u i po sebi. Indijska kultura, u bezbroj društvenih i religijskih oblika, čini se da se više bavi emocijama i ljubavlju, a manje mehanikom prokreacije.

Doista, jaz između indijskog mišljenja (da li budističkog, hinduističkog ili džainističkog) i judeo-kršćansko-islamskih uvjerenja ne može biti dublji. Prema indijskoj filozofiji ukupnost "stvarnog" svijeta, prirode, odlikuje nestvarnost i artificijelnost. Dakle, muško i žensko nisu konačne razlike, nego ih je stvorilo društvo zbog obavljanja određenih uloga. Pojedinci mogu biti izgrađeni kao muškarci ili žene na temelju uloga, haljina i sl., kao i na osnovu fizičkih atributa. No, te kategorije su u osnovi

umjetne i konstrukti su vremena. Kao što ćemo vidjeti, bez “otkrivene” moralno-teološke baze koja bi zastupala samu heteroseksualnost ili dualnost egzistencije (muško/žensko) i moralnog koda koji nedostaje, indijski mislioci ostavljeni su slobodni u pokušaju razumjevanja i objašnjavanja onoga što je bilo očito u svijetu oko njih.

Mjesto odakle započinjemo su najraniji indijski tekstovi, puranski spisi (epski, klasični i rani) koji datiraju od 200. g.p.n.e. do 800. g.n.e. Postoji znatna rasprava o datiranju rane hinduske književnosti, ali postoji opći konsenzus među naučnicima (najsuprot poklonicima). Za vedsku literaturu se općenito smatra da uključuje sve *sruti*, što je četiri *Samhitas*, *Brahmane*, *Aranyakas* i *Upanišade*. Svi ostali vjerski sanskritski tekstovi su *smṛti* (“zapamćeni, ne oni koji su se čuli”). Ova kategorija uključuje *Vedanta sutra*, “epove” (kao što je *Bhagavad Gita*) i *Purane*. Većina glavnih pojmove u hinduizmu (koji se odnose na dužnosti, reinkarnaciju, uzrok/učinak, transmigraciju duše, prosvjetljenje; ili *varna*, *ashrama*, *karma*, *samsara*, *mokša*, itd.) objašnjeni su u onome što naučnici definišu kao “vedsku književnost”, iako se većina njih pojavljuje više u kasnijim književnim kompozicijama (kao što su *Upanišade*) nego u ranijim tekstovima.

Jedno od najboljih mjeseta za početak jeste odnos između Krišne i Arđuna, najpoznatijeg para muških prijatelja u drevnim tekstovima, čiji odnos formira književnu nit koja se provlači kroz *Mahabharatu*. Krišna je božanstvo, ali ima ljudskih inkarnacija, a Arđuna je ljudsko biće, ali također i božansko. Obojica su shvaćeni kao reinkarnacije dva iskonska sveca (*rishis*): Nare (Narayaninog “potomstva” i nekoga ko mu je jednak) i Narayane (stvaraoca univerzuma). U svom prethodnom (ili vječnom) obliku postojalo je mistično jedinstvo među njima, a to objašnjava njihovu bliskost kroz razne priče - u kojima je Krišna prije svega definisan kao “prijatelj”, ratnik i kralj, a ne ljubitelj žena kao u kasnijim tekstovima. U skladu s tim, njihova veza stavlja se iznad njihovih drugih veza sa suprugama, ljubavnicima ili djecom. Doista, Krišna čini niz “nečasnih” djela u borbi za spas

Arđune (tako je velika Krišnina ljubav za njega). Kao što Krišna objašnjava u *Drona Parva*:

Ja ne smatram svoga oca, svoju majku, vas [drugi sudionici u priči], svoju braću, da, čak i svoj život, tako dostoјnim zaštite kao [Arđunu] u borbi. Ako može postojati išta dragocjenije od suverenosti sva tri svijeta, ja, o Satwata, ne žudim za uživanjem u tome bez Prithinog sina, [Arđune], da to podijelite sa mnom.

Ova izjava podsjeća, ali nadilazi riječi (tako dobro poznate kršćanima jer se često koriste u modernim bračnim ceremonijama kao izraz krajnje odanosti između dvoje ljubavnika - sretno zaboravljujući da je izvorna razmjena bila između dvije udovice), koje je Rutha rekla svojoj svekrvi Naomi:

Nemoj me tjerati da te ostavim ili da ti okrenem leđa. Gdje ideš ti i ja ću ići, a gdje staneš ti i ja ću stati. Tvoj narod će biti moj narod i tvoj Bog će biti moj Bog. Gdje umreš i ja ću umrijeti i tu ću biti pokopan. Neka se Gospodar pozabavi sa mnom, bilo da je tako teško, ako nas išta osim smrti rastavi.

Uporedite šta Krišna kaže Arđuni:

Ti si moj, a ja sam tvoj. Sve što je moje je tvoje također. Tko mrzi tebe, mrzi i mene, također. Tko slijedi tebe, slijedi i mene... O [Arđuna] ti si od mene, a ja sam od tebe.

Vana Parva

Doista, Krišna čini svoju emocionalnu ljubav prema Arđuni još eksplicitnjom u *Saiptika Parva*, smještajući je iznad njegovog odnosa sa vlastitom porodicom. Kada Aswatthama traži Krišnin disk, Krišna odgovori da Arđuna nikada nije pitao za takvu stvar:

“[Arđuna] od kojeg nemam dražeg prijatelja na zemlji, prijatelja za kojeg ne postoji ništa što mu ne mogu dati, uključujući moje žene”.

Ne samo da odnos između Krišne i Arđuna ukazuje na to da ljubav postoji između muškaraca i izvan bračne veze, već čak i neke akcije u tekstovima ukazuju na to da je “prijateljstvo” slično braku. Dakle, kao što je to slušaj s kršćanskim istospolnim ceremonijama koje je razmatrao John Boswell, ovi tekstovi vežu prijatelje činovima koji obično asociraju na bračne rituale. Na primjer, Rama i Sugriva (u *Ramayani*) se zaklinju na zavjet prijateljstva koje je onda svečano proslavlјano šetnjom oko vatre koju je zapalio Hanuman - možda čak i poduzimanjem “sedam koraka” koji čine brak. Ova ideja jednake vrijednosti prijateljstva i braka također se može pronaći i u korištenju teme koraka u poslovicama kao što su *saptapadam hi mitram* – “sedam koraka napravljenih zajedno čine prijateljstvo (ili brak)” ili “sedam riječi izgovorenih zajedno čine prijateljstvo”.

Ono što tekst govori, kako u pričama pojedinaca (kao što su Krišna i Arđuna) tako i mnogo šire, jeste da je prijateljstvo žarišna tačka emocionalne ljubavi. Brak i rađanje uključuju, po svojoj prirodi, spolni odnos, ali ne nužno i “ljubav”. Emocionalna privrženost se često pronalazi i izražava ne samo u kontekstu prijateljstva već i među pojedincima istog spola. Doduše, to ne mora nužno zahtijevati da se ta ljubav očituje u seksualnom činu – ali ga ni ne isključuje. To, međutim, znači da hinduistički tekstovi prihvaćaju i veličaju ljubav između pripadnika istog spola kao najvišu emocionalnu vezu između ljudi. Brak, onoliko koliko tekstovi podrazumijevaju, nije “veza koja spaja”; prijateljstvo jeste. Najbliže veze koje ljudi mogu napraviti nisu među supružnicima, učvršćene seksualnom konzumacijom, već, naprotiv, između muškaraca i muškaraca (ili žena i žena) kroz emocionalnu povezanost. Ljubav je najčešće istog spola, seks je sredstvo za ostvarenje nužnog cilja – prokreacije.

Najbolji primjer sukoba koji može nastati iz odnosa ljubavi sa prijateljstvom *nasuprot* braku i seksu, dolazi iz najpoznatijeg

indijskog primjera promjene spola, iz priče o Sikhandin(i). Rođenoj kao djevojčici, podarena joj je transformacija u dječaka. Širi kontekst priče, ispričane u *Mahabharati*, jeste da je u ranijem životu djevojčica, Sikhandini (tada žena zvana Ambi, "majka"), imala život koji je upropastio muškarac (tačnije Bhishma) te joj je odobreno ponovno rađanje kako bi se osvetitla. Iako bi se moglo pretpostaviti da je transformacija iz ženskog u muški (Sikhandin) bila dozvoljena kako bi ubila Bhishma, zapravo začkoljica je bila u tome da se udala za drugu djevojku. Dakle, promjena spola je omogućavala funkcionisanje ljubavi/prijateljstva u kontekstu seksualnog odnosa/braka. Ovidije je ispričao sličnu priču, od starogrčkih spisa, o Iphis (djevojka koja je odgojena kao dječak), koja se zaljubila u Ianthe i čija je tuga zbog nemogućnosti da ispunji njenu ljubav prema drugim djevojkama tako potresla bogove da su transformisali Iphis u dječaka; zatim su se vjenčali.

Doista, Surja (bog svjetla i života), kada zavodi vječnu djevicu, sluškinju Kunti, iznosi stav o seksu koji postavlja ton za mnogo toga iz rane hinduske književnosti. Suprotstavljajući se njegovim navaljivanjima, Kunti kaže da bi podati mu se bilo pogrešno – "grijeh" u zapadnjačkom smislu. No, Surja odgovora:

kako mogu ja koji se brinem za dobrobit svih bića počiniti nepravedan čin? Da svi muškarci i žene trebaju biti povezani bez ograničenja, to je zakon prirode. Suprotna je perverzija prirodnog stanja.

Želja, u Surjinoj "izjavni" ne bi trebala biti ograničena zakonom ili konvencijom, nego bi trebala biti slobodno izražena.

Ta želja za slobodom u vezama ima ekstremni oblik u hinduizmu. Rađanje, temelj heteroseksualnih aktivnosti, nije neprestovna prepreka za ljubav. Hinduistički bogovi i mitske herojske figure nadvladavaju probleme rađanja putem niza zanimljivih metoda. U nekim slučajevima rođenje se odvija uključujući samo

jednu osobu (ljudsku ili božansku), kao u primjeru Zeusovog stvaranja Atene (ili Marijino rađanje Isusa preko Svetog duha). U drugim situacijama, istospolni parovi učestvuju u prokreaciji (odatle, Bhagiratha – rođen iz dvije vulve). Mnoge kulture (kao što je upravo sugerisano) imaju različite pristupe prokreaciji; Hinduizam ih ima više i značajnije i češće ih ističe.

Drugi tekstovi, posebno oni koji se bave lingvistikom, počeli su raspravu o pitanju “treće prirode”, koja se nastavlja do današnjeg dana zbog prisutnosti trećeg roda u sanskrtskoj gramatici. Na primjer, *Mahabhasya* (3. v.p.n.e.) kaže:

P) Što je ovo što ljudi vide kada odluče, ovo je žena, ovo je muškarac, ovo nije ni žena ni muškarac?

O) Osoba koja ima grudi i dugu kosu je žena; osoba koja je posvuda dlakava je muškarac; osoba koja je različita od obojе, kada nema ovih karakteristika, nije ni žena ni muškarac (*napumsaka*).

Ovu raspravu će detaljnije razviti džainistički mislioci i postaće sastavni dio razumijevanja *hidžri* – “trećeg spola” moderne Indije.

Slično predklasičnom, klasičnom i helenističkom svijetu grčko-istočnog Sredozemlja, u istom razdoblju, obrazac kulturno-loški prilagođenih istospolnih odnosa u Kini nije bio univerzalan i nije isključivao odnose između muškaraca istog statusa ili dobi. Ti “odnosi jednakosti” mogli su opstati duže vrijeme i većinom su bili prihvaćeni u kineskom društvu, dok god nisu sprečavali ispunjavanje sinovskih obaveza stvaranja potomstva, posebice sinova. Nespremnost ili nesposobnost – a kamoli otvoreno odbijanje – da se ostavi sljedeća generacija da održava štovanje predaka i integriteta porodičnog nasljedstva je oštro osuđivano i žaljeno, bez obzira na logiku. Međutim, specifična društvena sramota nije bila povezana sa istospolnim vezama. Doista,

razvoji tokom Zhou perioda su iznimno važni jer su postavili obrasce za stavove prema seksualnim odnosima ne samo tokom ovog specifičnog razdoblja, već i općenitije za ostatak kineske historije. Nadalje, temelji kineske misli položeni su tokom ovog perioda u pisanjima Lao Zu-a i Zhuang Zi-a.

Doista, rana kineska književnost (čak i više nego klasična grčka književnost) je istakla i veličala istospolne veze kao primjere romantične, emocionalne ljubavi. Jedna bajka ostala je posebice poznata. Vojvoda Ling Wei (534–493. g.p.n.e.) imao je ljubimca, Mizi Xia. Mizi Xia je pokazao odanost svome pokrovitelju i ljubavniku hrleći u vojvodskoj kočiji da bude uz njega kada je vojvoda bio bolestan. Koristeći vojvodsku kočiju bez izričitog dopuštenja trebalo je rezultirati time da mu amputiraju stopala; vojvoda, impresioniran Mizi Xiovom ljubavlju, poštedio je svog ljubimca. Kasnije, nakon što je okusio čudesno slatku breskvu, Mizi Xia je drugu polovicu dao vojvodi. Na kraju je odnos narušen i vojvoda je iskoristio "krađu" kočije i dar "napola pojedene" breskve kao znake *manjka* naklonosti Mize Xia. Unatoč kraju bajke, ova priča poklonila je Kini jedan od njena dva najčešća pojma za istospolnu romantičnu ljubav – "ljubav podijeljene breskve".

Naglasak u kineskim pričama o istospolnim odnosima je na međustatusnim naklonostima. Ipak, neke priče naglašavaju sposobnost ljubavi da prevaziđe uobičajene kulturne obrasce društveno nadmoćnih, aktivnih muškaraca i inferiornih, pasivnih miljenika. Na primjer, niži službenik narušio je dvor i društvenu etiketu govoreći svom gospodaru, vojvodi Jing Qi, o svojoj naklonosti vojvodi. Udvarati se vladaru značilo je smrt – stvarnost koja se ogleda u dvorjaninovom odgovoru na pitanje vojvode Jing "Zašto buljiš u mene?" je dvorjanin odgovor: "Ako kažem, umrijeću. Ako budem šutio također će umrijeti. Zadivljen sam Kneževom ljepotom". Uvrijeđen ovim drskim odgovorom, vojvoda je odmah naredio egzekuciju dvorjanina. Međutim, drugi dužnosnik je savjetovao da nije ispravno odupirati se žudnji, u skladu sa najboljom filozofijom toga vremena.

Osim toga, bilo ko ko mrzi ljubav izazivao je lošu sreću. Vojvoda Jing ne samo da je poštadio dvorjanina koji mu se divio, već ga je učinio slugom kraljevske kupaone.

Ovo unapređenje miljenika, ipak, bio je primjer problema koji su primijenili mnogi komentatori tokom dinastije Zhou. Prečesto se "lijepom licu" davala vlast i položaj, bez ikakvih dokaza o njihovim sposobnostima: "biti bogat i važan, ili lijep i zgodan ne znači da će čovjek biti inteligentan i oštrouman", naveo je jedan kineski šaljivac. Međutim, priča o vojvodi Jing i njegovom nježnom "kupaču" također ističe utjecaj filozofije na kineske stavove prema istospolnim odnosima. Za razliku od nekih paganskih grčko-rimskih filozofija (na primjer stoicizam) ili judeo-kršćanske teologije, kineska filozofija nikada nije razvila ideju "prirodnog" i "neprirodnog", niti je privilegovala seks kao sredstvo prokreacije iznad seksa kao čina užitka. Kao što će se raspravljati u kasnijim poglavljima, kineska misao vrednovala je prokreaciju (posebno rađanje sinova), ali je također seks vidjela kao prijatan čin u kojem se uživa. Osim toga, umjesto rasprave o "prirodnom/neprirodnom", kineska misao se usmjerila na ravnotežu *yin* i *yang* i očuvanje pojedinačne vitalne suštine. Konačno, kineska filozofija naglašava seksualnu vitalnost svih ljudi, uključujući žene, i nikada nije nastojala da razvije koncept "grijeha" kao vrijedanja božanskog zakona. Granica u kojoj se mogao počiniti seksualni "grijeh" bila je da se ne ostavi potomstvo.

Međutim, sinovljeva dužnost da ostavi sinove nije, kao što je već naglašeno, sprječavala u ostvarivanju seksualnih i emotivnih veza sa drugim muškarcima. S obzirom da se pripremamo da razmotrimo širenje monoteizma sa pojavom kršćanstva, važno je zastati i razmotriti situaciju širom svijeta u pogledu seksa i seksualnosti. Jevrejski naglasak na rađanje kao jedinu značajnu i legitimnu funkciju seksualnog odnosa bio je neobičan i jedinstven. Drugdje širom planete – ni manje ni više nego u zemljama oko Judeje – obrazac je ostao ono što je bio od zore pisane historije. "Ljubav" (koja se može izraziti kroz seksualni kontakt) je mogla imati i imala je bilo koji objekt – bez obzira

na rod ili biološki spol. Brak je bila zasebna “institucija”, koja je bila žarište rađanja. To zasigurno *nije* bila osnovica društva ili kulture, niti je to bilo uobičajeno mjesto u kojem su ljudi vidjeli bliske emocionalne i ljubavne odnose kako se razvijaju. Ljubav, emocije i prijateljstvo ostali su usko isprepleteni i mnogo češće su uključivali pojedince istog spola. Ovaj “normalni” obrazac zadržao se do širenja osobene judaističke ideje o seksu, braku i rađanju. Promjena je počela u vijekovima nakon rođenja kršćanske vjere.

TRI

KLASIČNE CIVILIZACIJE I ROĐENJE KRŠĆANSTVA

(100. g.p.n.e.–600. g.n.e.)

*Svake žene muž i svakog muškarca žena
Julije Cezar, kao što je opisao Svetonije
(75–160. g.n.e.)*

Ova nova vjera, ogreza u jevrejskoj ideji o seksualnom odnosu i “Božijem stvaranju”, probila se u prilično “nejevrejski” svijet. Grčko-rimskim svijetom dominirale su ideje o seksu, koje su znatno raznovrsnije nego što je to prihvatljivo judaizmu i kršćanstvu. Pojavom kršćanstva započela je transformacija mediteranskog svijeta od politeizma na monoteizam i od seksa radi zadovoljstva (nakon prilično dugo vremena) ka seksu zbog rađanja. Za razliku od judaizma, kršćanstvo je gorljivo prozelitska religija. Međutim, kao i judaizam, kršćanstvo je stavilo jak naglasak na čistoću koja je, sa naglaskom evanđelja na duh, postala manje fizičkom čistoćom i više duhovnom čistoćom. Kao što je kršćanstvo bilo dostupnije “nevjernicima”, ovo duhovno naglašavanje omogućilo je širu primjenu pojmova čistoće, posebno u području seksualnog ponašanja. Da navedemo samo jedan primjer, Isus je u evanđeljima naglasio da preljuba nije samo seksualni čin sa vjenčanom osobom, nego i razmišljanje o takvom činu.

Iako imamo neke informacije o istospolnim aktivnostima među Grcima prije klasičnog doba, samo sa obiljem izvora iz klasičnog perioda možemo govoriti sa autoritetom. Slika koja tada nastaje niz je prihvatljivih, istospolnih aktivnosti, koje su se skoro sigurno razvile u arhaičnom razdoblju. William Armstrong

Percy, u svojoj *Pederastiji i pedagogiji u arhaičnoj Grčkoj*, dao je najtemeljitiji pregled i hipotezu korjena istospolnog ponašanja među Grcima. Aristotelovo objašnjenje je vjerovatno najbolji sažetak Percijevog gledišta:

Krećanski zakonodavac smatrao je umjerenost [uslijed seksa zbog rađanja] korisnom [u prenapučenoj Kreti], i posvetio je mnogo domišljatosti kako bi je osigurao, kao i smanjenje nataliteta, držeći muškarce i žene razdvojene, te ohrabrujući seksualne odnose između muškaraca.

Iako su oba pojednostavljeni i anakronistička objašnjenja, čini se da postoji nešto istine u cijeloj ideji. Ono što je jasno jeste da je pederastija (mladi, prvenstveno pasivni adolescentni muškarac koji ima odnose sa starijim, prvenstveno aktivnim, odraslim muškarcem) nastala među Krećanima i da se raširila među stariim Grcima drugdje. Dakako, to je bio pogled klasičnih Grka.

Ovo nije namjenjeno kao kleveta Krećana. Grci su gotovo univerzalno smatrali da je neki oblik istospolne ljubavi bio dobar i zaista svojstven onome što su vidjeli kao najbolje u svojoj civilizaciji. Stoga, grčka misao je, u više navrata, istaknula kako su tirani 6. v.p.n.e. pokušali ukinuti pederastiju iz političkog straha od herojskih i slobodarskih veza koje su se formirale između muškaraca. Atenska historija je posebno veličala hrabrost ljudavnika Harmodiusa i Aristogeitona koji su ubili Hiparkusa (Hippiasovog brata, tiranina Atene, koji je vladao 527–510. g.p.n.e.) i koji su pokušali ubiti i Hipiasa. Falaris (vladao 570–544. g.p.n.e.), tiranin Agrigentuma (Sicilija), u početku je osudio svoje tobže ubice – drugi par ljudavnika – ali ih je na kraju oslobodio i slavio njihovu hrabrost i ljubav. Kao što je Athenaeus (oko 200. g.n.e.) primijetio:

Zbog tih ljubavnih afera, tadašnji tirani, koji su takve odnose smatralim štetnim, pokušali su u potpunosti ukinuti odnose između muškaraca, iskorjenjujući ih posvuda. Neki su čak otišli tako daleko da su popalili atletske škole, smatrajući ih bedemima suprotstavljenim njihovim [temeljima moći], pa su ih tako srušili; to je učinio Polikrat, tiran Samose.

Čak i kasnije, sve do 200. g.n.e., Grci su i dalje smatrali mušku ljubav i herojske, hrabre veze koje je stvorila, sastavnim dijelom ideje o grčkoj jedinstvenosti i nezavisnosti. Važno je uvidjeti da je ljubav između muškaraca bila veoma važan dio cjelokupne grčke kulture. Postojala je tradicija naglašavanja atenske pederastije, koja je bila prilično institucionalizirana, ili sistema stvaranja veza između muškaraca u spartanskoj vojsci. Iako je važno, to nije bio jedini način na koji su Grci izgradili i prihvatali ljubav između muškaraca – i Grci su stalno stavljali naglasak na emocionalnu povezanost, iako nikada do te mjere da su se isključivali seksualni odnosi. Kao i u drugim društвима, Grci su smjestili veze između muškaraca, temeljene na ljubavi, emocijama i prijateljstvu, iznad onih među supružnicima (koju su često drugi ugoverali), a koja se zasnivala na žudnji za nasljednicima. Kao što Kalikratida kaže u pseudo lucijanskom dijalogu, *Erotes* (Ljubavi): “Brak je lijek koji je izmišljen kako bi se osigurala vječnost muškarca, ali samo je ljubav prema muškarcima plemenita dužnost propisana filozofskim duhom”.

Situacija među Elećanima (koji su kontrolisali Olimpijske igre) posebno je zanimljiva. Atenjani i drugi Grci su smatrali Elećane slabije obrazovanima, jednostavnijim srodnicima. Međutim, oni su bili poznati po svojoj atletskoj snazi (vodeći u olimpijskim pobjedama) i po svom entuzijazmu za mušku ljepotu – i ljepota samih Elećana također je bila poznata. Usljed ove činjenice da se primijetiti da je Sokrat (469–399. g.p.n.e.) zatražio od prijatelja da kupi slobodu Elećana (Fedon) iz atenskog bordela u kojem je Fedon bio rob. Fedon ne samo da je postao Sokratov učenik,

već se i brinuo za njega tokom njegovog prisilnog samoubistva, a kasnije je osnovao školu etike u njegovom rodnom gradu.

Elećani su bili poznati, i neslavni, zbog njihovog razumijevanja muškog lika i njihovog uživanja u muškim istospolnim aktivnostima. Atenjani bilježe da je “Elis postao poznat zbog svojih takmičenja muške ljepote ... [koji se] održavaju uz sve počasti ... pobjednici dobivaju oružje kao nagradu”. Manje su cijenjeni zbog svoje seksualne atletike. Govornik Ciceron (106–43. g.p.n.e.) je rekao: “Ne kažem ništa o Elećanima i Tebancima među kojima je, u ljubavima slobodnih mladića, požuda zapravo dozvoljena”. Jevrejski historičar Josip Flavije (37–100. g.p.n.e.) otkrio je više o svojim predrasudama nego o elećanskoj praksi kada je pisao o “neprirodnom poroku veoma raširenom među” njima. Plutarh (46–120. g.p.n.e.) je više volio tip istospolne ljubavi iz Atene i Sparte u odnosu na “tip ljubavi koji prevladava u Tebi i Elisu”. Iako mnogi Grci nisu odobravali ljubav Elećana, njihov najveći kipar (Fidias, 500. g.p.n.e.) izabrao je Elećanina, Pantarkesa (mladog pobjednika u borbi na osamdesetšestoj olimpijadi 436. g.p.n.e.), kao svog ljubavnika i čak ga je i predstavio na nozi svoje najveće skulpture –Zeusa koji sjedi na Olimpu (jedno od sedam svjetskih čuda). Ako ništa drugo, to nas podsjeća da je svaki učesnik na Olimpijskim igrama, i svaki obožavatelj i turista u Zeusovom hramu, imao vizuelni podsjetnik muško-muške ljubavi u srcu olimpijskog hrama.

Možda najzanimljiviji primjer muško-muške ljubavi dolazi iz Tebe. Tebanci, kao i Elećani, nisu bili zapamćeni po svojoj sofisticiranosti, ali gdje su Elećani bili sportisti, Tebanci (i njihove kolege Beotičani, općenito) bili su poznati zbog svog vojnog junaštva. Najbolji primjer toga u kontekstu ove rasprave je Sveta četa. Prema grčkoj legendi, Sveta četa Tebe bila je vojska od 150 parova homoseksualnih ljubavnika. Slavno i uspešno su porazili Spartanc, a neka tri desetljeća kasnije, pali su pred Filipom Makedonskim i njegovim sinom Aleksandrom Velikim u bici kod Heroneje (338. g.p.n.e.). Odbijajući da se predaju, unatoč jasnom porazu, bili su zaklani od strane Makedonaca. Platon

(428–348. g.p.n.e.) je pisao o teorijskim zakoniku koji podupire uspjeh Svetе čete:

Kada bi samo bio neki način i da država ili vojska bude saставljena od ljubavnika i njihovih ljubavi, oni bi bili najbolji upravitelji svoga grada, suzdržavajući se od svih sramota... Jer koji ljubavnik ne bi radije izabrao da ga vide svi nego njegov voljeni, kada napušta dužnost ili odbacuje svoje oružje ... Ili ko bi napustio voljenog ili ga napustio u času opasnosti?

Plutarh je dao slično objašnjenje za postojanje Svetе čete:

Jer muškarci istog plemena ili porodice malo vrednuju jedni druge kada opasnost pritisne; ali četa zacementirana prijateljstvom, utemeljena na ljubavi, nikad se neće razbiti, i nepobjediva je, jer ljubavnici, postiđeni time da budu oslonac u očima svoga dragog, i voljeni u očima svojih ljubavnika, rado hrle u opasnost kao pomoć jedan drugom.

Iako bi kod ovih parova ljubavnika mogla postojati mala razlika u godinama, ne čini se da je tebanski obrazac bio sličan onome u Ateni, gdje je jaz u godinama bio izraženiji. Zaista, to je više u skladu sa atenskim herojima Harmodiusom i Aristogeitonom koji su bili slične dobi. Konačno, niko ne može a da ne primijeti da stari Grci, poznati i tada a i sada zbog svojih vojnih sposobnosti, nisu smatrali homoseksualnost preprekom za dobar vojni red. Doista, doživljavali su je kao stvarnu vrlinu i snagu u borbi.

Moglo bi se nastaviti raspravljati o gradovima i regijama grčkog govornog područja, raširenom od obale Crnog mora prema Siciliji i Makedoniji do Aleksandrije, ističući permutacije u pristupima, i konstrukcijama društveno prihvatljivih, muško-muških spolnih odnosa. No, ključne tačke iznijete su više generalno na osnovu nekoliko komentara iznad i, ukratko,

ispod o Atenjanima. Grčka civilizacija, temelj na kojem počiva zapadna civilizacija, ne samo da je tolerisala nego je veličala – i institucionalizirala – muške istospolne veze.

Dakako, do klasična vremena atenska pederastija bila je prihvaćen dio života. Bila je usko povezana sa obrazovanjem mlađih građana u njihovim dužnostima. U mnogim slučajevima starijeg ljubavnika je, dijelom, birala porodica mlađeg ljubavnika. Tako je ta veza učvrstila odnose među porodicama. Atletske škole (*gymnasia*), bile su središnje mjesto za udvaranje. Atenjani su proizveli opsežnu literaturu sa naglaskom na visoke ideale koji se odnose na veze, pojašnjavajući da je seks bio samo slučajni dio afere. Doista, atenski pogledi na “čisti seks” uopće nisu bili laskavi, kao što je Plutarh naveo:

Za prijateljstvo [atenski ideal pederastije] je lijep i uljudan odnos, ali čisti užitak je osnova i nedostojna slobodnog muškarca. Iz tog razloga također nije gospodski ili urbano [civilizovano] voditi ljubav sa dječacima – robovima [stav koji nisu dijelili Rimljani]: takva ljubav je samo [seks], kao i ljubav žena.

Unatoč filozofskim rečenicama i idealiziranim izrazima, seks se upražnjavao i bio je prihvaćen dio veza.

Kroz njenu predkršćansku povijest, muška istospolna ljubav ostala je očito i javno obilježje grčke civilizacije. Na primjer, zanimljivo je napomenuti da su drevni izvori zabilježili da su se djela Eshila, Sofokla i Euripida bavila muško-muškom ljubavlju, iako to nije značajka bilo kojeg djela koje je preživjelo (neko bi se zapitao do kojeg obima bi se mogao vidjeti utjecaj kasnijih kršćana u ovom čudnom obrascu opstanka). Tako se Eshil, u svojim *Mirmidoncima*, bavio ljubavlju Ahileja i Patrokla, i završava sa smrću potonjeg i Ahilejevim oplakivanjem njihovih “mnogih poljubaca” i “svetog jedinstva njihovih bedara”.

Eshilova verzija je znatno vjernija Homerovoj nego ona nedavno prikazana sa Brad Pittom u *Troji*, gdje je “bliskost” junaka

“objašnjena” time što su Ahilej i Patrokle prikazani kao rođaci – a ne ljubavnici! Sofoklove *Niobe* i Euripidova drama o silovanju Chryssippusa od strane Laiusa bavile su se istospolnom ljubavlju. Aristofan je često ismijavao starije muškarace koji su, čini se, bili ovisni o muškoj ljubavi, ali je u osnovi podržavao ono što je smatrao “tradicionalnom, idealističkom” pederastijom. Na kraju njegovih *Vitezova*, junak je nagrađen ženom i adolescentnim muškarcem.

Druga klasična djela filozofije i historije jednakо snažno zaključuju isto. Platon je, međutim, izrazio oprečne pogledе. Na primjer, “Atenski posjetilac” u Zakonima zagovara zabranu “neprirodne” prakse, dok Pauzanije u Platonovom *Simpoziju* tvrdi da je ljubav prema ljubljenim superiorna u odnosu na heteroseksualne odnose. Aeschines (389–322. g.p.n.e.) i Demosten (384–322. g.p.n.e.), govoreći pred atenskom skupštinom, nisu pokazali grižnju savjesti u raspravljanju o svojim ljubavima prema drugim muškarcima. U *Simpoziju*, Ksenofont je svoje goste predstavio kako otvoreno i nonšalantno tračaju o istospolnim aferama među članovima vlastite grupe. Aristotel je smatrao da bi odnos između ljubavnika i voljenog trebao biti seksualno čedan (iako emocionalno intenzivan) i smatrao je želju za penetracijom ili “genetskim” nedostatkom ili posljedicom spolne aktivnosti sa drugim muškarcima od prerane mladosti. Većinom, dakako, istospolni činovi su ostali važna i prihvaćena osobina grčkog društva.

Iako je doba nezavisnih grčkih gradova-država završilo sa njihovim porazom od strane Aleksandra Velikog (338. g.p.n.e.), muške istospolne veze nisu. Doista, grčka praksa je postala široko rasprostranjena kao rezultat helenizacije velikog dijela Bliskog Istoka i Sjeverne Afrike u kasnijim vijekovima. Česti su bili kritičari grčko-helenske istospolne ljubavi, ali pristalice su bile još zvučnije i grčko govorno područje se jednostavno nije odričalo te prakse. Kasnije će to imati utjecaj na rimske ideje, iako možda manje nego ideje prirođene italijanskom poluotoku. Prinudna kristijanizacija Carstva od strane Rimljana uspjela je uništiti tu praksu. Čak i tada, sve i do doba *Dionysiaca* od Nonnusa (datira

negdje u razdoblju od 390. do 500. g.n.e.), može se pročitati djelo koje veliča ljubav između Boga i nezrelog muškarca. Međutim, do vremena rimskog cara Teodozija (346–95. g.n.e.) stvari su se počele mijenjati. On je zatvorio hramove i zabranio paganizam 391.; dvije godine kasnije održane su zadnje Olimpijske igre (započete 776. g.p.n.e.), označavajući kraj značajnog elementa grčkog života, koji je istrajavao preko 1 000 godina. Pederastija i muška istospolna ljubav, također grčka tradicija duga 1 000 godina, imala je jednakobudnu sudbinu.

Međutim, prije otpisivanja grčkih praksi važno je uzeti u obzir njihov utjecaj na Rim. Rimljani nisu imali urođenu tradiciju pederastije i za vrijeme Republike proglašili su je ilegalnom. Po svaku cijenu, nijedan rimski muškarac nije mogao biti penetriran (bez obzira na dob). Sodomizacija u adolescenta *nije* viđena od strane Rimljana kao važan dio obrazovnog procesa. Umjesto toga, rimski naglasak je na sodomiziranju bilo koga i bilo čega. Nakon rečenoga, Rimljani nisu imali problema sa seksualnim odnosom sa muškarcima (u vidu prostitutki ili robova), sve dok je Rimljani bio aktivni partner. Vremenom, ovaj početni pogled na istospolne odnose je promjenjen kontaktom sa helenističkim svijetom. Rimljani možda nisu u početku odobravali grčku pederastiju i mušku istospolnu ljubav, ali bi prepoznali “superiorniju” civilizaciju kada su je vidjeli i bili bi skloni njenom kulturnom utjecaju. Rezultat je bio pomalo konfuzna, i znatno brutalnija, konstrukcija za istospolne odnose nego što smo vidjeli u Grčkoj.

Jedan od najboljih načina da cijenimo i poliseksualnost rimskog ponašanja i poglедe rimske kulture na seks, jeste da ispita-mo živote vladara i careva u kasnoj Republici i ranom Carstvu. Najpoznatiji, iako ne jedinstven, izvor su spisi Svetonija, *Životi Cezará*, napisani za vrijeme vladavine Hadrijana (117–38. g.n.e.). Svaka biografija sadrži odjeljak o seksualnim sklonostima Ce- zara i, iz komentara, očito je ono što je bilo prihvatljivo, ono što nije i ono što je bilo jedva zamislivo.

Julije Cezar je prvi, a Svetonije je napravio jasnu razliku između Cezarovog ponašanja kao *penetriranog* (u njegovoj

navodnoj i “duhovitoj” vezi sa kraljem Nikomedom u Bitiniji) i kao penetratora (kao preljubnik). Svetonije navodi da je Julije Cezar (100–44. g.p.n.e.) bio “ozloglašen i zato što je [penetriran] i zbog preljuba”. Svetonije je čak uključio izrugivanje Cezara iz senatorovog govora da je Cezar bio “svake žene muž i svakog muškarca žena”. Svetonije je dodao podugačak popis atributa za priče o Cezaru i Nikomedu, koje su služile da naglase javnu prirodu njihove veze, kao i tobožnji nedostatak brige o tome. Svakako se čini da to nije imalo utjecaja na Cezarovu karijeru osim što je nekolicini njegovih protivnika omogućilo jeftino izrugivanje i osmišljavanje pamtljivih pošalica.

Osnova za ovu šalu o Rimljanima je ta da je Cezar sa devetnaest godina preuzeo dužnost u Bitiniji. Kao takav bio je upravo na granici dobi u kojoj je bilo prihvatljivo i dalje djelovati kao *puer* (adolescentni mladić) i biti penetriran i dobi u kojoj se postaje *vir* (odrasli muškarac). Mnogo rimskog humora je bilo u poigravanju sa ovom granicom. U stvari, Rimljani su imali nejasnu, “preokrenutu” dob pristanka – bilo koji maloljetnik je slobodno mogao dozvoliti drugome (starijem, društveno jednakom ili superiornom) muškarcu da ga penetrira. Tokom ove neodređene dobi, od muškaraca se očekivalo samo da penetriraju (druge muškarce ili žene – penetracija, a ne rod, bio je jedini pravi problem). Cezar se upuštao u adolescentna ponašanja sa heleniziranim Nikomedom, u vrijeme kada su grčke ideje tek počele utjecati na Rimljane. Dakle, izrugivanja na njegov račun bila su pokušaj da se Cezar označi kao “nerimljanim”.

Mladenačka *impudicitia* (riječ koja se obično koristi za muškarce kako bi naznačili preuzimanje pasivne uloge) i preljuba od raslih, također su bili u sličnom odlomku u Avgustovoj biografiji (63. g.p.n.e.–14. g.n.e.). Svetonije je, također, pružio opsežne dokaze za tvrdnje da je Avgust (kao Oktavijan) bio *puer* za *vir* Julija Cezara. Tiberije (42. g.p.n.e.–37. g.n.e.), koji je došao nakon Avgusta, bio je još bizarniji po pitanju svojih sklonosti. Skandalozni izvještaji o njegovim seksualnim sklonostima su mnogobrojni da bismo ih sve spomenuli, ali su u rasponu od (u

osnovi beznačajne) preljube do toga da su mu penis sisale bebe. Kaligula (12–41. g.n.e.) je, ako ništa, nadmašio Tiberija. Opsenci izvještaji o njegovoj vladavini navode kako je prisiljavao supruge senatora da služe u carskom bordelu i kako razdjevičavaju oboje, i mlađenku i mladoženju, na dan vjenčanja. Što se tiče Klaudija (10. g.p.n.e.–54. g.n.e.), Svetonije je istakao da je bio “od najobilnije požude prema ženama, ali, sve u svemu, nezainteresovan za muškarace”. Gibbonov usputni komentar da je Klaudije bio jedini raniji car koji nije varao svoju suprugu tako što je vodio druge žene ili mlade muškarce u krevet, naglašava posebnost cara u rimskoj historiji. On nije bio samo neobično čestit, već i bizarno ograničen u svojim sklonostima!

Svetonije zatim bilježi potpuni preokret sa dolaskom Nerona (37–68. g.n.e; posljednjeg Julio-klaudijskog imperatora) na prijestolje. Ne samo da je imao seksualne odnose sa muškarcima (i ženama), već je također imao i pasivnu i aktivnu ulogu, koja je Svetoniju poslužila kao dokaz njegove ukupne moralne izopačenosti. On je također oženio dva muškarca (u slijedu) na ceremonijama identičnim onima u kojima muškarci vjenčaju žene. Jednom od muškaraca dodijeljene su počasti carice i Svetonije je ponovio šalu koja je govorila da je Neronov otac imao “takvu vrstu žene” (tj. muškarca) svijet bi bio sretnije mjesto (u želji za Neronom). Galba (3. g.p.n.e.–69. g.n.e.), koji je uslijedio, preferirao je “čvrste i prezrele” muškarace, odnosno muškarace koji su bili izvan djetinjstva i nisu mu trebali biti atraktivni. O Domicijanu (51–96. g.n.e.), Svetonije je napisao da se pričalo kako je bio “pokvaren” od strane svog nasljednika Nerva (32–98. g.n.e.) i da je bivši pretor (Klaudije Polio) uvijek mahao pismom mladog Domicijana u kojem mu se nudi strastvenu noć.

Rani su carevi, dakle, dopustili Svetoniju da raspravlja o većini seksualnog kontinuma rimskog ponašanja. Neke nije odobravao i naizgled je imao malo komentara o drugim elementima. Ono što je najzanimljivije jeste kako su različita Svetonijeva shvatanja “izopačenosti” i “prihvatljivosti” od onih modernih, zapadnjačkih čitatelja. Cezari nisu bili dosadni, ali nisu bili niti identični

u svojim sklonostima. Svaki imperator je imao skup preferencija, koje je Svetonije odobravao ili odbacivao riječima razumljivim njegovim čitateljima. Modernim jezikom rečeno, Svetonije opisuje Klaudija kao “heteroseksualca” i “dobrog porodičnog čovjeka”. Julije Cezar i Avgust su bili “heteroseksualni i promiskuitetni”, ali su “eksperimentisali” sa “homoseksualnom fazom” tokom adolescencije. Galba je u osnovi bio “gej”, zainteresovan gotovo u potpunosti za seks sa drugim muškarcima (ne mladima). Neron je jednostavno bio izopačen, u seksu sa bilo kim (i sa bilo čim?) podvrgavajući svoje tijelo degradaciji kroz penetraciju od strane drugih muškaraca – čak i društveno inferiornijih. Čini se da je Svetonije mislio da je Klaudije malo neobičan zbog svoje čestitosti. Neron i Tiberije su bili izopačeni zbog njihove nevjerovatne promiskuitetnosti i želje za seksualnim iskustvima bilo koje vrste. Galba je bio čudno ograničen u svojim sklonostima kao i Klaudije, ali je Svetonije Galbine sklonosti smatrao odvratnim, dok je Klaudije jednostavno bio neobičan. Domicijan, Nerva, Julije Cezar i Avgust su bili više ili manje normalni jer su ih muškarci penetrirali u doba adolescencije, ali nakon toga su se ograničili samo na seks koji je bio posve aktivnan i penetrativan (iako je pasivni, penetrirani partner mogao biti muško ili žensko).

Ovo služi za naglašavanje zaključka donesenog negdje drugo da su Rimljani seks suštinski posmatrali kao penetraciju. Zadovoljstvo i prokreacija su bili podjednako prihvatljivi razlozi za seksualne aktivnosti, ali u svojoj srži, “muškarac” je penetrirao nekoga ili nešto. Muškarac može penetrirati kako bi proizveo potomstvo, zbog prostog seksualnog opuštanja, zbog državnih interesa, ili čak zbog ljubavi – ali *muškarac* je penetrirao. Sve dok je taj “prirodni red” bio održavan paganski Rimljani su, čini se, nalazili malo toga vrijednog pažnje ili kritikovanja. Međutim, razbijanje ovog ispravnog poretku prirode, biti penetriran – kao odrasli muškarac – izazivalo je porugu i osudu, gotovo isto toliko nasilnu kao što je moderna homofobija. Važno je, dakle, uzeti u obzir rimsku kulturnu konstrukciju “prirodnog” da bismo dobili predstavu o tome šta je bilo i šta nije bilo društveno prihvatljivo.

Historičarka Amy Richlin, u bitnom članku o rimskoj pasivnoj homoseksualnosti, donosi neke krucijalne zaključke koji služe kako bi istakli različitu prirodu kulturnih niša koje je rimsko društvo izgradilo za seksualnost. Rimljani nisu, kao ni Grci, odvajali seksualne činove u “istospolni (loš) *nasuprot heteroseksualnom (dobrom)*”. Odrasli (muški) Rimljani su žudili, voljeli i imali spolni odnos i sa ženama i sa *pueri* (dječacima). Doista, rimska poezija je često veličala vrline seksa sa adolescentnim muškarcima nad seksom sa ženama (ili adolescentnim ženama). Međutim, Rimljani su bili eksplisitni u izradi vlastitih ključnih distinkcija: “muškarac + dječak (dobro, barem za muškarca) i muškarac + muškarac (loše)”. Prethodno je bilo društveno prihvatljivo i najispravnije se naziva pederastijom – te ima mnogo toga zajedničkog sa situacijom u Grčkoj. Kasnije je, međutim, vrsta homoseksualnosti, kao što opisuje (i ne voli) da odrasli muškarac koji *bira* ili *preferira* bude penetriran od strane drugog muškarca. Rimljani su jasno shvatili da je to bilo pitanje sklonosti i preferencija, ali onih koje oni nisu voljeli.

Richlin naglašava činjenicu da su rasprave o rimskim (i grčkim) istospolnim odnosima i vezama postale usko povezane sa modernim političkim argumentima. Preovladavaju dva pristupa. U prvom, bilo kakvo spominjanje rimske “homoseksualnosti” je odbačeno kao anakrono čitanje zasnovano na rimskoj stvarnosti. Drugi nagovještava da je Rim bio tolerantan i da je prihvatao homoseksualnost. Historičar John Boswell zauzima kasniji stav, ali Richlin sa pravom ističe da se mnogi od njegovih dokaza zapravo odnose na pederastiju, a *ne* na seksualni odnos između dva odrasla muškarca. Sa druge strane, ona također kritikuje one koji se usredotočuju na pederastiju kao ponašanje koje *nije* homoseksualno (suprotno od Boswellog pristupa), dok ignoriše rimsku reakciju na istospolne činove odraslih:

Motiv koji se nalazi u temelju Halperinovog pisanja, a dijelom i u temelju Winklerovog, je aktivistički: izbiti iz ograničenja

nametnutih seksualnosti od strane naše vlastite kulture, tvrdeći da oni nisu neizbjegni, već da su historijski i društveno konstruisani. Rezultat se, međutim, čini da se materijalno poštovanje *kinaidos* (odraslog pasivnog) gubi iz vida; u isto vrijeme, insistiranje na potpunom odbacivanju "homoseksualne" nomenklature podrazumijeva naglašavanje pitanja penetracije, a negira pitanje istospolnih partnera. Tako gubimo iz vida činjenicu da su neki oblici muške želje za muškarcima u Grčkoj i Rimu bili predmet ekstremnog prezira, kakogod bili nazvani, i da bi se svaki muškarac koji je osjećao takvu želju našao u velikoj nevolji.

Učinak oba pristupa jeste da se ignorišu brojni primjeri muških istospolnih aktivnosti među Rimljanim i rimska reakcija na njih.

Glavna penta koju Richlin predstavlja jeste da se rimsko društvo razlikuje od našeg na nekoliko načina. Prvo, Rimljani su prihvatali seks između odraslog muškarca i adolescenta, što je većina zapadnog društva kriminalizirala kao pedofiliju. Rimljani su imali pojам pedofilije (seksualni odnos sa djetetom), ali su imali dodatnu kategoriju seksa sa adolescentom – pederastiju. Međutim, Rimljani su očekivali da je ovo ponašanje jednostavno bila faza i da odrasli muškarac neće nastaviti željeti da bude penetriran. Smatrali su da će odrasli muškarci i dalje smatrati mlade adolescente privlačnim i da će imati seksualne odnose sa njima.

Podjednako je važno da su Rimljani smatrali savršeno razumno seksualne odnose sa robovima i prostitutkama, bez obzira na dob ili rod. Jedna od svrha držanja robova bila je mogućnost seksualnog oslobođanja kad god to poželete. Prostitucija je bila legalna i bilo koji slobodni Rimjanin je mogao penetrirati svog muškog ili ženskog roba ili oslobođenu konkubinu, dok su robovi i slobodni ljudi bili toliko prezirani da je njihova seksualna pasivnost bila prihvaćena, poticana ili čak prepostavljena (isto

tako, njihova pretpostavljena penetrabilnost pridonijela je preziru u kojem su se nalazili).

Očito ovo nije naš svijet. Nakon ovoga što je rečeno postoje sličnosti koje čine poentu du su Rimljani prepoznali i nisu voljeli, određenu vrstu istospolnog ponašanja koje su smatrali neprikladnim – penetracija od strane odraslog muškog rimskog građanina.

Iako nije postojala riječ za homoseksualnost u drevnom grčkom jeziku, bilo je mnoštvo imena za muškarce koji su dopuštali sebi da budu penetrirani. Mnogi od ovih odjekuju u modernim pogrdnjim pojmovima za homoseksualce. Najčešći je bio *cinaedus* (od grčke riječi *kinaidios*) ili “catamite” - to jest, “muškarac u kojeg penetrira drugi muškarac”. Niz drugih pojmove daje ključni uvid u rimsко viđenje *cinaedusa*. Rimljani su muškarca koji je bio penetriran zvali: *pathicus* (pasivan, “donji”), *exoletus* (zreo, “gornji”), *concubinus* (nevjenčani seksualni partner, “ljubavnik”), *sp(h)intra* (analni sfinkter, muška prostitutka, “rupa za najam”), *puer* (dječak, “tvink”), *pullus* (pile, “piletina”), *pusio* (dečko, “tvink”), *delicatus* (razuzdan, “razmaženi”), *mollis* (mekani), *tener* (poslastica, “kemp”), *debilis* (slab, “sepavko”), *effeminatus* (feminizirani, “kraljica”), *discintus* (labav-obavijen, “drolja”), *morbosus* (bolesni, “zaraženi”). Svojstvo ovog negativnog stava spram pasivnih muškaraca jeste rimska percepcija veze između Rima i carstva:

Rim je nekada bio, i trebao se držati toga, aktivan u odnosu prema pasivnom carstvu. Rimska projekcija Rima kao muškarca koji jebe ostatak svijeta je prevelika i predepresivna tema da bismo se njome ovdje bavili. To nije nešto što je Juvenal izmislio, ona se oslanja na tradiciju koja seže barem do vremena Luciliusa (2. v.p.n.e.), i, ja bih se složila, vjerovatno je svojstvena rimskom kulturnom identitetu.

Richlinove riječi nas podsjećaju da u rimskoj reakciji prema pasivnom muškarcu ima i nečeg značajnijeg od same (ne)sklonosti na individualnom nivou. Pasivni Rimljani su, dijelom, izdavao mjesto i funkciju svakog Rimljana.

Glagol *patior*, koji ima niz značenja (patiti, biti podvrgnut, iskusiti), koristi se za nekoga u koga se penetrira, kao u *vim pati* (“trpjeti silu” ili “biti silovan”). Seneka je rekao da su žene “rođene da budu penetrirane”. To objašnjava korištenje izraza *mu-liebria pati*, “trpjeti ženske stvari”, za pasivne muškarce. Imenica *stuprum* se često koristi; ona može značiti “silovanje”, ali također može značiti svaki seksualni čin koji je društveno neprihvatljiv – bez obzira na pristanak. Riječ *impudicitia* (bludništvo) obično se koristi kada se odnosi na mušku spremnost na penetriranje od strane drugog muškarca. Pokazalo se da su rimske medicinske mislioci smatrali želju za penetracijom patologijom koja se mogla dijagnosticirati (medikalizacija “homoseksualnosti” koja datira prije ovog navodnog otkrića u 19. vijeku).

Sasvim je očito kako je teško naći moderni ekvivalent za riječ *cinaedus*. “Gej” podrazumijeva niz seksualnih položaja i veza. “Pasivanost” i “penetriranost” su opisi činova i malo čega drugog – a prethodno podrazumijeva neaktivnost koja nema puno smisla u raspravama o seksualnim odnosima. Osim toga, kontekst ideje o *cinaedusu* za Rimljane predstavlja koncept koji se teško može prevesti. Iz rimske perspektive, o “abnormalnoj” seksualnosti se radilo onda kada je muškarac nastavljao u odrazloj dobi raditi ono što je radio kao mladić – dozvoljavajući da ga drugi muškarac penetrira. Za adolescenta se pretpostavljalo da je spreman biti pasivan u analnom seksu, a rjeđe, da pruži fellatio drugom muškarцу; odrasla osoba naprsto nije radila takve stvari. Ili, tačnije, odrasli muškarac nije dopuštao da mu se uradi ono što je uloga koja priliči adolescentima (neki, još ne u potpunosti, muškarci), robovima, prostitutkama, konkubinama, suprugama i ženama općenito. Bez obzira na shvatanje, biti *cinaedus* značilo je biti manje od muškarca.

Društveni prezir prema neuspjehu potpunog prelaza iz adolescenta (penetriranog) ka odraslotu muškarcu (penetratoru) bio je čest trop u književnosti, koji je omogućavao dosta humora. To je također bilo učinkovito oružje za pogrde i uvrede. Na primjer, Marcijal je napisao opominjući (i smiješni) epigram adolescentu o pripremi za brak:

Iskoristi zagrljaje žene, iskoristiti ih, Viktore,
i neka tvoja motka nauči posao koji joj je nepoznat.
Vjenčani veo tka se za tvoju zaručnicu,
već se djevica sprema,
uskoro će nova mladenka rezati kosu tvojih dječaka.
Ona će dozvoliti da je njen revnosni suprug zgazi jednom,
sve dok ne osjeti strah prvič rana čudnog oružja;
ali će njena dadilja i njena majka zabraniti da se to više događa
i reći će: "Ova djevojka je tvoja supruga, a ne tvoj dječak".
Jao, koja kolebanja, kako ćeš se napatiti,
Ako ti je pička nepoznata!

Igranje sa rodnim i spolnim ulogama je očigledno. *Puer* (dječak) je neko čiji je anus penetriran, dok *uxor* (supruga) "trpi" vaginalnu penetraciju. Zbog straha od gubitka djevičanstva, međutim, supruga bi se mogla predati analnom seksu. Pretpostavka je da će ovo također zadovoljiti mladoženju (djevicu kada je u pitanju vaginalni seks sa ženama), koji već ima sklonost ka analnom seksu kao rezultat njegovih prethodnih (i još uvijek postojećih) odnosa sa mladićima. Starije žene će morati razriješiti ovu konfuziju, a prostitutka se preporučuje kao idealna učiteljica koja će pomoći mladoženji da se u potpunosti preobradi u muškarca (*vir* – to jest, neko ko penetrira u vaginu).

Vulgarna rimska riječ o dobi (doslovno) "prekretanja" od biti penetriran do biti penetrator, također je bila ključna u uvredama.

Tacit je u svojim *Analima* zabilježio suđenje Valeriju Azijatiku (asocijacija u ime pojedinca sa “beskičmenjačkim” načinima istoka je zanimljiv), koji je bio optužen da je “mekog tijela” (pasivan u seksu). Proces je bio privatna, individualna stvar na rimskim sudovima, pa je Valerije napao svog tužitelja rekavši “Pitajte svoje sinove, Suilius; oni će ti reći da sam muškarac”. Valerije je govorio da on nije bio samo *nepasivan* nego da je Suiliusove sinove (koji po svoj prilici više nisu bili adolescenti) *učinio pasivnima* – čin pravog Rimljana, osvajača.

Na širem planu, određeni stereotipi bili su povezani sa *cinaedusom*: šaputavi govor, ruka na boku, češkanje glave jednim prstom, šminkanje, čupkanje dlaka i nošenje određenih boja (na primjer, svjetlo zelena i nebesko plava). Stereotipna figura u književnosti je dovoljno česta da nagovijesti da je osnovni model *cinaedusa* bio relativno poznat. Drugim riječima, bilo je to, gotovo sigurno, nešto veoma približno subkulturi. Međutim, jasno je da je bliskost zaista gajila prezir. Izvori iz svih razdoblja Carstva i iz svake klase koja je ostavila zapise povezuju *cinaedus* sa prezirom i nesviđanjem – sam pojam i njegovi sinonimi općenito su doživljavani kao uvreda.

Naravno, važno je zapamtiti da optužba za *cinaedusa* nije bila samo društvena kleveta – kao što slučaj protiv Valerija Azijatika to pokazuje. Postojale su stvarne društvene i pravne posljedice. Utjecaj rimskog nesviđanja prema odraslim građanima koji su se prepustali penetraciji je nešto što se detaljno mora ispitati. Ova društvena sramota naglašava činjenicu da je rimsko društvo (iako naizgled “otvoreno” prema seksualnosti iz perspektive modernog, kristijaniziranog Zapada) bilo “homofobično” unutar svojih vlastitih kulturnih ograničenja i konstrukcija. Nakon rečenog postaće jasno da bilo koje društvene posljedice pasivnosti nisu bile univerzalne, već su zavisile od situacije i bile su individualne. Dakle, “cross-dresser” je još uvijek bio u mogućnosti da napravi oporuku (čin *vira*). Vladini dužnosnici su bili u mogućnosti da budu poznati po pasivnosti sa malo negativnih rezultata. Vojnici su mogli biti tolerisani, iako pasivni, ali su

mogli, jednako često, dobiti ekvivalent časnog otpusta. S druge strane, treba izbjegavati zaduživanje kod *cinaedusa*. Ukupna slika je društvo u kojem je bilo moguće biti *cinaedus*, družiti se sa ne*cinaedusima*, te imati aktivan (čak i javni) seksualni život. Međutim, *cinaedus* se uvijek suočavao sa kulturnim neodobravanjem i riskirao je isključenje iz društva.

Područje u kojem je ovo bilo najvidljivije je klasa *equites* (vitezovi) u Republici i Carstvu. Svaki vitez je bio dužan redovno se javno predstaviti pred cenzorima sa svojim konjem. Cenzori, koji su sjedili u forumu u samom srcu grada i carstva, pregledali su viteza tražeći fizičke i moralne nedostatke. Razmjeri ovog "cenzusa" su fenomenalni. Za Avgusta se govorilo da je pregledao 5 000 vitezova. Cenzori su mogli, zbog fizičkih i moralnih nedostataka, nekoga premjestiti u nižu klasu – a biti moralno "mekan" (*mollis*) bio je nedostatak. Javno poniženje, označeno kao *infamis* (ozloglašen, nepristojan, nečastan) i *cinaedus*, bilo je ogromno.

Iz carskih izvora dobijamo određenu sliku o drugim učincima *infamie*. Muškarce su magistrati, odgovorni za procjenu podobnosti, mogli isključiti iz obnašanja javnih funkcija. Mogli su biti uklonjeni iz *albuma iudicum* (popis prihvatljivih porotnika) ili biti izbačeni iz vojske. Svako ko je bio *infamis* mogao je očekivati oštriju kaznu u suđenju. Oni su također mogli biti spriječeni čak i da iznesu određene vrste slučajeva pred sud ili da svjedoče – isključivo na uputu suca. *Infamis* osoba je mogla biti odbijena kao svjedok ili joj nije bilo omogućeno da ostavi oporuku (postajući *intestabilis* kao i *infamis*). Međutim, nijedna od ovih mogućnosti nije bila fiksirana zakonom. One su jedino bile moguće i ovisile su o datim okolnostima i predrasudama službenika (sudaca, magistrata) koji su bili uključeni. Nisu se poduzimali nikakvi napori kako bi se identificirali i uhapsili *infamesi* ili kako bi se spriječile njihove seksualne prakse. Kada bi *infamia* izašao u službeni, javni prostor bilo je savršeno moguće da će se susresti sa javnim poniženjem.

Tri određene vrste *infamia* bi gotovo sigurno dovele do gubitka statusa: ko god postane "profesionalna" prostitutka (sa

svodnikom); svako ko uzima novac za seksualne usluge; bilo ko sa oznakom *cinaedus* (ili “pasivni”). Prve dvije nisu viđene kao da imaju bilo kakvu intrinzičnu “slavu” koja će biti umanjena – potonja je imala, i označavanje *cinaedusa* kao *infamia* uvijek je bilo moguće, ali nikada izvjesno. Štoviše, jednom javno obilježen kao *infamis*, pojedinac bi se pridružio drugim dvjema kategorijama u izloženosti za silovanje koje nije kažnjivo. U rimskoj misli, ko god je bio “ozloglašen” zbog želje da bude penetriran teško da je bio u situaciji da se žali onda kada je penetriran. Kao što je sudija Paulus (200. g.n.e.) objasnio:

Muškarac koji siluje slobodnog muškarca protiv njegove volje kažnjava se smrću. Muškarac koji svojom slobodnom voljom upražnjava *stuprum* (silovanja) ... kažnjen je polovicom soga imetka; niti mu je dopušteno da preostali dio raspodjeli testamentom.

Muško silovanje je kažnjivo (ali ne i pasivna “žrtva”); konsensualna pasivnost je također kažnjiva (ali ne i aktivni “partner”).

U isto vrijeme kada je kršćanstvo počelo utjecati na rimsko društvo (u 100-tim i 200-tim godinama n.e.), ono je prolazilo kroz značajne promjene koje su mijenjale poglede na seksualnost. Carevi i mnogi iz vladajuće elite su uveliko bili nerimljani i neurbani (barem ne iz velikih gradskih centara). Rast paganskih filozofskih sistema (posebno stoicizma), koji je stavljao naglasak na “porodični život” i “umjerenost” (u seksualnim pitanjima i općenito) stvorio je društvo manje spremno na toleranciju spram seksualnih sloboda. Štoviše, reakcija paganske carske države na kršćanstvo i druge istočne religije značila je da je vlada postajala uključenija u vjerovanja i prakse svojih podanika i građana u vrijeme opće ekspanzije moći i apsolutizma cara. U konačnici, carevi su sve više bivali bivši generali izvučeni iz vojnog sistema, koji nikada nije usvojio grčki stav po kojem je homoseksualnost bila korisna na bojnom polju. Ova kombinacija “provincijalizma”,

stoicizma i apsolutizma počela je utjecati na propise Carstva po pitanjima seksualnosti.

Car Marko Aurelije (rođen u Rimu, španskog porijekla, 121–180. g.n.e.) zapisao je u svojim *Razmatranjima* da je naučio “od najranije dobi ... da suzbija svu strast za mladićima”. Njegovi vlastiti stavovi su najočitiji u njegovom odbijanju da navede pokojnika Antonija među “priјateljima” svoga prethodnika Hadrijana. Nezamisliv je veći i očitiji raskid sa prošlošću grčko-rimske tradicije u tako kratkom vremenskom razdoblju. Severije Aleksander (rođen u Feniciji, 208–235. g.n.e.) razmatrao je proglašavanje muške prostitucije nezakonitom, ali je odlučio da bi takva promjena odvukla praksu u podzemlje – i uskratitila državu unosnih poreskih prihoda. Filip Arapski (204–249.) podržavao je kršćanstvo (čineći jednom pokoru da bi sudjelovao u uskršnjoj službi), iako je još bio uvijek pagan. Međutim, pokušao je proglašiti mušku prostituciju nezakonitom u Zapadnom carstvu, što upućuje na daljnju judeo-kristijanizaciju carskih običaja.

Još neke opće pravne promjene dogodile su se u 200-tim i 300-tim godinama n.e. Već smo se upoznali sa sudijom Paulusom, koji je vjerovao da bi *cinaedus* trebao izgubiti pola svoga imanja. Zbog ovog gledišta, među ostalima, imperator Elagabalus (203/4–222. g.n.e.) ga je prognao, ali, zanimljivo, ponovo ga je pozvao Severije Aleksander, koji je želio mušku prostituciju proglašiti nezakonitom. Kao što je nakon Hadrijana uslijedio strožiji Aurelije, tako je Severije Aleksander imao razuzdanijeg Elagabalusa:

[Elagabalus] je depilirao cijelo tijelo, smatrajući glavnim uživanjem u životu da se prikaže u dobroj formi i dostojan da probudi požude najvećeg broja [muškaraca] ... I čak u Rimu nije činio ništa drugo nego slao agente u potragu za onima sa naročito velikim penisima da ih dovedu u palaču kako bi on mogao uživati u njihovoj bujnosti i jačini.

Promjena se možda odvijala, ali “paganski pendulum” nikada nije pokazivao skolonost da se u potpunosti okreće protiv društvenih i kulturnih stavova prema istospolnim činovima, koji su 1 000 godina opstali u mediteranskom svijetu Grka i Rimljana.

Međutim, nakon što su imperatori prihvatali kršćanstvo, situacija se dramatično promijenila. Godine 342 n.e., sinovi (Konstans I., zapadni imperator, vladao 337–350. g.n.e.; Konstantije II., istočni imperator, vladao 337–361. g.n.e.) sv. Konstantina Velikog, prvog rimskog kršćanskog imperatora (272/3–337. g.n.e.), ukinuli su *de facto* priznavanje gej brakova. Oni su također uveli niz promjena koje će dovesti do kristijanizacije carskog zakona i ukidanja paganstva.

Onim modernim protivnicima koji tvrde da je gej brak moderna inovacija dobro bi došlo da konsultuju rimsку historiju, zajedno sa situacijom u raznim drugim kulturama i društvima – prošlim i sadašnjim – o kojima se raspravlja u ovoj knjizi. Činjenica je da istospolni brakovi imaju dugu historijsku tradiciju i, vremenom, bili su naširoko i otvoreno prihvaćeni, u rangu sa monogamnim i poligamnim heteroseksualnim brakovima. Još važnije, carski stav o istospolnim odnosima, iako ne više bezazlen, ostao je nejasan čak i za vrijeme kršćanskih careva. Doista, to je upozorenje o utjecaju prisilne konverzije Carstva i društvenih stavova općenito, da su rimski kršćanski carevi nastavili prikupljati porez na legalnu mušku prostituciju duboko u 500-te godine n.e. – dva vijeka nakon službenog “obraćenja” Carstva.

Do 390. godine i vladavine Teodozija Velikog (379–395. g.n.e.) vidi se prvo zabilježeno kažnjavanje homoseksualnosti smrću. Oni koji su bili osuđeni bili su uključeni u mušku prostituciju, posebno kao svodnici i dobavljači. Teodozije je također uveo smrtnu kaznu (naizgled nesprovodenu) za one koji su bili *cinaedus*. Unatoč tome, službeno odobreno i pravno sprovedeno, kršćanstvo je vodilo tešku borbu. Književnost i filozofija, podjednako, i dalje smatrali da je heteroseksualnost bila potrebna za nastavkom vrste, ali da je homoseksualnost (posebno sa adolescentima) rafinirana i civilizirana.

Stanja srca je odličan primjer te rasprave. Skoro sigurno napisana u kasnim 100-tim godinama n.e. (i naširoko čitana vijekovima nakon toga), daje niz izjava koje kulminiraju u zaključku koji pokušava biti uravnotežen, ali koji još uvijek favorizira istospolne ljubavi:

Brakovi su osmišljeni kao sredstvo osiguranja sukcesije, što je bilo potrebno, ali je samo ljubiti muškarca plemenit poduhvat duše filozofa ... Jer je spolni odnos sa ženama bio potreban kako naša rasa ne bi potpuno propala zbog nedostatka sjeme... Nemoj tada, Charicles, opet cenzurisati ovo otkriće (muške ljubavi) jer se nije desilo ranije, niti zbog toga što spolnom odnosu sa ženama može biti pripisana veća vrijednost nego ljubljenje mladih ... Brak je blagodat i blagoslov muškarcima kada se spoji sa dobrom srećom, dok ljubiti mladiće, što odaje počast posvećenom prijateljstvu, smatram privilegijom samo filozofije. Stoga bi se svi muškarci trebali ženiti, ali neka se samo mudrima dozvoli da ljube mladiće, jer savršena krepost najmanje raste među ženama.

Ako ništa drugo, ovaj odlomak pokazuje da su pobornici muške ljubavi čvrsto vjerovali da je u pitanju središnja karakteristika "civilizovanog" društva. Nepoznati grčki pjesnik zaključio je isto:

Sve nerazumne životinje prosto jebu ženke, ali mi racionalni smo, u ovom smislu, superiorniji od svih drugih životinja: Otkrili smo jebanje muškaraca. Muškarci pod utjecajem žene nisu nište bolji od glupih životinja.

Jednostavnija, prosta, manje napredna društva, *moralu* su se usredotočiti na rađanje; uistinu profinjena kultura stavlja

naglasak na više stvari. Jednostavnije, kulture seksa-samo – zbog razmnožavanja bile su više poput stada životinja nego ljudi.

Teško je zamisliti dublje ili eksplisitnije artikulisane, izazove judeo-kršćanskog spiritualizmu od onosvjetskih ideja svetog Pavla:

Konačno, braćo, šta god da je istinito, šta god da je plemenito, šta god da je pravo, što god da je čisto, što god da je ljubazno, što god da je izvrsno – ako je nešto izvrsno ili hvale vrijedno – razmišljajte o takvim stvarima (Poslanica Filemonu 4: 8).

Filozofi koji hvale mušku ljubav bi mogli reći isto, ali ono na šta su mislili bio je muški oblik u svojoj ljepoti. Sveti Pavao je mislio nešto izrazito drugačije – i potpuno nefizičko.

Međutim, važno je zapamtiti da riječi svećenika, teologa, pa čak i apostola su upravo to: riječi. Njihov utjecaj na stvarno ponašanje kulture koja je dugo prihvatala mušku ljubav (posebno pederastiju) sigurno nije bio trenutačan. Veliki propovjednici, kao što su sveti Ivan Zlatousti (347–407. g.n.e.) usprotivio se ravnodušnosti čak i kršćana prema rasprostranjениm seksualnim običaja Carstva:

Ono isto malo ljudi koji su hranjeni pobožnim učenjem... oni se ne druže sa prostitutkama tako [često], kao što to rade sa mladićima ... Nikoga nije sram, нико се не crveni, već, naprotiv, ponose se svojim malim igrama; čestiti, čini se, su oni čudni, a oni koji ne odobravaju nisu u pravu ... Postoji opasnost da će ženski rod postati nepotreban u budućnosti i zauzvrat mladići će ispunjavati sve što su nekada žene [ispunjavale].

Ovo jednostavno može biti retoričko pretjerivanje, ali mora biti neke istine u prigovoru. Čak se i sveti Avgustin iz Hipona

(354– 430. g.n.e.) suočio sa komplikovanošću muške ljubavi u svome životu zbog svoje ljubavi prema prijatelju:

Jer sam osjetio da su moja duša i njegova, jedna duša u dva tijela, a time je i život bio užas za mene, jer nisam želio živjeti kao pola; a opet sam se bojao umrijeti od straha da bi on, koga sam toliko volio, mogao umrijeti u potpunosti ... Tako sam zagadio proljeće prijateljstva prljavštinom požude i potamnio sam njegovu svjetlost crnilom želje.

Ako ništa drugo, Avgustin otkriva sebe kao poliseksualno biće grčko-rimske kulture i podsjeća nas na svoj trajni utjecaj, čak i među kršćanima.

Najvažniji aspekt kršćanske interakcije sa paganskim kulturnom odnosi se, ne na to razdoblje, već na sljedeće. Međutim, u ovom razdoblju, kada su paganizam i kršćanstvo zajedno postojali, ove ideje o seksu, tijelu i prirodi bile su formirane, što je tada informisalo i oblikovalo kršćansku misao od Srednjeg vijeka do današnjih dana. Apsolutno je neophodno da shvatimo da je kršćanstvo razvilo svoje ideje o seksu u sklopu paganskog grčko-rimskog svijeta od početne tačke judaističke tradicije koja je smatrala prokreaciju *vrhovnim* razlogom seksa.

Boswell je pažljivo i briljantno kategorizirao ranu kršćansku misao u četiri osnovne ideje. Naglasio je da su one proizašle uglavnom iz asketskog i monaškog krila kršćanstva, a ne iz uobičajenog parohijskog svećenstva. Te ideje su, međutim, omogućile intelektualnu i teološku osnovu za sve više nasilne osude homoseksualnosti i osoba istospolne orientacije. On navodi da se ovi rani pogledi nisu eksplicitno odnosili samo na homoseksualno ponašanje, već, umjesto toga, na sve oblike neprokreativnog seksa. To znači, kao što smo naglasili na drugim mjestima, da se kršćanska misao složila sa judaističkim pogledom da je bilo koji seksualni kontakt (oralni, analni, sa kontraceptivima), čiji primarni cilj nije bio razmnožavanje, bio

“neprirodan”, “nemoralan”, “nebiblijski” i “sodomistički”. Boswellove četiri kategorije su: životinjsko ponašanje, neumjesne kulturne asocijacije, “prirodno” i “neprirodno”; i rodne norme.

Ranokršćanski tekstovi (posebno apokrifne *Poslanice Barnabe*) i učitelji predstavili su stav prema životnjama teorijski (iako, u stvari, pogrešno) na temelju Mojsijeva Levitskog zakona. Dakle, kršćanima je rečeno zašto je Mojsije osudio jedenje zeca, hijene (što čak nije ni spomenuto u Levitskom zakonu) i lasica. Zec je sudjelovao u analnom seksu, i jedenje zeca dovelo bi do zlostavljanja djece. Za hijenu se vjerovalo da godišnje mijenja svoj biološki spol, što bi dovelo do rodne konfuzije, promiskuiteta i preljube. Lasica je prakticirala oralni seks, jer je rađala na usta; kontakt sa lasicom bi doveo do sklonosti za neprokreativnim felaciom (kod žene ili muškarca).

Klement Aleksandrijski (150–215. g.n.e.), čiji je *Paedagogus* bio prilično antihomoseksualan, koristio je *Poslanicu Barnabe* kako bi tvrdio da su “uzaludni usjevi” (tj. neprokreativni seks) odbačeni i smatrani nečistim jer su bili poput ponašanja ovih nečistih životinja. Odbacio je tumačenje da su hijene hermafrodit, ali je rekao da mužjaci hijene redovno imaju seksualne odnose jedni sa drugima, i stoga, ono što je bilo zabranjeno su muške istospolne aktivnosti. Pogledi na ovu izrazito kršćansku *Poslanicu* poduprijeti su *Physiologusom*, zbirkom anegdota o životnjama koja se pojavila otprilike u isto vrijeme i postala je jedna od najpopularnijih knjiga u Srednjem vijeku. Uz latinska i grčka izdanja postojala su vernakularna izdanja na svakom jeziku, od arapskog do islandskog. Drugim riječima, ideja da su istospolne i/ili neprokreativne aktivnosti bile povezane sa čudnim i nečistim životnjama, bila je vrlo raširena. To je omogućilo muškarcima poput biskupa Pavije, Ennodiusa (473/4–521. g.n.e.), da izruga osobe istospolne orijentacije govoreći “vi ste zečevi”, i svetom Bernardu iz Clairvauxa (1100-tih) da kaže da bilo ko ko stupa u istospolne aktivnosti “blati svoju muškost ... baš kao hijena”.

U dužoj tradiciji protivljenja homoseksualnosti ovo stajalište je zanimljivo. U stvari, osobe istospolne orijentacije (i bilo ko

drugi ko se upušta u neprokreativni seksualni odnos!) optužen je da je “poput zvijeri”. Kao što ćemo vidjeti, na mnoge načine, ovo je dijametalno suprotno ideji da je homoseksualnost “neprirodna” u smislu ponašanja “koje nije pronađeno u prirodi”. Tu je i argument koji često navode anti-gej osobe da je homoseksualnost aspekt devijantnog (ili “propalog”) ljudskog ponašanja, što je perverzno. Dakle, perverzno u činjenici da nije pronađeno negdje drugo u prirodi. Međutim, ideja da je homoseksualnost također “životinjska” ukazuje upravo na suprotno. Doista, vjerovatno je bolje posmatrati ovaj argument u smislu da homoseksualnost nije “civilizovano” ili ispravno ponašanje za ljudsko biće. Crkva je dugo koristila sličan argument kako bi objasnila zašto muškarac ne bi trebao zaskočiti svoju suprugu sa stražnje strane – očito, uz veoma malo mašte, “najprirodniji” seksualni položaj. Crkva je rekla da je muškarac gore; licem-ulice je bio jedini prihvatljiv položaj *jer nije* bio kao životinjski (tj. kao ostatak prirode).

Boswellova druga kategorija bavi se specifičnim reakcijama kršćana na pagansko društvo u kojem su živjeli. Oni su tvrdili da se istospolni odnosi trebaju izbjegavati, jer su ih povezivali sa “grešnim” paganskim društvom koje ih je okruživalo. Prva asocijacija je bila između istospolnog čina i zlostavljanja djece. Kršćani su bili skloni posmatranju seksa sa adolescentima kao pedofiliju, a ne pederastiju. Štoviše, primijetili su da je većina (neželjene) djece koja su ostavljana na putu prodavana u roblje, i obično su se koristila kao seksualno roblje sve dok nisu dovoljno odrasla da bi radila. Justinijan Mučenik (100–165. g.n.e.) je istaknuo da “smo primijetili da će gotovo sva [napuštena] djeca, dječaci, kao i djevojčice, biti iskorušeni kao prostitutke”. Iako je bilo jasno da su mlade žene korištene kao seksualno roblje, Crkva to nikada nije izričito povezala sa heteroseksualnošću. Zlostavljanje adolescenta smatralo se samo dijelom šireg problema istospolnih činova. Isti pristup se može vidjeti u modernom društvu, gdje se muški zlostavljač mladog (mladeg od šesnaest godina) muškarca često naziva “gej” ili “homoseksualni” zlostavljač djece, dok se

muškarac koji zlostavlja djevojčicu naziva zlostavljačem djece, ali nikada “heteroseksualnim” ili “strejt” zlostavljačem.

Kršćani su također povezivali homoseksualnost – i mnoge druge oblike seksualne razuzdanosti – sa paganskim religijom. Kao što je Justinijan Mučenik ukratko rekao, “Mi smo se posvetili Bogu, koji nije rođen i koji ne pati, i za kojeg vjerujemo da nije imao spolne odnose sa Antiopom ili drugim ženama... ili sa Ganimedom”. Homoseksualnost se smatrala najočitijim izrazom poliseksualnosti i seksualne karakteristike paganskog svijeta. Kršćani su iznijeli drugačiju seksualnost, jer su željeli da budu drugačiji od svojih paganskih susjeda. Promiskuitet, prostitucija, preljuba, homoseksualnost, seks sa mladima – sve su to bili dijelovi paganskog svijeta koji je Crkva odbijala.

Treće područje koje je Boswell identificirao kako se razvija u ranoj Crkvi, i koje bitno podupire kasniju kršćansku misao bio je pojam “prirode” i “(ne)prirodnog”. Kršćani su iz paganske filozofije, osobito stoicizma, preuzeli ideju o tome što je priroda. Jednostavno rečeno, stoici su tvrdili da je bilo “očito” da bi objedovanje trebalo biti umjerenog (za potrebe preživljavanja) i stoga *prekomjerna* prehrana ili prehrana pretjerano bogatom hranom bila je nepotrebna i, stoga, neprirodna. Naravno, podjednako je očito da su mogli reći da je objedovanje imalo dvije svrhe: preživljavanje i uživanje. Oni nisu, i to je “napravilo sve razlike” (da citiram američkog pjesnika Roberta Frost-a).

Također, “očita” svrha seksualnog odnosa bilo je razmnožavanje i bilo koja druga upotreba, konsekventno tome, bila je neprirodna. Kao što je Klement Aleksandrijski rekao, “imati seksualni odnos iz bilo kakvog drugog razloga osim rađanja je kršenje prirode”. Avgustin je tvrdio da “s ciljem bezgrešnosti čin mora biti nenasilne prirode, običaj, ili zakon”. Međutim, u ovom pogledu bilo je problema za kršćanske mislioce, posebno monahе. Celibat – ili odbijanje rađanja – bilo je također neprirodno ali bilo je jasno da je to bilo “idealno” prema Novom zavjetu. Bilo je neprirodno masturbirati jednako kao što je bilo neprirodno ostati vjenčan i seksualno općiti sa neplodnom suprugom – iako je

ovo proizašlo iz Isusove zabrane razvoda osim u slučaju preljube (Crkva je ovo uspjela zaobići uvođenjem koncepta poništenja – u stvari, tvrdeći da je nesposobnost za seksualnim činom ili rađanjem značila da “pravi” brak još nije ostvaren). Jevrejski filozof Filon Aleksandrijski (1. vijek), iznio je ove zaključke. Oboje, i judaizam i kršćanstvo, dakle, uspjeli su da ignoriraju ove aspekte prirode naglašene kod rimskog pjesnika (43. g.p.n.e.–17. g.n.e.):

[priroda] ne podrazumijeva sramnim za junicu da bude zaskočena od strane svoga oca; njegova vlastita kćerka bi mogla postati pastuhov par, te jarac zalazi u krdo koje je stvorio.

“Priroda” je bila, i jeste, veoma klizav teološki klin o koji se vješaju seksualni običaji.

Kršćanstvo je ovo modifikovalo stavljajući naglasak na ono što je “normalno” prije nego “prirodno”. Stoga, pitanje je šta je bilo karakteristično, prirodno, ili normalno prije negoli bilo koja ideja idealne ili superiorne prirode. Ovo je navelo Avgustina da opiše homoseksualnost kao “suprotnu ljudskom običaju”. Za njega je to bilo neuobičajeno ili abnormalno u smislu neučestalosti. Muškarci koji imaju seksualne odnose sa muškarcima jednostavno su za Avgustina bili čudni: “Svaki dio koji se ne uklapa u svoju okolinu je pogrešan”. Kršćanstvo nikada nije bilo sretno sa viđenjem ljudskog morala koji više nalikuje prirodi (životinjama).

Konačni način na koji je rana Crkva pokušala da napadne paganske seksualne običaje općenito i istospolne činove posebno, odnosio se na ideje o rodним normama koje je uveliko zagovarao Zlatousti. Njegove mnoge propovjedne izjave protiv istospolnih djela često su vrlo zbunjujuće i kontradiktorne, iako je opće povjerenje isto. Bio je zaprepašten pasivnošću muškaraca:

Kad bi oni koji to trpe zapravo shvatili ono što im je učinjeno; oni bi radije umrli hiljadu puta nego što bi pretrpjeli to... držim da, ne samo da ste se pretvorili u ženu, već ćete također prestati biti muškarac; niti ste promijenjeni u novu prirodu, niti se vraćate u onu koju ste imali.

Njegova najveća žalba je bila ta da je homoseksualnost proizvodila treći rod, koji nije bio jedan od dva koja je stvorio Bog (muški i ženski). Avgustin nije mogao zamisliti zašto bi ijedan muškarac htio preuzeti ulogu žene: "tijelo muškarca je superiorno u odnosu na ženino kao što je duša u odnosu na tijelo". Seks je također bio neprivlačan – čak i rađanje! Za dijete se često govorilo da je odvratno jer se rađalo u urinu i izmetu. Avgustin, Jeronim (342–420. g.n.e.), Tertullian (160–220 g.n.e.), Methodius (826–885 g.n.e.), Ambrozije (339–397. g.n.e.) i Arnobius (330 g.n.e.) smatrali su da je seks nečist, sraman, oskrvnavljen, prljav i/ili degradirajući. Očigledno, ovi i slični pasusi govore o ranim crkvenim stavovima koliko o ženama i seksu toliko i o homoseksualcima – mizoginija je očita, kao i celibatski prezir bilo koje vrste seksualnog odnosa.

Unatoč ovim različitim reakcijama na homoseksualnost, Crkva je u velikoj mjeri prihvatala da postoji u svijetu u kojem su upražnjavani istospolni činovi i izgledalo je da su neki muškarci (i neke žene) izabrali istospolne čak i do isključenja svih ostalih. Homoseksualnost je jednostavno bila samo jedna značajka paganske grčko-rimske seksualnosti koju je Crkva promatrala i odbacivala. Većina teologa i propovjednika u velikim gradskim centrima (Rim, Aleksandrija, Carigrad), je izgleda prihvatala da je muško-muška privlačnost bila "prirodna", u smislu "normalnog", ali takvom ponašanju bi se trebalo oduprijeti. Ipak, ključna ideja koja dolazi iz judaizma kroz ranu Crkvu i završava kršćanskim trijumfom nad paganskim Rimskim carstvom, je ideja da je *svrha* seksa rađanje, a *ne* užitak. Dok je ovo isključivalo mnoge vrste heteroseksualnih parova, posebno se odnosilo na *sve* tipove homoseksualnih činova.

Jasno, uspon i trijumf kršćanstva u Sredozemlju, kao i propast Zapadnog rimskog carstva, imalo je utjecaja na Afriku. Sjevernoafričke pokrajine su došle pod vlast “barbara”, trgovačke veze su prekinute, a nova ideologija je propagirana. Povećana bliskost sa monoteizmom i judeo-kršćanskim idejama o seksu (prvenstveno zbog razmnožavanja) bivala je široko poznata. Nažalost, ne možemo pronaći nikakav dokaz da je ovo imalo dubok utjecaj na Afriku u tom periodu. Jasno je da je obraćenje Abisinije/Etiopije na kršćanstvo bilo važno. Ipak, najvažnija promjena – i prva preko koje se vidio utjecaj “ne -Afrike” na Afriku – doći će krajem razdoblja koje razmatramo. Uspon i širenje islama, naročito duž istočnog afričkog primorja, od velikog je značaja, naročito jer mnogi Afrikanci smatraju da su sodomiju “donijeli Arapi”. Kao što ćemo vidjeti u sljedećem poglavljju, malo je historijskih podataka o tom razdoblju, ali stav je važan i više će se o njemu razgovarati u kasnijim poglavljima.

Iako našu studiju i dalje otežava nedostatak preživjelih dokumenata za područja južno od grčko-rimskog svijeta, uvijek se možemo osvrnuti na Istok za detaljnije znanje kao ono koje imamo o mediteranskom svijetu. Neki od najvažnijih dokumenata su *Shastras* i *Sutre*, priručnici i rasprave sastavljeni uglavnom u razdoblju od 100 g.p.n.e.–400 g.n.e. Oni objašnjavaju kako ljudi mogu postići četiri cilja postojanja: *dharma* (ispunjava zakon bića), *artha* (materijalni uspjeh), *kama* (zadovoljstvo i želja, soga, *Kama Sutra* ili *Rasprava/Priručnik o Užitku/Žudnji*), i *moksha* (oslobođenje od reinkarnacije). Najvažniji su: *Manavadharmashastra* (ili *Manusmriti*, 100 g.n.e., zbirka zakonika); *Kautilyina Arthashastra* (o ekonomiji i vođenju države – slično Makijavelijevom *The Prince*); *Vatsyayanina Kama Sutra*; i dva medicinska teksta (*Charaka Samhita* i *Sushruta Samhita*).

Svi ovi tekstovi pokazuju razumijevanje ljudskog psihoseksualnog razvoja (da upotrijebimo anakronističku frazeologiju) koja pokazuje da je ideja trećeg spola bila “dio indijskog svjetonazora tokom gotovo 3000 godina”. Ta ideja je bila tako drevna da je bila ugrađena u sanskrtsku gramatiku već u šestom vijeku prije

naše ere. Dakle, srednjovjekovni džainistički mislioci su tvrdili da su postojale tri vrste *veda* (žudnje): muška, ženska i treći spol. Zadnji je bio najintenzivniji i bilo koja osoba, bez obzira na biologiju, mogla je doživjeti bilo koji ili sve oblike žudnje. Džainski filozof Sakatayan u *Strinirvanaprakarana* (850 g.n.e.) rekao je da osobu može seksualno uzbuditi pripadnik istog spola, suprotnog spola, ili čak i ne-ljudska životinja.

Doista, džainsko razmišljanje, posebno u području medicine i roda (i ljudi i gramatike), od presudne je važnosti za izgradnju razumijevanja ideja o spolu i seksualnosti u Indiji. Džaini su dijelili pan-indijsko prihvaćanje ideje o trećem spolu/prirodi, *napumsakam*. Polazeći iz ove zajedničke pretpostavke, oni su pokušali shvatiti kakva je tačno takva osoba – kakva je bila nje-gova/njena priroda, *svrabhava*? To je zahtjevalo razmišljanje o nekim od ideja koje su temelji modernih rasprava o seksualnosti.

Prvo, bilo je važno utvrditi da li zapravo postoje fiziološke razlike. Dakle, neki medicinski tekstovi govore da “muškarac” ima 700 vena i 500 mišića, a “žena” 670 odnosno 470, i *napumsakam* 680 i 480 – dakle, “bliže” ženi nego muškarcu, iako još uvijek nije nijedno. Takav pristup nagovještava moderne rasprave o ulozi gena u seksualnosti. S vremenom na vrijeme pokušavala se napraviti razlika između onoga što bi se danas nazvalo “rod” – sa naglaskom na sekundarne spolne karakteristike (kao što je brada) – i “spola” – naglašavajući sposobnost da se bude “otac” djetetu. Indijska misao se također bavila esencijalističkim idejama da su neki pojedinci jednostavno bili “skloni” istospolnim aktivnostima. U ovom su se očitavali odjeci rasprava Aristotela (*Nikomahova etika*) i pseudo-Aristotela (*Problemata Physica*), kao i ideje o “mentalnim bolestima” kao objašnjenje – kako pronalazimo kod Caeliusa Aurelianusa (posljednji veliki latin-ski medicinski autoritet, 400. g.n.e., poslije Galena i autora *O akutnim i hroničnim bolestima*). Klasične civilizacije, unatoč nedostatku “naučne tehnologije”, bile su više nego sposobne da prepostavе ponašanje koje je njima bilo temeljno za ljudsko postojanje. Posmatrali su svoj svijet i vidjeli su ljude koji su

prvenstveno bili zainteresovani za isti spol i imali su seksualne odnose sa njima. Istočnjački i zapadnjački filozofi i ljekari pokusali su ovo objasniti.

Indijska medicina je naročito primjenjivala značaj pitanju seksualnosti i formirala je temelj na kojem je džainistička filozofija izgradila jedinstveni doprinos raspravi. Dva velika postojeća sanskrtska medicinska kompendijuma preživjela su iz prva dva vijeka: *Caraka* i *Susruta*. Oba raspravljaju o rodu i seksualnim "abnormalnostima".

Caraka navodi osam:

- Pravi hermafrodit, koji ima i muške i ženske genitalije
- Muškarac sa "vjetrovitim organom" (bez sjemena)
- Muškarci koji koriste afrodizijake
- Feminizirani homoseksualni muškarac
- Muževna žana lezbejka
- Muškarac sa savijenim penisom (erektilna disfunkcija)
- Voajer
- Muškarac rođen bez testisa

Susruta navodi šest:

- Felator
- Muškarac koji se uzbuduje isključivo genitalnim mirisima
- Analno-receptivni muškarac (pasivni muškarac)
- Voajer
- Feminizirani homoseksualni muškarac
- Muževna žena lezbejka

Budistička misao, koja proizlazi iz ovih djela, navela je pet tipova muškaraca "bez muda":

- mMuškarac "bez muda":
- Muškarac rođen impotentan
- Voajer
- Muškarac privremeno impotentan (tokom zadnje polovice lunarnog mjeseca)

Felator

Muškarac koji doživljava orgazam kroz poseban napor ili umijeće

Ono što je sigurno jasno jeste da indijska misao nije bježala od rasprave o varijantama seksualne privlačnosti. Ona je također vidjela takve varijacije kao disfunktionalne.

Džainistička misao, suočena sa ovim “medicinsko-naučnim” idejama, razvila je novi pristup koji je, u to vrijeme, u velikoj mjeri odbacivao disfunktionalno tumačenje nestandardne seksualnosti. Umjesto da pokuša pronaći čisto fizičko razumijevanje u razlikama u spolu, seksualnosti i rodu, džainistički mislioci su pretpostavili dva faktora koji su bili u interakciji: *vede* i *bhava* (“psihološko” stanje). “Muška” seksualnost bila je definisana, ne u smislu genitalija, nego objektom – muška seksualnost (*purumaveda*) žudila je za ženom, “ženska” seksualnost (*striveda*) žudila je za muškarcem, “treća priroda” (*napumsakaveda*) seksualnost “nije žudila niti za muškarcem, niti za ženom”. Ove *vede* su imale hijerarhiju intenziteta. Ženska žudnja je bila kao “nečista vatra” (ne prevruća), muška seksualnosta kao “šumski požar”, a treća priroda seksualnosti kao “gorući grad”. Dakle, osoba treće prirode je “hiperlibidna”, i pronalazi svoj odjek u srednjovjekovnim zapadnim idejama prema kojima su sodomiti imali seksualni nagon tako jak da se nisu mogli “zadovoljiti” samo sa jednom ženom.

U ovoj strukturi možemo biti skloni vidjeti džainističku misao kao izgradnju seksualnosti oko heteroseksualnih muškaraca i žena, i trećih, feminiziranih muškaraca (“kemp gej muškarci”). Međutim, kasni spisi (*Bhagavata*) pokazuju da su džaini bili svjesni druge kategorije, muškarca koji se ponašao “kao muškarac”, ali je još uvijek želio seksualne odnose sa muškarcima. Ova četvrta kategorija je nazvana *purumanapmsaka*; to je bio neprepoznatljiv oblik “normalnog, rodno pogodnog” muškaraca. Takvi muškarci, za razliku od onih “treće prirode”, imali su

pravo na ređenje, jer su “izgledali” normalno i jedina stvar koja ih je činila “abnormalnim” bio je objekt njihove seksualne želje (drugi muškarci), a ne mnoštvo ponašanja koje je karakteriziralo i određivalo *napumsaka* pojedince.

Primamljivo je razmotrati ove četiri grupe kao strejt muškarce i žene, gej (kemp) muškarce i biseksualce – učinkovito čitati koncept *napumsake* kao sredinu između muškarca i žene. Međutim, džainističke rasprave jasno daju do znanja da su pojedince treće prirode (bez obzira na druge vanjske karakteristike) privlačili *samo* drugi muškarci (lezbejstvo nije ulazilo u raspravu). Razlika između *napumsake* i *purumanapumsake* ogledala se u seksualnom ponašanju. Oboje su žudili za seksualnim odnosima sa muškarcima; *purumanapumsaka* su obično bili aktivni, a *napumsaka* pasivni (primaoci u analnom ili oralnom seksu).

Muškarci (kao u grčko-rimskom svijetu) bili su penetratori, žene (ili feminizirani muškarci) su bile penetrirane. Prema džainizmu, muškarci koji su sudjelovali u uzajamnoj penetraciji u osnovi su bili muževni, dok su oni koji su bili uglavnom pasivni feminizirani. Ipak, važan zaključak je taj da osobina koja definira oba “tipa” pojedinaca treće prirode je sudjelovanje u istospolnoj aktivnosti. U stvari, džainizam je predlagao treću prirodu koja je u osnovi bila “homoseksualna”. Kao rezultat toga, od petog vijeka, džainisti su bili u mogućnosti da naprave razliku između *dravyalimga* (biološki spol) baziran na genitalijama i *bhavalimga* (psihološki rod /seksualna orijentacija).

Vremenom, to je dovelo do rasprostranjenog prihvaćanja različite seksualnosti među džainističkim misliocima i mogućnosti ovih pojedinaca da uđu u monaške redove da bi dostigli prosvjetljenje. U konačnici to će omogućiti Sakatayan (850 g.n.e.) da razmotri promjenjivost ljudske seksualnosti. Da neki muškarci, na primjer, u određenim situacijama mogu imati spolni odnos sa drugim muškarcima ili životinjama, iako su prethodno imali samo spolni odnos sa ženama, ne znači da je ta osoba trenutačno

promijenila svoju *svakaveda* (seksualnu orijentaciju). Umjesto toga, jednostavno je istaknuta različitost ljudske seksualnosti. On je tvrdio da seksualnost nije bila ništa fiksnija od bilo kojeg drugog emocionalnog stanje kao što su bijes, ponos ili ljubav (za razliku od seksualne želje).

Na kraju, džainisti su se borili sa biološkim spolom, rodnim ulogama, seksualnim ponašanjem i orijentacijom, jer su vidjeli da se sve to prepliće oko njih. Mnoge su mučili pojednostavljeni pogledi koji proizlaze iz drevne indijske antičke misli, koja jednostavno preklapa ljudsku seksualnost na gramatiku (sa njena tri "spola"). To je rezultiralo jedinstvenim idejama koje zvuče vrlo moderno i podsjećaju nas da "modernost" nije isključiva karakteristika današnjice. Džainistički mislioci su zaključili da su seksualnost i izbor seksualnog objekta bili odvojeni od biološkog spola ili rodnih uloga. Biološki muškarci i žene mogu biti "strejt", gej ili biseksualni (koristeći se modernom terminologijom). Biseksualci su bili oni sa najvećim, najjačim seksualnim nagonom koji nisu bili sposobni ili nisu bili u mogućnosti da se zadovolje bilo kojim spolom pojedinačno. U suštini, džainisti su smatrali "istospolnu privlačnost" kao problem u cijelosti odvojen od biologije ili društvene konstrukcije – ni priroda ni odgoj ne "objašnjavaju" (ili predviđaju ili uzrokuju) homoseksualnost; ona jednostavno postoji.

Dok je filozofija zanimljiva, moramo se zapitati kako su pojedinci treće prirode tretirani u stvarnosti. Djelo Vararucija, *Ubbhayabhisarika* ("Oboje idu u susret"), smješteno u vijeku s obje strane Kristovog rođenja, ima lik koji se zove *Sukumarika* (Lijepa djevojka). "Ona" je treće prirode te je opisana sa širokim bokovima, ali grudima toliko malim da ne ometaju bliski zagrljaj – i "ona" nije u opasnosti da zatrudni, tako da je u mogućnosti da uživa u strasti i zadovoljstvu bez opasnosti. *Sukumarika* je kurtizana iz visoke klase: uzaludno hirovita, požudna i "kraljica drame". Pripovjedač ovoga djela vrijedi je i prezire, što upućuje na to da, unatoč naizgled "tolerantnom" stavu džainističke filozofije, disfunkcionalne stigme medicinskih radova bile su više u

skladu sa zajedničkim pogledom na treću prirodu. Ostali radovi ukazuju na to da su se te osobe suočavale ne samo sa društvenom osudom, već i mogućnošću pravne kazne.

Arthashastra je jedno od najranijih radova koje je predložilo bilo kakvu kaznu za istospolne odnose. Seks između žena bio je blaže kažnjen nego seks između muškaraca, iako se žene koje "prisiljavaju" druge žene suočavaju sa još većom novčanom kaznom. U svim slučajevima, ipak, ovi činovi se tretiraju kao prekršaji. Tekst tretira vaginalni odnos suprotnih spolova kao normu, ali ne pravi razliku između oralnog i analnog seksa, bez obzira na to koji su spolovi uključeni. Što je još važnije, smatra vaginalno silovanje ozbilnjim zločinom koji uključuje sakaćenje ili smrt – ne običnu novčanu kaznu. Doista, *Manusmriti* sugeriše da je tradicionalni dekret koji kaže da "seksualno sjedinjenje sa muškarcem (od strane muškarca) uzrokuje gubitak kaste" bio u procesu zamjene za sistem novčanih kazni i ritualne pokore (uglavnom kupanjem za uklanjanje "nečistoće"), koje se uglavnom odnosilo na seks sa bilo kim ili bilo čim osim vagine (muškocentrični pogled na tekstove je očit).

Dva savremena *puranca* predlažu više prozaičnu reakciju na nevaginalni seks. *Narada Purana* kaže da svako (tj. muškarac) ko ima seks pored vaginalnog seksa, će završiti u paklu koji se zove *Retobhojana* gdje će se morati hranići sjemenom. *Skanda Purana* jednostavno sugeriše da će ova vrsta ponašanja one koji ga prakticiraju učiniti impotentnima. Možda zastrašujuće, ali su znatno manje prijeteći nego rimsко-kršćanski pristup paljenja živih sodomista! Doista, ovaj kontrast je zapanjujući kada se podsjetimo kontakata ne samo između paganskog grčko-rimskog svijeta Helena i kasnije Rimskog Carstva, već i kristijaniziranog Rimskog i ranog Bizantskog carstva. Tokom čitavog perioda koje se ovdje razmatra, izaslanici, trgovina i manja iseljavanja odvijala su se između velikih središta civilizacije istočne hemisfere: Kine, Indije i Rima. Bactrian i indijski ambasadori posjetili su dvorove Hadrijana (vladao 117–138. g.n.e. – poznat po svojoj ljubavi prema mladom Antoniju) i Antonija Piusa (vladao 138–161. g.n.e.).

Štoviše, već od ranog velikog putovanja istočno od Eudoksa (drugi vijek prije nove ere), helenski trgovci su bili prisutni u Indiji, ostavljajući ne samo trgovačku robu, već i skulpture i arhitekate. Dok ove velike civilizacije možda nisu bile bliske, one uopće nisu bile nesvesne jedna druge. Sa razvojem prozelitističkih religija kao što su kršćanstvo, islam i budizam, ova interakcija Evrope, Indije i Istoka postala je veća.

No, vratimo se situaciji u Indiji. Medicinski tekstovi su se manje brinuli za napadanje nevaginalnih seksualnih praksi te su više bili zainteresovani za objašnjavanje (nešto kao rani psihiyatrit) "uzroka" takvog ponašanja. Na primjer, *Sushruta Samhita* tvrdi da je muškarac koji samo može biti u erekciji sisajući penis drugog muškarca i gutanjem njegovog sjemena rođen iz slabog sjemena roditelja (u indijskoj misli oba roditelja su učestvovala u rađanju). Dijete bez kostiju rodilo bi se ako bi se sjeme dvije žene uspjelo ujediniti u matericu jedne od njih.

Mnogo važnije za raspravu koja slijedi je mnoštvo srednjovjekovnih tekstova, koji opisuju istospolne činove. Oni jasno pokazuju da istospolna djela nisu uvezena na potkontinent od strane mungalskih osvajača. U hronikama kraljeva Kašmira (*Rajatarangini*, 1148.), za kralja Kshemagupta (vladao od 950. do 958. g.n.e.) kaže se da je bio ovisan o analnom kao i vaginalnom seksu i da je imao muške miljenike koje je javno milovao. *Shilappadikaram* (200. g.n.e.) kaže da je kralj Nurruvar Kannar poslao "hiljadu sjajno odjevenih *kanjuka* – muških prostitutki sa dugim blistavim kosama" kralju Shenguttuvan od Chere (bratu autora djela, Princu Ilango Adigal).

Ključni tekst je, dakako, *Kama Sutra*, koja je ujedno i najpoznatije hinduističko djelo na Zapadu. U *Kama Sutri* se, u osnovi, radi o ostvarenju hedonizma u općem, posebice seksualnom smislu. Tekst se sastoji od *sutra* ili "izreka", koje su često zagonetne, ali popraćene citatima iz literature dajući primjere aktivnosti o kojima se raspravlja. Tekst govori o seksualnim aktivnostima muškaraca (u smislu sofisticiranih urbanih stanovnika) i žena, kao i o ulozi prijateljstva i kako ovo zadnje

često isključuje seksualnu intimnost čak i između pripadnika suprotnog spola. Na primjer, muškarac bi mogao imati *snehamitra* (voljenu prijateljicu) sa kojom se igrao kao dijete, i sa kojom bi trebao izbjegavati seks.

Kama Sutra također raspravlja *tritiya prakriti* ili “treću prirodu” od samog početka. Srednjovjekovni komentator teksta, Yashodhara (1150.), objasnio je da je treća priroda *napumsaka* – niti muškarac niti žena – i dodao je da su ti ljudi dobivali užitak oralnim seksom. Ne treba zaključiti da *Kama Sutra* ne raspravlja o analnom seksu (kao što bi oni koji to povezuju sa pojavom islama željeli). U opisnom, nepogrđnom sljedećem odjeljku obavještava nas da “kopulaciju niže, u anus, prakticiraju narodi juga”.

Kama Sutra je najeksplicitnija u svojoj raspravi o oralnom seksu između muškaraca. Yashodhara opisuje dva tipa osoba treće prirode: muškarci koji izgledaju i ponašaju se kao žene i oni koji ne izgledaju i ne ponašaju se tako (vidjeli smo odjek džainističke distinkcije). Oboje žude za seksualnim kontaktom sa drugim muškarcima, ali to je očitije u ranijem nego u kasnijem slučaju – i olakšava im seksualne odnose. Konkretno, ilustrira poteškoće dvije osobe treće prirode koje “izgledaju-kao-muškarci” u spolnom odnosu. Govori o maseru i tehnikama koje koristi kako bi zaveo klijenta, uključujući verbalne aluzije, ručne stimulacije penisa i, na kraju, osam vrsta oralnog seksa koji obojicu muškaraca dovode do orgazma. Oboje, i *Kama Sutra* i njen komentator upućuju da postoji neka nečistoća u oralnom seksu, ali Yashodhara završava sugerisanjem da je uglavnom riječ o lokalnom običaju i vlastitim sklonostima.

Općenito, autori teksta, Vatsyayana i Yoshodhara su imali tolerantan stav prema oralnom seksu između muškaraca. Bliski prijatelji mogu konzumirati *parigraha* (brak) takvim djelima ili jednostavno daljnje zacementirati svoje priateljstvo, *maitri*. Čin se može obavljati obostrano a Yashodhara je zaključio da žene također mogu oralno zadovoljiti jedna drugu. Vatsyayana zaključuje poglavje o oralnom seksu rekavši da je varijabilnost ljudskog uma (i želje) takva da niko ne može znati kada, kako i

zašto bi osoba željela imati takvu vrstu seksa. Iako analni seks, uključujući i ženino korištenje dilda kako bi penetrirala u muškarca, to spominje, čini se jasnim da je oralni seks (za razliku od antičkog grčko-rimskog svijeta) bio "uobičajen tip seksa između muškaraca". Zašto i kada je analna penetracija počela da se shvata kao "normalan" tip seksa između muškaraca nije jasno, iako se može odnositi na dolazak Mugala. Ako je tako, onda oni nisu oni koji su kasnije donijeli analni seks, već su bili djelomično odgovorni za njegovo nadomještanje oralnim seksom kao normativnim ponašanjem između muškaraca.

Slika homoseksualnosti koja proizlazi iz onoga što znamo o dalekom Istoku u tom razdoblju razlikuje se u detaljima, ali ne i u suštini od one iz Indije. Najčešći pojam na kineskom jeziku za istospolne odnose datira, ne iz Zhou (i Qin) dinastija, nego iz kasnije dinastije Han (206 g.p.n.e.–220 g.n.e.). Službeni dvorski hroničari nisu tajili istospolne odnose careva Han. O njihovim miljenicima se raspravljalo zajedno sa njihovim suprugama i konkubinama. Često je najmanje deset careva bilo uključeno u istospolne odnose tako da je savršeno prikladno nazvati ih "bi-seksualnima". Iako zanimljivo za savremenog historičara, važan zaključak ovdje jeste taj da savremenici nisu imali negativne reference na ove odnose. Doista, istospolni odnosi careva nisu bili više vrijedni pažnje nego njihovi odnosi sa pripadnicima suprotnog spola. Ovo, više nego bilo šta drugo, ističe opušteni stav u ranom kineskom društvu prema istospolnim vezama, koji je ostao tokom čitavog ovog razdoblja, unatoč razvoju taoističke misli (kao filozofski sistem različit od religije) i konfučianizma (koji je osigurao u kineskoj misli naglasak na sinovsku dužnost za razmnožavanjem). Kao što smo vidjeli, iako su zapadni, klasični, paganski historičari i komentatori bili svjesni istospolnih odnosa svojih kraljeva i careva, često se naslućivala odvratnost ili neodobravanje ovakvog ponašanja. Takva stigma se ne pojavljuje u kineskim zapisima.

U isto vrijeme, prvi primjeri istospolnih aktivnosti zabilježeni su u Japanu. Jedna od najvažnijih priča odnosi se na vladavinu

carice Jingu (170–270. g.n.e.). Tokom posjeta Shinuno palači u Ki pokrajini, caricu je pogodila trajna tama u kojoj se nalaziла pokrajina. Kad se raspitivala, rečeno joj je da je to rezultat događaja koji su se odvijali oko dva šinto svećenika. Svećenici, Shino i Ama, bili su najbliži od svih prijatelja, unatoč tome što su pripadali različitim hramovima. Kada je Shino umro, Ama je bio toliko izvan sebe da se ubio, a njegova posljednja želja bila je da bude ukopan sa svojim ljubljenim Shinom. To je učinjeno, ali, od tog trenutka nadalje, sunce je prestalo da sija. Carica je naredila da se grob otvorí i da se tijela ukopaju odvojeno. Nakon što je to učinjeno, dan i noć su bili kao i prije.

Mnogi savremeni japanski historičari tumače ovo kao osudu ljubavi Shino i Ama. Međutim, to je problematično iz više razloga. Prvo, moguće je da bi se ovo moglo protumačiti kao osuda samoubistva, što se čini teško vjerovatnim u japanskoj kulturi. Isto tako, u ovoj priči bi se mogla vidjeti moralna poruka u odbacivanju ukopa dva svećenika iz suparničkih hramova u jedan grob. Čak i ako neko shvata ovaj mit kao odbacivanje istospolne ljubavi, treba objasniti uobičajenu prirodu ovakvih seksualnih radnji u kasnijoj književnosti i očiti nedostatak bilo kakve društvene sramote protiv bilo kojeg muškarca koji ima spolne odnose sa drugim muškarcem. Što je još važnije, ono što je jasno jeste da je jedan od najvažnijih mitova u bilo kojoj kulturi – zašto dan slijedi noć – i koji se nalazi u japanskoj mitologiji, blisko povezan sa ljubavlju dvojice muškaraca jednog prema drugome.

Dok japanska mitologija može predstavljati nejasan i složeni odnos prema istospolnim odnosima, situacija u Kini u to vrijeme je bila puno naprednija. Jedan od posljednjih careva Han, Ai, došao je do kraja svog života, bez spornih pitanja. Pokušao je dogоворити да ga njegov ljubavnik, Dong Xian, naslijedi. Međutim, politička elita nije bila voljna prihvatiти nasljednika čija vezanost za prijestolje nije bila vezana krvlju – (udovica) carica bi gotovo sigurno bila prihvaćena. Dong Xian je bio prisiljen da izvrši samoubistvo.

Dirljiva priča o njihovom zajedničkom životu proizvela je izraz koji je nagovješten gore. Jednoga dana, dok je drijemao sa Dong Xianom, car Ai je ga je ugledao kako leži preko rukava careve halje. Kako ne bi probudio Dong Xiana, Ai je odrezao rukav kako bi se mogao dići i otići poslom na dvor. U čast toj ljubavi carska moda se promijenila; Aijevi ostali dvorjani počeli su nositi svoje haljine bez rukava. Nakon toga, ljubav između dva muškarca redovno se spominje kao "strast bez rukava".

Ne samo da dvor nije odbacio Aijevu ljubav prema Dong Xianu, već je izraz te ljubavi imitiran. U većini slučajeva, carevi su bili očito "poliseksualni" (čini se da je biseksualnost nefer termin za korištenje, implicirajući da postoje dvije različite vrste seksualnosti – homoseksualnost i heteroseksualnost – sa trećom kategorijom "između"). Za Ai, ipak, je rečeno da se "po prirodi, ne interesuje za žene", što može objasniti nedostatak spornih pitanja i njegovu želju za promicanjem Dong Xiana na prijestolje u njegovo ime. Dok je Dong Xianovo pristupanje bilo nedopustivo, nema dokaza o bilo kakvoj pratećoj osudi odnosa *per se*.

Niti je istospolna ljubav bila ograničena na one koji su odbijali ženske ili muške "uloge". Kao i sa vojno uspješnim rimskim carem Hadrijanom, rana kineska historija je prepuna ratnih careva i njihovih omiljenih odlazaka u borbu jedan pored drugoga (usporediti Aleksandra Velikog i njegovog generala, Hefaistiona). Ključni primjer za to je Car Wu. Njegov miljenik, Han Yan, je bio poznat zbog svojih borilačkih vještina. Historijski primjeri njihove veze ne naglašavaju odjeću i dvorsku politiku (kao kod Aija i Dond Xiana), već vještine jahanja, junaštvo u streljaštvu i uspjeh na bojnom polju. U toj vezi opet se vidi kineski obrazac istospolnih veza na temelju statusa, ne dobi ili "aktivnosti/pasivnosti". Wu je bio "dominantan" zbog svog društvenog statusa; obojica su, međutim, bili prikazani, od strane savremenih kroničara, kao "pravi muškarci".

Važno je napomenuti da je tek na kraju tog razdoblja (600. g.n.e.), čak i u Evropi, obrazac koji smo odavno primijetili, i dalje ostao prilično široko prihvaćen. Ljubav, priateljstvo, seks

i zadovoljstvo su međusobno bili povezani, dok je brak bio u velikoj mjeri dogovorena afera, posebno usmjerena na razmnožavanje. Međutim, širenje kršćanstva i snažan poticaj koje je ono steklo od carskog priznanja počelo je imati utjecaja. Judaizam i njegove ideje o seksu zbog razmnožavanja unutar bračne veze ostali su gotovo u potpunosti ograničeni jevrejskom narodu. Kršćanstvo ne samo da je imalo želju (štoviše, to je božanska zapovijed) za širenjem svojih uvjerenja; ono je također steklo težinu i snagu zakona i države. To bi gotovo sigurno značilo daljnje preobraćenje naroda kršćanstva (Mediteransko primorje i sjeverna Evropa) u vezi seksualnog odnosa samo zbog razmnožavanja. Pojavom islama, koji dijeli judeo-kršćanski pogled i širi se duž južne obale istočne Afrike te istočnije prema Indiji, došlo je do dubljeg utjecaja u mileniju koji slijedi. Dvostruka snaga kršćanstva i islama osigurala je primarno mjesto seksualnom odnosu zbog rađanja. No, kao što ćemo vidjeti, to se nije desilo bez otpora, niti se desilo odjednom ni u potpunosti.

ČETIRI

ZATVARANJE SVIJESTI

(600–1550)

Amir želi vidjeti kako izgledam kada sam sodomiziran
(Al-Dalal na suđenju 1450)

Islam se javio na mediteranskoj pozornici u kasnom sedmom i početkom osmog vijeka, brišući romansko-bizantsku vlast iz većeg dijela srednje i sjeverne Afrike. Kao monoteistička religija sa jakim moralnim kodeksom, malo se razlikovala od kršćanstva ili judaizma u odnosu na seks i seksualne aktivnosti. Zapadnjačka sklonost upućivanja na "judeo-kršćansko-islamske" mogla bi se trenutno baviti (u ovoj knjizi) izrazom "judeo-kršćansko-islamske vrijednosti". Međutim, u jednom području islam se razlikuje. Istospolne aktivnosti u velikoj mjeri su viđene kao loše ili neprimjerno ponašanje, a ne kao "grijeh". Istospolne aktivnosti su mogle biti (i bile su) kažnjene smrću, ali su mogle biti i "pokajane". Dakle, najvećim dijelom, islam je imao nešto blaži pristup onima koji su zalutali u istospolne činove, a naročito su sačuvali više grčko-rimski stav prema pederastiji. Očiti, stalni istospolni činovi između odraslih obično su rezultirali smrću, dok je u jevrejskom i kršćanskom pristupu pojedinačni istospolni čin mogao prizvati smrtnu kaznu.

Međutim, pojava islama nije pravo mjesto za početak ovog poglavlja. Uoči ovog perioda koji razmatramo, posljednji veliki "rimski" (bizantski) car, Justinian (482–565), prvi je uveo posebne zakone sa ciljem zabranjivanja *svih* vrsta homoseksualnih odnosa. Godine 533., stavio je sve homoseksualne činove pod zakon koji je kažnjavao preljub (smrću). Naknadni zakoni 538. i 544. godine pozvali su sve homoseksualne osobe da se pokaju za

svoje grijeha i da učine pokoru. Svako ko je ostao “prakticirajući homoseksualac” (da upotrijebimo moderni izraz) trebao je biti predan gradskom upravitelju (sucu). Nije jasno šta je to značilo, ali po svoj prilici optuženi je tada bio odgovoran prema zakonu 533. koji reguliše preljub i homoseksualnost.

Nije jasno da li su ovi novi zakoni imali direktni utjecaj. No, znamo da su vodeće ličnosti kažnjavane na temelju njega, iako Malalasov primjer (491–568) predstavlja kaznu koja je u suprotnosti s pravnim dekretom:

Među [kažnjenima] bili su Izaija sa Rodosa, koji je bio *prefectus vigilum* [komadant vatrogasaca, zapovjednik straže] u Carigradu, i Aleksandar, biskup Diospolisa u Trakiji. Dovedeni su u Carigrad po carskom naređenju i osuđeni su i svrgnuti od strane gradskog perfekta, koji ih je kaznio, protjerujući Izaiju nakon teške torture i izlažući Aleksandra javnom ismijavanju nakon što su ga kastrirali. Ubrzo nakon toga, car je naredio da svi oni koji su proglašeni krivima za homoseksualne odnose budu kastrirani. Mnogi su tada pronađeni i kastrirani su i umrli. Od tada, oni koji su osjetili seksualnu požudu za drugim muškarcima živjeli su u strahu.

Nakon tri vijeka službenog kršćanstva kojeg je nametala država u samom srcu najmoćnije svjetske kršćanske države, homoseksualnost je i dalje postojala na najvišim društvenim, političkim i religijskim nivoima. Međutim, odobravanje grčkog svijeta otvorilo je put preziranju Rima, koji je zamijenjen kršćanskim negodovanjem – novo razdoblje samo što nije započelo sa progonom i terorom.

Malo je razloga da se to vidi kao principijelan stav. Većina hroničara tvrdi da su Justinijan i njegova supruga, carica Teodora (500–548), jednostavno koristili naknade kao način za

uklanjanje političkih protivnika ili za iznudu novca. Prokopije je naveo homoseksualne osobe na dugačkom popisu manjina na meti režima: Samarićani, pagani, neortodoksnii kršćani, astrolozi, i pristalice "zelene" frakcije utrkivanja kočija. Teodora je bila u mogućnosti da procesuira jednog mladog Zelenog entuzijastu, nakon što ga je odvukla iz crkve (gdje je tražio utočište), strašno ga je mučila i kastrirala – bez suđenja. Kada je pokušala da dobjije još jednog Zelenog na sudu nije bila u stanju zaustaviti suce od odbacivanja slučaja, bez obzira na podmićivanje svjedoka i mučenja prijatelja optuženika kako bi ga pridobila za svjedočenje protiv optuženog. Stanovništvo Carigrada je slavilo oslobađajuću presudu uz pripreme za praznik.

Slični obrasci se vide i na drugim mjestima, kod sekularnih političkih vlasti u donošenju zakona protiv istospolnih praksi, sa malo upućivanja na teologiju, i sa još manje dokaza crkvene podrške. Na primjer, vizigotski osvajači rimske Španije pokušali su da se dodvore svojim romaniziranim podanicima donošenjem zakona protiv homoseksualaca i Jevreja. Katolička crkva je pokazala malo entuzijazma za mjere i posebno protivne odredbe za preobraćanje Jevreja – pod vodstvom svetog Izidora iz Sevilje (560–636) na četvrtom Koncilu u Toledu (633). Na kraju (675) Crkva je bila prisiljena, izravnom kraljevskom odredbom, da doneše crkvene kazne za svećenika i homoseksualnost, ali u oba slučaja, pokušala je smanjiti kazne, iako je država poništila manje kazne.

Niti jedan drugi zakon nije preostao. Doista, iako je Karlo bio šokiran objavom da su neki od redovnika u njegovom carstvu bili bludnici, on nije uradio ništa više do izrazio čuđenje:

Život i čestitost redovnika je najveća nada za spasenje svih kršćana ... [Oni moraju] nastojati da se čuvaju od takvog zla... [a on ne bi] više dopuštao takve bolesti u bilo kojem dijelu [svog] carstva, a još manje među onima koji bi trebali biti posebno čestiti i pobožni.

Dodatne odredbe karolinškog suda nisu uradile ništa više do osudile postojanje bluda i opomenule crkvene vođe da unište tu praksu.

Čini se da su sinodi koji su donosili Crkvena pravila i državne zakone tokom ranog srednjeg vijeka imali malo interesa za homoseksualnost. To ne znači da nisu ništa znali o tome. "Kazne", koje su bili vodiči za svećenike koji su dodjeljivali pokoru za određene grijeha, navode skoro svaku moguću permutaciju – za skoro svaki zamisliv grijeh. Homoseksualnost nije izostavljena iz ovoga. Međutim, mogu se izvući neki zaključci o stavu Crkve napominjući da je Pokora pape Grgura I (vladao 731–741), navela 160 dana pokore za lezbejstvo, 365 dana za mušku homoseksualnost i tri godine za svećenike koji su odlazili u lov.

Doista, Karolinški sud, u formi Alcuina (732–804), vidio je preporod ne samo u latinskoj poeziji, već i u predkršćanskom senzibilitetu o muškoj ljubavi. Alcuina poezija bila je vrlo homeročka, iako je naglasak bio uglavnom na svetoj i idealiziranoj prirodi takve ljubavi. Posebno je bio privlačan i vezan za svoje studente, pišući im obilato "ljubavna" pisma. Iako je možda zgodno posmatrati njegova pisma kao "platonska" (u modernom smislu te riječi), teže je vidjeti kako se može protumačiti ovo pismo biskupu kojem se divio:

Mislim o tvojoj ljubavi i prijateljstvu sa tako slatkim usponemena, uvaženi biskupe, tako da žudim za vremenom kada bih mogao biti u mogućnosti da zgrabim vrat tvoje slatkoće prstima moje čežnje... kako bih potonuo u tvoj zagrljaj... kako bih pokrio, čvrsto stisnutim usnama, ne samo tvoje oči, uši i usta, već i svaki tvoj prst i nožne prste, ne jednom već više puta.

Zahtjevalo bi se veoma interpretativno shvaćanje za spiritualizaciju ovakvog pisma. Jednostavna je činjenica da poezija tog vremena obiluje izrazima ljubavi između muškaraca (uglavnom redovnika), i da su svjetovne "viteške" priče, koje naglašavaju

bliske muško-muške veze bile također relativno česte. U mjeri u kojoj se vidi razvoj koji se odnosi na homoseksualnost, mora se uzeti u obzir širenje ideja o seksu općenito. Kao što je navedeno u prethodnom poglavlju, veliko nasljeđe rane Crkve o toj temi bio je naglasak na razmnožavanje kao *najvećoj* svrsi seksa. To je stajalište koje objašnjava osuda svetog Bonifacija (680–754) Engleza za "sodomiju". On je prigovorio da su njegovi sunarodnjaci "prezirali" zakonit brak i preferirali su incest, promiskuitet, preljubu, i opaku uniju sa religioznim i ženama iz manastira. Njihova "sodomija" bila je neproaktivni seks, incest i preljuba, uz seksualne odnose sa časnim sestrarama. Hincmar od Reimsa, vodeći njemački teolog i političar (806–882), bio je još eksplisitniji:

zato neka niko ne tvrdi da nije počinio sodomiju ako je postupio protivno prirodi, bilo sa muškarcem *ili ženom* [moj naglasak] ili se namjerno i svjesno oskvruuo trljanjem [mastrobacijskom], dodirivanjem ili drugim neprikladnim radnjama.

Doista, Hincmar je izjednačio homoseksualne činove sa jednostavnim bludom (seks van bračne veze); kada je uključivao (barem jednu) vjenčanu osobu, u pitanju je bio određeni vid preljube. On je čak dodao raspravu o lezbejstvu – nešto što se Biblija i većina drugih Crkvenih pisaca i pravnika nije trudila uraditi. On je napisao:

[Lezbejke] ne stavljuju meso do mesa u smislu genitalnih organa jedne u tijelu druge, jer priroda to ne dopušta, ali transformišu korištenje ove membrane na neprirodan način tako da su prijavljene da koriste određene instrumente zlokobne namjene za pobuđivanje želje. Tako su počinile grijeh činjenjem bluda nad svojim vlastitim tijelima.

Opet, zločin je blud. Hincmar je također protumačio Pavlov odlomak o “anti-homoseksualnosti” u *Rimljanima* kao:

odakle slijedi, kao što apostol kaže u *Rimljanima* (1:26–27), da ako bilo ko počini nečistoću na bilo koji način, bilo muškarci sa muškarcima, žene sa ženama, muškarci sa ženama, ili svi sami sa sobom, to je nepristojnost koja odvaja krivca iz Kraljevstva Božijeg.

To nije baš ono što je Pavle napisao:

Njihove žene su zamijenile prirodne odnose za one neprirodne. Na isti način i muškarci su napustili prirodne odnose sa ženama i bili su obuzeti požudom jedni za drugima. Muškarci su počinili nepristojnosti sa drugim muškarcima, i dobili su zasluženu kaznu za svoje perverzije.

Također je pronašao ne samo homoseksualnost već i prostituciju u Pavlovim *Korinćanima* (6:9):

Zar ne znate da opaki neće naslijediti kraljevstvo Božije? Ne mojte se zavaravati: niti seksualno nemoralni, niti idolopoklonici, niti preljubnici niti muške prostitutke niti homoseksualni prijestupnici … neće naslijediti kraljevstvo Božje.

Opći napad na prostituciju teško da se može naći ovdje.

Poslije rečenog, čini se da je Hincmar jedinstven u Crkvenoj misli po pitanju homoseksualnosti u *Joel* 3:3 (“protjeraše mnogo mog naroda i trgovaše dječacima za prostitutke; oni prodavahu djevojke za vino da bi mogli pitи) i *Efezanima* 5:12 (“Jer je sramotno čak i spomenuti šta neposlušni čine u tajnosti”). Hincmarova stajališta su pomalo zbunjujuća, ali ono što je jasno jeste

da istospolni činovi za njega nisu bili bitno drugačiji od cijelog niza mogućih seksualnih ponašanja između muškarca i žena ili pojedinaca koji se samozadovoljavaju. Ono što vidimo krajem 800-tih je “spuštanje postelje” u kršćanskoj misli u vezi sa “prirodom”, “rađanjem”, “brakom” i valjanim seksom. Svaka druga vrsta seksualnog čina (od masturbacije, preko bluda, preljuba i homoseksualnosti do sodomije) jednostavno je osuđena kao ne u svrhu razmnožavanja, neprirodna i sodomična. Nema dokaza o hijerarhiji grejha sa homoseksualnošću na vrhu. Umjesto toga, u mjeri do koje se može razaznati, čini se da su preljub i incest najgori zamislivi grijesi.

Stvari su se počele mijenjati u 12. vijeku, iako su pomaci protiv seksualnog nemoralu općenito, a posebice protiv sodomije, čini se u velikoj mjeri povezani sa pokušajima da se nametne svećenički celibat među monaškim zajednicama (u prvom redu) i župnika (u kasnijem razdoblju). Dakle, vidimo Vijeće Londona (1102) kako posebno zahtijeva da sodomija bude priznata kao grijeh. Zanimljivo, Sveti Anselmo (1033–1109, nadbiskup Kanterberija) jednostavno je odbio objaviti dekret, ističući u pismu jednom od svojih arhiđakona i bliskih prijatelja: “Ovaj grijeh je do sada bio tako javan da je iko jedva bio postiđen zbog njega, i stoga su mnogi stupili u njega, jer nisu bili svjesni njegove ozbiljnosti”. Možda je to bilo ozbiljno, ali čini se da je sveti Anselmo imao malo interesa u povlačenju posebnog poteza protiv toga. Osim toga, dekret vijeća mora se posmatrati u kontekstu. Do četvrtog Lateranskog koncila (1215) pod mandatom godišnje ispovijedi, većina kršćana je ispovijedila svoje grijhe samo jednom – zbog sigurnosti svoje samrtne postelje.

Prvi Lateranski koncil (1123) počeo je utruku za kontrolu seksualnih običaja. Papa Leo IX (vladao 1049–1054) bio je entuzijastični pristalica svećeničkog celibata i vodio je kampanju za proširenje zavjeta celibata sa redovnih svećenika (redovnici i redovnice) i na svjetovna svećenstva (župnici). To je kulminiralo u vladanju prvog Lateranskog koncila, koji je poništio brakove svećenika. Stvarnost, je međutim, bila takva da ne samo da su

mnogi svećenici bili uključeni u seksualne veze (i brakove) sa ženama, već je i značajan broj u javnosti bio poznat sa svojim vezama sa drugim muškarcima, u tolikoj mjeri da je to bio važan element u satirama tog razdoblja. Poznati pjesnik Walther od Chatillona (rani 12. vijek) ismijao je jednog biskupa poznatog po svojoj revnosti za ukidanje svećeničkog braka, jer je biskup sam po sebi imao malo interesa za takve stvari: "muškarac koji zauzima biskupiju je više Ganymedier od Ganimeda".

Ono što je svakako bio slučaj jeste da je seks između muškaraca bio otvorena tema za raspravu i neki muškarci su bili prilično otvoreni u svojim ljubavnim aferama sa drugim muškarcima, čak i kada priznaju da Crkva to ne odobrava. Stoga, vidimo Petra od Abana (13. vijek) kako objašnjava šta je seks između muškaraca zapravo značio:

Neki sprovode zli čin sodomije trljanjem penisa rukom [mastrosturbacija; uzajamna ili samostalna]; drugi trljanjem između bedara [adolescentne] mladeži [frotiranje, interkruralni seks], što većina radi ovih dana; a ostali izazivajući trenje oko anusa i stavljanjem penisa u njeg na isti način kao što se stavlja u ženske spolne dijelove.

Narod je znao šta su muškarci radili sa muškarcima. Da su neki vodeći muškarci toga vremena bili povezani sa drugim muškarcima (kao i sa ženama) bilo je jednako dobro poznato. Dakle, uveliko se komentarisalo o ljubavnim aferama kralja Ričarda Lavljeg Srca od Engleske (1157–1199). Njegova prva značajna ljubav (dok je bio vojvoda od Akvitanijske) bio je Filip, kralj Francuske (1165–1223).

Svaki dan su jeli za istim stolom i iz iste posude, a noću kreveti ih nisu razdvojali. Kralj Francuske ga je ljubio kao samoga sebe; a oni su voljeli jedan drugoga toliko da je kralj Engleske

(Ričardov otac, Henri II) bio je absolutno zapanjen strastvenom ljubavlju među njima i divio joj se.

Izgleda da niko nije pretjerano zabrinut Ričardovom privrženošću, iako je jasno da je bio svjestan svoga ponašanja koje je izvan crkvenog idealnog odobrenog ponašanja. On se u više navrata pokajao zbog “tog grijeha”.

Ključna tačka je da je Crkva počela da se interesuje za pitanja seksualnosti. Međutim, primarni fokus za Crkvu bile su seksualna prenemaganja župnog klera i nagrada za proširenje svećeničkog celibata. Za većinu ovo se usmjerilo na kraj prakse svećeničkog braka (prakticiran i danas među pravoslavnim parosima, pa čak i kod istočnih romanskih katoličkih svećenika). Ako je postojao neki poseban interes za homoseksualnost, postojao je kao vrsta bluda i preljuba. Sodomija nije bila “neoprostiv grijeh”; bila je jednostavno podkategorija seksualnog grijeha u koji svako može pasti.

Tokom 1100-tih, ton se počeo mijenjati. Treći Lateranski koncil (1179) posebno je zabranio “onaj (blud), koji je protiv prirode”. Bilo koji svećenik, uhvaćen u sodomiji, bio je skinut sa dužnosti ili ograničen na samostanski život, dok su se laici suočavali sa izopćenjem i društvenom isključenošću. Ovo isto vijeće je također donijelo naredbe ograničavajući ekonomski i društvene uloge otvorene Jevrejima i njihovim interakcijama sa kršćanima. Sve više, sveobuhvatnost grupa i praksi se počela održavati, što je služilo da smjesti heretike, Jevreje i homoseksualce u drukčiju (i prijeteću) kategoriju – kada je čaranje i kontakt sa demonskim dodan, mješavina je postala eksplozivna. Svjetovno zakonodavstvo uslijedilo je bujno i brzo – neki od njih su bili jezivi u svojoj pokvarenosti.

Kraljevski edikt u Kastilji glasi da “ako neko počini ovaj grijeh, nakon što je dokazano, oboje (bi trebali) biti kastrirani pred cijelim stanovništvom... onda se trebaju objesiti za noge dok ne umru”. Pravna škola u Orleansu je predložila kastraciju za prvi prekršaj, komadanje za drugi i lomaču za treći. Pravo u Bologni

(1288) zamijenilo je novčanu kaznu sa lomačom - to bi mogao biti dio općeg oživljavanja u rimskom Zakonu, koji je pod kasnim Carstvom i ranobizantskim periodom propisivao paljenje. Statut u Sieni je naredio da se bludnici objese za njihove spolne organe. Jednostavna je činjenica da je razdoblje koje vodi do crne smrti (1350) smatralo povećanje crkvenih i svjetovnih propisa posebno usmjereno na homoseksualnost, sve više povezanim sa heretičkim pokretima. Nema razloga da se misli da je ovo bio odgovor na bilo kakvo povećanje broja muških istospolnih aktivnosti, ili pak da su imali puno utjecaja u praksi (strukture države su obično bile preslabe za provedbu mnogih zakona). Ipak, problem je bio istaknut i bio je tradicionalno prihvaćen (ako ne i podržan) u mnogim zajednicama, kao što pokazuje Pierre de la Paludeova (14. vijek) duhovita odbrana toga zašto bi župne crkve i svećenici trebali *prestati* blagosiljati istospolne zajednice kao brakove.

Pojavom Crne smri, Evropljani su nastojali objasniti zašto ih je Bog kaznio tako stravično. Brojne skupine su se našle obilježene kao žrtvena janjad. Jevreji su bili očiti objekt za napad, a preko velikih žitnih polja Francuske, Švicarske i Njemačke, Jevreji i njihove zajednice su iskorijenjene u bjesnilu antisemitizma. Jevreji su bili optuženi za zavjeru sa muslimanima, gubavcima i đavolom (između ostalih) za širenje kuge i uništavanje kršćanstva. Hereza je također viđena kao mogući uzrok za božansku uzvišenu srdžbu izraženu u obliku kuge. Dakle, Crkva i država su počele davati veći naglasak na uvjerenje i praksu. To da je do Velikog raskola (1378–1417) došlo u ovom trenutku, proizvodeći dva i onda tri pretendenta na papinstvo, samo je pojačalo osjećaj da je Crkva bila u haosu, a da su snage hereze i zla pokrenute. Naravno, u bilo kojoj individualnoj zajednici u kojoj možda nema Jevreja ili heretika - i papinska politika bi mogla biti nadaleko uklonjena. U većini mjesta, dakle, ljudi su morali identificirati uzroke nesreće koju je donijela Crna smrt *unutar* zajednice. Vođeni propovjednicima i moralistima, bilo je lako vidjeti da je Bog bio razlučen zbog seksualnog nemoralta. Dvije skupine su

stremile da se nađu u vatrenoj liniji (doslovno, u smislu prijetnje spaljivanjem): bludnika i prostitutki.

Ova tendencija da se napadnu posebne skupine nakon Crne smrti moraju se ispitati u detalje, jer je izgrađena cjelokupna oprema zakonodavstva i kulturni mentalni sklop, koji će u velikoj mjeri odrediti zapadnoevropske stavove prema Judaizmu, seksualnom nemoralu i neortodoksnim religijskim uvjerenjima za sljedeće pola milenija. Evropa je počela da uviđa, kao što je Justinijan tvrdio u svojim odredbama, da je "grijeh" (posebno lažna religija, neprirodni seks i hereza) bio uzrok gladi, kuge, rata i svake druge katastrofe. Jevreji više nisu bili samo "nekršćani"; bludnici više nisu bili samo "kurvari i preljubnici"; heretici nisu više bili samo "zavedena braća". Sve troje je postalo najveća prijetnja društvu, uzrok svih zala i problema. Rješenje je bilo iskorjenjivanje.

Prva luka za poziv u krizi postavila je ton za ono što će uslijediti. Iz očitih razloga, Evropljani, opsjednuti kugom ili klonuli u posljedicama usmjereni ka Crkvi u traženju objašnjenja i uputa. Budući da su svećenici imali poseban odnos sa božanskim, bilo je moguće da budu u stanju objasniti ili promijeniti tok epidemije. Njihovo objašnjenje je također bilo znatno manje cerebralno nego ono od liječnika. Postoјao je očit razlog za kugu: Bog je bio ljut na zajednicu. Bilo je apsolutno neophodno da grijesi koji su izazivali božansku ljutnju budu identificirani i eliminisani. Tri ključne mete su mogле biti identificirane. Prvo, opća pobožnost ili grijeh cijele zajednice bio je ispitivan. Ljudi su bili potaknuti da se služe sakramentima Crkve, da učine hodočašća, da se mole, da učestvuju u procesijama i da obavljaju druga pobožna djela. Drugo, zajednica bi mogla biti kriva što pruža utočište bezbožnim i bezbožnim uvjerenjima. Tako je hereza morala biti iskorijenjena i, zajedno sa ovim, najočitija skupina neortodoksnih vjernika bili su Jevreji. Budući da su Jevreji odbijali "istine" kršćanske vjere koju su posmatrali kao neprijatelje Boga i, time, sljedbenike Božijeg velikog neprijatelja, Sotone - kao takvi bili su heretici. Konačno, društva su savjetovana da iskorijene one

grijehe koji su bili najvidljiviji i koji bi vjerovatno izazvali gnjev Božji. Prostitucija i istospolna djela su očito bili meta.

U stvari, vjerske vođe su savjetovale da bolest ima naučno, kao i teološko objašnjenje. Problemi koji su uzrokovali epidemiju su bili okolišni. Nešto u regiji zarazilo je zajednicu. Liječnici su posmatrali onečišćenja u zraku, u smislu prirode, dok su religijske vođe prepostavljale da je onečišćenje bilo prisutno (u zraku) u metaforičkom i religijskom smislu. Za obje strane, kuga je bila posljedica čimbenika koji su već postojali u mjesnom i političkom tijelu. Kuga nije "prešla" od nekoga ili od nekud drugo. Kuga je "izbila" zbog zagađenih uslova koji su već prisutni. Stvari, ljudi i mjesta nisu nosili i širili kugu (zarazom) u neutralnom smislu. Umjesto toga, pošast se pojavila zbog toga što su čimbenici koji su uzrokovali bolest već bili prisutni. Način da se spriječi, prekine ili izlijeći kuga, i za liječnike i za religijske vođe, bio je da se promijene oni aspekti okoliša koji su bili izvori onečišćenja. Dok su suci bili spremni prihvatići da bi loše zdravstvo moglo pogoršati zdravlje građana, dosljedno su se držali mišljenja da je kuga zarazna bolest, a ne grozna uzrokovanata lošim zrakom. Osim toga, oni su također spremni da vjeruju da Božija srdžba može biti paljba protiv grada u obliku zarazne epidemije. Obični ljudi, naročito, su bili skloni složititi se da su određene radnje (posebno one drugih) bile one koje su se trebale kriviti. Bez obzira na teorijska razmišljanja, jedan pravac djelovanja je bio očit: zajednica je trebala da se pročisti od onečišćenja i da spriječi ponovno zagađenje.

Kao što je već gore navedeno, napadi protiv Jevreja su bili najočitiji i strašan primjer ovog pokušaja da se očiste urbane sredine skupina i pojedinaca za koje se smatralo da su zagađene i oboljele. Iako izvan okvira ove knjige, progon Jevreja u razdoblju nakon kuge treba uzeti u obzir u nekim detaljima, jer je jasno da napadi koji su uslijedili protiv homoseksualaca i heretika nisu bili izolirani slučajevi "moralnosti". Evropa *nije* doživjela neki moralni preporod protiv seksualnog grijeha 1400-tih, koji je pokušao iskorijeniti posljednje ostatke klasične poliseksualnosti

ili razuzdanost Tamnog doba iz zapadnog kršćanstva. Gledano u širem kontekstu antisemitizma, što postaje i dio te Evrope upuštene u val žrtvovanja i ugrađenoj u ustaljenoj popularnoj teoriji o katastrofi, to je značilo da treba kriviti neke određene vrste ljudi.

Do 1550. godine gotovo da nije ostalo Jevreja u zapadnoj Evropi, jer je zemlja za zemljom protjerivala ili pogubljivala njihov jevrejski narod. Međutim, antisemitizam nije počeo sa kugom. Edward I (1239–1307) je protjerao englesku jevrejsku populaciju u 1290-tim. Godine 1215, četvrti Lateranski koncil je naredio da svi Jevreji i muslimani nose posebnu odjeću i bedževe na rukavu koji će ih razlikovati tako da će ih svako moći identificirati veoma lako i iz daljine. Zahtjev vijeća za vjerovanjem u transupstanciju (kruh i vino u zajedništvu zapravo su postali Kristovo tijelo i krv) je potreban dio vjere i takođe je postao važan u kasnijim optužbama protiv Jevreja zbog navodnog napada na domaćine. Tokom 13. i 14. vijeka došlo je do sve jačeg napada na Jevreje, pogotovo (iako ne isključivo) u propovijedanjima dominikanaca i franjevaca. Pojava kuge i optužbe da su Jevreji namjerno širili kugu udruženu sa ubrzavanjem poziva svećenika na potpuno protjerivanje Jevreja iz kršćanskoga Zapada.

Optužbe protiv Jevreja su bile mnogobrojne. Posmatrani su kao skupina isključivo odgovorna za raspeće Krista, unatoč uključenosti Pilata i rimskog (to jest, krivotvornog Carstva). Osim toga, glasine (tzv. "krvna kleveta") tvrdile su da su Jevreji koristili krv kršćanske djece u različitim religijskim obredima (na primjer, Pesah). Njihovi neprijatelji su ih optužili za kradu posvećenih hostija ("Hostija oskvrnjuća") za slične namjene. Jevreji su često bili optuženi za zavjedu sa muslimanima i heretičkim ili ortodoksnim kršćanima protiv zapadnih katolika. Također, tu su i optužbe da je tobožnja tvrdoglavost Jevreja u odbijanju da prihvate "istinu" kršćanstva bila daljnji znak njihovog namjernog i svjesnog zla, što je neminovno dovelo do njihovog povezivanja sa sotonom i demonskim praksama. Čak i napadi paleži (i drugi katastrofalni događaji) su se dešavali

pred njihovim vratima. Konačno, u vrijeme izbijanja kuge, s kraja četrnaestog i početkom petnaestog vijeka, jevreji su bili optuženi za saradnju, sa muslimanima, gubavcima i đavolom da truju bunare i šire kugu. Mnogi vodeći crkvenici su osudili te napade, vodeći se učenjem svetog Avgustina da se Jevreji moraju tolerisati kao bitan dio kozmičke historije kršćanstva. Doista, papa Klement VI (vladao 1342–52) i kasnije pape su osudile pokušaje krivnje Jevreja za kugu - naveli su da Jevreji i kršćani umiru u jednakom broju od kuge.

Već rano, 1100-tih godina, kršćanski hroničar je naveo utjecaj popularnog antisemitizma i napisao da je "bez obzira na to da li ono o čemu govorim je istina ili ne nije, nije moja briga; rečeno je tako i tako mora biti prihvaćeno". U deceniji neposredno prije kuge, župljeni u Deggendorfu (Bavarska) posvetili su ploču na crkvi obilježavajući činjenicu da su "ovdje bili Jevreji pobijeni; oni su zapalili grad". Ostale crkve su podignute kao spomen na uništenje jevrejskih geta i, posebno sinagoga. Godine 1300., u Laudi (Wurzburg), masakr koji je uslijedio nakon optužbe za oskrvruće hostije video je kapelu sagrađenu na mjestu srušene jevrejske kuće. Doista, mnoge crkve koje datiraju iz tog razdoblja, koje su posvećene Tijelu Kristovom (*Tijelovo*), Svetoj krvi ili Djevici Mariji nalaze se u prizemlju nekada okupiranom od strane jevrejskih geta ili bogomolja.

Čini se da je kuga jednostavno ubrzala i pojačala progon - i uklanjanje - Jevreja. Godina 1340-ih, Jevreji su bili označeni kao raspirivači kuge u Francuskoj, Italiji, Švicarskoj i Njemačkoj. Neki građani su očistili svoje gradove od Jevreja prije dolaska kuge u pokušaju da spriječe pošast. Takvi preventivni progoni pojavili su se u Strazburu (900 Jevreja je spaljeno živo), u Nürnbergu, Regensburgu, Augsburgu i Frankfurtu. Sveti Rimski Car, Karlo IV (1316–1378), čak je i donio zakone koji uređuju odlaganje jevrejske imovine u slučaju eliminacije geta. Progon Jevreja je ostao dosljedna značajka izbijanja kuge: Halle (1382), Rappoltsweiler, Durkheim, Colmar (1397), Freiburg-im-Breisgau (1401); Keln (1424); Schweidnitz (1448–1453, 1543); Regensburg

(1472), Njemačka (1475); Brieg (1541), Aix-en-Provence (1580); Beč (1679). Čini se da prethodne optužbe o trovanju (bunara) objašnjavaju ovu povezanost jevreja sa kugom. Već je 877. godine jevrejski liječnik bio optužen za trovanje cara Karla (823–877); 1161. godine, 86 Jevreja je pogubljeno u jednom jedinom pokolju zbog optužbe za trovanje. Jevreji, zajedno sa muslimanima i gubavcima, su potom bili optuženi za trovanje u Vaudu (1308); Eulenburgu (1316); Franačkoj (1319), Francuskoj (1321), Provansi i Njemačkoj (1337) i Provanse (1348). Pomak od progona zbog trovanja do progona zbog širenja kuge, bio je neprimjetan.

Također se čini da je postojala veza između tih optužbi za trovanje i širenje kuge te sudjelovanje Jevreja u medicinskom radu. Naglasak na pismenosti među Jevrejima, kao i zabrana da se bave mnogim obrtimi (posebno uzgojem i vlasništvom nad zemljom), značilo je da su Jevreji bili koncentrisani u urbanim područjima i prezastupljeni u zanimanjima koja su zahtijevala sposobnost čitanja. Osim toga, jevrejsko poznavanje hebrejskog i arapskog jezika dalo je mnogim Jevrejima pristup medicinskim djelima drevnih vremena kroz posredovanje islamskog svijeta. Doista, jevrejske liječničke vještine često su im dozvoljavale da rade u područjima inače zatvorenima za njihovu suradnju. Na primjer, unatoč protjerivanju Jevreja iz Engleske od strane Edwarda I., i Edward II. (1284–1327) i Henry IV (1367–1413) zapošljavali su Jevreje kao osobne liječnike (praksa uobičajena među otmjenima i bogatim porodicama). Moć jevrejskih liječnika bio je česta briga. U 16. vijeku, Hans Wilhem Kirchhoff (1526–1603) naveo je da "mi smo kršćani takve glupe budale da, kada su nam životi u opasnosti okrećemo se ka našim praneprijateljima (Jevrejima), kako bismo spasili [sebe]". Svećenici su u kasnom srednjem vijeku bili posebno zainteresovani da se zaustavi ovo oslanjanje na jevrejske liječničke prakse i bili su toliko uspješni da su mnogi italijanski gradovi bili prisiljeni da dobiju izričito papinsko dopuštenje (oproštaj) da zapošljavaju Jevreje kao građanske liječnike.

Složena interakcija između Jevreja kao iscijelitelja i trovača je očigledna. Iako su Jevreji bili jasno autsajderi i sumnjičavi,

oni su također bili ključni za određena područja života. Samo sa povećanjem krivovjeraca (kršćani) uključenost u medicinu i finansije (da spomenemo samo dva područja) bilo je moguće preživjeti bez ovisnosti o Jevrejima. Međutim, oslanjanje na Jevreje ni na koji način nije mijenjalo njihovu, većinom negativnu i sumnjivu sliku u svijesti većine, ako ne i svih kršćana. Kao što je Petar Časni (1122–1157), opat iz Clunyja, rekao:

stvarno sumnjam da li Jevrej može biti ljudsko biće jer on neće doprinijeti ljudskom razmišljanju (i prihvatanju kršćanstva), niti će naći zadovoljstvo u autoritativnim iskazima, jednako božanskim i jvrejskim (u odbijanju prihvatanja katoličke interpretacije knjiga Jevreja/Stari zavjet).

Šekspir (Mletački trgovac II.ii.27) napisao je više sažetu i tupu procjenu: "Sigurno, Jevrej je vrlo vražja inkarnacija".

Dok je Jevreje bilo lakše identificirati, oni nisu bili jedina grupa u društvu koja je napadana nakon što je okrivljena za nanošenje zarazne epidemije. Jadni stranci (oni koji će se danas zvati "ekonomskim migrantima") obično su protjerivani na najmanji nagovještaj kuge. Izbjeglice iz ratova i progona (današnji tražioci "azila") često su viđeni kao "prljavi" i, dakle, potencijalni izvor bolesti. Kožari, mesari, ribarnici i grobari, čija su zanimanja proizvodila užasne mirise ili odbijanje, često su vidjeli svoj rad ograničenim tokom izbjivanja kuge. Ipak, naglasak je stavljen na kontrolu bilo koje grupe ili pojedinca koji je bio povezan sa prljavštinom, zagađenjem, otpadom ili bolešću. Ljudi koji su bili uključeni u seksualnu trgovinu ili seksualnu devijaciju su, čudno, označeni često koliko i Jevreji, i nakon protjerivanja većine evropskih Jevreja, bili su jedna od rijetkih potencijalnih za okrivljavanje.

Bitno je shvatiti da su se stavovi o seksu i seksualnosti u kasnom srednjem vijeku razlikovali prilično dramatično od ovih danas. Na primjer, do kasnog 15. vijeka (a često i vijek kasnije)

bordeli su ostali prihvaćen - i legalni - dio građanskog okruženja. Bordeli su građeni javnim sredstvima i nadzirani su od strane državno imenovane ili državno odobrene "gospođe" (često nazivanim "nadstojnica samostana" ili "kraljica kurvi"). Dakle, 1447. godine, Dijon je izgradio znatnu zgradu koja će služiti kao gradski bordel. Tu su bile sobe za skrbnike, prostrana zajednička soba i gotovo dvadesetak velikih spavačih soba, svaka sa kamenim kaminom. Ovaj grad od 10 000 duša bio je dobro opskrbljen sa više od 100 legalno priznatih prostitutki.

Mnoge javno održavane kupaonice su korištene za prostituciju i postojali su i mali, "privatni" bordeli. Većina tih objekata, kao i aktivnosti, bili su ovoreno priznati, regulisani i oporezivani od strane gradskih vlasti. Osim ovih dopuštenih aktivnosti, bilo je i uličnih prostitutki. Suci su opravdavali odredbe prostitutki (njihovom često kritičkom svećenstvu) na temelju zajedničke koristi i u "interesu javnog dobra". Oni su trebali omogućiti odušak za seksualne apetite mnogih usamljenih mladića. Budući da obrtnicima i radnicima obično nije bilo dopušteno da se vjenčaju dok ne postanu gospodari svoje robe (dakle, u svojim tridesetima), mladi ljudi su bili ozbiljan problem. Prostitutke su smatrane kao prihvatljiva alternativa bandi silovatelja "uglednih" mladih žena (ili dječaka) u ulici, što se nije događalo nerijetko. Pored pružanja društvu novaca (kroz poreze) i reda (kroz oslobođanje seksualne napetosti), dozvoljena prostitucija je dala gradu priliku da osigura da seksualni radnici i bordeli budu "čisti".

U početku se činilo da nije bilo jasnog identificiranja legalne prostitucije (u bordelima) sa kugom. Doista, 1350–1450. bio je period izgradnje i institucionalizacije javnih bordela. Umjesto uklanjanja seksualnih radnika, činilo se da su gradske vlasti bile zabrinute da osiguraju njihovu čistoću. Braća propovjednici, međutim, naglašavali su da fizička čistoća i zdravlje nisu bili pokriće za moralnu prljavštinu aktivnosti. Oni su otišli dalje i tvrdili da legalizacija nerazdvojno veže društvo, u cjelini, sa nesvetom aktivnosti. Stanovništvo se izgleda slagalo, i prostitutke (od kojih se, kao od Jevreja, često zahtjevalo da nose bedževe ili

odjeću za raspoznavanje) su napadane u vrijeme kuge ili propale žetve, ili nakon posebno uspješnih i karizmatičnih propovijedi. Ipak, do 1480-tih, većina muškaraca samaca su posjećivali bordеле kao redovan običaj njihovog nedjeljnog života – od bordela se samo tražilo da se zatvore tokom održavanja vjerskih službi. U kasnijim dekadama 15. vijeka, prostitucija je došla pod sve veće napade propovjednika, a posebno tokom protestantske i katoličke reformacije iz 16. vijeka, od strane društva u cjelini.

Možda je teško shvatiti kako su propovjednici uspijevali ubijediti društvo da je legalna prostitucija bila opasna. Mnogi muškarci su, u neka doba prije braka, posjećivala bordele. Očevi su slali svoje sinove prilično otvoreno. Sram nije bio efektivno sredstvo. Međutim, propovjednici su mogli optužiti društvo da podržava ponašanje koje nije bilo u mogućnosti povratiti stanovništvo Evrope konstantno uništavano kugom. To znači da su, prostitucija (i nezakonitosti) bili neproduktivni i, stoga grešni. Kao takvi, bili su neprirodni. Ovaj teorijski pristup seksualnim grijesima je najočitiji u popratnom napadu na istospolne činove. Muška homoseksualnost (obično grupirana pod općim pojmom za sodomiju), bila je jednako neproduktivna aktivnost, a time i osuđena od strane propovjednika – lezbejska djela čini se da su rijetko bila primijećena. Depopulacija Evrope kao rezultat kuge stavila je veliki naglasak na rađanje legitimne djece. Budući radnici (djeca) su bili potrebni za povratak društva i sve što je bilo protiv ovoga bilo je društveno zlo. Propovjednici su sada imali način proglašavanja grešnosti prostitutki (bludnici i preljubnici) i sodomita razumljivim običnom narodu. Ovi grijesi nisu bili ne samo uvreda protiv Boga, već i opasnost za društvo i vjerovatno je trebalo izazvati daljnju božansku srdžbu. Kao što je Sveti Bernardino (1380–1444) propovjedao svojim sugrađanima Siene: “vi ne razumijete da je [sodomija] razlog zbog kojeg ste izgubili polovicu stanovništva tokom posljednjih dvadeset pet godina”. On je tvrdio da je Božja (poetska) presuda protiv društava za koja se činilo da preziru djecu (odbijanjem legitimnog potomstva) bilo uskratiti ljudima djecu koju su se usudili napraviti. On je

tvrdio da je mogao čuti, zvoneći u njegovim ušima, nerođeno (još nezamišljeno) pjevanje za osvetom.

Ne čudi da je gubitak stanovništva bio velika briga za građanske vlade i njihovu populaciju. Na primjer, u 1330-tim, Firenca je imala oko 120 000 ljudi. Stanovništvo se konačno stabilizovalo u 1410-60. na 40 000. Moralna ispravnost i dužnost prema širem društvu je postala pitanjem od najvećeg interesa za državu. Firenca je pokušala da kontrolise politička stajališta (1378), uličnu prostituciju (1403), seksualni nemoral u samostanima (1421), malverzaciju dužnosnika (1429) i sodomiju (1432). Stvaranje *Ufficiali di Notte* (Službenici noći) 1432. godine za kontrolisanje sodomije dovelo je do sedamdeset godina sudskog progona muškaraca koji su sudjelovali u seksu sa drugim muškarcima (obično starijim muškarcem i mlađeži u kasnoj adolescenciji). Slična ustanova (*Collegium sodomitarum*) osnovana je u Veneciji 1418. godine.

U razdoblju 1432–1502, više od 17 000 (240 po godini, gotovo pet sedmično) muškaraca je bilo optuženo i 3 000 (43 godišnje) su bili osuđeni za sodomiju u firentinskoj populaciji od 40 000 ljudi. Ako neko posmatra generaciju kao dvadeset godina, tako je onda u bilo kojoj generaciji oko 12 posto muške populacije bilo javno i službeno optuženo za sodomiju i 2 posto od njih je zapravo osuđeno. Problem, čini se, nije bio neznatan. Firentinska država je čak pokušala da zahtijeva da svi suci u dobi od trideset do pedeset budu vjenčani kako bi se izbjeglo bilo kakvo tajno bludničenje na sudovima kako bi zaštitili druge kao sebe. Tako je bila uobičajena praksa da je Bernardino optužio očeve i majke da su svjesno dopuštali svojim sinovima stupanje u istospolna djela i veze. Rekao da bi trebalo njihove sinove zaključati u kuću kako ne bi bili zavedeni na takvo ponašanje (ili silovani). Propovijedao je da bi bilo “manje zlo” da im kćeri budu silovane od njihovih sinova. On je nazvao sodomiju “ovim zaraznim uništenjem” koje opsijeda grad. Tako je blizak bio interni odnos sodomije, kuge, zagađenja i grijeha da se većina firentinskih zakona i Bernardinovih propovijedi protiv sodomije pojavila tokom ili neposredno nakon izbijanja kuge.

Ono što je uvrijedilo Bernardina i druge mnogi su mislili da je u pitanju tolerisanje ovih grijeha na najvišim razinama društva. Plemiči i bogati zaštićeni Jevreji zbog finansijskih i zdravstvenih razloga. Vođe društva su legalizovale i zaštitile prostitutuciju. Još gore, mnoge od najvećih figura u zapadnoj kršćanskoj kulturi stupale su, ili previdjele, sodomske prakse. Na primjer, Poliziano (1454–1494), koji je bio učitelj djeci Lorenza de Medičija (1449–1492) i prijatelj i učitelj Mikelanđela (1475–1564) – i još budućih 500 muškaraca iz cijele Evrope – bio je vodeća neoplatonistička figura renesanse. On je također bio (koristeći moderni termin) “notorni sodomit” koji se nikada nije oženio. On i drugi su pisali pjesme o ljubavi prema drugim muškarcima. Na primjer:

Ako biste se nalazili u mom društvu,
Nemojte mi nabacivati žensku ljubav ...
Ja pozivam sve muževe: tražite razvod, i bježite
Svaki od ženskog društva

Benvenuto Cellini (1500–1571), u avgustu 1545. godine, dok je razgovarao sa vojvodom od Firence, bio je napadnut od strane umjetnika, Baccia: “Oh, šuti, ti prljavi bludniče”. Zaprepašten ovom javnom optužbom, Cellini je zabavio (ali ne i šokirao) okupljene dvorjane, kada je odgovorio:

Luđaku, otiašo si predaleko. No, tražim od Boga da znam kako se upustiti u plemenite prakse (sodomije) ... to je praksa najvećih careva i najvećih kraljeva svijeta. Ja sam skromni beznačajni čovjek, ja nemam sredstva ili znanje da se mijesha u takve prekrasne običaje.

Njegovo četvrto hapšenje i dvije osuđujuće presude za sodomiju učinile su njegov odgovor beznačajnijim – i neiskrenim.

Ne čudi da su Crkva i svećenstvo često napadali sodomiju, ne samo kao veliki grijeh, već i kao ekstremnu prijetnju za opstanak samoga društva. Međutim, svećenstvo u celibatu nije bilo izuzeto od ove infekcije. Prvog novembra 1494. godine, Savonarola (1453–1498) je zatražio od svojih kolega firentinskih klerika da “napuste, kažem, taj neizrecivi porok, napuste taj odvratni porok koji je donio Božji gnjev na vas, ili pak: jao, jao vama!” Propovjednici, moralisti i, sve više, suci postali su uvjereni da nemoral (društveno i kulturno zagađenje) mora biti eliminisano. Jasno, bilo je nemoguće iskorijeniti prostituciju ili sodomiju više nego što su se strance ili siromašne izbjeglice mogle zaustaviti na granici. Međutim, društvo je moralno biti viđeno (od Boga) u pokušaju pročišćenja kako bi se božanska kazna izbjegla. Tokom 15. vijeka, postalo je jasno mnogima da je “tolerancija” grešnosti i moralne nečistoće bila uzrok Božije srdžbe. Da bi se spriječila epidemija poslana protiv društva bilo je neophodno da se uradi sve što je moguće kako bi se uklonili uzroci zagađenja i prljanja u kulturi. Međutim, ova utrka za čistoćuispala je iz renesansne (i, često, sodomitske) senzibilnosti svećeničke hijerarhije. Na primjer, pape kao što je bio Aleksandar (Borgia), VI su bili zloglasni zbog prihvatanja muškog oblika.

Obično stanovništvo, sa svojim svećenstvom i sucima, moglo se osjećati komforno posmatrajući prostitutke, bludnike, migrante i jadne izbjeglice protjerane sa svojih ulica. Sigurno, za društvo koje se odnosilo strašno i ustrajno protiv ovih izvora (metaforičkih, metafizičkih i religijskih) infekcija izgledalo je manje vjerovatno da će patiti od Božije srdžbe. Lucy Hutchinson, u svom dnevniku početkom 17. vijeka, mogla je govoriti za većinu ljudi još u 14. vijeku:

Lice suda je mnogo promijenjeno mijenjanjem kralja [sa smrću Jamesa VI i I], za kralja Charlesa [I] koji je bio umjeren, krepotan, i ozbiljan, tako da su budale i prostitutke, mimičari i katamiti [bludnici] bivšeg dvora [Jamesa VI i I] izašli iz mode;

plemstvo i dvorjani, koji nisu sasvim napustili svoje razvratnosti, još uvijek naklonjeni [prestrašeni] Kralju, povukli su se u zalede kako bi ih nastavili praktikovati.

Svako društvo, pročišćeno od takvog pokvarenog zagađenja, moglo bi joj se pridružiti u zajedničkom uzdahu olakšanja. Mogla je pisati malo izvan vremenskog razdoblja ovog poglavlja, ali njezin glas bio je taj koji je odjekivao zahtjeve svetog Bernardina i Savonarola.

Učinak Crne smrti i veći crkveni naglasak svećeničkog celibata bio je dvostruk. Potonje je dovelo do većeg fokusa na seksualni nemoral kao značajan problem u religijskoj stvarnosti. Prethodno je uredilo u široj publici vezu između strašnih katastrofa i posebnih skupina ljudi. Kako se kuga vraćala u većinu urbanih područja svakih petnaest do dvadeset godina tokom 16. i 17. vijeka, ne čudi da su mišljenja o istospolnim djelima postala sve više i više divlja. Nakon što su Jevreji većinom bili protjerani i nakon što je hereza potisnuta od strane rascjepljivanja kršćanstva u protestantizam i kršćanstvo, skupine koje bi se mogle kriviti postale su manje, ali ne manje očite. Seksualno nemoralni (bludnici, preljubnici i, posebno, prostitutke i sodomiti) bili su ljudi čije je postojanje prijetilo da će donijeti propast zajednice. Zapadna Evropa nije više mogla priuštiti luksuz ignorisanja istospolnih djela. Homoseksualnost je morala biti kažnjena brzo i oštro; kazna je morala biti primjerena i vidljiva. Božji gnjev morao je biti spriječen.

Dok je kršćanstvo prolazilo kroz ove promjene, situacija u dijelovima Mediterana pod islamskim utjecajem je zadržala mnoge kulturne senzibilnosti o seksu paganskog grčko-rimskog svijeta. Jedan poseban aspekt arapske kulture u tom razdoblju, koji je od interesa za bilo kakvu raspravu o seksualnosti i islamu dolazi iz Medine u vijeku neposredno nakon smrti proroka Muhameda (632). U 700-tim godinama arapska muzika i poezija prešla je od toga da su njome dominirale žene do toga da njome dominiraju muškarci. Ovi prvi muški muzičari / pjesnici su

često nazivani *mukhannathun* (feminizirani). U vrijeme *Kitab al-Aghani al-Isfahani* (umro 967), ovi *mukhannathun* su dominirali muzičkim krugovima u Meki i Medini tokom dvije generacije sa iznimnom vidljivošću i prestižom. Njihov položaj je došao do naglog i nasilnog kraja pod halifom Sulejmanom (vladao 715–17) zbog njegovih navodnih reakcija na njihovu razuzdanost sa ženama, *ne muškarcima*.

Prema islamskom lingvisti Abu Ubaydu (umro 838), *mukhannathun* (izvedeno iz khanatha - usporediti, u nastavku, pojmove koji se koriste u Mombasi / Zanzibaru i Omanu) su slabi (*takassur*). U vrijeme islamskog pisca al-Ayni (1451), izraz je značio pasivnog partnera u homoseksualnom činu. Moglo bi se zaključiti iz toga da su ovi pojedinci smatrani izopačenima. Ipak, barem još u 12. vijeku, *mukhannathum* je čuvaо poslanikov grob – tradicija koja se zadržala do kraja osmanske vladavine u 20. vijeku.

Mukhannathun je također jedna od arapskih riječi za muškarca uključenog u homoseksualne činove. *Luti* (od Lota - podsjećajući na uništenje Sodome) bio je normalan izraz za aktivnog partnera. Pasivni partner je bio poznat po broju riječi: *mu 'ajir* (dječak za iznajmljivanje, pasivan za novac); *mubadil* (koji je bio i aktivan i pasivan), *ma'bun* (pasivan). *Ma'bun* dolazi od riječi *uban* što je obično značilo "patološku" želju da se bude donji i bio je pojam uglavnom povezan sa medicinskim raspravama – tj. da je *ma'bun* bila vrsta bolesti. Ako ništa drugo, ovo služi da nas podsjeti da je zapadnocentrički stav da je homoseksualnost prvo bila "medikalizirana" u psihijatriji 19. vijeka bio netačan – o čemu ćemo vidjeti u poglavljju 6.

Također je vrijedno istaknuti da je drugi česti naziv za *luti* (pederast) bio "redovnik", što je jasno značilo da je ljaga na moral pronađena u kršćanskim samostanima razasutim islamskim svijetom. Popisi eufemizama za analni seks uključuju riječi kao što su "kao redovnik u svom samostanu", i uvrede koje su se "više odnosile na [sodomiju] od redovnika" nisu bili rijetkost. Ono što ovo sugerije je živa rasprava, i svijest o istospolnim

aktivnostima i pojedincima. Viktorijanski zapad je mogao imati "ljubav koja se nije usudila izgovoriti svoje ime"; islamski svijet je imao seksualnu praksu o kojoj se slobodno raspravljalo i, u to vrijeme, otvoreno praktikovalo.

Dok se ove osobe, sa vremenom, teško mogu tačno opisati, imamo primjere pojedinih *mukhannathun*, kao i komentare o njima kao grupi iz drugih izvora. Na primjer, različiti *hadisi* (ili ono što je govorio prorok Muhamed), kao što su *Muwatta* od Malika bin Enesa, islamskog pisca (umro 797), i *Musnad* drugog islamskog pisca, Ahmada bin Hanbala (umro 855), daju barem sedam temeljnih ideja o *mukhannathun*:

1. Prorok je prokleo feminizirane muškarce (*al-mukhannathin min al-rijal*) i muškobanjaste žene (*al-mutarajjilat min al-nisa*), čime se osuđuje ponašanje koje uključuje preodijevanje (npr. transvestizam)
2. Nazivati nekoga *mukhannathun* izazvalo bi dvadeset udaraca bićem, kao što bi i reći da je neko imao aktivnu ulogu (*luti*) u sodomiji (Ibn Maja, umro 886, i al-Tirmidhi, umro 892)
3. Neko ko boji svoje ruke i stopala kanom (kao žena) bio je protjeran od proroka (koji je odbijao da ga pogubi, iako, je govorio, "Zabranjeno mi je da ubijam one koji mole")
4. Izgnanstvo se također odnosilo na priču o *mukhannathun* koji je bio među ženama u pratnji jedne od prorokovih žena
5. Druga verzija (4) je tvrdila da je određen *mukhannathun* bio "jedan od onih interesa koji je nedostajao kod žena (*min ghayr ulti -irba*)". Ovom *mukhannathunu* je bilo dopušteno da se vrati u Medinu dva puta sedmično kako bi molio "iz straha da ne umre od gladi u pustinji"
6. Prorok je izričito osudio *mukhannathun* koji je tražio dozvolu da nastavi raditi kao muzičar
7. Mišljenje vezano za *hadis* od al-Zuhrija (umro 742) kaže da se samo treba moliti iza *mukhannathuna* kada je nužno

Ovi *hadisi* predstavljaju mnoštvo “čitanja” *mukhannathuna*. Jasno, oni su bili pojedinci koji su bili u stanju kretati se između muške i ženske sfere (broj 4), i često su se ponašali kao muškarci (broj 6, usporediti situaciju u Mombasu i Zanzibaru koje će biti objašnjene kasnije). Oni su bili ukorenici od proroka (brojevi 1 i 4), ali uz izričito pokazanu milost (brojevi 3 i 5). Konačno, *mukhannathun* je smatrana, u najboljem slučaju, društveno “sumnjivim”, ako ne i aktivno odbojnim (brojevi 2 i 7).

To nam daje neke ideje o *mukhannathunu* kao grupi. Međutim, bili su često napadani, ne toliko zbog svoje ženstvenosti koliko zbog duhovitosti i nepoštovanja koje se graničilo sa bezvjerenošću (čak i bogohulnošću). Al-Dalal - poznati *mukhannathun* - jednom je prnuo tokom molitve i rekao je: “Slavim Te naprijed i nazad”, a kada je *imam* citirao Kur’ān i rekao: “A zašto ne bih trebao služiti onoga koji me je stvorio?” Al-Dalal je odgovorio “ne znam”, izazivajući većinu vjernika na smijeh. Al-Dalal, koji je zasigurno bio najpoznatiji *mukhannathun*, imao je priče koje su se o njemu pričale dajući neku ideju o potrebi da se izbjegne iskušenje da se vide društveno konstruirane “niše” od drugih kultura kao jednostavno rane verzije “gej”, “kraljica” ili “drag”.

Drugom prigodom Al-Dalal je bio na zabavi u pustinji sa grupom prijatelja. Oni su primijetili njegovu privlačnost prema mladima na zabavi i ostavili su ih nasamo. Nažalost, lokalna policija je stigla i al-Dalal i njegovi mladići, previše pijani da bi pobegli, bili su uhvaćeni nakon što je ostatak drugova pobegao. Doveden je pred guvernera i nastupio je ovaj razgovor:

Guverner:	“Ti bezobzirni izrode.”
Al-Dalal:	“Sa vaših usana ka nebu.”
Guverner (stražarima):	“Udari ga po čeljustima!”
Al-Dalal (podrugljivo):	“Skinite mu glavu, također.”
Guverner:	“Neprijatelju Boga, nisi bio zadovoljan dovoljno kod kuće, tako da si

- Al-Dalal: morao ići u pustinju sa tim dječakom i učiniti tu budalaštinu тамо?"
- Guverner: "Da sam znao da ćeete nas napasti, preferirajući da učinimo našu budalaštinu potajno, ja nikad ne bi napustio svoju kuću!"
- Guverner: "Skinite ga i po propisu ga išibajte."
- Al-Dalal: "To vam neće donijeti ništa dobro, od Boga, ja dobijam propisno bičevanje svaki dan."
- Guverner: "A ko se obvezuje da to uradi?"
- Al-Dalal: "Penisi muslimana."
- Guverner: "Baci ga na lice i sjedi mu na leđa."
- Al-Dalal: "Pretpostavljam da Amir želi da vidi ono što ja vidim kada bludničim"

Jasno, Amir je bio ljut na al-Dalalovu duhovitost i nepoštovanje kao što je bio ljut na njegove seksualne čudne sklonosti.

Doista, al-Dalal je bio tjesno povezan sa navodnim uništenjem *mukhannathuna*. Nakon dogovorenog braka (*mukhannathun* se često ponašao kao neko ko je spajao parove - podsjećajući na vezu indijskih *hidžri* i afričkih transrodnih osoba sa brakom), rekao je nevjesti da je njen uzbuđenje u očekivanju bračnog blaženstva trebalo biti ravnodušno – što bi on mogao učiniti imajući seks sa njom. Potom joj je rekao da će obaviti istu uslugu i za mladoženju (tako što bi bio pasivni partner mladoženji). Ovu priču obično prenose arapski hroničari kako bi objasnili Sulejmanov red za kastriranje svih *mukhannathun*. Međutim, svi su oni jasni u tome da je njegov bijes izazvan kvarenjem žene. Kao i kod Poslanika, ono što je brinulo Sulejmana bila je sposobnost *mukhannathun* da pređe u prostor namijenjen samo za žene.

Ponašanje Al-Dalala i grupe *mukhannathun* sa pjesmom i sodomijom pronalazi odjeka u klasičnoj arapskoj književnosti u vijekovima nakon smrti Poslanika i nakon masivnog geografskog širenja islama kroz Bliski istok, sjevernu Afriku i mavarsku Iberiju. Ovaj islamsko-arapski svijet halifa je svjedočio jednom od najvećih procvata književnosti, umjetnosti i nauke - razdoblju ostvarenja i profinjenosti u odnosu na bilo šta što je dolazilo iz Evrope u vrijeme renesanse. Doista, renesansa bi bila puno siromašnija (ako se uopće dogodila) da nije bilo postignuća klasičnog islamskog svijeta u koji je uskočila.

Ovaj sofisticirani i urbanistički islamski svijet proizveo je fascinantnu poeziju. Broj učenjaka je vidio u ovoj književnosti dokaz društva sa opuštenim i tolerantnim stavovima prema homoseksualnosti. Međutim, mnogi učenjaci tvrde da je veliki dio poezije izgleda igrao ulogu u političkim i religijskim satirama i protestima tako da se prethodna pretpostavka treba uzeti u obzir sa oprezom. Možda najsigurnije što se može reći jeste da književnost podrazumijeva društvenu svijest o istospolnim aktivnostima, što sugerire da nisu bile nepoznate ili skrivene. Korištenje riječi "gej" ili "homoseksualac" kao pogrdnih pojmoveva ili kako bi se ljudi nasmijali, ne znači da društvo prihvaca takvo ponašanje. Međutim, svakako sugerire da homoseksualnost nije neizgovoren tabu. Tako, dok rasprava koja slijedi može dovesti do prikaza da je klasično islamsko društvo bilo homofilno (što znači, bilo pro-gej ili tolerantno), možda je bolje misliti da je to bilo više društvo u kojem je homoseksualnost bila "vidljiva", ako ne i naročito "voljena".

Jedan od ključnih pjesnika u ovoj raspravi je Ebu-Nuwas (iz Ahvaza, Perzije, 755–815), arapski pjesnik koji je proveo većinu svog života u Bagdadu. Harun al-Rašid (766–809; peti halifa – vladao 786–809 - iz Abasidske dinastije) i Amin (787–813; šesti halifa – vladao 810–813) su se posebno odnosili prema njemu i živio je život dvorjanina. Njegova poezija slavila je vino i ekstravagantnost ovoga života. Njegova poezija je također koristila seksualne slike da šokira, zagolica i zabavlja, dok izaziva zabavu na

prepostavkama i moralu toga vremena. Na primjer, u sljedećoj pjesmi on nije samo veličao ispijanje vina, već i homoseksualnost:

Dakle, ako se vino pojavi
oduzmi ga i daj ga meni!
Daj mi čašu razonode
od Mu'adhdhinovog poziva [na molitvu]
Daj mi vina da pijem javno
i momka i jebi me sada.

Čak i danas, stihovi imaju moć da šokiraju. No, da li oni čine Ebu-Nuwasa ili njegove slušaoce homoseksualnima ili predstavnicima "prava homoseksualaca"? Ili jednostavno, stihovi ukazuju na to da se gradska elita koja je bila pod patronatom Ebu-Nuwasa zabavljala sočno i šokantno - i, možda je bila sklonija da vidi takvo ponašanje sa uživanjem i zabavom privatno (bez obzira na bilo kakav javni stav o pijanstvu ili istospolnim činovima)?

U nekim slučajevima, ipak, trebalo bi sugerisati da stavovi koje je pjesnik iznio možda više otkrivaju kada se primijene na samog pjesnika. Tako, al-Badri (koji je pisao nešto kasnije od Ebu-Nuwasa) je rekao da bi radije izabrao zemaljske užitke nad nebeskim da mu Bog da izbor: "(daj mi svaki dan života) pregršt hašiša, komad mesa, kilogram kruha, i društvo voljnog dječaka". Ovo bi mogla biti šala, ali ako je tako, prilično je lična.

Ostali pisci su se upuštali u poređenje suprotnosti ideja i stvari koje bi mogle biti u kontrastu za zabavom čitaoca kako bi pružili izbor za dovitljivost pisca. Pisac iz 14. vijeka, al-Safadi je objasnio ovaj žanr:

Neki su pisali djela uspoređujući vrline ruže i narcisa ... Na isti način, izvrsni autori su pisali o raspravama o maču i peru ... [o razlikama] između Arapa i [Perzijanaca], između poezije i proze, i između djevojčica i golobradih dječaka, jer u svim

ovim slučajevima mogući su argumenti u korist obje strane...

Al-Jahiz je napisao originalni esej na tu temu.

Seksualne čari adolescentnih muškaraca i žena su, u ovom žanru, tretirane kao prave teme za raspravu. Osim toga, oboje je viđeno kao da ima zasluge i žalbe. Rasprava islamskog pisca al-Jahiza (776–869) spominje gotovo sigurno njegovo *Uzajamno rivalstvo između djevojaka i mladića*. Kasniji esej (sinopsis svega što se zna o zadovoljstvu od al-Katiba, 1036–1124) je razvio al-Jahizovu temu i gotovo sigurno iskoristio (sada izgubljeni) duhoviti, grubi, komad na ovu temu od al-Saymari (828–888).

Osnovna prepostavka je ista. Tu je rasprava (u obliku dijalog-a) između *luti* (muški homoseksualac), koji preuzima ulogu *sahib* (dječaka) i *zanija* (bludnika) koji brani djevojke. *Luti* pravi veliku i učinkovitu igru sa tradicijom *ghulamiyata* ili djevojaka koje su oblače kao dječaci kako bi uzbudile muškarce. Doista, *luti* otvara raspravu podsjećajući sve da “kada neko želi opisati djevojku lijepom, kaže se da izgleda kao dječak”. Rasprava se završava u virtualnom nerazrješenju, iako postoji osjećaj da bi profinjenost i ljepota adolescentnih muškaraca možda mogla pobijediti.

Podjednako su interesantne, međutim, neke od specifičnih ideja unutar rasprave. Kada je upitan o islamskim anti-homoseksualnim pogledima, *luti* odgovara da on ne poznaje one *hadise*, što implicira da oni nemaju pravu vrijednost. Također je fascinantno da je svaki poznati pjesnik ranog abasidskog perioda spomenut i Abu-Nuwas zauzima ponosno mjesto. Postoje čak i citati od predislamskih arapskih pjesnika. Dva ključna suca (al-'Afwi, 816, i Jahja bin Aktham, 857) posebno su poznati po svojim sklonim stavovima o homoseksualnosti. Dok su rasprave (više ili manje dio jedne kontinuirane književne misli) zabavne i duhovite, postoji razlog za prepostavku da također sadrže neke tajne i podrazumijevaju pokušaje da sugerisanja tolerancije i razumijevanja za homoseksualnu privlačnost - posebno zavođenje adolescentnog muškarca.

U osnovi, ova poetska tradicija počiva sigurno na otvorenom i društveno prihvaćenom uvažavanju lika muških adolescenci-a od strane drugih muškaraca. Adolescentni muškarac je bio erotičan i lijep drugim (starijim) muškaracima. Štoviše, budući da je većina islamskih kultura tog vremena odobravala sve otvorene rasprave o ženi kao predmetu seksualne želje - barem bilo kojoj respektabilnoj ženi - način na koji je neko pisao "ljubavnu poeziju" uglavnom je bio ograničen na raspravu o muškom liku. Do kraja klasičnog razdoblja (što odgovara kraju srednjeg vijeka na zapadu) dva žanra homoerotske poezije su se razvili. Prvo, razuzdane i proste pjesme (*mujun*) su u vidu grafičkih detalja govorile o seksu između muškaraca i predlagale su odbacivanje društvenih normi u prostim terminima. Drugi žanr je bio "romantično" raznolik i težio je ignorisanju ili sentimentaliziranju tjelesnosti muško-muške privlačnosti. Ovo potonje ima mnogo zajedničkog sa francuskom viteškom poezijom kasnijeg srednjeg vijeka, u kojoj su vitezovi i paževi duboko zaljubljeni, ali čini se da nikada ne uspijevaju učiniti mnogo u vezi toga.

Tako neko vidi neostvarene osjećaje koje je izrazio andaluzijski pjesnik ibn Quzman (1160):

Trebam li voljeti onoga ko je neprijateljski raspoložen prema
meni?

Izbavi me od takvih! Daj mi jednog koji je popustljiv,
[Ko će], kada pijem popuniti i zaliti za mene.
Kakva je vrsta dragog koji neće [susresti mene],
tako da ga mogu pritisnuti, cijelu noć, na grudi,
i ostati s njim dakle, cijeli svoj život?

Ovo predstavlja umjetnički kraj "rasprave" o muškom liku, dok su ostali stihovi isto homoerotski, ali mnogo manje rafinirani. Na primjer, čitamo ibn Rašidovo (1070) citiranje ibn al-Rumijevog (836–896) epigrama:

On ima vještog mladoženju
Koji se vozi na njegovim ledima
te ga bocka u dupe,
sa pritiskom na oštro probadanje
što je više od njegovih truba
i deblje od njegove pameti.

Oba pretpostavljaju i, na svoj način, veličaju homoseksualnu privlačnost - iako Ibn Rašid vjerovatno nije bio previše u krivu pozivanjem druge pjesme "najmalicioznijom stvari koju sam ikada čuo u ovom žanru poezije". Ključ je u tome da su obje dio većeg žanra erotske ljubavne poezije o čarima homoerotiske privlačnosti.

Drugi književni oblici odjeknuli su ove pjesničke žanrove razuzdanog i romantičnog homoeroticizma. Dva primjera iz Egipta u tom razdoblju poslužit će da podrže ostale. U "pismu" koje je napisao al-Sadafi (umro 1363), pod nazivom *Tegobe nesretnog ljubavnika i suze neutješnog*, kao njegova pjesnička antologija, *Čista ljepota sto zgodnih dječaka*, autor je tretirao temu homoerotike. Priča je jednostavna, govori kako je fikcionalni autor pisma video grupu dražesnih mladića, zaljubio se u jednoga, uvjerio ga u svoju žar i, kasnije, podijelio s njim noć neobuzdane strasti. Ljubavnik tada trpi veliku tjeskobu kada se pita da li će i kada će sljedeći put vidjeti svoga dragog. Sve ovo izvire iz ideje da je zaljubljenost najgora katastrofa koja može zadesiti nekoga. Poptuni patos ljubavi je najbolje izražen ispuštanjem jedne suze (djelo je oplakano suzama ljubavi i žudnje):

Ljubljeni: "Zašto plačeš kad sam ovdje pred tobom?"

Ljubavnik: "Samo zbog moje sigurnosti u naš bliski rastanak."

Iako se rad u velikoj mjeri odnosi na opasnosti i posljedice ljubavi, također je pun pravih ljubavnih radosti. Što je još važnije, bavi se

pitanjem Božjeg pogleda direktno na ovu ljubav, kad ljubavnik govori svom voljenom:

Molim Boga za oproštenje za sve, osim moje ljubavi prema tebi,
jer će se računati kao moje dobro djelo dan kada sam ga sreo.
Ali ako tvrdite da je ljubav grijeh,
Ljubav je zasigurno najtrivijalniji način da se zgriješi protiv
Boga.

Ovo nije lakomisleno odbacivanje islamskog promišljanja o sekusu između muškaraca. Umjesto toga, to je artikulacija ideje da voljenog sigurno neće Bog uništiti zbog toga što je zaljubljen ili djuje iz ljubavi.

Više napadano stajalište nalazimo u igri sjenki (za figure poput marioneta koje se kreću iza tankog zaslona) Ibn Daniyala (umro 1310), koji je bio vrlo cijenjen (ako ne i imitiran) od strane al-Safadija. Daniyalova drama, *Muškarac ometen mukama i malim lutajućim siročićem*, donosi mnoge od istih zaključaka o opasnostima od ljubavi kao što je *Jadikovanje al-Safadija*, ali u sировим prije nego romantičnim izrazima. Zanimljivo, igra počinje raspravom o povezanim zaslugama golobradih mladića (mlađi adolescent) i bradatih mladih (u njihovim kasnim tinejdžerskim godinama i ranim dvadesetima). Nakon što je utvrđeno da ne postoji ništa pogrešno u tome da ljubavnik koji čezne za malo starijim ljubljenim pređe u raspravu o tjeskobi ljubavnika u bolovima od (donekle) neuzvraćene ljubavi.

Nakon što je video svoga dragog u kupelji, ljubavnik (al-Mutayyam) veliča ljepotu njegovog tijela u dužini, a zatim juri za njim, samo da padne ravno na njegovo lice. Ljubljeni, al-Yutayyim, zastane da mu pomogne i dozvoli mu da ga poljubi, ali kad:

[Al-Mutayyam] je stavio [svoju] ruku na taj nježni brežuljak njegove stražnjice, tražeći gutljaj iz tog rezervoara ... [dragi] je

rekao [ljubavnik], "Ne tako brzo, Mutayyam! Nije sve glatko kao palačinka!"

Potom odlazi, ostavljući Mutayyama bespomoćnog. Unatoč njegovim zvijerskim naporima Mutayyam ne stiže nigdje, i na kraju pokušava zavesti svog voljenog na svetkovini kako bi ga častio hranom i pićem. Međutim, njegov voljeni nije uspio da se pojavi i ostao je da zabavlja povorku muškaraca posvećenih gotovo svakom tipu istospolne aktivnosti.

Ovaj posljednji dio predstave je najviše poučan za nas, jer pruža uvid u različite društvene konstrukcije za homoseksualne aktivnosti (bilo odobrene ili ne) u egipatskom društvu u tom razdoblju. Neke smo već vidjeli, dok ćemo o ostalima raspravljati detaljnije u sljedećim poglavljima. Prvi koji se javlaju su Narjisa i Bashnina, koji su *mukhannath*. Oni pjevaju pjesmu koja počinje sa: "Budem li trebao žudjeti za bilo kim osim za al-Zubayrijem, / Neka moje dupe nikada ne uživa u penisu". Narjisa onda govori o "rađanju" govneta u društvu drugih muhkannath i "njihovih muškaraca". Mutayyam mu nudi vina i Narjisa pleše i pije dok ne padne u nesvijest.

Sljedeći na sceni je Abu l-Sahl, bucmasti drugar koji govori o "širokoj dobrodošlici" (za gotovinu) koju daje svima i žali se na "ograničeni" moral ljubljenog. On također pleše i opija se do besvijesti (kao i svi drugi, osim jadnog Mutayyama). Onda se pojavljuje Al-Khannaqa i kaže da je uzak kao što je l-Sahl bio širok i samo će dozvoliti interkruralni seks. Prije nego što padne u nesvijest on se upušta u neku sirovu poeziju o prednostima njegove ličnosti prema Mutayyamu:

Koliko je velika tvoja stvar, ujače! Polako, polako! Jao! Majko!

Budi zadovoljan njime kada je van! Ne unutra!

Neka se trlja od dlaku

ali ne otvoraj moje dupe s njom!

Sljedeći gost se zove Baddal, koji je poznat po *bidalu* - ili zauzimanju pasivne ili aktivne pozicije. Njegov mudri savjet jeste da bi Mutayyam trebao naći nekoga drugog, pogotovo nekoga poput njega, jer njegov tip seksa ima više smisla.

Sljedeća grupa gostiju uklanja ljubav i seks čak i dalje jedno od drugog. Čini se da Al-Qabbad ukazuje na to da je fortiranje ili masturbacija najbolja, dok al-Jallad kaže da samomasturbacija ne samo da je čišća (od analnog seksa), već također izbjegava pravo. On tvrdi da može imati spolni odnos sa bilo kojim mladićem kada god želi - iako samo u svojoj glavi. On kaže Mutayyamu “[zamislite] svoga voljenog, unatoč njegovoj povučenosti, i “bičuj Umayru” i reci ‘to je u njemu’!”

Posljednja tri gosta nisu ništa manje bizarna. Al-Dabbab objašnjava da je njegova metoda da se jednostavno prišunja mladićima na spavanju te ih siluje. To uzrokuje da mu Mutayyam da mnogo vina i usklikne: “Nema spavanja za mene večeras”. Čini se da Al-Shashshi veliča vrline asketskog celibata, ali pada pod utjecaj vina prebrzo da bi bio jasan. Zadnji gost je Al-Tufayli koji nema nikakve veze sa seksom i jednostavno je proždrljivac koji dolazi nepozvan na zabave. Iako nije ostalo hrane do ovog trenutka, Mutayyam uspijeva da ga umiri obilnom količinom vina. Predstava se završava dolaskom andela smrti, Mutayyaminim naknadnim pokajanjem i gotovo trenutnom smrti.

Iako se ova dva djela (pismo i predstava), kombinuju sa raznim tipovima poezije kako bi nam dali neke zanimljive uvide u način kako je klasična islamska kultura struktuisala homoseksualnost, moraju se posmatrati sa oprezom. To su izmišljeni primjeri u vrlo stilizovanim oblicima, uglavnom usmjerenih na zabavu i uzbudivanje. Oni nisu činjenične osnove homoseksualnog života u Damasku, Bagdadu ili Kairu u tom razdoblju. Međutim, oni sugeriraju lakoću u društvu sa idejama o homoseksualnosti i homoerotizmu. Posebice, oni služe da pojačaju stav da je homoseksualna želja bila viđena kao dio ljudskog stanja u islamskom društvu, čak i kada su homoseksualni činovi bili grešni.

Kada se vratimo islamskoj jurisprudenciji (velikim dijelom razvijenoj u ovom razdoblju) ova važna razlika između ideja islama i zapadnog kršćanstva postaje još vidljivija. Kršćanstvo smatra da je homoseksualnost “grijeh protivan naravi”: da je, protiv prirodnih predispozicija bilo koga i svih “prirodnih” (normalnih) ljudi. Islamska misao izražava nešto sasvim drugo. Ona prihvata da je privlačnost prema muškaracu od strane drugog muškarca posve normalna, dok zabranjuje bilo kakav rezultat djelovanja. Tako je pravnik ibn al-Jawzi (umro 1200.) rekao: “Onaj ko tvrdi da ne doživljava nikakvu želju kada posmatra prekrasnog [adolescentnog muškaraca], je lažljivac, i ako bismo mu mogli vjerovati, bio bi životinja, a ne ljudsko biće”. Drugim riječima, samo je bezumni nečovjek mogao biti imun na čari mladih. Ili, kako bi kontrast s kršćanstvom bio očitiji:

istospolna privlačnost [je bila] posmatrana kao prirodna, predana prirodnom iskušenju [kao što je sodomija, ispijanje vina, preljub] (mogla bi) ne učiniti pojedinca abnormalnim – tek grešnim.

Kada se spoji ovaj pogled sa zahtjevima za uvjerenjem (ili otvorenim priznanjem - sa tri šanse za odgađanjem- ili četiri svjedoka za poseban čin penetracije), osjeti se da su homoseksualci imali dovoljno “društvenog prostora” za manevar.

Situacija za homoseksualne osobe u klasičnom islamskom svijetu je detaljna. Nažalost, manje znamo o Africi južno od Sahare. Kao sa ranijim periodima, skoro je nemoguće govoriti o Africi tokom ovih vijekova sa sigurnošću. Ovaj period je smatrao širenje kontakta i razmjene sa islamom i Arabijom duž obale istočne Afrike kako vodi konverziji na islam nekih naroda (posebno u Somaliji i duž kenijske obale). Kao što je već spomenuto, neki Afrikanci će tvrditi da je ovaj kontakt sa “dekadentnim” muslimanima taj koji je doveo do sodomitskih praksi u autohtonim društvima.

Možemo, međutim, prepostavljati do određene mjere, na osnovu ekstrapolacije iz religijskih uvjerenja kasnije zamijećenih u afričkim kulturama uglavnom netaknutim od strane vanjskih utjecaja. Religija je, po svojoj prirodi, ekstremno konzervativna i često čuva neke od najstarijih ideja, priča i stavova koje ljudi imaju o sebi. Ovo se naročito povezuje sa našom raspravom o transvestizmu i transrodnom ponašanju. Oboje upućuju na pojedince koji usvajaju običaje, manire i obaveze suprotnog roda od njihovog biološkog. Prije nego što se osvrnemo na ovakvo ponašanje u Africi, bitno je zapamtiti da ovo ne implicira istospolni genitalni kontakt. Osoba se može usprotiviti protiv rodnih normi u njihovom društvu bez da ih seksualno privlače, ili da su uključeni sa, članovima njihovog biološkog spola. Muškarac se može odijevati, ponašati i raditi kao žena, a da nikada nema seksualni odnos sa muškarcem. Međutim, možemo još reći da nema ništa što bi isključivalo ove pojedince iz stupanja u homoseksualne prakse. Implicitirati da je neko ko se preodijeva gej je smiješno kao i sugerisanje da preodjeveni crni afrički šaman ne može stupiti u istospolne odnose samo zato što je crn.

Brojna afrička društva imaju osobe povezane sa magijom, religijom i duhovnošću koje stupaju u transrodno ponašanje. Na primjer, među Kwayama Angole mnoge duhovne vođe oblače žensku odjeću, stupaju u "ženski" posao i čak postaju "supruge" muškaraca koji će sigurno imati druge supruge koje su biološke žene. Seksualni odnos može biti dio ove veze (i danas i u prošlosti), iako možda ovi surprizi jednostavno žele suprugu ili dvije sa fizičkom snagom muškarca. Ono što je jasno, naime, jeste da ovo tradicionalno vjerovanje sugerisce da je Kwayama kultura konstruisala niše za transrodne osobe. Što je još važnije, ovim narodima je dato privilegovano mjesto u kulturi kao duhovnim vodama (uporediti sa berdačima sjeverne Amerike u poglavlju 5 i 6).

Zulu društvo također ima medije koji se preodijevaju. Zaista, medij – osoba koja dozvoljava mrtvacima da vode žive – smatran je ženom. Posao žene je da bude medij. Ovo ne izgleda kontradiktorno prema činjenici da medij ustvari može biti muškarac u

ženskoj haljini. U ovoj konstrukciji, muškarac (muškarac-žena) je prihvaćen kao žena dok obavlja ulogu medija – i nazvan je “ženinim vodom” (*inkosi ygbatfazi*). Ovo je slično vrsti “suspenzije vjerovanja” koja se može vidjeti u teatru i u kinu (također može sugerisati da bismo trebali pripaziti sa previše čitanja o upotrebi dječaka i mladića koji su preuzimali uloge žena u Šekspirovim dramama). Ponovo, ne postoji pretpostavka da su ovi mediji stupali u seksualne odnose sa drugim muškarcima – niti postoji razlog da kategorički tvrdimo da nisu. Naglašava se da su ljudska bića, kada ona to žele, sposobna da rekonstruišu rod i biologiju na način koji jednostavno ignoriše “biološku” stvarnost – koja je sama po sebi subjektivna, društveno konstruisana ideja!

Ovaj zaključak je učinkovitiji među nekim grupama u Zimbabveu: na primjer, Ila. Ovdje, za transvestitskog muškarca se pretpostavlja da je medij (ili prorok, *mwaami*), neko ko je uključen u duhovni svijet, a ne homoseksualac koji je uključen u seksualne odnose sa drugim muškarcima. Zapadnjaci, u svojim vlastitim društvenim konstrukcijama posmatraju muškarca u ženskoj odjeći i pretpostavljaju karakteristike o nečijim seksualnim praksama. Afrikanaci u Zimbabveu će posmatrati istog muškarca i donijet zaključke o religijskom i duhovnom ponašanju osobe. Doduše, čini se da su Ila bili svjesni da su *mwaami* mogli biti uključeni u pederastiju, ali njihova jedina briga u takvim slučajevima je bila utemeljena na uvjerenju da mladi mogu zatrudnjeti. Ključna tačka je da tradicionalne prakse sugerisu da su neki Afrikanci, prije vanjskih utjecaja, živjeli u društвima u kojima su transvestitski muškaraci živjeli zajedno sa muškarcima i ženama koji su se usklađivali sa više društvenim uobičajenim rodnim ulogama identiteta. U tim afričkim društвima pitanje o transrodnim osobama *nije* bilo o njihovom seksualnom životu, nego o njihovoj sposobnosti za obavljanje određenih, važnih duhovnih uloga.

Historičar James Sweet je rekao da:

oni učenjaci koji su odbacili afričku homoseksualnost kao

iskriviljeno ponašanje ili proizvod evropskog kolonijalizma nisu uspjeli prepoznati tradicionalne religijske važnosti afričke homoseksualne populacije.

To možda daje precijenjenu sliku slučaja i donosi zaključke koji govore više o modernoj konstrukciji transrodnosti nego o afričkoj historiji. Možda je sigurnije reći da “oni učenjaci koji su odbacili afričku homoseksualnost kao iskriviljeno ponašanje ili proizvod evropskog kolonijalizma nisu uspjeli prepoznati tradicionalnu religijsku važnost” nenormativnih i nekonformističkih obrazaca rodnog identiteta među afričkim društvima. Ovi obrasci ne znače učestalost, ili čak i bliskost, sa istospolnim ponašanjem. Ono što oni impliciraju sasvim jasno, dakako, jeste postepeni prelaz afričkim konstrukcijama roda i spola koji bi lako omogućili da se istospolni činovi dogode.

Kada se posmatra Indija, otvorenost prema istospolnim odnosima je još očitija. Još važnije, Indija nam pruža još veći opseg pregleda društvenih konstrukcija roda, kao i kulturnih stavova prema homoseksualnosti, nego Afrika. Stvarnost je takva da ne samo da se mnogi od najranijih tekstova odnose na istospolne veze, već i veliki niz riječi postoji za ovu vrstu ponašanja. Kasni srednjovjekovni urdski pjesnici, pozivajući se na žene koje se “prijanaju jedna uz drugu ili se drže zajedno”, koristi riječ *chapti*. Dvanaestovijekovna *Kathasaritsagara* koristi izraz “*svayamvara* (samoizabrani ljubavnik-zaručnik) *sakhi* (prijateljica)” kako bi opisala odnose između dvije žene.

Priče razvijene u ovom razdoblju o bogovima su jednako otvorene i poučne. Jedan od interesantnijih doprinosa odnosi se na rođenje Kārtikeya (bog rata i vođa vojske bogova - više “muška” uloga se teško može zamisliti). On je obično prikazan kao zgordan mladi neženja koji jaše na paunu. Tri najčešća zapisa o njegovom rođenju su gotovo identična. U nauobičajenijem (od *Šiva Purana*, 750–1350), Agni, bog vatre, guta sjeme Šive (boga uništenja) i pati od “peckanja”, koji samo nestaje, kada prenese sjeme u utrobu supruga mudraca, iz čijih utroba onda pada u Gang, a zatim na travu,

što rezultira "stvaranje" (rođenje) Kàrtikeya. Druga dva najčešća zapisa su slična (uz manje varijacije na početku). U *Skanda Parvi*, Igni prekida seks između Šive i Parvatija (kći planine, planinska božica i sl.) i hvata Šivino sjeme rukama i guta njegovo sjeme. Svi zapisi prihvataju da je to djelo "nečisto", opako i "neprimjereno", ali je također očito neprokreativno, dopuštajući alternativni oblik prokreacije, koja proizvodi boga.

Kàrtikeyev brat, Ganeša (bog sa glavom slona, bog mudrosti, koji uklanja prepreke, itd.), je također generiran na nenormativan način. On je dijete Šive i Parvatija. U nekim izvorima stvorio ga je Šiva sam i na nekom drugom mjestu mijesajući generativne tekućine Šive i Parvatija izvan maternice. U većini, međutim, Ganeša je proizveden od samog Parvatija. U *Šiva Purana*, Parvati se umara od stalne invazije na njen "prostor" od strane njenog supruga Šive i trlja Ganeša od svoje tijelo (donekle kao što judeo-kršćanski Bog stvara Adama od gline). U drugoj verziji, njenu vodu za kupanje (u Gangu) je progutala Malini (božica sa glavom slona) koja rađa Ganeša. Kao i njegov brat, on je neženja.

U ova dva mita o stvaranju vidi se da je bog Kàrtikeya stvorio "seksualni" čin (oralni) između dva muškarca, dok je njegov brat Ganeša, barem u nekim verzijama, rezultat sličnog čina između dvije žene. Ono što je zanimljivo je da su dva od najmoćnijih bogova u hinduskom panteonu, bog rata i bog mudrosti (koji sjedi kao čuvar vrata van većine hinduskih domova), rezultat neheteroseksualne prokreacije. Dok su se bogovi Grčke i Rima mogli upuštati u partenogenezu (generacija od jedne idividue, npr. Zeusovo "rađanje" Atene) te kršćanstvo ima generaciju Isusa utjelovljenjem bez stvarnog seksualnog čina, hinduizam ima dva najveća boga koji su stvoreni nekom vrstom razmjene prokreativne snage između pojedinaca istog spola. To su slike i priče koje daju indijsko-hinduskoj kulturi odnos prema istospolnim vezama dvosmisleniji od onog pronađenog u paganskoj Grčkoj i Rimu.

Odnos između Šive i Parvatija još je složeniji od ovoga nago-vještenog gore. U *Marsya Purana*, neki kralj Ila ulazi u Parvatijin gaj, gdje nijedan muškarac ne može ući, te se pretvara u ženu

(a njegov pastuh u kobilu). Doista, u doprinosu Ramayane čak i Šiva postaje žena prije ulaska u gaj da vodi ljubav sa Parvatijem – transformacija postaje sve više zapanjujuća kada Šiva postaje “apsolutno muški” bog koji se obožava širom Indije u obliku *lingam* (falusa). Kralj Ila (sada žena) ženi Budu (sina mjeseca). Njegova braća se mole Šivi da ga vrati nazad i Šiva, dijelom, odustaje, naređujući da Ila postane *kimpurusha* – jedan mjesec muškarac, a žena sljedeći. Ila (kasnije nazvan Sudyumna) stvara djecu i kao otac i kao majka u kasnijim odnosima.

No, ovaj period je najvažniji zbog dva glavna razvoja. Prvi je bio dolazak i dominacija islama, koja je kulminirala u osnivanju carstva Mugal 1526. godine kada je Babur (vladao 1526–1530) porazio Ibrahima Lodija, posljednjeg sultana Delhija, u prvoj bici Panipata. Mugalova pozicija dodatno je konsolidirana od strane Humayana (vladao 1530–1556). Međutim, važnost utjecaja islama mora čekati sljedeće poglavlje.

Drugi veliki razvoj ovog razdoblja, što je izuzetno važno za razumijevanje trenutne priče o homoseksualnosti u Indiji, je njegovo “srednjovjekovno” razdoblje. U 7. vijeku, na samom početku tog razdoblja, razvio se novi oblik religijske odanosti, i raširio se od juga Indije. To je poznato kao *bhakti* i odnosi se na zbirku pokreta okupljenih oko mistične, vjerne odanosti određenom bogu ili božici. Dok su neki ovo vidjeli kao pokret koji nastoji prevladati probleme ciklusa reinkarnacije i “prokletstva” utjecaja kaste, stvarnost je puno složenija. Jednostavno rečeno, *bhakti* je put do oslobođenja koji se fokusira na *perma* (ljubav) više nego na *jnana* (znanje). Ljubav, žudnja i seksualno zadovoljstvo nisu samo slavlje ljudskog iskustva, već i sastavni dio postizanja većeg znanja i sredstvo za razumijevanje aspekata božanske dubine. Kao takav, bio je sredstvo za bijeg (oslobođenje) iz ciklusa ponovnog rađanja otvorenog za svakoga, iz svih kasta - uključujući ne samo nedodirljive općenito, već i žene, pa čak i muslimane.

Jedan od glavnih razvoja povezanih sa *bhakti* pokretom bio je završetak puranske književnosti (u velikoj mjeri proizvod

razdoblja o kojem smo raspravljali u prethodnim poglavljima: većina je sastavljena 200–100. g.p.n.e. sa većim redakcijama 300–400 i 600–700 - sa konačnom verzijom u 1200–1300). Ovo je proizvelo panteon bogova i božica koji se sada obožavaju u hinduizmu. Struktura puranskih (doslovno, "starih priča") božanstava je znatno složenija i višestruka nego izvorni vedski spisi iz antičkog razdoblja. Božanstva i priče povezane sa Višnom i Šivom su došle do izražaja, i majka božica, potisnuta u vedskoj književnosti ponovo se pojavila u obožavanju šaktizma i tantrizma.

Kao što je Ruth Vanita naglasila, razvoj puranskog panteona i njegove trenutne važnosti igra ključnu ulogu u priči o seksu, seksualnosti i rodu u Indiji:

Najznačajnija jedinstvena karakteristika srednjovjekovnih priča božanstava je njihovo mnoštvo i varijabilnost. Gotovo svaka varijacija koja se može zamisliti [posebno u "oblicima" pretpostavljenim božanstvima] postoji negdje drugo... Puranski bogovi nisu samo slavljeni kao sveprisutni u filozofskom smislu [kao što je kršćansko božanstvo]; priče njihovih djela ih predstavljaju u svim oblicima ... uključujući i ljude različite dobi, kasti i roda [kao i različitih životinja i sl...] To omogućava davanje božanskih karakteristika svim radnjama i svakom načinu života.

Tako, Šiva (kao Ardhnarisvara – "Gospodar, koji je pola žena") je predstavljen kao muškarac sa desne strane i žena sa lijeve strane; Arđuna je često opisan na sličan način (*trtiyam prakrtim* – "nešto od muškarca, nešto od žene" u njemu). Kao što smo vidjeli u grčko-rimskom panteonu, politeizam omogućava fleksibilan pogled na rod (i druge oblike postojanja ili inkarnacije) rezultirajući više holistički - i pozitivni – pogled o seksualnosti u svim njegovim bezbrojnim oblicima. Hinduizam, ako ništa,

predstavlja još više holistički i ekstremniji pogled “božanstva u svemu i svugdje” nego kod bogova Grčke i Rima.

Izvrstan primjer utjecaja ovih permutacija božanstva, kada je u pitanju seksualnost, predstavljen je u priči o inkarnaciji Krišne kao žene Mohini, koja je ispričana u Tamil verzijama Mahabharate. Arđunin sin, Aravan, nudi sebe kao žrtvu Bogu Kali kako bi pomogao ocu i ujacima u pobjedi. Prije smrti naredene su mu tri želje, od kojih je jedna da se treba vjenčati. Kako nijedna porodica nije bila spremna da da svoju kćer nekome ko će biti ubijen, Krišna se inkarnirao kao Mohini i oženio Aravan za jednu noć. Ovu dvostruku “žrtvu” *hidžre* (o kojima ćemo više kasnije govoriti) proslavljaju svake godine u Tamilnadu, prikazujući se kao Krišna koji mijenja spol. Čak i u njihovim najinovativnijim, grčko-rimskim mitovima nisu prikazali božanstva tako fluidna i pokorna!

Slična vrsta voljene predanosti vidljiva je do danas u Ramandanis, svemuškoj zajednici u istočnoj Indiji. Ova grupa se pojavit će 1400-tih kao posvećenici boga u obliku majmuna Hanuman (utjelovljenje Šive i sluge Rame). Celibatski ogranač pokreta se identificira sa Hanumanom i drugim muškarcima koji su postali žene kako bi služile Siti (utjelovljenje božice bogatstva Lakshmi - pratiteljica Višne), koja se udala za Ramu (brat Krišnine inkarnacije). U svojoj posvećenosti Siti ovi muškaraci u celibatu dijele u njoj svoje sjedinjenje sa Ramom. U Ayodhya (scena brojnih sukoba između hindusa i muslimana), ovi posvećenici stavljaju ženske perike, oblače se kao žene i tvrde da imaju menstruaciju kao dio njihove “transformacije” u Sitine sluškinje - prema kojima odgovoraju akcije Hanumana i drugih muškaraca koji su se prvotno transformisali u ženski oblik kako bi služili Siti. Slična pobožnost je očita u nekim modernim Višnu kultovima (npr. Sakhibhava), gdje muški posvećenici preuzimaju ulogu Radhe, Krišnine supruge, i simuliraju menstruaciju. U sjevernom Karnataku (južna Indija), obožavatelji božice Yellamma (poistovjećene sa Ranukom) usvajaju ženska imena, odjeću, zanimanja i ukrase, te se nazivaju *jogappa* (“sveti ženski muškarac”).

Paramahamsa Sri Ramakrishna (1836–1886), oblači se kao žena i tako žudi za Krišnom da je bio kao “žena Vrindavana” i “slatka krv iz pora njegova tijela”. Još jedan komentator, raspravljujući o Krišninoj ljepoti, spomenuo je “želju, na strani muškarca koji ga vidi, koji preuzima oblik misli, ‘Da sam žena, uživao bih u njemu seksualno’”.

Dvije spomenute priče o Mohini i Hanuman dolaze zajedno u Puranama (850–950) odnoseći se na Šivu i Višnu (oba, tehnički, muška boga). U *Brahmanda Purana* Parvati, Šivina supruga, stoji pognute glave u neugodnosti kada je Šiva pohotno proganjao Mohini (žensku inkarnaciju Višne). U nekim verzijama, Šiva posebno traži od Višne da preuzme Mohinin oblik, jer je čuo o njegovoj ljepoti. U tim zapisima, dakle, Šiva svjesno žudi za ženskim “oblikom” muškog boga kojega poznaje lično. *Šiva Purana*, u jednoj verziji priče o Hanuman, kaže da:

Jednog je dana Šiva vidio Mohinijev lik Višne. Bio je pogoden Kaminom strelicom i njegovo sjeme je palo. Sedam mudraca je stavilo sjeme u lonac i unijeli su ga u Gautaminu kćer kroz njeno uho. U međuvremenu, Hanuman, bog-majmun, je rođen iz toga.

Opet, puranske priče o hinduskim bogovima i božicama predstavljaju iznimno fluidnu i dvosmislenu sliku spola i seksualnosti među božanstvima. Teško je zamisliti religiju koja ima izrazito negativno stajalište o istospolnim odnosima, transvestizmu, transeksualnosti itd., kada su dva njihova najveća božanstva (Šiva i Višnu) prikazana u seksualnoj igri dok se jedan “pretvara” da je žena.

U Ayyappi (bog u celibatu, koji se obožavao pretežno u Kerali) legendi, razvijenoj u potpunosti u srednjovjekovnom razdoblju, veza između Šive i Višnua čak je manje dvosmislena. U ovom dodatku priči, Šiva (potpuno svjestan “stvarnosti” koja stoji iza Mohinine inkarnacije) ima spolni odnos sa

Višnom-Mohinijem, koja ostaje trudna i rađa Ayyappa – koga su srednjovjekovni autori zvali *ayoni jata* (rođen iz “nevagine”). Na kraju on postaje veliki ratnik, porazivši moćnog muslimanskog pljačkaša, Vavara, koji postaje njegov najbliži prijatelj. U Ayyappinom hramu u Sabarimalai, postoji svetište posvećeno Vavaru (kojem je Ayyappa zapovijedio da se treba posmatrati kao on), kojim upravljuju muslimani. Dakle, u ovoj južnoindijskoj priči, kroz istospolni kontakt sljedbenici Šive i Višnua su ujedinjeni u svom obožavanju Ayyappa-Hariharaputra (sina Višnua i Šive) a muslimani i hindusi pronalaze jedinstvo u bliskom “društvu” Ayyappe i Vavara. Ova kompleksna priča dodatno je obogaćena Ayyappinom dodatnom celibatskom vezom sa Leelom (božicom Mallikapurathamma), koju je odbio da vjenča, ali koju je prihvatio kao doživotnu suputnicu, *shakti*. Ayyappin hram ga prikazuje sa Leelinim svetištem sa njegove lijeve strane, Vavarским sa desne.

Tako, kao bog u celibatu, on ujedinjuje sve glavne niti ne samo religije na potkontinentu, već i druženja - i njegov celibat je sve više moćan kako ga dijeli sa svoja dva brata: Kàrtikeya (bog rata) i Ganeša (bog mudrosti). Nekoliko elemenata hinduske religije može efektivnije pokazati dvosmislenost stavova prema seksu i seksualnosti. Društvo (ljubav-prijateljstvo) je od najveće važnosti, ali ne do isključnosti seksa / braka (Šiva i Višnu-Mohini). Oba aspekta međuljudskih odnosa nalaze se čvrsto u kontekstu istospolne i privlačnosti različitih spolova, što predstavlja oboje kao valjano i prihvatljivo. Neodređenost na razini božanskog, “model” za ljudsko postojanje, nigdje nije jasnije nego u himnama Šivi: “Hommage onome koji je i žensko i muško, *napumsakamu* (treća priroda / spol)”; “Vi ste Parusa čije je sjeme zlatno, vi ste žena, vi ste muškarac, vi ste *napumsakam*”.

Međutim, u ovom trenutku korisno je vratiti se na priču o Arđuni i Krišni, jer značajna prerada priče o njihovom odnosu se odvija u srednjovjekovnom periodu, kao što su komentatori objasnili, naglasili i reinterpretirali u *Mahabharati*. U *Padma Purani* (1100-te), Arđuna je tako zaljubljen u Krišnu da moli da

vidi Krišnin “ples ljubavi” (*rasaleela*). Njegov zahtjev je odobren, ali ga ljubav prevladava i pada u nesvijest. Arđunina predanost božici Tripurasundari dopustila mu je da proviri Krišnin ples, i na njen savjet, kupa se u jezeru i izlazi kao žena, Arđuna. U ovom liku, Krišna je voli i, iscrpljen “svim sportovima u šumi”, Arđuni je rečeno da se ponovo okupa u jezeru i pojavljuje se kao Arđuna, muškarac. Pust i beznadan, on se raznježio kada ga je Krišna dotakao, otkrivajući njegovu prirodu i kaže:

O [Arđuna], blagosiljam te, moj dragi [muški] prijatelju. Ne postoji niko jednak tebi... jer znaš moju tajnu. O Arđuna, ti ćeš me prokleti, ako ikome kažeš tajnu koju si ... doživio.

Na taj način “vjerno drugarstvo” (*sakhy*) Arđune prema Krišni viđeno u *Mahabharati* klasičnog razdoblja, s vremena na vrijeme, transformisalo se u srednjovjekovnim verzijama teksta u “erotsku ljubav” (*madhurya*).

Također, na kraju ovog razdoblja možemo se početi kretati iz područja božanskog i mitskog do ljudskog i historijskog. Jagannatha Das (1490–1550) bio je pjesnik-mistik, autor čuvene *Bhagahate* poznate širom Orissa (u Bengalskom zaljevu). Za naše potrebe, važan element je njegov odnos (kao učenika) sa Šri Caitanya, koja je započela kada je Das imao devetnaest godina. Biografska *Jagannatha Charitamrita* opisuje sastanak ovako:

[Caitanya] je bila oduševljena kada je čula Jagannatha Dasovo izvođenje [sanskrtske Bhagahate u Orrisanu]. Obasut ljubavlju zadržao je Das u čvrstom zagrljaju [u kojem su ostali] dva i pol dana.

Njih dvojica se smatraju proizvodom ljubavi između Krišne i Radhe (Krišnina omiljena “pastirica”). Njihov odnos je bio toliko blizak da je Caitanya nazvala Das njegovom *sakhi* (prijateljicom)

i u nekim izvorima Dasu su data ženska imena (npr. Tinkini). Muškarci su se uzdržavali od seksualnih veza, premda su oboje bili optuženi za nemoral koji je proizlazio iz njihovih bliskih odnosa jednih sa drugima i sa drugim mladim muškarcima.

Osim širenja književnosti, rast islama (nagovještavajući dolazak mugalskih osvajača) imao je veliki utjecaj na Indiju. Međutim, to je bio dolazak sufizma, koji je posredno i nenamjerno, imao najveći utjecaj na složen odnos islama, hinduizma i seksa. Temelj sufizma (bilo u popularanijem obliku - *ba shara*, unutar *šerijata* - ili manjinskom, manje dogmatskom obliku - *be shara*; bez *šerijata*) bio je posvećen i ljubavni odnos između *pira* (učitelj), nazvanog "priatelj Boga" (*wali*) i njegovog učenika (*murid*), koji je nastao u monaškim zajednicama (*khanqahs*) različitih "redova" (*silsillas*). Učitelj je učio svoga učenika, a zatim ga je poslao u veliki svijet da uspostavi svoju vlastitu zajednicu. Sa naglaskom na odnos učitelj-učenik prije nego na dogmu, sufizam je bio privlačan mnogim hinduskim konvertitima na islam. Slična pobožnost je prisutna u odnosima između Baul učitelja (*gurua*) i njegovih učenika, gdje se studenti uče ne samo o tijelu i svemiru, već su vođeni do božanstva. Sufijska pobožnost se usmjerila na pjesme, ples i spominjanje Božjeg imena u meditativnom pjevanju prije nego tradicionalne, arapske molitve islama. Kao takve, i struktura i pobožnost su bile bliske sa tradicionalnim hinduskim praksama, što je olakšavalo konverziju (ako je možda talog "kompletan" u očima tradicionalnih čistunaca). Štoviše, taj odnos vrlo je često slijedio postojeći indijsko-hinduistički model istospolne ljubavi/prijateljstva kao primarnu žarišnu tačku za emocionalni život pojedinca.

Pojavom papira (u kasnjem srednjovjekovnom periodu), i razvojem urbanizacije, drugi istospolni odnosi - sa više eksplicitnim seksualnim komponentama - postaju vidljivi za nas. Konkretno, sufijski mistički pjesnici (na isti način kao i Das) pisali su ljubavne pjesme (*gazele*), koje su uglavnom fokusirali na privlačnost "bazarskih dječaka" i drugih mladića. Muslimanski pjesnici (Mir, Madho Lal Hussayn, Ras Khan i Sarmad), su pisali, ne samo o ljubavi za pažnju pojedinog ljubljenog i bili nazivani

“dječakom vjernika” (*amrad parast*), “obožavatelji ljepote” (*husn parast*), “profesionalni ljubavnici” (*ishq pesha*), ili kao da imaju “šareni/ljubavni karakter” (*rangeen / ashiq mijaz*).

Spisi islamskih pjesnika naglašavaju elemente viđene u arapsko-mavarškoj kulturi (vidi gore), iako krepkije kao rezultat interakcije sa seksualnom neodređenošću i hinduskim ozračjem. Amir Khusro (1253–1325) je općenito hvaljen kao jedan od najvećih indijskih mističnih pjesnika-muzičara i, kao svetac, godišnjica njegove smrti je jedan od najpopularnijih sufiskih religijskih svečanosti. On je napisao brojne stihove koji veličaju ljepotu i žaleći se na opasnost, lijepih hinduskih mladića:

Muslimani su postali obožavatelji sunca
Zbog ovih jednostavnih veselih hinduskih dječaka.
Ja sam usamljen i pod utjecajem alkohola
zbog ovih čistih hinduskih dječaka...
Ljubljeni, ako noću stavim svoje usne na tvoje,
pravi se da spavaš - ne pitaj čije su ovo usne ...
O Gospodaru, jesam li ovo ja ramenom uz svog voljenog?
Jesam li spavao pored njega?...
Ne veži ruke oko struka,
Dopusti mi da omotam svoje umjesto toga

Ovoj vrsti islamske ljubavne poezije ćemo se vratiti kasnije.

Možda je vrijedno završiti ovu raspravu o homoseksualnosti i Indiji ne samo sa dolaskom prvog mugalskog cara (Zahiruddin Muhammed, zvani Babur, 1483–1530), ali i sa kratkom crticom iz njegove autobiografije, *Baburnama*, koja odjekuje misli pjesnika o kojima se već raspravljaljalo:

U onim ležernim danima otkrio sam čudne sklonosti. Naprotiv!
Kao što stih kaže: “Razbjesnio sam se i napatio” zbog dječaka

na kemp bazaru, njegovo ime, Baburi je prikladno. Do tada nisam imao sklonosti ni za koga, štoviše od ljubavi i želje, bilo od rekla-kazala ili iskustva, nisam čuo, nisam razgovarao ... S vremena na vrijeme Baburi je dolazio do mene, ali zbog skromnosti i stidljivosti, ja nikada nisam mogao gledati ravno u njega [a kamoli razgovarati sa njim] ... Jednog dana, tokom tog vremena želje i strasti, kada sam išao sa drugovima [putem] i odjednom ga susreo licem u lice, pao sam u takvo stanje konfuzije da sam skoro pobjegao ... U tom pjenjenju želje i strasti i pod tim stresom mladenačke gluposti, uobičavao sam lutati gologlav i bosonog ulicama i stazama, voćnjakom i vinogradom ... nekada kao luđak, lutao sam preko brda i ravnica ... moja lutanja nisu bila moj izbor; nisam kontrolisao da li ću otići ili ostati:

Niti je snaga da odem bila moja, niti snaga da ostanem;
bio sam samo ono što si učinio od mene, o lopove moga srca.

(Turski dvostih)

Napustimo onda Indiju, sa svojim slikama bogova i božica u raznim seksualnim permutacijama i sa svojim prvim islamskim vladarem koji je lutao zbumen, ošamućen njegovom ljubavlju prema hinduističkim mladićima.

Iako manje zbumjena i manje dvosmislena, situacija u Kini nagovještava paralele sa Indijom. Naravno, Kina se nije suočavala sa religijskom i kulturnom invazijom iste veličine u tom razdoblju. Dakle, kontinuitet je ostao zaštitni znak kineskih odnosa prema seksualnosti. Otvoreni odnos prema poliseksualnosti na najvišoj razini kineskog društva se nastavio kroz države nasljednice i pankineske dinastije. Kontinuitet stajališta o istospolnim odnosima je sve važniji kako su ovi prikazi pridruženi i kako su preživjeli tekući razvoj kineske religije i filozofije. Prvi prijelazni period

(220–581 - Sanguo, Jin, Shiliuguo i Nanbeichao), Sui i Tang dinastija srednjeg imperijskog razdoblja (581–907), pa čak i haotična situacija Drugog srednjeg razdoblja (907–965), a prethodne države Trećeg Imperijalnog razdoblja (965–1277) su vidjele konsolidaciju konfučijanizma, sa naglaskom na sinovsku odanost, kao i taoizam i integraciju budističke ideje u glavnoj kineskoj misli. Ni u jednom trenutku religija niti filozofija nisu počele da se fiksiraju na istospolne veze ili činove kao razlog za zabrinutost, a kamoli ponašanje koje će vjerovatno pozvati božansku odmazdu na društvo u cjelini ili osuditi pojedince na bilo koju vrstu trajnog prokletstva.

Jednostavno rečeno, kineska misao nije otišla putem kozmologije temeljene na “dobru *protiv* zla” ili “milosti ili kazne” ili “prirodno/ božanski određeno ili neprirodno/demonsko”. Ono što je najvažnije od svega, kroz razne promjene i kretanja u kineskoj misli i vjerovanju, “seksualni odnos zbog užitka nikada nije bio zamjenjen” seksualnim odnosom zbog rađanja”. U kineskoj misli, sinovska odanost je mogla zahtijevati prokreaciju, ali to nije bilo očekivanje ljubomornog boga, i da je bog bio spremjan prihvatići i druge (ugodne) izraze spola i seksualnosti, sve dok je dužnost za prokeracijom ispunjena.

Ove autohtone dinastije dovedene su do naglog kraja dolaskom Mongola i osnivanjem Yuan dinastije (1277–1367). Tu je neka mogućnost da je ovaj strani režim pokušao promijeniti izvorni kineski pristup istospolnim odnosima. Dakako, postojao je mongolski zakon (koji datira prije osvajanja Kine) nazvan *Velika Yassa* koji je odredio smrt za preljub i istospolne činove. Međutim, nema dokaza iz preživjelih pravnih propisa koji su odobreni od strane yuanskih careva da sugerisu da je ovaj zakon nametnut u Kini. Štoviše, neki zapadni posmatrači (npr. glasoviti putnik, Marko Polo, 1254–1324), je zabilježio da su Mongoli prihvatali – ili posmatrali – “sodomiju” kao kinesku.

Tokom razdoblja kineskih dinastija, što je jednako evropskom srednjem vijeku, klasične priče o “podijeljenoj breskvi” i “majici bez rukava” ostale su fiksirane u kanonu kineske književnosti i postale su dio samog jezika. Slična situacija bi prevladala

i na Zapadu da Rimsko carstvo nije palo i da paganska kultura nije zamijenjena kršćanstvom. U takvoj situaciji, zajednički govor bi mogao nazvati sudionike u istospolnim aktivnostima kao "Ganimede" ili takvu ljubav kao "nositi tuđi oklop" (a la *Ahil* i *Patroklo*). Doista, klasična grčko-rimska književnosti bi pružila mnoštvo priča i uzora za istospolne odnose.

Kina je imala takve uzore, priče, motive i žanrove, od kojih su svi predstavljali pozitivan stav prema istospolnim odnosima u kontekstu strukture društva. To nije bilo odobrenje modernog pogleda na gej veze, nego prihvatanje poliseksualnosti/biseksualnosti u društveno stratificiranom, posebno kineskom kulturnom okruženju. Još važnije, kineska kultura je nastavila da posmatra prokreaciju i užitak kao ravnopravne elemente seksualne aktivnosti. Osim toga, kao i kod većine drugih nemo-noteističkih društava, kineska misao održala je razliku između braka (seks zbog prokreacije) i romantične privlačnosti (seks zbog zadovoljstva i ljubavi).

Tako su čvrsto bile ugrađene u kinesku kulturu priče o istospolnim odnosima da su često bile dio smisla za humor u popularnoj književnosti, što je štampanje omogućilo ne samo za šire poznavanje klasičnih ideja, ali i priliku da se čuju glasovi i stavovi šireg spektra kineskog društva. Dosljedno, postoji potpuni nedostatak animoziteta prema istospolnim činovima. Jedna priča, posebice, govori o zanimljivom *menage* između muža, supruge i njegovog ljubavnika. Tokom posjete, punica pita svoju kćer ko je mladić. Supruga je odgovorila: "suprug moga supruga". Jasno, ljubavnik je bio prihvaćen dio domaćinstva i priča, naširoko čitana, predstavlja stanje jednostavno zabavnim. Ako ništa, šala je bila na račun punice. Isto tako, moglo bi se reći da je najvažnija kulturna "šala" bila na račun Mongola - kao islamizirani Mugali imali su dubok utjecaj na Indiju; kao Mongoli u Kini postali su Kinezi. Kulturna stabilnost Srednjeg kraljevstva je ostala netaknuta.

Istraživanje afričke obale dovelo je Evropljane u kontakt sa kulturama čiji su se stavovi prema rodu, spolu i seksualnosti naširoko razlikovali od njihovih vlastitih. Međutim, novost ovih

kultura nije bila ništa u poređenju sa šokom evropskih kršćana kada su naišli na društva Amerike u kasnim 1400-tim godinama. Kolumbo je možda umro u uvjerenju da je stigao na najistočnije obale Azije, ali kasniji istraživači su ubrzo shvatili da je istina bila mnogo čudnija. Evropa je došla u kontakt sa kulturama toliko stranim da su bile gotovo nerazumljive. Ti isti zapadni istraživači i osvajači su također shvatili da su ove nove civilizacije često bile iznimno tehnološki i društveno napredne. Unatoč prihvatanju napredne prirode ovih društava, evropski kršćani su vrlo brzo poduzeli svoje sistematsko uništavanje. Zašto?

Djelomično, nasilje učinjeno nad Amerikancima bilo je pitanje incidenta do dolaska Evropljana. Ovi novi narodi donijeli su sa sobom bolesti od kojih su stanovnici zapadne hemisfere bili zaštićeni. Konkretno, kozice su izbrisale cijelu populaciju te je to, nesumnjivo, bio najveći pojedinačni faktor u kolapsu ovih kultura koje je susrelo evropski pritisak. Hernando Cortes (1485–1547) i Francisco Pizarro (1478–1541) nisu osvajali uz pregršt Španaca; već su zauzeli narode uništene katastrofalnim posljedicama epidemije. Međutim, Amerikanci su bili također podvrgnuti kampanji ropstva i prisilnog rada koji je dodatno iscrpio populaciju zapadne hemisfere.

Ovi faktori objašnjavaju demografski kolaps autohtonog stanovništva, ali oni ne objašnjavaju zašto se tako malo zna o historiji, tradicijama, vjerovanjima i kulturama civilizacija, kao što su Asteci, Maje i Inke. Kada su Evropljani posmatrali kulture koje su “otkrili” upoznali su ideje i prakse koje su smatrali barbarским i demonskim: ljudsko žrtvovanje, ritualni kanibalizam, poligamija, institucionalizirana sodomija i besramna golotinja. Zapadni kršćani su zaključili, na osnovu svojih ranijih uvjerenja, da su ovi novi narodi bili u ropstvu Sotone, s obzirom na najluđe prakse koje se mogu zamisliti kao dio njihove službe princu tame. Bilo je bitno da su ti ljudi, prelaskom na kršćanstvo pod prijetnjom i uvjeravanjem, trebali biti odsjećeni od svoje prošlosti. Biti “ponovo rođen” bilo je nešto više za društvo, kako su pojedinci u svijesti misionara pokušavali da promijene kulture

Novog svijeta. Bolest i bezumna brutalnost uništila je narode Novog svijeta; ideologija i teologija izbrisale su njihove historije.

Ono što smo vidjeli u ovom poglavlju samo je sporo širenje ideje o seksu zbog prokreacije sa Bliskog istoka (njegov jevrejski izvor) preko mediteranskog svijeta prema obalama zapadne Afrike (preko kršćanstva) i istočnoj Africi (u islamskim idejama). Indijski potkontinent je pao pod vlast pobornika ove ideje (islamizirani Mugali). Konačno, i katastrofalno, ova ideja - jednom posjed malog, ka unutra zagledanom narodu Izraela - proširila se u Novi svijet. Sljedeća dva poglavlja će razmotriti trajni utjecaj širenja ove ideje. Prije nego se okrenemo "modernom" razdoblju, moramo napraviti pauzu kako bi se razmotrla situacija uoči eksplozije Evropljana na svjetskoj pozornici. Za najveći dio čovječanstva, seks kao prokreacija je ostao važan, čak i neophodan, aspekt života, ali nije bio isključivi razlog za seks. Seks iz zadovoljstva, kao žarišna tačka ljubavi i emocija, još uvijek je bio tip seksa koji je obraćao malo pažnje na rod. U kontekstu rasprostranjenih i prožimajućih kulturnih impulsa za prokreacijom, većina društava je uspjela da pronađe rupe u zakonu za one čiji se ukus odnosio prema pripadnicima istog roda. Još važnije, činilo se da su gotovo sva društva prihvatile da bi većina muškaraca u nekom trenutku svoga života imala seksualni kontakt i odnose sa drugim muškarcima. Ta "univerzalna" norma trebala je biti stavljena pod ogromni pritisak kako bi pružila put judeo-kršćansko-islamskim idejama u vezi toga da je seks vezan za prokreaciju, a zadovoljstvo je bilo povezano sa grijehom.

PET

ŠIRENJE KRŠĆANSKIH "VRIJEDNOSTI" (1550–1800)

*Jer su bijeli ljudi mislili da je u pitanju zlo
(Winnebagov komentar na odbijanje berdačea
– 1930-tih)*

Raspad zapadne (rimске) crkve u 16. vijeku nije rezultirao smanjenjem fokusa na seks ili seksualne aktivnosti. Doista, sa celibatom jedno od ključnih pitanja rasprave između papinstva i uspona protestantizma, pitanje seksualnosti i seksualnog ponasanja došlo je do punog izražaja. Šesnaesti vijek, poguban za jedinstvenu crkvenu strukturu, dokazao se kao "zlatno doba" za moraliste zainteresovane za kontrolisanje međuljudskih i seksualnih običaja svojih susjeda.

U prethodnom poglavlju vidjeli smo kako su porast žrtvovanja drugih nakon Crne smrti i povećani naglasak na svećenički celibat, udruženi kako bi doveli seksualne probleme do izražaja i u popularnoj i elitnoj misli. Većina onoga što znamo o Evropi između pada carstva u 5. vijeku i sredine 14. vijeka sugerire opće neodobravanje istospolnih odnosa, ali i relativno opušten odraz u praksi. Ako bi neko bio uhvaćen u dvorskoj romantičnoj ljubavi i bliskom (homosocijalnom) prijateljstvu, postojala je još veća spremnost za tumačenjem ponašanja i osjećaja kao nesodomitskih.

Situacija u Evropi uoči 16. vijeka, kao što smo vidjeli, je promjenjena. Religijske krize ovog novog vijeka samo su učinile da stvar bude gora za osobe homoseksualne orijentacije. Zapadno kršćanstvo je razbijeno u suparničke konfesije koje su se suočile jedna sa drugom uz nasilje i pogrde. Pogrdno oslovljavanje kao

vid polemike - posebno povezan sa napadima na moral protivnika – postalo je značajka retorike tog razdoblja. Protestantzi su vidjeli u katoličkom celibatu mjesto za bezobzirni promiskuitet, konkubinat, preljub i sodomiju. Katolici su posmatrani sa užasom kao redovnica, redovnici i svećenici koji su konvertirali, a zatim se vjenčali, suprotno zakletvi koju su dali pred Bogom i ljudima kako bi ostali vječno čestiti. Seks je bio štap kojim se tukla druga strana tokom reformacijskog razdoblja. I nije bilo sumnje da je najgora optužba koju je neko mogao dostići bila nazivanje protivnika sodomitom.

Međutim, prije reformacije i tokom njenog vremena, vladao je još jedan pokret: humanizam i renesansa. Naglasak na ponovnom osvajanju klasičnog svijeta, sa svom svojom profinjenosću i civilizacijom, nastojao je da usadi drukčiji osjećaj u svijetu između reformacije i prosvjetiteljstva. Talijanska umjetnost radovala se u muškom obliku na način koji nije viđen još od klasične Grčke. Velika djela klasične literature bila su oporavljena i naširoko prevedena na kolokvijalne jezike Evrope - pogon za Bibliju na narječjima jednostavno je bio dio humanizma. Senzibilitet drevnih naroda, uključujući i njihovu ljubav prema muškom liku i osobama mladih adolescenata, probio se u zapadnu kulturnu svijest. Pjesnici su veličali muško-mušku ljubav. U teoriji, ljubav je duhovna po prirodi, ali većina poezije (i neke radnje), više su usmjereni na tjelesnost ljubavnika i ljubljenog. Čak i ovdje, seks - u obliku fizičke ljepote i intenzivne emocionalnosti – bio je faktor. Između reformacijskog korištenja seksa kao isповjedničkog oružja i interesa humanizma za mušku ljubav, odnosi između muškaraca bili su sve više pod paskom.

Kao što smo vidjeli u slučaju Ričarda Lavljeg Srca, ponašanje plemića bilo je gotovo uvijek izuzeto od cenzure. U ranom modernom razdoblju susrećemo dva slična i zloglasna slučaja: Henry III od Francuske (1551– 1589) i James VI od Škotske i I od Engleske (1566 –1625). Iako bi bilo historijski netačno usredotočiti se isključivo na kraljeve, oni su vrijedni detaljne rasprave. Njihovo ponašanje je uspostavilo ton njihovog vremena i dopustio

drugima da stupe u istospolne veze. Štoviše, dozvolili su kasnijim moralistima da reaguju, što je već viđeno u Lucy Hutchinsonovim komentarima o prolasku Jamesa i njegovih katamita.

Henry III od Francuske rođen je na samom početku ovog razdoblja. U dobi od osamnaest godina vodio je francusku katoličku vojsku u briljantnu pobjedu nad protestantima. Također je bio poznat po svojoj ljubavi prema kurtizanama. Najviše se pamti po tome što je bio posljednji od tri kralja Valois (unuk Franje I) od Francuske, čija se linija završila njegovom smrću 1589. godine i prenošenjem prijestolja u Dom Bourbona (Henry IV). U njegovo vrijeme, ipak, bio je uglavnom poznat po vezama sa svojim *minjonima* (dragima, slasnima).

Minjoni su bili zanimljive grupe. Uživali su izazivajući skandal a njihov kicoški i ženstveni stil odjeće, ponašanje i govor zaista su šokirali francusko društvo (veoma osjetljivo na religiju zbog konfesionalnog sukoba religija). Preko Kanala, pak, Englezi sa novcem pohrlili su da kopiraju ovaj najnoviji francuski hir (kao što su sa drangulijama i raskošnom odjećom sa dvora Louisa XIV), koji je Pierre de l'Estoile (glasoviti pisac dnevnika i komentator francuske politike i društva, 1546 –1611) opisao u svom časopisu, 1576. godine:

Ovi lijepi *minjoni* nosili su svoju kosu, sa pomadom umjetno uvijenu i ispravljenu, koja ide natrag preko male baršunaste kape, poput onih kod kurvi u bordelu, a okovratnici njihovih uškrobljenih lanenih košulja su bili pola stope dugi.

Uprkos njihovom nastupu, Henrijevi *minjoni* su bili poznati po svojim ljubavnim avanturama sa ženama, od kojih je svaki imao ne samo suprugu već obično i nekoliko ljubavnica. Vezanost kralja prema njegovim *minjonima* bila je stvarna i emocionalna. Kada je Sveti Megrin ubijen u dvoboju, Henry ga je pokopao u njegovoј dvorskoј kapeli koja je, nakon toga, dobila nadimak "hram *minonja*". Dakle, iako feminizirani, nema razloga za

prepostaviti da su sudjelovali u istospolnim praksama, niti postoji bilo koji razlog da se proglaši kategorički da nisu. Ženstvenost tada nije (ili danas) izjednačavana sa sodomijom.

U slučaju Jamesa VI i I imamo puno bolji osjećaj o njegovoj (funkcionalnoj) biseksualnosti i imamo svaki razlog da pretpostavimo da je on u osnovi bio homoseksualac, iako je bio oženjen i učestvovao u prokreaciji zbog državnih razloga. To da je James imao nasljednike bilo je sastavni dio njegove šanse za uspjeh na engleskom prijestolju nakon smrti Elizabete I; njegova strategija se pokazala uspješnom 1603. godine. Dvije posebne studije su proučavale njegov život i ljubav u detalje. Historičar Michael Young (*Kralj James i historija homoseksualnosti*) koja je smjestila kralja u širi kontekst istospolnih odnosa i pokazala kako studija muškarca može biti dio sticanja boljeg koncepta homoseksualnosti u historijskom kontekstu. David Bergeron (*Kralj James i pisma homoerotske žudnje*) usmjeren je na Jakovljeva pisma i njegov odnos sa tri kraljevska miljenika: Esme (Vojvoda od Lennoxa, 1542 – 1583), Robert Carr (Earl of Somerset, oko 1587 – 1645) i, najvažniji od svih, George Villiers (Vojvoda od Buckingham, 1592 – 1628).

Jamesova prva poznata ljubav bio je njegov tridesetrogodišnji rođak Esme, sa kojim je stvorio duboku vezu kada mu je bilo samo trinaest godina. Ova rana ljubav je bila osobito jaka, ali je završila kada je Lord Lennox protjeran iz Škotske zbog svoje navodne podrške katoličkoj obnovi u kraljevstvu. Godine 1590, škotski kralj je oženio Anne, protestantsku dansku princezu sa kojom je imao brojnu djecu. U Engleskoj su održavali dvije u potpunosti odvojene kuće i domaćinstva. Jamesov dvor je zapamćen zbog velikog broja zgodnih mladića držanih kao sluge i dvorjani. Svi Jamesovi miljenici su dobili titule plemića, i dobijali su lijepе poklone. Kao i kod Henrika i njegovih *minjona*, James je također gledao na to da su njegovi miljenici oženjeni za bogate i/ili dobro udomljene nasljednice. U prigodama kada su neki od njegovih miljenika slijedili svoja srca i ženili se kada bi i koga oni izabrali, bilo je jasno da to kralju nije baš bilo drago.

Najvažniji odnos koji je kralj imao sa miljenikom bio je sa vojvodom od Buckinghama, George Villiersom. Dosta nam je poznata njihova bliskost, zbog velikog broja preživjelih pisama koja su napisali jedan drugom tokom perioda od deset godina. Vojvoda je uвijek nazivao kralja "tatom" i bio je, zauzvrat, nazvan nadimkom "Steenie", jer je James rekao da je Villiers liчио slici svetog Stefana koju je vidio u vitražu prozora kapele Royal. Osim potpisivanja njegovih pisama sa "tata", kralj je također sam sebe nazvao "suprugom" i obratio se Villiersu sa "moje slatko dijete i supruga".

Nije da samo iz pisama znamo o aferi između ovo dvoje. Njihovo ponašanje u javnosti prouzrokovalo je komentare vani i privatno. Jedan savremenik je naveo u svom dnevniku da:

U bezobzirnom izgledu i bezobzirnoj gesti prevršili su bilo koji dio ženskog roda. Ljubiti ih toliko lascivno u javnosti i u teatru, kao što je, u svijetu, potaknulo je mnoge da zamisle neke stvari u kući što je prelazilo moј čuđenje ne manje od mog iskustva [ustvari, ja nemam takvo prethodno iskustvo koje bi mi dozvolilo da pričam o takvim stvarima!]

Godine 1617. Tajno vijeće je čak raspravljalo sa kraljem pitanje kraljevskih miljenika. Drugi savremenik je napomenuo da je "kralj čudesno strastven, ljubavnik njegovih miljenika izvan ljubavi muškarca i žena". Jamesov odgovor još uvijek ima moć da šokira, praveći aluziju na Krista:

Isus Krist je učinio isto, i stoga ne mogu biti okrivljen. Krist je imao sina Ivana ["voljeni" - u grčko-rimskom kontekstu riječ rezonira sa značenjem - apostol koji je odmarao sa glavom na Kristovim grudima na Posljednjoj večeri], i ja imam svoga Georgea.

Alternativno, možda je korištena slika Davida i Jonatana tako često upotrebljavana od strane modernih aktivista za gej prava.. Ova slika Krista i Ivana je jasno koristila kralju, i korist koju je on napravio od toga gotovo sigurno je razbjesnila i nervirala njegove kritike. Doista, pitamo se da li nespremnost za prikazivanjem Krista i Ivana kako se maze na ležaju za vrijeme Posljednje večere (kao što je tada bio običaj) u Mel Gibsonovom nedavnom filmu *Pasija*, djelomično, potječe iz brige o tome šta bi današnja publika mogla pročitati u vizuelnom prikazu.

Kralj je možda imao svoje miljenike, ali se činilo da nikada nije povezivao svoju ljubav sa njima - što je bilo gotovo sigurno, s vremena na vrijeme, fizički i seksualno - sa zločinom sodomije. U svom radu *Basilicon Doron*, koji je napisao kako bi savjetovao svoga sina o državništву, James je izjavio:

Dakle, postoje neki strašni zločini koji su vezani za svijest i koji se nikada ne oproste: kao što su vještičarenje, namjerno ubistvo, incest [posebno u stepenu Consanguinitie], sodomija, trovanje i lažne kovanice.

Kako je kralj pomirio svoje vlastito ponašanje sa takvim savjetima nije jasno. To što je učinio je očigledno. Da su mnogi od njegovih dvorjana i ispitanika bili manje nego impresionirani njegovim očitim licemjerjem, bilo je jasno. Iako smo je čuli u prethodnom poglavljju, vrijedno je dozvoliti Lucy Hutchinson da govori opet sa svojom jezgrovitom presudom na dvoru kralja Jamesa:

Lice suda je mnogo promijenjeno smjenom kralja [sa smrću Jamesa VI i I], za kralja Charlesa [I] jer je bio umjeren, krepaston, i ozbiljan, tako da su budale i podvodači, mimičari i katamiti [sodomiti] bivšeg dvora [Jamesa VI i I] ispali iz mode, a plemstvo i dvorjani, koji nisu posve napustili svoje

razvratnosti, koje su još uvijek poštovale [plašile] kralja kako bi otišao da se odmori negdje u čošku kako bi ih praktikovao.

Naravno, vrijedno je spomenuti da je Hutchinson bio posvećen puritanac i gorljivi kritičar svega biskupskog (ili, kako je to on video, kripto-katoličkog).

Što se uvjetno može zaključiti iz ove kratke rasprave sudova Henrika i Jamesa u modernim stereotipima jeste da se jednostavno ne pronalazi njihovo ogledalo u ranom modernom razdoblju. To znači da sudovi nemaju na umu stereotip "sodomita". Muškarci dolaze iz niza različitih profesija, a većina su ih siromašni obrtnici. Čini se da je njihova aktivnost ili oportunistički povezana sa dijeljenjem kreveta u gradu prepunom muških religijskih izbjeglica, ili je rezultat dugotrajnih praksi. Međutim, tadašnji sudovi ne pokazuju nikakav dokaz o vjerovanju da su sodomitski činovi bili samo jedan od događaja. Oni su htjeli znati ako je bilo koji optuženik imao seks sa ženom ili imao djecu. Takoder su pretpostavili da bi mogao postojati neki kontakt sa Talijanima ili Italijom (tj. sa klasičnom talijanskom kulturom). Oni su također pretpostavili da su prethodni činovi sodomije dokaz o sklonosti za takvo ponašanje. Drugim riječima, oni izgleda nisu mislili da su neki ljudi imali "apetite" koji su ih vukli ka jednom spolu ili drugom. Očito ipak, oni su mislili da je "predavanje sebe" onim apetitima uglavnom bilo pitanje volje i navike.

Ovaj nedostatak stereotipa, uz određene pretpostavke o ponavljanom ponašanju, čini se da je temelj izvještaja *konkvistadora* iz 1530. godine. Pišući o nedavnoj bici sa Američanima, plemenom u Južnoj Americi, spomenuo je da se zadnji vojnik koji je bio opkoljen:

borio najhrabrije, bio je muškarac [u odjeći] žene, [koji] je priznao da je od djetinjstva vodio svoj život takvom nečistoćom, zbog kojeg sam izazvao da ga spale.

Tokom 17. vijeka vidi se, barem u engleskoj drami, nastanak slike "kicoša" već komentarisane ranije. Ipak, čini se da slučajevi iz tog perioda ukazuju na to da je ranije razumijevanje sodomit-skih činova preživjelo. Nije bilo pretpostavke o određenoj vrsti ponašanja niti bilo kakve misli da bi sodomit, po definiciji, bio u potpunosti zainteresovan za svoj spol.

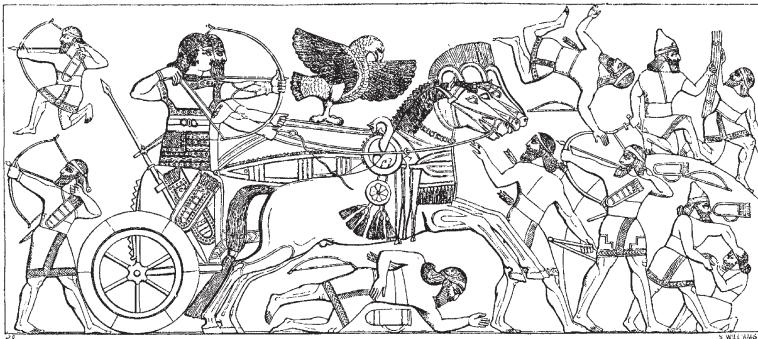
Dakako, suđenje i uhićenje Mervina Toucheta, lorda Audeleya, grofa od Castelhavena, 1631. donosi ovaj zaključak. Prikazan je kao seksualni slobodnjak i pervertit. Među njegovim brojnim perverzijama bila je sodomija. Bio je optužen (a kasnije i pogubljen) zbog toga što je imao seksualne odnose sa izvjesnim brojem svojih odraslih muških sluga. Njegova pažnja tada, u suprotnosti sa preovladavajućim stavom, nije bila posvećena adolescentnim muškaracima, već prema odraslim muškaracima. Pokušao je tvrditi da je, pod strogim tumačenjem zakona, svjedočanstvo protiv njega samo ukazivalo na interkruralni seks, ne na penetraciju. Dakle, on nije počinio blud. Sud je presudio da je *sine qua non* bluda ejakulacija a ne penetracija. Međutim, za većinu njegovih vršnjaka u Domu lordova koji su bili u presudi protiv njega, šokantni oblik njegovog ponašanja nije bio spolni odnos sa slugama (budući da je to bilo jednostavno ekstremno proširenje hijerarhijskog uređenja društva). Umjesto toga, oni su bili zaprepašteni činjenicom da je pridržavao svoju suprugu, Katarinu, dok se njegov omiljeni sluga pokoravao njegovoj zapovijedi da je prisili na seksualni odnos. Osim toga, on je pomogao slugi da siluje njegovu dvanaestogodišnju snahu, kako bi mogao imati nasljednika sa slugom, a ne nasljednika svoga sina. Kako je djevojka bila veoma mlada, sluga je rekao da grof mora koritistiti lubrikant kako bi se omogućilo silovanje. Različite izopačenosti u ovom slučaju, od kojih je sodomija bila samo jedna (a možda na posljednjem mjestu), su bile takve da je čak i Charles I bio prisiljen prepustiti svoga dobrog prijatelja i miljenika krvniku.

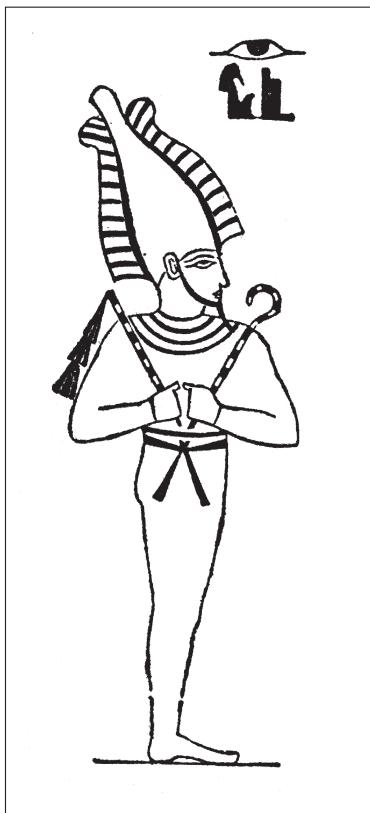
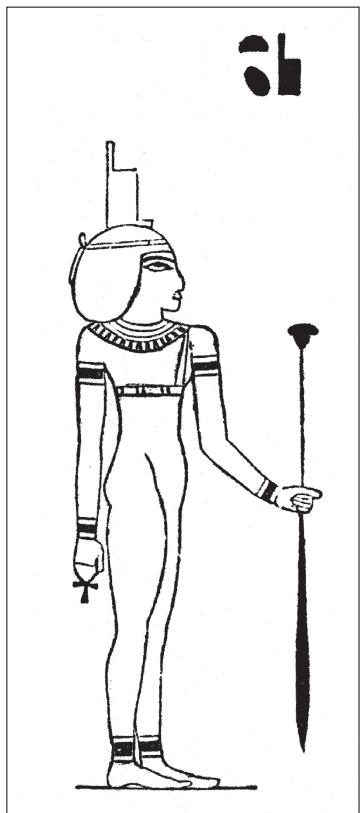
Prevladavanje neodlučnosti, i opća trpeljivost, prema nekoj vrsti sodomske aktivnosti (prije svega pederastije), kao i sve fluidnije razumijevanje ispravnog predmeta muške žudnje,

1 *Lijevo:* Istar, feničanksa božica, zavela je mitsko-herojskog Gilgameša koji je bio u vezi sa drugim herojem. Obratite pažnju na njenu napadno izraženu tjelesnost. Sve rane religije (osim judaizma, koje se kasnije razvilo) su prihvatale seksualnu aktivnost božanstava. Bogovi i božice su imali seksualne odnose, i obično su imali seksualne odnose bez obzira na rod.

2 *Ispod:* Ovaj reljef (iz Nineve) prikazuje evnuha koji ide u bitku kao ratnik na bojnim kolima. Ova slika nas podsjeća da su pojedinci, koji bi u suprotnom smatrani ženstvenim ili nemuževnim bili, u nekim društвima, veoma aktivni u borbi i drugim "muškim" poslovima. Postoje brojni primjeri berdača iz Sjeverne Amerike koji preuzimaju ulogu ratnika.

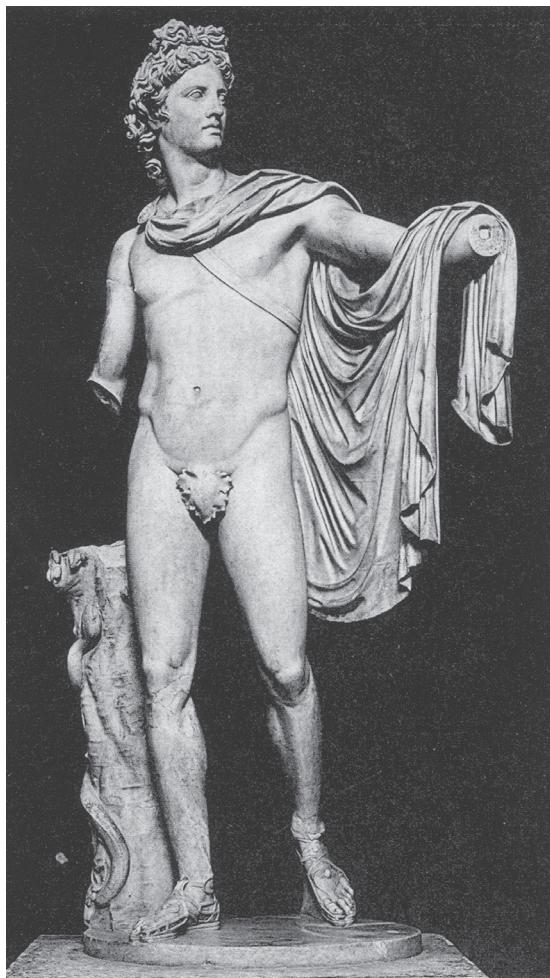

3 Iznad lijevo: Oziris, egipatski bog, počinio je incest sa svojom sestrom, božicom Izis, koja je onda rodila boga Horusa. Egipatski bogovi i božice, kao oni u Indiji, stupali su u incestuoze odnose, bestijalnost i homoseksualne odnose, kao i u one heteroseksualne.

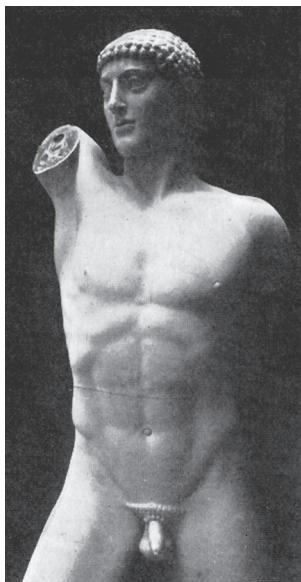
4 Iznad desno: Set, drugi egipatski bog. Mit govori kako je Set pokušao silovati svoga mlađeg brata Horusa i kasnije se hvalisao drugim bogovima svojim muškim postignućem. Obično ne bismo povezivali silovanje sa bogom, a naročito ne bismo očekivali ponos zbog tog čina. Međutim, kao i kod drugih politeističkih religija i ne-judeo-kršćanskih kultura, seks je bio vezan i za moć i penetraciju (kao i za zadovoljstvo), ali je bio i pokušaj za prokreaciju.

5 Iako je Horus bio rezultat incestuozne veze i žrtva silovanja od strane boga Seta, niti jedna od ovih činjenica nije imala utjecaja na stavove prema bogu i posmatran je kao izuzetno moćan. Zajista, faraon je smatran živućim Horusom, njegovim zamjenikom na zemlji – jedna vrsta osobe sa kojom bi neko očekivao božanskog vladao da sa kojim bi se mogao identifikovati.

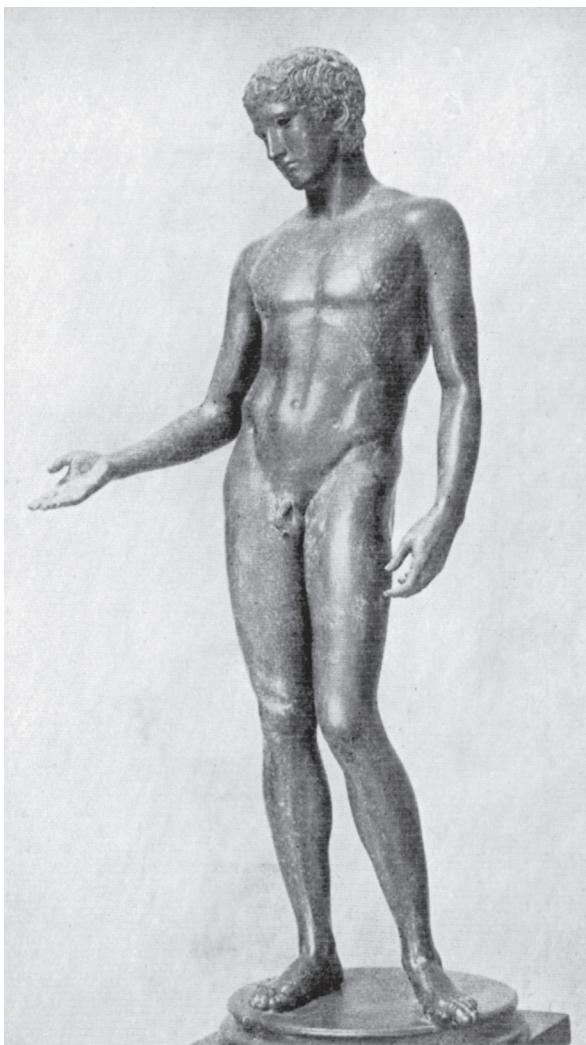
6 Apolo, grčki bog, nije samo posmatran kao ideal muške ljepote već je bio slavan i zbog svoje seksualne snage (sa muškarcima i ženama). Naglasak na muškoj formi i muškoj seksualnosti je primjetan u prikazivanju božanstava kod Grka. Grčko-rimski bogovi nisu bili samo seksualno aktivni, oni su bili utjelovljenje muškog ideala – bili su sposobni za uživanje (seksualni odnos) kada je to bilo prikladno i sa bilo kim koga bi muškarac poželio.

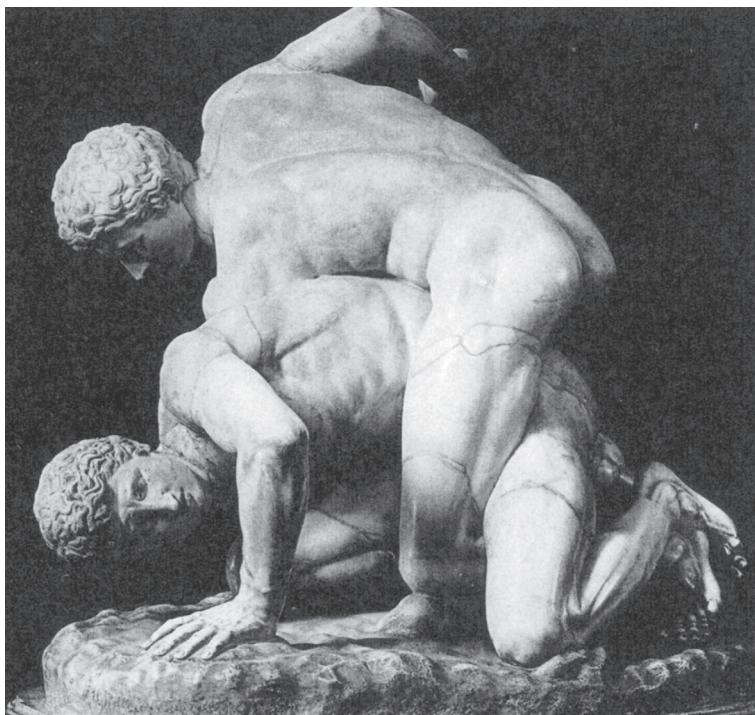
7 Harmodije, sa svojim ljubavnikom, Aristogitonom, bio je poznat zbog zbog pokušaja da riješi Atenu od tira- na, Hipiasa (vladao 527–510. g.p.n.e.) ubistvom. Postali su mučenici atenske demokratije. Stoga, svi Atenjani (i grad-država, koja je često posmatra- na kao temelj zapadne zivilizacije) posmatrala je dva ljubavnika kao svoje najveće nacionalne heroje.

8 Aleksandar Veliki (Grčka). Iako je bio vjenčan sa više od jedne supruge, bio je poznat zbog bliskog odnosa sa svojim drugom iz bitke, Hefes- tionom. Ova veza sa drugim muškarcem je poricana i ignorisana u modernim, popu- larnim prikazivanjima Aleksandra Velikog.

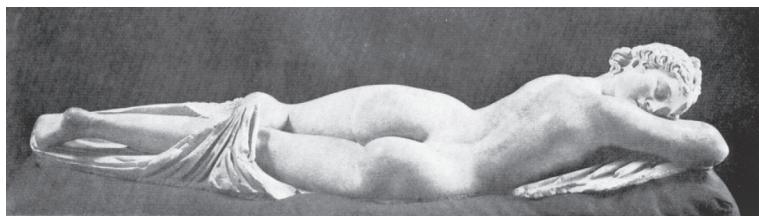

9 u ovoj bronzanoj statui vidimo grčki ideal "voljenog". Naglasak na perfekciji tijela adolescentnog muškarca je očit. Mali, tanki penis bio je moderan među Grcima i Rimljanim; veliki penis je smatrana vulgarnim i životinjskim. Čak je moćni Herkul uvijek prikazivan sa genitalijama adolescenta.

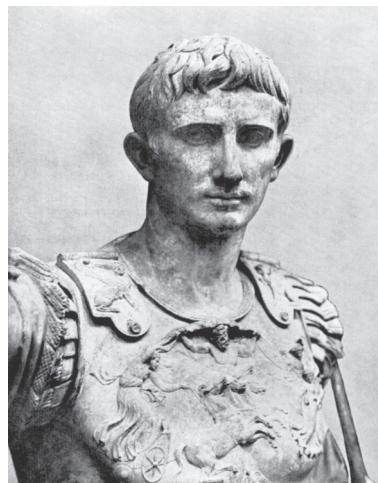

10 Fizička vježba nagih muškaraca bila je sastavni dio života u gimnaziji, koja je bila mjesto gdje je "ljubavnik" (stariji muškarac) najvjerovaljnije sretao i zavodio "voljenog" (adolescentnog muškarca).

11 *Iznad*: Ova statua Hermafrođite kako spava naglašava žensko tijelo sa leđa, ali prednji dio statue sadrži muške genitalije zajedno sa grudima koje se pojavljuju. Ova fascinacija androginijom, kao što je Frojd zabilježio, bila je centralni dio grčke estetike i seskualne žudnje: "Među Grcima...sasvim je očigledno da nije maskulini karakter [adolescent] bio taj koji je izazivao ljubav muškarca; već je to bila fizička sličnost ženi kao i njegove ženske fizičke kvalitete..."

12 *Ispod*: Avgust, rimski car, iako je bio poznat po svojoj striktnoj moralnosti, također je bio poznat jer je bio voljeni (pasivni) partner u vezi sa Julijem Cezarom. Kako je njegova pasivnost bila tokom perioda adolescencije нико je nije uzimao u obzir, niti je bilo smatrano ironičnim što je, kasnije u svom životu, prognao članove svoje porodice zbog preljuba.

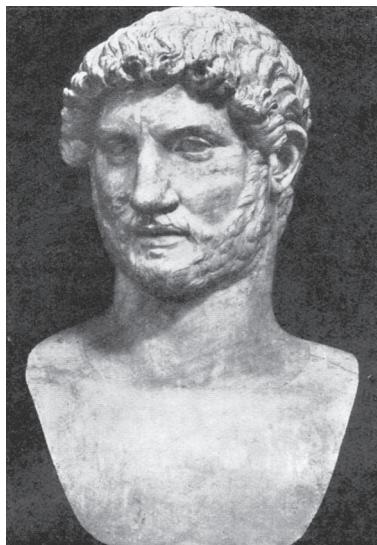

13 Tiberije, rimski car, bio je poznat zbog svoje polsensualnosti i izopačenosti. Pričalo se da su mu novorođenčad sisala penis. Većina rimskih pisaca i historičara smatrala ga je izopačenim ne toliko zbog objekata njegove žudnje, već zbog njegove seksualne nezasitosti.

14 Klaudije, rimski car, smatran je neobičnim zbog svoje predanosti supruzi i zbog činjenice da je nije varao – sa drugim ženama ili mladićima. Rimljani su smatrali ovaku monogamiju blago bizarnom. Naročito, nijedan Rimjanin ne bi smatrao čudnim muškarca koji seksualno iskorištava svoje robe (bilo kojeg roda).

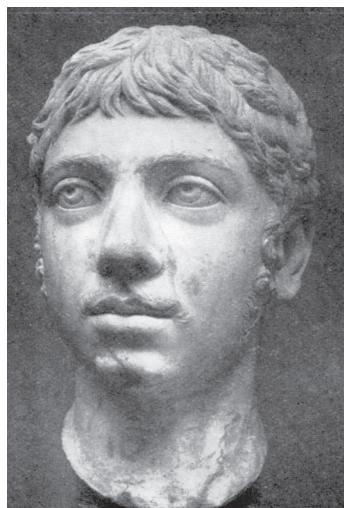

15 Hadrijan, rimski car, bio je neutješan kada se njegov ljubavnik, Antonije, utopio tokom krstarenja Nilom. Doista, preimenovao je brojne ulice carstva po svom ljubavniku.

16 Antonije, voljeni cara Hadrijana. Kao što je Camille Paglia zabilježila (u svojoj *Seksualnoj personi*): "Adolescentna sijarenja Antonijevih skulptura nije istinska suština već je melanična slutnja smrti. Antonije se utopio, kao Ikar. Prekrasni dječak sanja ali ne misli niti osjeća... Njegovo lice je blijedo i ovalno na kojem ništa nije ispisano."

17 Elagabalus "je imao cijelo tijelo depilirano, smatrujući da je veliko uživanje u životu njegova pojava uglađenog i čestitog koja će izazvati požudu najvećeg broja (muškaraca)...Čak i u Rimu nije radio ništa osim što je slao agente da traže posebno one koji imaju velike penise i da ih donesu na njegov dvor kako bi mogao uživati u njihovoј snazi". Rimski pisci su smatrali njegovo ponašanje šokirajućim samo zbog toga što je želio da preuzme pasivnu ulogu – "pravi muškarac" (za Rimljane) penetrirao je u bilo koga i u bilo šta, ali nikada nije bio penetriran.

18 Sveti Konstantin Veliki bio je prvi rimski kršćanski car i započeo je sa procesom koji je svjedočio prislinoj konverziji carsta na kršćanstvo i mijenjanju njegove kulture od prihvatanja "seksa zbog zadovoljstva i prokreacije" do "seksa samo zbog preokreacije".

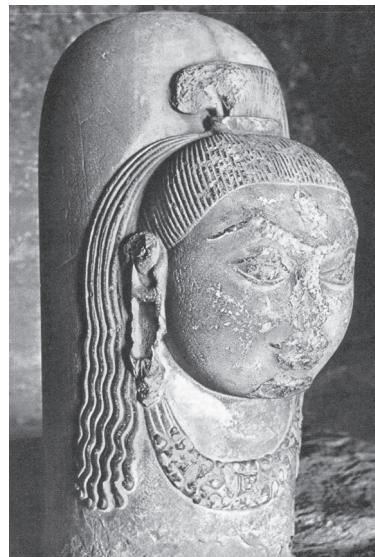
19 Iznad lijevo: Krišna, hinduski bog, i Arđuna su najpoznatiji par muških prijatelja/ljubavnika u starim indijskim tekstovima i njihov odnos je formirao književni trag kroz Mahabharatu. U različitim oblicima i inkarnacijama, njihova veza je prikazana kao intimna i fizička.

20 Iznad desno: Šiva, hinduski bog/božica uništenja, imao je različite inkarnacije i seksualne odnose i sa muškarcima i sa ženama. Hinduške priče o bogovima i božicama su ispunjene seksualnošću u mnoštvu oblika i permutacija. Bogovi predstavljaju prosječnom vjerniku šarenilo seksualnih uloga kao prihvatljivih. Ono što jasno nedostaje u ovim pričama hinduizma je bilo kakav osjećaj da je seks "pogrešan" i da se radi samo o prokreaciji.

21 Šiva i Parvati (božice planine koje izgledaju kao muškarci). Njihova ljubav je povezana sa rođenjem boga, Ganeša. Šiva se kupa, u jednoj priči, i na kraju voda pronalazi svoj put do žene (ili žena) i oplodjava je (ili njih), rezultirajući Ganešom.

22 Šiva *linga*; obratite pažnju na falusnu prirodu grudi. Obožavanje falusa (*lingam*; penis u erekciji) važan je dio hinduske religije. Teško je zamisliti veći kontrast sa judeo-kršćanskim naglaskom na seksualni čin kao čisti utilitaristički čin dizajniran za prokreaciju. Hindusi mogu obožavati falus kao znak plodnosti ali je njihovo shvatanje seksualnosti znatno kompleksnije i liberalnije od onoga pronađenog u velikim mono-teističkim vjerama (judaizam, kršćanstvo i islam).

23 Ganeš, hinduski bog. Rođen je iz seksualnog odnosa između dva ženska božanstva. Kako je njegova statua često smještena na ulazu domova i poslovica, svaki hindus je redovno predstavljen sa slikom boga sa "dvije mame".

24 Agni, hinduski bog, progutao je Šivino sjeme kao početak procesa koji će dovesti do rođenja Kartikeja (bog rata i vođa vojske bogova). Iako priče jasno govore da je ovaj čin bio ritualno nečist, nema spomena o preokretu, i rezultat – bog rata – ostavlja izrazito pozitivan "zaokret" priče. Obično se povezuje bog rata sa posebnim tipom "homoseksualnog" oralnog seksa!

25 Tamo gdje zapad
često povezuje
muško-mušku ljubav
sa ženstvenošću,
hinduski izvori o
rođenju Kartikeje
ni u kom smislu ne
umanjuju njegov
“nedostatak muš-
kosti” ili divljaštvo
– on je, nakon svega,
glavni zapovjednik
armije bogova.

26 Nadir Šah
(1688-1747),
perzijski car, bio
je poznat zbog
svojih vojnih vje-
ština, kao i zbog
svoga cijenjenja
adolescentnog
muškog tijela.
Bio je savre-
menik zadnjeg
mugalskog cara
Indije, Aurang-
zeba, kojem je
jednom poslao
veliku trupu
prekrasnih ado-
lescenata robova
kao poklon.

27 Iyeyasu, prvi Šogun Japana, donio je stabilnost zemlji. Za vrijeme njegovog nasljednika Tsunayoshija, koreanski ambassador je izvijestio da "Kralj, plemić ili bogati trgovac, nema nikoga ko ne posjeduje... krasne mladiće".

28 *Samuraj i njegov wakashu (paž)*. Od japanskog ratnika se očekivalo da trenira svoga paža umjetnosti kavalirstva ali se također smatralo da bi oni bili romantično i seksualno povezani. Ova veza je bila slična "poučnom" ili didaktičnom tipu pederastije pronađenom u Ateni, kao i naglašavanju vezivanja ratnika u Sparti. Ovo nam pomaže da objasnimo zašto su rani kršćanski misionari smatrali teškim ubijediti japanske konvertite da odustanu od "neprirodnog poroka".

evidentno je tokom većeg dijela 17. vijeka. Na primjer, Samuel Pepys je pisao (1660-tih) o glumcu Edwardu Kynastonu, koji je bio poznat po prikazivanju žena, da je bio i “najljepša žena u cijeloj kući” i “najzgodniji muškarac”. Također se naširoko tračalo da biti katamit vojvode od Bakingama izgleda nije imalo nikakav utjecaj na njegovu popularnost. Krajem vijeka ova situacija se mijenjala. Primjer za ovu promjenu bilo je uvođenje posebnih riječi za pasivne (*berdače*) i aktivne (sodomite) sudionike u sodomiji. *Berdače* je bio znatno više nego pogrdan naziv od katamita i, još važnije, nisu imali implicitnu vezu sa pederastijom. To je također podsjećalo na ponašanje pronađeno među “divljacima” Novog svijeta. Dakle, veliki je bio kulturni pomak koji je John Dennis u svojoj *Korisnosti pozornice* (1698), koju je napisao kao odgovor na napad Jeremija Collier-a (svećenika i jakobinca) na izopačeni moral teatra, rekao da “taj neprirodni grijeh, koji je [bio] još jedan rastući porok doba ... nije spomenut [na pozornici] ili spomenut sa posljednjim Prezirom”. Porok je, naravno, bila sodomija i to je bio jedan od “četiri vladajuća poroka” u Engleskoj (uz, možda bizarno sa obzirom na diskusiju, “ljubavlju prema ženama”, “pijanstvu” i “kockanju”).

Za potrebe ove rasprave, ipak, dopušta nam da se premjestimo vrlo brzo na pregled 18. vijeka, do kada, ili kao što se tvrdilo za velike metropole kao što su London i Pariz, su se stavovi mijenjali i “slika” i stereotip o sodomitu su prerasli u uobičajeni govor. Ova nova slika je očita gotovo od početka vijeka. Godine 1703, Thimas Baker u *Turbridge-Šetnji* imao je kicoškog muškog lika Maiden koji kaže:

Kada sam bio u školi ... silno sam se volio igrati sa djevojčicama,
i oblačiti bebe, i svi moji poznanici nikada u svojim životima
nisu raspravljaljali... Oh! Najbolja stvorenja na svijetu; tako smo
različiti, kada se sastanemo u mojim odajama. Tu su BGlupavi
Dendi, Beau Rabbitsface, Beau Eithersex, pukovnik Caoch-
pole i grof Pljuvačka koji sjede sa otvorenim ustima, najljepše

Društvo at a bowl of Djevice Punch-, ... Onda, mi nikada ne čitamo Gazets ... kao što vi Coffe-House Fellows; već se igramo sa fanovima, i oponašamo žene, vrištimo, držimo svoje repove, make Curtsies, i zovemo jedni druge, Madame.

Kao i,

Zašto, ja mogu pjevati, i plesati, i igrati uz gitaru, mogu praviti stvari od voska, i filigrane, i crtati na staklu. Osim toga mogu obući damu od glave do pete za kakvu prigodu, jer sam jednom poslao šegrtu za kitničarku, samo mi se gospodin svidao i ostavio mi posjed; ali to nije novost, za obilje, ljudi danas zavole zgodnog mladića ... [ipak] mogu se nagraditi sa dama-ma, plesati sa njima, i hodati sa njima u javnosti, ja nikada ne žudim za bilo kakvom privatnosti njihovih Ljubavnih usluga.

Za Bakera se također prepostavlja da je autor *Ženskog Tatlera* (1709), koji je spominjao modni butik u Ludgate Hillu. Otmjeni kupac je naveo da su radnici u dućanu bili "najslađa, najljepša, najdivnija (muška) Stvorenja; i po njihovom elegantnom ponasanju i Nježnom Govoru, pretpostavili biste da su Talijani", dok su tri vlasnika koji su prodali svoje "Gej Frances" bili "sigurno najveći kicoši u Kraljevstvu". Uz veći naglasak na javni moral i veću državnu kontrolu pozornice, postalo je teže prikazivati sodomiju (posebno pederastiju) otvoreno, čak je i ismijavati, kako je to srušilo "promociju" poroka (dovoljno kao što je bilo koja rasprava o homoseksualnosti postala nemoguća sa zakonima protiv "promocije u školama"). Dakle, feminizirani lik je postao kod za sodomita poput gospodina Humphreya u televizijskom sitkomu *Jeste li posluženi*.

Štoviše, situacija je postala vrlo komplikovana za glumce, kao i njihove karakterizacije. Oni su sada morali osigurati

nagovještavanje da su “neprirodne” strasti bile povezane sa njima. U kasnom 17. i početkom 18. vijeka povezanost sa slobodarskim interesima nije bila nesposobnost. Na primjer, pretpostavke koje su se nalazile u uvredljivim napadima na glumca Jamesa Noakes u *Satiri o igračima* čini se da mu nisu naudile.

Vi radnički momci, Osigurajte svoje Nježne stražnjice
Zbog punine požude i Fury See on dolazi!
“Ovaj B[ludnik] Nokes, čiji nezgrapni [Tarse]
Cvili da bude ukopan u Foremanovoj [guzici]
Neprirodni Grešnik, Razvratnik bez pameti,
Ostavio je dobru (pičku), kako bi živio u Izmetu.

Niti je glumac i dramski pisac John Leigh bio oštećen reputacijom koju kasnije spominje William Chetwood, u *Općoj povijesti pozornice* (1749), kao muškarca “posebno simpatičnog lika i uglađenog držanja... [koji] je mogao biti u dobroj Milosti poštene seksualne veze, da ga je ukus vodio tim putem”.

Međutim, krajem vijeka, situacija se dramatično promijenila. Isaak Bickerstaff, bliski priatelj i saradnik Davida Garricka, bio je optužen za unapređivanje vojnika. Pobjegao je u Francusku i bio je uništen. Gerick je bio tako prestravljen od bilo kakvog skandala da je odbacio svoga prijatelja i da je odbio bilo kakav daljnji kontakt sa njim. Pokušaj da se odbrani Garrickov *preokret* kaže:

Vi ste se rugali Bickerstaffu sa svim srcem:
Mislite da namjeravam da preuzmem njegov dio?
Mislite da bih jedan dvostih napisao
Da skupim grešnog bludnika?
Ne, neka bude tvoj bijes na njemu,
Ne, - baci ga golog u svijet:

Izloži u najgorljivoj satiri
Ovo zabušavanje, proklete omražene rase.
Objesi svakog pokvarenjaka
Koji se usudi Ljubavni obred da prostituiše.

Tako je okončana Bickerstaffova blamaža tako da nije poznato gdje ili kada je umro.

Slika feminiziranog sodomita premjestila se sa pozornice na ulice. Međutim, problem je bio taj da slika nije bila u skladu sa stvarnošću, unatoč prividnim naporima i "bludnika" i njihovih klevetnika. *Svijet* (1754) se žalio na "ove neotesance šest stopa visoke, sa ramenima nosača i nogama predsjednika, [koji] utječu na tepanje, i trupkanje, i nadijevanje nadimaka Božijim stvorenjima. Nathaniel Lancaster, u *Zgodnom gospodinu* (1747), predstavlja stereotip jasno:

Pažljivo posmatraj taj fini ten! Ispitataj tu glatkoću, baršunastu kožu! Pogledajte to bljedilo koje se širi preko lica! Osluškuj, sa kakvom ženstvenom mekoćom njegov naglasak se prikrada svojim putem kroz njegove polu-otvorene usne! Osjeti te meke dlanove! ... Cijeli sistem je od valjanog preokreta i vrhunske tačnosti materijala, toliko da izgleda kao da je priroda bila u nedoumici, koji bi spol dodijelila.

Ili Garrickov opis,

Muškarac, čini se - teško je reći –
žena onda? - Trenutak molim;
- Nepoznato još po spolu ili značajkama,
Prepostavimo da pokušavamo pogoditi koje je stvorenje,
Da li pamet, ili licemjerje?
Muški ili ženski rod?

Iako je ovakva karakterizacija očita i vrlo odlučna značajka 18. vijeka engleske pozornice, ne možemo biti sigurni da datira u potpunosti iz tog razdoblja. Na primjer, neko bi mogao kontrirati ovim stereotipima sa onima impliciranim od strane l'Estoile (kao što smo vidjeli gore) u njegovom časopisu (1576), kada je razgovarao o *minjonima* Henrika III od Francuske:

Ime Minjona je počelo, u ovom trenutku, putovati riječima od usta do usta među ljudima, kojima su bili vrlo odvratni, koliko zbog šminke, i ženstvene i neskromne pojave, ali prije svega zbog golemih i liberalnih darova koje im je poklanjao kralj ...

Ipak, činilo se da su bludnici poduzeli sve kako bi se slika u 17. vijeku na svim društvenim razinama, kao što se može prislušnuti razgovor između dva molija: "gdje si bio bezobrazna kraljice? Ako te uhvatim kako šetate ili mjaučete, iscijedit će mlijeko iz vaših grudi".

Ovaj komentar nas vraća u praksu iz teorije i pozornice. Godine 1725. napad na kuće molija u Londonu rezultirao je time da je otkriveno dvadeset mjesta. Najpoznatiji je bio Margaret "Majka" Pljesak. Bila je označena kao stub srama - tako loše da je pala sa stuba srama i onesvijestila se dva puta. To je bilo tokom razdoblja u kojem su bludnici često bili u modricama, pa čak i zasljepljeni kada su bili na stubu srama, kao rezultat izmeta (nagomilanog visoko u kolicima koja su bila pri ruci) bačenog u publiku. Iako se okolina mijenjala, ponašanje se nastavilo, kako je vodič za St. Paul galerije otkrio kada je (1731) slučajno naletio na Williama Hollywela kako izaziva izvjesnog Williama Higginса, u gornjem dijelu katedrale.

Niti bi trebalo pretpostaviti da je ova vrsta promjene u državnom interesu ograničena na Englesku ili London. U Parizu također, vlasti su zainteresovane za kontrolisanje seksualnih aktivnosti sodomita ili sklonih pederastiji. Međutim, bili su više zabrinuti za ograničavanje djela nepristojnosti u javnosti nego za

stvarna suđenja. Dakle, sprovodili su patrole u dobro poznatim područjima "krstarenja" i čuvali su obilnu evidenciju bilo kojeg pojedinca osumnjičenog za "neprirodne" radnje. Rezultat je bio fascinantna količina informacija o tome kako su muškarci uspjeli pronaći muškarce na javnim mjestima i kako su onda pregovarali sa njihovim posebnim žudnjama.

Godine 1724, jedan muškarac je prišao drugom. Obojica su očito bili zainteresovani za seksualni odnos, ali kada je prvi muškarac ponudio drugom novac za susret, drugi muškarac je u napadu ljutnje odgovorio da "on to ne radi iz interesa ... već samo zbog svog zadovoljstva". Drugi gospodin se žalio da "kada sam krenuo [pišati], (on) me upitao koliko je sati prema mom kurcu i rekao je da je prema njegovom podne u vrhuncu". Kasnije, 1737. godine, navedeno je da su četvorica muškaraca raspravljala o svojim seksualnim iskorištavanjima tako glasno dok su prelazili Pont Nef da su ih prolaznici korili zbog nepristojnosti. Također, kao što je jedna muška prostitutka pojasnila, averzija prema oralnom seksu tradicionalno viđena u većini evropskih kultura se promjenila: "Ja izvršavam čin mojim ustima, na isti način kao što to radi moje dupe kada vidim da je muškarac čist i ne miriše na ženu".

Jasno, ovi muškarci su posmatrani od strane drugih i njih samih kao kategorija, ne kao odvojeni. Kao što je Markiz de Sad rekao u komentaru koji je također pozvao na tolerantniji stav i koji je eksplicitno odbacio "neprirodno" kažnjavanje protiv sodomije: "Nije jasno da je ovo klasa muškaraca drugačijih od ostalih, ali također stvorenih po prirodi? Čak i pariški pederasti su bili više nego u stanju da prepoznaju jedni druge. Policijski dokumenti bilježe kako su načuli dva muškarca, nakon što su vidjeli drugog za koga se sumnjalo da je sodomit, govoreći: "postoji neko ko izgleda kao takav jedan. Razdvojimo se da vidimo na šta je spremna ova sestra", a kada drugi dječak nije uspio odgovoriti na njihove šale, rekoše jedni drugima, "pustimo ga, on ne govori latinski".

Štoviše, mnogi od ovih muškaraca ne samo da su jasno artikulisali svoje preferencije, već su pokazali kao prihvaćanje

prevladavajućeg stajališta da se odnosi trebaju temeljiti na pri-vrženosti. Tako je izvjesni Gallimard, advokat u pariškom *par-lamentu*, izvijestio da je “imao suprugu, ali rijetko da je imao koristi od nje, da je njegov brak bio lukavstvo, prikrivanje, te da nije imao ukusa za žene, da mu je draža bila guzica od pičke”. Iz-vještavajući o drugoj sodomitskoj vezi, službenik je primijetio da:

Dusquenal i Dumaine su spavali zajedno dvije godine. Nisu mogli zaspati a da nisu međusobno dotali jedan drugog i da nisu obavljali neslavne činove. Bilo je čak gotovo uvijek potrebno za Dusquenela da mu je ruka uzduž uzglavlja, ispod Dumainove glave. Bez toga Dumaine se nije mogao odmoriti.

U pitanju je samo opstanak pojedinih vrsta izvora koji su nam dopustili takvu vrstu uvida u lične odnose i stavove ovih muškaraca. Međutim, ovaj primjer kao i drugi sugerira da su neke veze bile dugotrajne, i možda su uključivale duboka osjećanja uzajamne naklonosti. Sve više kako bi održavanje sodomitske veze (umjesto seksa za jednu noć) pod prijetnjom spaljivanja ili vješala podrazumijevalo nevjerojatnu razinu predanosti.

Prema staroj, često ponavljanoj priči, britanske pravne reforme 19. vijeka nisu spominjale lezbejstvo u zakonima protiv devijantnih seksualnih činova, jer kraljica Viktorija nije mogla shvatiti da se takvo ponašanje moglo desiti. Doista, kao što ćemo vidjeti, postojala je tradicija koja je nastajala u engleskoj pravnoj misli kasnog 18. i početkom 19. vijeka da “dobre djevojke” (to jest, obrazovane žene od kvaliteta) nikako nisu mogle sudjelovati u takvim poročnim djelima. Međutim, razdoblje koje ispitujemo nije bilo pod takvim iluzijama.

Ipak, niz problema je suočilo društvo, suce i pojedince pri-likom pokušaja da se bave istospolnim činovima među žena-ma. Prvo i najvažnije, nije bilo jasno koji je kriminalni čin (ako je postojao) bio počinjen. Sodomija, već po samoj definiciji, je uključivala barem penetraciju i to obično, analnu penetraciju.

Drugo, muško dominirajuće društvo nije bilo stvarno *au fait* sa onim što su žene radile kod kuće između sebe i svojih sluškinja. Također, zbog tradicionalnih religijskih, medicinskih i "psiholoških" stavova o ženama, postojao je pravi strah da objavljanje informacija o lezbejstvu jednostavno može dovesti žene do eksperimentisanja - po svojoj prirodi njima su vladala njihova tijela i njihovi spolni organi, naročito. Posljednja stvar koju je bilo koji muškarac želio jeste da im ideje, ili kako je jedan koji je pisao oko 1700. godine (Jean-Baptiste Thiers) rekao: "Iskustvo nas uči da je često bolje ne objašnjavati u detalje što je zabranjeno, kako se ne bi predložila mogućnost da se to uradi".

Jedan od najranijih zakonika koji spominje istospolne činove između žena jednostavno naglašava probleme. Godine 1270, francuski zakonik je propisao, što je zvučalo bizarno, da muškarac "za koga se pokazalo da je sodomit, mora izgubiti testise i ako se to pokaže drugi put, on mora izgubiti svoj organ, a ako je to treći put uradi mora biti spaljen". Isti zakon kaže da "če žena [koja ima seksualni odnos sa drugom ženom] izgubiti svoju membranu svaki put, i treći put mora biti spaljena". Zakon nije pokušao objasniti šta tačno žena mora učiniti kako bi postala bludnica ili tačnije kako ona može izgubiti svoju "membranu" jednom, a kamoli dva puta. Čak i uz ovu tehničku konfuziju u slovu zakona, duh zakona, Biblija i društvene norme bili su više nego u stanju dovesti do utapanja djevojke u Speyeru (Njemačka) zbog spolnog odnosa sa drugom ženom 1477. godine.

Cinjenica je da se malo zna o lezbejstvu prije 18. vijeka. Postoje neki dokazi iz ranijih razdoblja koji upućuju da je postojala rastuća zabrinutost u 17. vijeku oko ženske seksualne aktivnosti i povećanja znanja žena o tijelu i seksualnosti, kroz naučnu literaturu i klasičnu književnost te, posebice, preko romana i erotskih djela.

Povećanje dostupnosti grčkih i rimskeh pisaca u periodu renesanse je olakšano širenjem štamparija. Aristofanove komedije, na primjer *Lizistrata*, sa svojim hulničkim humorom koji proizlazi iz odbijanja atenskih i spartanskih žena da imaju

spolni odnos sa svojim muževima (ali ne i međusobno) ako bi prestali da se bore, moglo se pročitati u originalu i prevodima. Na primjer, izvorno izdanje se pojavilo 1525. godine i postojala je dobra francuska verzija 1692. godine. Juvenalove satire, koje su ismijavale rimske seksualne perverzije, uključujući i lezbejstvo, bile su dostupne najranije od 1486. godine, i Marcijalovi epigrami (slične prirode) od 1482. godine. Kako je sve više žena učilo da čita i domaću i klasičnu književnost, svijet je postao otvoreniji za njih. To također može objasniti zašto se ekspanzija ženske pismenosti sredinom 18. vijeka poklopila sa povećanjem cenzure i tih i drugih klasičnih autora.

Ne bi trebalo potcjenvivati utjecaj ovih djela, kao što smo navikli da odbijamo klasike kao dosadne. Nekoliko primjera pokazat će nam poliseksualnost grčko-rimskog svijeta i kako je ona bila dostupna kroz djela glavnih autora koji su preživjeli iz antike. Peter Greenov Penguinov prevod (1974) Juvenalove šeste satire kaže:

[Maura] i njezin dragi prijatelj Tullia prolaze pored drevnog
oltara
Čistoće? Šta joj Tullia šapuće?
Ovdje, noću, oni posrću iz svojih legla
I oslobođaju se, pišajući u dugim nizovima
Preko cijele statue Boginje. Tada, dok Mjesec
Gleda dolje njihove pokrete, oni se izmjenjuju kako bi jahali
jedni druge
I na kraju odlaze kući.

Slična otvorenost i laka seksualnost su očite u prevodu stihova Aristofanove *Lizistrate* Stephena Halliwella (1997):

Lizistrata: Topli pozdravi, Lampito, dragi spartanski prijatelju. Dušo, izgledaš jednostavno

- ponovljeno. Kako prekrasna koža - i, oh,
ti tvoji mišići. Mogao bi ugušiti bika!
Lampito: Blizancima, kunem se da sam mogao.
Moja vježba uključuje istezanje.
Kalonike: Nikada nisam vidio finiji par grudi.
Lampito: Prestani osjećati moje tijelo, ja nisam za
žrtvu!
Lizistrata: A šta je sa drugom djevojkom, ko je ona?
Lampito: Beoćanka i to dobra, prema Blizancima.
I ona je došla na sastanak.
Mirina: Prava Beoćanka! Njezin trbuh je ravan
kao i bilo beoćanska ravnica.
Kalonik (motreći): I pogled na njen mali žbun, kako slatko
obrubljen.
Lizistrata: Ova druga djevojka?
Lampito: Izbor prema Blizancima. Korinćanka,
šta više.
Kalonika: Pravi "komad"! Sve to da razjasnimo
naprijed kao i pozadi.

Jedan od Marcijalovih epigrama (Knjiga 1:90) nadilazi grafički prikaz u njegovom opisu i ruganju lezbejstvu, kao što prevod Petera Howella (1980) pokazuje:

Budući da te nikada nisam vidio, Bassa, u blizini muškaraca,
i budući da nema glasina koje te opisuju kao preljubnika, ali
tvoja seksualnost prazni svaku funkciju oko tebe, bez da ti
ijedan muškarac prilazi, mislio sam, priznajem, Lukrecija: ali
ti - sram te bilo, Bassa, bio si jebač! Usuđuješ se da sukobiš dvije
pičke, i tvoju neprirodnu ljubav koja ležeći oponaša muževnost.

Pohota ove književnosti (gotovo u potpunosti namijenjena da zabavi i zagolica mušku publiku) bila je sve više dostupna pismenim ženama plemićke i gornje srednje klase.

Rani moderni period je također proizveo svoju vlastitu erotsku i pornografsku književnost. Opet, publika je bila uglavnom muška, ali žene su sve više imale pristup tim djelima. Osim toga, erotiku je imala značajan lezbejski element. Doista, uobičajeni format za ovu književnost bilo je postojanje starije žene koja "pojašnjava" seksualne odnose nekoj adolescentici. Ova djela su preuzeila motiv pederatskog senzibiliteta klasičnih i renesansnih svjetova (ispunjeno idealima duhovne i neseksualne ljubavi) te su ih zamjenili otvorenom pornografskom lezbejskom tjelesnošću. Na primjer, *Škola za djevojke* (1688, izvorno objavljena na francuskom kao *L'Ecole des filles*, 1655) sadržavala je poglavlje pod nazivom: "Rasprava o ugradnjici i različitim načinima jahanja, kao i ostalo što se može zamisliti"; "bilo da muškarac ili žena производи najviše užitka iz spolnog odnosa"; "zašto je pogrešnoigrati se sa djevojkama". Nicolas Chorierova *Satyra Sotadica* (1660) bila je široko distribuirana (na francuskom kao *Académie des Dames* i na engleskom jeziku kao *A dialogue between a married lady and maid*). Mali izbor je dovoljan da dočaramo žanr:

Tulia: (starija udata žena)	Kako bi mi se trebao sviđati dalo bi mi moći igranja uloge (tvoga vjerenika)...
Otavia: (Tulijina mlađa, vjerena rodica)	Svjesna sam da se nikakvo zadovolj- stvo ne može desiti tebi od sluškinje kao što sam ja, niti meni od tebe tako- đer... Trebala bi mi se sviđati kao [moj vjerenik]. Kako bih onda rado položila pred tebe sve fine sve svoje osobnosti... tvoja bašta me stavlja na vatru.

Unatoč njihovim konstantnim protestima protiv lezbejske ljubavi u više navrata su imali seksualne odnose, i njihovi orgazmi su posebno naglašeni u tekstu. Druge knjige su bile u sličnom tonu, kao što njihovi naslovi impliciraju: *Lutajuća kurva* (1642); *Venera u samostanu*; ili, *Opatica u svojoj odori* (1683); *Retoričke kurve* (1683). Doista, erotska književnost skoro uvijek je podrazumijevala lezbejske činove, da li uključujući prostitutke ili, što je bizarnije i zabavnije, aristokratske žene (kao što su Tulija i Otavia gore spomenute).

Iako su ova djela bila sve više uobičajena i sve više društveno prihvaćena uz opću relaksaciju od moraliziranja tokom prosvjetiteljstva, ova situacija se nije nastavila. Period Francuske revolucije i Napoleonovih ratova proizveo je rasprostranjenu konzervativnu reakciju širom Evrope. Samo što je Reformacija došla kraju dosta od socijalnog liberalizma koji je išao uz renesansu i klasični Humanizam; Protestantizam je postao zaražen ostacima Revolucije. Bolji primjer od individualnog utjecaja ove kulturne smjene se ne može naći nigdje do kod gospođe Keith od Revestonea, starije tetke Sir waltera Scotta (1771–1832). Naveo je da ona odlučila da ponovo pročita Aphra Behnovu (1640–89) fikciju, koja joj je bila omiljena u mladosti. Kada je upitana za svoje impresije o pričama nakon toliko godina rekla je:

Ne čudi da se ja, starija žena od osamdeset i više godina, koja sjedi sama, osjećam posramljenom što čitam knjigu koju sam čula da se čitala glasno iz zabave u velikim krugovima prije šezdeset godina, a taj krug čine najbolji i najvjerodostojniji članovi društva Londona?

Kratka vinjeta služi kao napomena za sve ono što slijedi. Ova rasprava, otvorena renesansom, periodom relativne otvorenosti, popraćena je moralizatorskom Reformacijom i liberalizmom Prosvjetiteljstva. U decenijama koje su uslijedile, moralnost je napravila puni krug, razdvajajući se u periodu konzervativizma koji

je kulminisao u takozvanim “viktorijanskim vrijednostima” izglasanim od strane mnogih modernih političara. Bilo ko ko poziva na povratak vrijednosti prošlosti bi mogao biti šokiran rezultatima ako je odgovor bio entuzijazam za vrijednostima Renesanse ili Prosvjetiteljstva, prije nego za onima Reformacije ili 19. vijeka.

Dok je sasvim jasno da su pismeni muškarci i (u porastu u to vrijeme) žene bili u mogućnosti da čitaju zapise o lezbejskim seksualnim činovima, bilo je također žena koje su stupale u ove iste aktivnosti. Književnost, iako je jasno namjeravala da zagolica i pobudi (muškarce), bila je također izraz realnosti koju su ova rana društva pokušavala veoma teško da ignorišu. Lezbejstvo je više bilo ženska fantazija. To je bila stvarnost za žene i ove žene su platile zbog izražavanja svojih želja kaznama, bičevima i vješalima.

To je bio period koji je prvi spoznao upotrebu pojma “lezbejstvo”. William King (1685 –1763) je napisao satirični napad na vojvotkinju od Newburgha nakon gubitka opklade. U *Zdravici* (1736) prozvao ju je “lezbejkom”. Doista, upotreba pojma uvodi, ponovo, pitanje uloge kategorija, riječi i definicija u oblikovanju stvarnosti. Mnogi učenjaci su smatrali da “kategorija” ne može postojati bez široko rasprostranjenog prihvatanja ideje lezbejki i lezbejstva kao određenog “tipa” osobe i životnog stila. Međutim, pojam prethodi psihoseksualnoj raspravi kasnog 19. vijeka (i kasnije). Također, ovaj argument smiješta iznad postojanje drugih ranijih modernih riječi za lezbejke i lezbejstvo. Na primjer, postojale su ponavljane referencije na lezbejstvo i lezbejke, kao dodatak opisima koji se odnose na određene seksualne činove. Vidimo *Fricatrices* (oni koji trljaju), *subigatrices* (oni koji prave brazde) ili najočitije *clitorifantes*. Stoga, postojala su imena za pojedinačne žene koje su stupale u istospolne činove sa drugim ženama, kao i za njihova stvarna djela. Cjelokupno ponašanje je također bilo imenovano “zlim bolestima”, “onečišćenjem” i “sodomitskom prljavštinom”.

Kao dodatak, postojale su rasprave o vezi ovih lezbejki sa širim spektrom ljudske vrste. Koliko je postojalo rodova? Neki

kažu da su postojala tri: muški, ženski i muški sodomiti. Drugi su prepostavljali druga tri: muški, ženski i hermafrođiti (koji su najčešće posmatrani kao biološki ženski). Neki su uspostavili distinkciju između muško/žensko i feminiziranog muškarca. Sve od ovoga je, kako smo vidjeli, previdjelo stavove prema pederastiji, i što je većim dijelom u potpunosti ignorisalo lezbejstvo.

Kako se stavovi počinju mijenjati i kako lezbejstvo postaje "vidljivije" u literaturi i među društvenim elitama, sve više se lezbejstvo javlja u spisima – i sve više se procesuira. Ovo ne bi trebalo sugerisati povećanje u aktivnostima već prije promjenu u društvenoj volji da se raspravlja o ponašanju u javnosti. Lezbejke više nisu bile isključivane zbog nejasnih "neprirodnih činova", već su bile ismijane u štampi i oslinjene u erotskoj literaturi. U isto vrijeme kada su historičari bili u mogućnosti da identifikuju razvoj subkulture "gej" muškaraca, čini se da je lezbejstvo postalo više društveno prihvatljivo kako se pomjerala od toga da je bilo grijeh koji je prijetio muško-dominirajućem društvu do aktivnosti koja je zabavljala i uzbudivala taj isti muški svijet.

Sa samog vrha društva u 18. vijeku, vidimo veću otvorenost prema lezbejstvu. Ono nije bilo prihvaćeno ili odobreno, prije se o njemu raspravljalo sa određenom cenzurom. Lezbejstvo je prije išlo uz trač i podsmijeh, nego uz vješala. Stoga, kraljica Christiana od Švedske (1626–1689) je došla do trona kao "kralj" 1650. godine. Odbila je da se uda za svoga rođaka Karla X Gustava, nazivajući ga, umjesto toga, krunskom princezom. Ona se skoro uvijek oblačila kako muškarac i abdicirala je 1654. godine, oslobađajući se od ograničenja koja su joj bila nametnuta kao ženskoj monarhinji. Također, glasine o lezbejskim i biseksualnim aktivnostima i tralističkim sklonostima Mary II (1662–1694) i Anne (1665–1714) od Engleske su bile ispunjene. U slučaju Mary ovo izgleda pošteno, jer su se o Williamu III (1650–1702) uveliko širile glasine da je više bio zainteresovan za adolescentne muškarce nego za žene. Obje žene su bile trudne, što izgleda nije ni na koji način prekinulo dvorska ogovaranja.

Slične optužbe su podignute i protiv Marije Antoanete (1755–1793). Očito, postojali su politički motivi (nisu svi od revolucionara) za optužbu kraljice za seksualnu devijaciju. Ipak, postojala je također široka rasprostranjenost prihvatanja kraljičine biseksualnosti. Stoga, engleski pisac, Hester Thrale-Piozzi (1741–1821), je rekao 1789. godine da:

[je ona] na čelu Grupe čudovišta nazvane od svakog drugog sofiste, koji [je slijedio] njen primjer; i zaslužila je da bude bacena sa [muškim sodomitima koji su imali isti ukus] u Mount Vesuvius.

Zaista, to je historijska ironija da su protivnici *starog režima* napali kraljicu zbog njene seksualne oslobođenosti. Revolucija koja je uslijedila dekriminilizirala je sodomiju – i onda se pojavila nekoliko sedmica kasnije da zabrani ženske klubove.

Međutim, ovaj ironični kraj priče vodi nas brzo kraju perioda. Zadnja polovica 18. vijeka ispunjena je primjerima lezbejstva i na dvoru i u društvu generalno. Ovo poglavlje dovodi nas do praga ere u kojoj najveća monarhinja narednog vijeka, kraljica Viktorija, nije mogla zamisliti ovu aktivnost. Tokom Prosvjetiteljstva, činilo se da je lezbejstvo prelazilo u širu javnu domenu. Pedeset godina kasnije postalo je nezamislivo.

Kada pogledamo izvan Evrope, vidimo dvije značajke koje pomjeraju svijet do 1800. godine. U većini mjesta, preostali su postojeći ambiguitetni stavovi prema homoseksualnosti. Međutim, širenje judeo-kršćansko-islamskih ideja o seksu zbog začeća postalo je više prožimajuće – i efektnije. Stanje u ranom modernom Egiptu, kojim su vladale Osmanlije, za vrijeme Memluka (robovi plaćenici dovedeni od zarobljene kršćanske djece iz kavkaske regije) bilo je djelimično interesantno u tome što pokazuje islamsko društvo 18. vijeka i čak do ranog 19. vijeka, kada su evropski kontakti još uvijek mili minorni. Egipat su

osvojile islamske snage 639–641 godine i ovim periodom bio je skoro u potpunosti islamiziran.

Kulturna “pravila” memlučkog društva su nastojala da ohra-bre neprokreatvine seksualne odnose. Bilo je normalno za gospodara da oslobodi konkubinu kada bi rodila dijete i čak bi je uzeo za ženu, dodjeljujući pravo nasljedstva djeteta. Kako bi se izbjegao niz “neželjenih” trudnoća i ekonomskih ruina prolifera-cije nasljedstva, mnoge muslimanske elite su praktikovale *coitus interruptus* sa svojim konkubinama – i, vjerovatno, pederastiju. Znamo da je muška homoseksualnost bila prihvaćena među Memlucima i egipatskom srednjom klasom, dok je lezbejstvo viđeno kao direktni napad na patrijarhalnu kontrolu. Zaista, homoseksualna osoba i homoseksualne veze su bile važne u građanskom ratu u memlučkom društvu, skoro na isti način kao što su ugovoreni brakovi korišteni u srednjovjekovnoj Evropi da cementiraju veze i da privedu kraju konflikt.

Štoviše, uprkos averziji prema lezbejstvu, ono što znamo o memlučkom društvu pokazuje jasno da, u praksi, situacija je bila skoro relaksirajuća za lezbejke kao i za muške homoseksualce. Na primjer, u 1300-tim, lezbejke u memlučkim haremima Egipta su se ponašale kao muški vladari, jašući rasne konje, loveći i igrajući *furusiyya* (viteške) igre, pijući, bogateći se i posjedujući zemlju. Dok je postojao dokaz da se ova situacija nastavila u 19. vijeku, očito je da su postojali dupli standardi. Najpoznatiji primjer ovoga je slučaj Mehmeda Alija (1769–1849) koji je upravljao Egiptom (1805–1849) kao otomanski pobjednik. U stvarnosti je bio nezavisni vladalac Egipta i muškarac koji je naporno radio kako bi “modernizovao” Egipat, kako bi odbio evropski pristup. Mehmed Ali je osudio svoju kćerku Nazli na smrt zbog lezbejstva i samo je popustio zbog posredovanja svoga unuka (i nasljednika) Abbasa (vladao 1849–1854) koji je bio slavan i poznat zbog svoje razuzdanosti i bjesne homoseksualnosti.

Ne samo da znamo više o Egiptu, već se naše poznavanje Afrike generalno poboljšava u ovom razdoblju. Sa ranim modernim razdobljem možemo detaljnije započeti raspravu o Africi.

Povećani dodir između Afrikanaca i, prvenstveno, Portugalaca – i kasnije Nizozemaca i Britanaca – znači da su Evropljani počeli da pišu o društvima i kulturama koje su susreli. Ono što su vidjeli bilo je dosta drukčije od njihovih iskustava na drugim mjestima i bilo je napravljeno tako da se uklopi u obrasce koji se odnose na način na koji su Evropljani već mislili o Afrikancima. Za Evropljane, crni Afrikanci (možda više od domorodačkih naroda negdje drugo, sa mogućim izuzetkom Australije i Amazonije) najbolje su utjelovili “primitivnog muškarca”. Ovo je dovelo do određenih prepostavki o Afrikancima. Od kada je primitivni muškarac bio najbliži prirodi, bio je posmatran kao neko ko je “vođen instinktima” i kulturno nesofisticiran. Takva osoba je *moral*a biti heteroseksualna, jer bi njegova seksualna energija i odušak bili “njajprirodniji”. To jest, primitivni muškarac, vođen imperativima prirode, bio bi seksualno vođen - poput životinja – začećem. To podsjeća na grčko-rimski ideal da su civilizacije bile povezane sa muškom ljubavlju. Mora se stalno imati na umu da rani moderni Evropljani nisu pojmili bliskost prirodi kao dobro; prije je to bilo zvjerski. Ne samo da je ovo gledište imalo utjecaj na prepostavke o seksualnim praksama među Afrikancima, već je isto tako podrivalo i “opravdalo” kontrolu Afrikanaca ali i također podrivalo i “opravdalo” kontrolu Afrikanaca od strane “civilizovanih”, “sofisticiranih” i “superiornih” ljudi - Evropljana.

Kao što su se ideje o rasi razvile i postale “naučne” u 18. vijeku, dihotomija između “superiornih, civilizovanih, normalnih” i “inferiornih, necivilizovanih, obespravljenih” postala je izraženija. Biti superioran postalo je ne samo sastavni dio Zapada, već još važnije, dio zapadnog muškarca, posebno u kolonijalnom kontekstu, vodeći ne samo ka infantilizaciji Afrikanaca, već i korištenju seksa kao sredstva kontrole (kroz silovanje i slično - zajedničke metode koje su koristili bijelci kada su se bavili crnim robovima). Dio zapadnog stajališta o ulozi najvećeg i “normalitivnog” začeća može se vidjeti u kolonijalnim stavovima: David Gilmore, u svojoj *cross-kulturnoj* studiji o muškosti, napomenuo je da učiniti ženu trudnom bio je sastavni dio “muške uloge”, kao

što se očekivalo da muškarci “ukrote prirodu” kako bi “ponovo izmislili i produžili društveni poredak”.

Dakle, ne samo da su zapadnjaci posmatrali seks sa drugim muškarcem (posebno u pasivnoj ulozi) kao ponižavajući, već su i seksualne veze sa “domorodačkim” ženama u koloniji (ili, često, sa ženama drugih rasa na drugim mjestima) posmatrane kao nemuževne, upravo zato što su podrivale i kolonijalna nastojanja i prepostavke o bijeloj superiornosti. Dakle, vidimo bijele kolonijalne vladare kako tvrde da:

Je to poznata [činjenica], da će rasno miješani brakovi između bijelaca i obojenih prenijeti loše osobine roditelja na djecu na višem nivou nego dobre... Žene i potomstvo neće dostići razinu obrazovanja muškarca i oca, nego će muškarac [tj. otac!] prije potonuti natrag do nivoa žene.

Ako ništa drugo, ovo bi nas trebalo upozoriti na jednostavno prihvatanje ideje normalnosti, naučnih/prirodnih “ispravnosti”. Iza onoga što je rečeno o seksualnosti nalazi se vrlo nijansirana, snažna i (s vremena na vrijeme) opasna mješavina ideja o rasi, društvu, politici i vlasti.

Već 1781. godine, u svojoj *Historiji opadanja i padu Rimskog carstva*, Edward Gibbon (1737–1794) artikulisao je takav pogled - i nadahnuo je nadu: “Vjerujem, i nadam se [naglasak moj], da crnci, u svojoj zemlji [opet, moj naglasak], su bili izuzeti iz ove moralne kuge [sodomije]”. Sir Richard Burton (1821–1890), pišući 1885. godine, rekao je isto kada je smjestio crnu Afriku izvan svoje “sodatske zone” u kojoj je sodomija prakticirana: “crnačka rasa je uglavnom neokaljana sodomijom i tribadizmom”. Ova želja da se Afrikanci identificiraju sa “čistom”, “primitivnom” rasom značila je njihovo prisiljavanje *na* unaprijed stvoren pojam o tome kako bi takva rasa izgledala. Također, bilo je mnogo lakše tvrditi da su im potrebne teške ruke kršćanske Evrope da ih “civilizuju” i da se “brinu” za njih.

Primjer afričke stvarnosti koja bi potvrdila uvjerenja Evropljana da su Afrikanci bili necivilizovani bi bio *Iyoba* Idia (rođen 1507) u kraljevstvu Benin. Općenito, Evropljani nisu odobravali žene kao suverene vladarice i često su insistirali na tome da su tehnički one bile "muškarci". Ova ideja objašnjava zašto je ženama bio zabranjen Stari *Course Clubhouse* u St. Andrewsu, osim na dan svetog Andrewsa, iako bi se kraljica mogla pojaviti u bilo koje doba - kao suverena, ona je muškarac.

Portugal i Benin (u današnjoj Nigeriji) bili su u kontaktu od kasnih 1400-tih sa ambasadorima koje su razmjenjivala dva kraljevstva. Zaista, portugalski plaćenici služili su u beninskoj vojsci u 16. vijeku i jedan od beninskih kraljeva, Orhogbua (sedamnaesti *Oba*, vladao 1550–1578), trenirao je u portugalskoj pomorskoj školi. Benini su skliznuli u građanski rat krajem 15. vijeka, kada je *Oba* (kralj) Ozolua umro (1481), ostavljajući dva jaka sina koji su tvrdili da im pripada prijestolje. Jedan od sinova (Esigie, vladao 1504–1550) kontrolisao je Benin City, dok je drugi (Arhuaran) održavao jednakov važan grad Udo. Esigie je u konačnici porazio svoga brata, ponovo uspostavio jedinstvo i vojnu snagu kraljevstva, i postao beninski šesnaesti *Oba*. Njegova majka Idia smatrana je ključem njegove pobjede zbog njezinog mudrog savjetovanja, njezine magične moći, i njenog medicinskog znanja. Esigie je stvorio novi položaj na dvoru pod nazivom *Iyoba* (Kraljica Majka) njoj u čast. Ovo joj je dalo značajnu političku moć, odvojenu palaču i vlastito osoblje.

Ne samo da su Evropljani bili oduševljeni Idiom samom - poznatom kao "jedinom ženom koja je otišla u rat"- već i dajjom snagom ureda *Iyobe*. Različite i odvojene palače, osoblje i najam nekretnina garantovali su *Iyobi* velik stepen političke, socijalne i ekonomske nezavisnosti i moći. Kao biološka majka vladajućeg *Oba* (za razliku od drugih supruga prethodnih *Oba*), *Iyoba* (Erediauwa, rođen 1982) je tridesetosma u dinastiji koja se proteže unazad (osim bezvlašća 1897–1914 kada je *Oba* bio egzilu nametnutom od strane Britanaca) do 1100-tih, dok današnji *Iyoba* prati njezin rad do njegovog stvaranja u ranom 16. vijeku.

Međutim, beninski dvor je također bio zainteresovan za Evropljane na druge načine. Dvorski službenici u palačama i *Obe* i *Iyobe* su posmatrani kao “nevini”, te bez seksualnosti i zrelosti. Kao takvi, bilo je za očekivati da će uvijek biti prikazani nagi (beninski simbol nezrelosti i čistoće), kao i nevjenčani i u celibatu. Također je, više prozaično, osiguravalo da nijedan kraljevski službenik nije mogao sakriti oružje! Ova praksa se nastavila do *Oba Akenzua II* (vladao 1933–1978), svjesnog osjetljivosti Britanaca (koji su zaplijenili Benin, protjerujući njegovog djeda), kada je uveo odjeću za kraljevske službenike. Može se dobro zamisliti da su britanski dužnosnici 1930-tih smatrali službene posjete palačama *Obe* i *Iyobe* prilično zanimljivim multikulturalnim iskustvom!

Kraljevstvo Dahomej (u današnjem modernom Beninu) također se teško uklapalo u evropski model “primitivnih” “naturalističkih” Afrikanaca. Sir Richard Burton, bez obzira na njegovu tvrdnju da je sodomija bila rijetka među Afrikancima, napomenuo je da su u Dahomeju vladari čuvali evnuhe koji su bili osamljeni (kao u harem) i funkcionalisali kao kraljevske “supruge” – značajka kulture zabilježena već 1780. godine. Dok su ovi biološki dahomejski muškaraci bili “rekonstruisani” kao žene, sličan obrazac zauzeo je mjesto među nekim dahomejskim ženama. Od 1730. godine četa od oko 2 500 žena je podignuta i odigrala je važnu ulogu u vojnem životu i moći države do kraja 19. vijeka. U kompleksnoj kulturnoj konstrukciji roda, ovi ženski vojnici (često nazivane Amazonkama od strane Evropljana) su rekli da su “postale muškarci” i ismijavale su muškarce koji su bili poraženi u borbi zato što su bili “žene”. Godine 1851, Seh-Dong-Hong-Beh bio je vođa ženske čete Dahomeja pod kraljem Gezom (1818–1858). Vodila je vojsku od 6 000 žena protiv Egba tvrđave Abeokuta. Budući da su Amazonke bile naoružane kopljima, lukovima i mačevima, dok je Egba imala evropski top, samo je oko 1 200 preživjelo bitku.

Ne treba uzeti u obzir dahomejsku neobičnost – iako se čini da su transrodne ratnice jedinstvene. Na primjer, Linga, kraljica

ratnica Konga (naoružana sjekicom, lukom i mačem), borila se sa Portugalcima 1640. godine. Osim toga, žene ratnice bile su česta pojava u Kongu, gdje je Monomotapa konfederacija imala žensku vojsku. Kaipkire, glavna ratnica plemena Herero u jugo-zapadnoj Africi u 18. vijeku, vodila je svoj narod u borbi protiv britanskog trgovanja robljem, i postoje zapisi o Herero ženama koje su se borile sa njemačkim vojnicima 1919. godine. Nandi je bila majka ratnica Shaka Zulu plemena. Borila se protiv trgovanja robljem i obučavala je svoga sina da bude ratnik. Kada je postao kralj, osnovao je sve ženske pukovnije, koje su se često borile u prvim redovima njegove vojske.

Od ranog modernog razdoblja postoji sve više detaljnih informacija o afričkom društvu, od kojih se neke tiču seksualnih praksi tih kultura. To nije sve, naime, ograničeno na Afriku. Treba se sjetiti da je u razdoblju 1450–1870 nešto više od 10 miliona Afrikanaca prisilno prebačeno u Ameriku kao roblje, noseći sa sobom svoju kulturu proizvodeći razne mješavine afričko-američke kulture u svojim novim domovima. Dakle, vidimo (1591) izvjesnog Matiju Moreira koji osuđuje crnog roba Francisca za sodomiju i transvestizam. Francisco je doveden do portugalskog naselja u Brazilu iz zapadno-središnje Afrike. On je tvrdio da je njegovo ponašanje bilo uobičajeno u cijeloj regiji od Konga do Angole i da su muškarci koji su se preodijevali i imali seksualne odnose sa drugim muškarcima bili poznati kao *jin bandaa*. Andrew Battel, Englez koji je jedno vrijeme zadržan (1580-tih) od strane Portugalaca, imao je slična zapažanja o Dombe (Zambija): “Oni [su] zvjerski u življenu, jer imaju muškarce u ženskom obliku, koje su držali među svojim suprugama”. Ovaj iskaz sa nagnaskom na afričku terminologiju i praksu zapravo može sakriti autohtone prakse više usko povezane sa *berdačima* iz Sjeverne Amerike. Na primjer, iz drugih izvora saznajemo da su među autohtonim Tupinamba brazilskim muškarcima uzimali *berdače* supruge, kao što su i portugalski doseljenici (u 16. vijeku), kako je bio “običaj u zemlji”. Izvještaj iz 1587. godine govori o Tupi bordelima sa *berdače* prostitutkama.

Tako Franciscov iskaz može predložiti nekršćansku seksualnu kategorizaciju, koja je pomogla ujediniti i stopiti afričke i ameriđanske kulture u Brazilu. U svakom slučaju, njegova priča prilično lijepo odzvanja najranije reference iz Angole u kojima su Evropljani napomenuli da je preodijevanje sodomita nazivano *quimbandas*. U savremenoj Angoli, ljudi od medicine (koji se također preodijevaju i često se pretpostavljaljaju da su stupali u istospolna djela) su prozvani *kimbanda*. Ne samo da je ovo dalo kredibilitet Franciscovom svjedočenju 1590-tih, već je isto tako sugerisalo da su prakse još uvijek vidljive u afričkim društvima, da imaju dugotrajnu historiju i da se može, sa pažnjom i oprezom, ekstrapolirati unazad, posebno iz trenutnih tradicionalnih religijskih uvjerenja. Sa druge strane, Battelov izvještaj podsjeća da je bilo moguće izgraditi neku vrstu “homoseksualne osobe” koja je jednostavno *postala žensko*, bez očite potrebe da ih prožimaju sa određenom duhovnom ili religijskom funkcijom.

Kapetan Antonio de Oliveira Cadonega (1681) također je komentarisao o ponašanju koje je primijetio među Afrikancima duž zapadno-centralne obale, naročito Angole:

Tu je također među angolskim paganima puno sodomije, dijeleći jedan sa drugim svoju nečistoću i prljavštinu, odijevajući se kao žene. A oni ih [nazivaju]... *quimbandas* ... I svi pagani ih poštuju i nisu uvrijedeni i ovi sodomiti žive zajedno u družinama, sastajući se najčešće kako bi izvršili pokop... Ova klasa ljudi je ta koja se oblači za pokop i obavlja svečanosti pokopa.

Mnogo toga podsjeća na ulogu indijskih *hidžra* u ritualima rođenja i braka. Osim toga, izvještaji postoje iz 1719. godine o muškarcima, nazvanim *koetsire*, među Khoi-Khoi (pustinja Kalahari), koji su imali seksualne odnose sa drugim muškarcima. To znači da su društva na području današnje Angole (kao u Indiji sa *hidžra-ma i berdačima* u Americi) konstruisala mjesto za pojedince koji su uključeni u istospolne i transrodne prakse koje su bile usko

povezane i sa religijom, i sa ključnim tačkama tranzicije u životu. Moglo bi se pretpostaviti da su neka društva došla do zaključka da su određene osobe, koje ne mogu ili ne žele sudjelovati u pro- dužetku grupe putem rađanja, bile namijenjene (po prirodi ili božanstvu) da obavljaju i druge potrebne funkcije za grupu. To jest, homoseksualnost je imala svrhu u većoj shemi postojanja i, dakle, smjestiti se u pravilan i uspješan život zajednice.

Međutim, afrička društva se također mogu posmatrati kao ona u kojima su transrodne osobe imale još značajniju ulogu. Na primjer, portugalski pokušaji za osvajanjem Ndongo kraljevstva (Angola), u kasnom 16. i 17. vijeku bili su zaustavljeni sve do pada kraljevstva 1671. godine. Vodeća sila u ovom otporu bio je vladajući monarch, *Ngola* (kralj). Ovaj "kralj" je, zapravo, bio žena po imenu Nzinga (1582–1663) koja je naslijedila svoga brata i smaknula svoga nećaka kako bi osigurala svoj opstanak na vlasti. To je uzrokovalo zanimljivu situaciju analognu onoj koju smo već vidjeli sa *Iyoba* u Beninu. Novi *Ngola*, Nzinga bio je biološka žena, ali je sada preuzeila "mušku" ulogu. Za Mbundu iz Ndongo kraljevstva rod je bio "situacijski", kao i biološki. Kralj je bio "muškarac" pa je novi *Ngola* bio također muškarac.

Sve u strukturi (tj. u društvenoj konstrukciji) je trebalo da se prilagodi ovoj stvarnosti. Dakle, kao što je nizozemski vojni ataše naveo 1640-tih, novi kralj (kao što je bio običaj) bio je okružen *svojim* haremom mnogobrojnih supruga. Te "supruge" su bile, u stvari, muškarci odjeveni kao žene. Dakle, biologija je bila prisiljena trpiti stvarnost mbunduskih društvenih i kulturnih pretpostavki i očekivanja. Kralj je imao supruge. Ispalo je da je novi kralj bio biološki žensko, ali on još uvijek mora biti obezbijeđen suprugama. Ove supruge moraju izgledati i ponašati se - i biti tretirane - kao muškarci. Na jednoj razini možemo vidjeti ovo kao krajnje poštivanje heteroseksualne konstrukcije društva - nema pretpostavke da su Nzinga imali supruge koje su bile biološke žene. Međutim, ovo je zasigurno jedan od najvažnijih neobičnih načina održavanja heteroseksualne stvarnosti. Kao i sa vizuelnom slikom britanskih dužnosnika koje su služile

nage sluge na kraljevskim beninskim dvorovima, ne može se pomoći a da se ne zapita kako su se portugalski i nizozemski dužnosnici, u funkciji ambasadora, nosili sa ženskim "kraljem" i njegovom svitom muških "supruga" u haljinama!

Ne samo da ovi primjeri svjedoče o osobama zainteresovanim za istospolne aktivnosti, već nas veoma složeni društveni stavovi o rodu, također podsjećaju da historija evropskog kontakta sa subsaharskom Afrikom nije bila jedna od stalnih osvajanja i evropske dominacije. Bitno je podsjetiti da Afrika nije pala pod evropsku kontrolu do sredine od kasnog 19. vijeka do njihove nezavisnosti, već su tretirani kao jednakvi evropskim državama. Kada su Portugalci prvi počeli plovidbu niz afričku obalu kako bi pronašli put do Indije, *nisu* susreli primitivna pleme - *tempo* želje Evropljana od Gibbona do Burtona da se prikažu Afrikanke kao prostodušne i jednostavne. Umjesto toga naišli su na brojna uspostavljena, snažna društva.

Carstvo Šongaj na Maliju (u centru Timbukta i Gao) bilo je bogata i moćna islamska država, koja je naslijedila, 1470, carstvo Mali (nasljednik carstva Gane oko 1300. godine), ali je podleglo marokanskim snagama oko 1590. godine. Islamski pisac iz Šongaja, Leo Africanus (1485–1554) je napisao:

U Timbuktu postoje brojni suci, doktori i svećenici, koji svima primaju dobre plaće od kralja. On pridaje veliko poštovanje učenim muškarcima. Tu je velika potražnja za rukopisnim knjigama, uvezenim iz Barbarija. Više dobiti je bilo od trgovine knjigama nego od bilo koje druge djelatnosti.

Šongajsko carstvo je također bilo poznato po Univerzitetu iz Sankore, osnovano 1300. godine pod vlašću najvećeg monarha malijskog carstva, legendarnog kralja Mansa Moussa (vladao 1307–1337).

Čak nakon prvobitinih kontakata sa ekspanzijom Evrope, afričke države su nastavile da se razvijaju. Ašanti unija (okupljena

oko Gane), osnovana je 1697. godine od strane kralja Osei Tutu (1660–1715), koji je zadržao svoju moć sve do rušenja od strane Britanaca 1896. godine. Evropljani su napomenuli da su muški robovi držani kao konkubine od strane vodećih dužnosnika Ašanti države. Bili su usko povezani sa svojim gospodarima te su često žrtvovani kao dio rituala pokopa koji su pratili pogreb njihovih vlasnika.

Hausa gradovi-države (na primjer Gobir, Katsina, Zamfara, Kano, Kebbi i Zaria) u sjevernoj Nigeriji su se razvili u kasnim 1100-tim i bili su ekonomski i vojno moćni u kasnom 18. vijeku. Dalje na jugu, Evropljani su susreli (1483) moćno Kongo kraljevstvo (Kongo) koje se počelo razvijati u kasnim 1300-tim. Međutim, do 1665. godine i do bitke Mbwile, Portugalci su za vršili sa unijom i moći kraljevstva. Uz istočnu obalu Afrike, nalazilo se svahili govorno područje (mješavina *lingua franca* arapskog i Bantu) islamiziranih gradova-država (Mogadishu, Barawa, Mombasa, Gedi, Pate, Malindi, Zanzibar, Kilwa i Sofala), koji je pao pod portugalski utjecaj u 16. vijeku, pa je onda došao pod kontrolu sultana Omana u 18. i 19. vijeku.

Istočno-afrička unutrašnjost je dominirana od strane Bantu-govornika, neislamskih zemalja: Buganda, Bunyoro-Kitara, Toora i Ankole. Jedno od najvećih kraljevstava bilo je Shona Carstvo, koje je obuhvatalo Zimbabve i okolna područja. To je izraženo u državi u 1200-tim, a doseglo je svoj procvat 1400-tih, prije nego što je počelo da opada oko 1600. godine. (Najveće postignuće Shone koje je više od 300 utvrda, uključujući grad Veliki Zimbabve, koji je imao gotovo 20 000 kuća u 15. vijeku, kada je većina evropskih "gradova" imala manje od 5 000 stanovnika). Shona je održala trgovačke veze sa Kinom u vrijeme kada su Evropljani očajnički pokušavali otkriti nove rute do Dalekog istoka. Ovi Bantu govornici su ostavili izvjestan broj riječi (od kojih smo neke već susreli) koje se odnose na muškarce (često smatrane duhovnim vođama ili šamanima), koji su imali dodira sa mijenjanjem roda, transvestizmom i istospolnim djelima: *chibadi, chibado, jimbanda, kibamba i quimbanda*.

Bantu nisu jedini koji su imali riječi koje su preživjele do današnjih dana, a koje otkrivaju raspon nestandardnih aspekata seksualnosti i roda. Konso (koji nastanjuju ozidane gradove u južnoj Etiopiji) imaju riječi (npr. *sagoda*) za muškarce koji se nikada ne vjenčaju, nose suknje i smatraju se "slabima". Među Maale južne Etiopije žive muškarci koji preuzimaju ženske uloge i manire, te su prozvani *ashtime*. Jedan *ashtime* (1990) se opisao na ovaj način: "Božanstvo me stvorilo kao *wobo*, iskrivilo [jer nije mogao ili nije htio biti otac djeteta, ali nije, kao žena, bio u mogućnosti da rodi dijete]". Među Krongo i Mesakin (nemuslimanski Nubijanci u Sudanu) su muškarci koji privremeno postaju "supruge" (nazvane *londo* i *tubele*) i (često) mlađi "supruzi" prije vjenčanja bioloških žena.

Islamizirani svahili govorunci u gradovima na istočnoj obali imali su niz sličnih izraza, iako su mnogi bili arapskog porijekla: *mumeke* (muškarac-žena od *mume*, muškarac i *mke*, žene); *hanithi* (pasivni sodomit, vjerovatno od omanske riječi za "muškarac-žena", *khanith*), *mke-si-mume* (žena-ne-muškarac); i *mzebe* (impotentan). Ovi naglašavaju nestandardnu rodnu identifikaciju, istospolne aktivnosti i neprokreativnost. Zaista, vrijedno je napomenuti da se omanski *khanith* odnosi na nekoga "kategorije trećeg spola", koja je u potpunosti prirodna "u sklopu rubrike islamske kozmologije". Kao što je već 1860. godine američki ambasador u Zanzibaru za vrijeme Sultana Bargasha (1837–1888; ubrzo nakon prijenosa kapitala sultanata iz Muscata) primijetio da je "niz sodomita došao iz Muscata, i ovi degradirani nesretnici su otvoreno ušetali odjeveni u žensku nošnju, sa velovima na licima".

Jedan zanimljiv aspekt bilo koje rasprave o homoseksualnosti u Africi najbolje je istaknut, uzimajući u obzir islamizirane gradove-države, na istočnoj obali. Mnoga afrička društva, posebno ona koja su usvojila kršćanstvo, upućuju na gradove kao dokaz da je homoseksualnost bila uvoz iz islamske Arabije, a nije porijeklom iz Afrike. Čak grupe (kao što su Wganda iz Ugande), koje su istaknute, 1899. godine, kao "potpuno posvećene pederastiji" sada tvrde da je sodomija bila arapski uvoz. Zanimljivo je,

međutim, Wgandans također tvrde da je takvo ponašanje samo “šala” ili “igranje okolo” za koje se činilo da podrazumijeva drugu konstrukciju kako bi objasnilo (i omogućilo) istospolni kontakt, za razliku od navodnog arapskog utjecaja.

Stvarnost je takva da historijsko objašnjenje za homoseksualnost u Africi više govori o sadašnjosti nego o prošlosti. Na primjer, vrlo učinkovito omogućava kristijaniziranim Kenijcima unutrašnjosti da definišu svoje islamizirane sunarodnjake u obalnom području kao “druge”, na temelju ne samo svoje privrženosti islamu, ali također, i više negativno, na osnovu njihovih seksualnih traličkih sklonosti. Posljedica je takva da su postajanjem muslimanom i usvajanjem arapskih običaja ovi narodi postali na neki način “manje” autentični i historijski afrički. Isti tip mehanizma je uključen u Mugabeove tvrdnje da on stoji na strani Zimbabvea u lice imperijalizmu i kapitalizmu Britanije kojom dominira “sodomitska mafija”. Prozivanje protivnika muslimanom, imperijalizam ili kapitalizam nije nužno dovoljno jednostavno da ih učine da preziru “druge”; označavajući ih “sodomitim” znatno je učinkovitije.

Sada ćemo se premjestiti iz lingvistike i vratiti se historijskim zapisima. Kulture zapadne Afrike su najranije došle u dodir sa Evropljanim i, za razliku od ostatka Afrike, obilje zlata i robova namamilo je Evropljane u unutrašnjost. Rezultat je mnogo veća informacija o društвima udaljenima od obale. Na primjer, od početka modernog razdoblja, tek ranih 1900-tih, Mossi dvorovi (u Burkini Faso) su imali muške paževe (*sorones*) koji su bili u dobi od sedam do petnaest godina, a birani su zbog njihove fizičke ljepote. Bili su odjeveni kao žene, obavljali su ženski posao, i petkom kada su islamski vladari trebali da se suzdrže od kontakta sa ženama, bili su u mogućnosti da uslužuju seksualne potrebe svojih gospodara. Provjeravani su godišnje kako bi osigurali da nisu imali seksualne odnose sa ženama, i kada su bili dovoljno stari da se vjenčaju, kraljevi su im pružili supruge, sa razumevanjem da će njihov prvijenac biti u vlasništvu kraljeva: ako je muškarac onda kao *sorones*, ako kao žena, onda kao supruge.

Među narodom Dagara, također iz Burkine Faso, vidi se uzorak koji više podsjeća na ono što je već navedeno u Angoli i Kongu. Dagara muškarci koji su bili rodno ambivalentni ili koje su privlačili drugi muškarci, smatrani su duhovno važnima. Prije rođenja, neke “duše” biraju da budu čuvari kapije, osiguravajući da su univerzalna ravnoteža i sklad održavani. Ti ljudi su bili rodno ili spolno neodređeni. Sociolog Malidoma Some (sam Dagaran sa doktoratom sa Brandeisa i Sorbonne), izvijestio je o ovim duhovnim uvjerenjima i zaključio da su među Dagaranima kao “svugdje na svijetu [osim kršćanstva] gej ljudi blagoslovljeni”.

Dok su Somove procjene religijskih uvjerenja nekršćana vezane za homoseksualnost (kao što smo vidjeli) nešto više-velikodušne, sigurno je tačno da su ostale tri monoteističke religije (judaizam, kršćanstvo i islam), koje su nastale na srednjem istoku. U Africi, Bafia (Kamerun) su primaran, zapravo ekstreman, primjer. Oni su imali malo bilo kakvog vanjskog kontakta kada su bili proučavani od strane Tessmana 1920-tih. U njihovoј kozmologiji, sav život potječe iz prvobitnog jajeta. Nisu imali pojma o božanstvu ili zagrobnom životu. Grijeh, do te mjere da je ideja postojala, vezan je za djela koja su naudila drugima. Kao takvo, nije bilo posebne stigme vezane za seks, iako je uočio neke ideje o “kažnjavanju” među Fangima koji su govorili Bantu jezik (Gabon i Kamerun), koje je također proučavao. Vjerovali su da je pasivni muškarac mogao seksualno prenijeti “lijek za bogatstvo” drugom muškarcu, ali su oba partnera rizikovala. Kakogod, važno je uvidjeti da je Tessman koristio svoja opažanja kako bi utjecao na političke rasprave u Njemačkoj o legalizaciji homoseksualnosti (kroz ukidanje člana 175) među “rođenim izopćenicima”. Dakle, imao je interesa u utvrđivanju prihvaćanja istospolnog ponašanja u “primitivnom društvu”. To ne omalovažava njegove podatke, ali nagovještava da je njegova interpretacija onoga što je on primijetio mogla biti posredovana njegovim vlastitim političkim programom.

Osim toga, Bafia je postavio trostruki razvoj muškaraca i žena. U prvoj fazi muškarac je bio *kiembe* (koji nisu imali

seksualne odnose sa ženama) a žene su bile *ngon* (nisu imale seksualni odnos sa muškarcem). Muškarci (*ntu*) i žene (*tsobo*), zatim su ušle u sljedeću fazu u kojoj je heteroseksualni odnos zauzeo mjesto, ali bez rađanja djece. U završnoj fazi sazrijevanja muškarci (*mbang*) i žene (*gib*) su učestvovali u prokreaciji. U prvoj fazi dječaci i djevojčice su se “igrali” fizički jedni sa drugima bez prigovora od svojih roditelja.

Međutim, kako su muškarci postajali stariji, zreliji rođak bi uzeo mladića kao seksualnog partnera. Seksualni odnos se održao tokom dana i kod kuće, sa malo ili ikako obzira za osjetljivost onih koji bi mogli uhvatiti muškarce u djelu. Roditelji, teturajući se po sceni, jednostavno bi se smijali dvojici muškaraca koji se “igraju okolo”, čak i kada je to uključivalo analni spolni odnos, *ji'gele keton*. Muškaraci (mladići u pubertetu i malo stariji rođak) nazivali su jedan drugog kao “bližnjima” - *lexan*. Veza, koja nije uvijek bila nužno seksualna, nastavila se tokom života, i bio je običaj da se daju imena djeci (bez obzira na rod) po *lexan*. To naglašava bliskost veze, ali isto tako sugerije da je u vezi bilo više od spolnog odnosa - društveno vezivanje između porodica također je bilo važno.

Mora se priznati da je dokaz za istospolne aktivnosti ograničen, a to se u velikoj mjeri odnosi na nedostatak zapisa generalno. Podjednako bi se moglo reći da postoji malo dokaza za strogo pridržavanje heteroseksualnosti. Činjenica da je bilo koja rasprava o Africi do 1800-te rizikovala da bude argument iz tišine. Nažalost, bilo koja analiza nakon toga je zakomplikovana predrasudama evropskih kolonijalnih administratora i naseljenika. Unatoč tim različitim problemima, postoji više nego dovoljno dokaza iz različitih izvora, uključujući preživjela vjerovanja i prakse koje imaju dugu historiju, da su pojedini Afrikanci stupali u istospolna djela i veze. Osim toga, njihova društva nisu donijela negativne reakcije na takve osobe ili prakse. Iako se ne može reći puno sa potpunom sigurnošću, nema sumnje da su tvrdnje nekih da je homoseksualnost potpuno strana Africi i da je bila nepoznata prije kontakta sa islamskim i Zapadom u potpunosti netačne.

Pokušaji “krivljenja” islama za pojavu homoseksualnosti nisu samo dio savremene afričke politike, već se javljaju i u konfliktima indijskog podkontinenta. Najvažniji historijski trend u ovom periodu indijske historije je konsolidacija i pad mugalskog carstva i, vremenom, njegova zamjena silama engleske indijske kompanije. Rano carstvo je vođeno od strane briljantnih vladara: Akbar (vladao 1555–1605); Jahangir (vladao 1605–1627); Šah Jahan (vladao 1627–1658); i Aurangzeb (vladao 1658–1707). Nakon 1707. godine i niza katastrofalnih vojnih gubitaka, Carstvo je palo, sa zamjenskom vladom koja je uspostavila državu nasljednicu kao (polu)nezavisnu princezu.

Iako je raspravao arapsko-maurskom islamskom društvu jasno iznosila tvrdnje da je postojala kulturna neodređenost o istospolnim činovima i privlačnostima, ne smijemo zaboraviti da je Kuran jasan po ovom pitanju. U Kurantu (*sura 7: 80–81*), Lut kaže narodu Sodome:

Zašto činite razvrat koji niko prije vas na svijetu nije činio?
Vi sa strašću prilazite muškarcima, umjesto ženama. Ta vi ste narod koji sve granice zla prelazi!

Najeksplicitniji dio (koji se ne bavi pitanjem istospolnih činova u kontekstu priče o Sodomi) dolazi u *suri 4: 16*: A ako dvoje to učine [blud], izgrdite ih; pa ako se pokaju i poprave, onda ih na miru ostavite, jer Allah prima pokajanje i samilostan je.

Naravno, većina komentatora je svjesna da je ovaj kasniji *ajet* na neki način problematičan, pojavljujući se kao i u *suri* “o ženama” i propisujući puno blažu kaznu za ovaj grijeh nego za žensko bludničenje. Štoviše, ambiguitet teksta koji se odnosi na rod “dvoje” bio je razmatran: islamski pisci Al-Zamakshari (1075–1144) i Al-Beidawi (umro 1286) su pretpostavljali da je u pitanju bio blud, ne sodomija, dok je Dželaludin (13. vijek) interpretirao ovaj dio kao antisodomski. Ova konfuzija je dale je povećana kuranskim cijenjenjem muškog oblika općenito

i, naročito, iz muške perspektive. *Sura 52:24* opisuje Raj kao mjesto gdje “služiće ih posluga njihova nalik na biser skriveni” .*Sura 76:19* kaže isto: “

Manje je neodređenosti, naime, u *hadisima* (tradicija/govori) iz kojih je izведен *šerijat* (nepisani zakon islama). Izreke Proroka su jasne u osuđivanju istospolnih činova. Glavni kompilator Prokrovih kazivanja, Al-Nuwayri (1279–1332) je tvrdio da i aktivni i pasivni učesnici trebaju biti pogubljeni kamenovanjem. Tvrđio je da je prvi halifa, Abu Bekr (vladao 632–634), stavljao kamen na sodomita (kazna koju su preferirali Talibani u Afganistanu). Drugi izvori su propisivali spaljivanje, kamenovanje ili bacanje optuženog na glavu sa minareta. Pravnici kao što je bio Ibn Hambal (780–855) su podržavali kamenovanje.

Međutim, u kontekstu Mughalske Indije važno je shvatiti da pje pravna škola koja je ovdje dominirala, Hanefijska, bila manje stroga. Historijski, Hanefije (jedna od četiri islamske pravne škole) su bile najpopularnija škola i najotvorenija vanjskim idejama. Štoviše, u praksi, potreba za svjedočenjem četiri svjedoka (stvarnoj penetraciji) je značila da su slučajevi bili prilično teški za dokazati. Stvarnost, naime, kao što smo vidjeli kada smo se bavili situacijom u arapsko-maurskom svijetu, je bila mnogo kompleksnija i manje restriktivna. Islamska kultura, posebno u urbanom i/ili dvorskom okruženju, je ostala zaljubljena u mlađalačku mušku ljepotu. U seksualno višezačnom kulturnom miljeu hinduske Indije, preko koje su Mungali smatrali sebe gospodarima u 16. vijeku, ovaj trag u njihovoј vlastitoj kulturi je bio ohrabren prije nego obeshrabren. Bez obzira na sve, ova ambigventnost nije bila bez svojih ometača, i muslimanski teolozi u 1600-tim i 1700-tim – kao što su Abdul Haq Muhaddis Dehlavi i Shah Walliullah (1703–81) – su bili čvrsti u zahtjevanju jakih kazni za istospolne činove.

U svjetlu ovog teološkog zahtjeva za oštrinom, interesantno je da je jedino Car Akbar (vladao 1555–1605) imao ozbiljan poikušaj da uvede strogo čitanje islamskog prava o seksu u Indiji. Slično Avgustinu u Rimu, bio je određen da ugradi moralne

vrijednosti i porodične dužnosti o ovakvim temama, posebno na dvoru. Svi dvorjani su se mogli vjenčati u dobi kada su mogli proizvoditi djecu. Nikome nije bilo dozvoljeno da vjenča ženu nerotkinju. Štoviše, homoseksualnost je bila zabranjena. Interesantno, u kontekstu indijsko-hinduske dihotomije ljubavi/prijateljstva i seksa/braka, Akbar je rekao da je homoseksualnost bila “uvrnut način Transoxiane (Uzbekistan), koji ne konzumiraju niti nježnost, ni ljubav ni prijateljstvo”.

Ovaj entuzijazam za “zakon i red” u Kur’antu, šerijatski zakon i Akbarov dvor se čine da su imali mali utjecaj na ponašanje vladajućih slamskih princeza. Sultan Mahmud od Ghaznaha (zadržan kao idealni vladalac od strane islamskih političkih teoretičara kao što je Ziauddin Barani; 1300-tih) je volio svoja roba Ayaza. Mubarak Shah Khalji (vladao 1316–1320) je bio zljubljen u Khruso; Alauddin Khalji (vladao 1296–1316) je bio zaljubljen u jednog od svojih evnuha, Malika Kafura, i učinio ga je svojim zamjenikom; Mira Nathan (mugalski plemič) je također bio zaljubljen u evnuha Khwaja Mina; Adil Shah (umro 1618; vladalac Bijapura) je bio izboden od strane jednog od svojih evnuha kada ga unaprijedio 1580. godine. Prema jednom engleskom posjetiocu dvora Jahangira (Akbarovog sina), vladalac je zadržavao “male dječake” za svoje “uvrnute igre”.

Kako ne bismo ovo smatrali pukom klevetom jednog kršćanskog zapadnjačkog posjetitelja na dvoru, uzećemo u obzir pjesnika-učenjaka “Mutribija” (mužičara) iz Samarkanda koji je posjetio dvor u kasnijim godinama vladavine cara Jahangira. Mutribi je vodio evidenciju o svojim razgovorima sa carem. Car je pitao da li je on mislio da li su svjetlijci ili tamniji mladići ljepši. Mutribi je pokušao ostaviti po strani problem dajući uravnotežena mišljenja drugih. Jahangir je zahtijevao ličniji odgovor i naveo je primjere sa desne i lijeve strane pjesnika. Shrwan željom, Mutribi nije mogao samo konstatirati da je najatraktivnija boja bila “zelena” (mladost sama). Car je aplaudirao na ovaj odgovor i dodao je koren koji je odjekivao osjećaje koje smo već susreli kod njegovog slavnog prethodnika, Babura:

Onaj koji je sve u svemu atraktivan
Njegova atraktivna vitalnost [mladost]
prožeta životom
je stvorila ovaj prekrasni izgled.

Ne manje od Babura, Jahangir ne samo da je poštovao mlađenačke muške likove, nego nije bio ni nesklon tome da svoja mišljenja - ili želje - obznani.

Kad se vratimo unazad kako bismo uzeli u obzir *gazele* (ljubavne pjesme) toga razdoblja, vidimo da je ova emocionalna privrženost ne samo nejasna, već je visoko naplaćivala seksualne elemente. Ono što je najvažnije od svega, za razliku od pretpostavke koja se nalazila u temelju mnogih čitanja homoseksualne erotske poezije iz arapsko-maurskog svijeta, gazeli su se povremeno odnosili na stvarne životne poslove. Na primjer, pjesnik Maulvi Mukarram Baksh je pisao o svojoj ljubavi prema Mukarramu, koji je obavljao *idat* (razdoblje udovičine žalosti) nakon Maulvijeve smrti. On je također naslijedio pjesnikovu imovinu. Sličan odnos je formiran između Jamalija (1535), sufiskog pjesnika u Delhiju, i njegovog ljubljenog učenika, Kamalija. Jamalijev *khanqah* (redovnička zajednica) i njihova džamija i dalje ostaju sa dvije grobnice u Jamalijevom grobu - jedan njegov, a drugi Kamalijev. Ovdje ponovo vidimo dokaze o primatu koji je dat ljubavi/ prijateljstvu u indijskoj (čak i islamsko-indijskoj) kulturi. Također, mjesto muškaraca nad ženama i muško prijateljstvo nad vezama sa ženama pomaže da se shvati važnost koja se pridaje ljubavi/prijateljstvu. U hinduskoj poeziji pripadnici brahmanske indijske vjerske sekte Tulsi Das (1532–1623, u njegovoj *Ramcaritmanas*) imaju malo prostora za, ili razmatranje, žena, koje smiješta zajedno sa magarcima, bubnjevima i nižom kastom Hindusa kao "stvari koje trebaju biti pretučene".

Sličan odnos se vidi između sufiskog mistika Shah "Madho Lal" Hussayna (1539–1600) i njegovog ljubljenog hinduskog mladića, Madho. Kada je Husein čuo svoga gospodara kako

recituje suru – “život svijeta nije ništa drugo nego igra i ugodna distrakcija” (usp. *suru* 29:64 i *suru* 47:36) – *odlučio* je odbaciti ograničenja pobožnosti i da živi kao dijete u igri, zaljubljujući se u društveno mišljenje i ambiciju i izbjegavajući licemjerje. Više od pola stoljeća nakon njegove smrti, njegova biografija, u obliku dugih perzijskih pjesama (pod nazivom *Istina onih osiromašenih ljubavlju*), pojavila se sa pojedinostima ne samo njegovog života, već, još važnije, njegove ljubavi prema Madho. Biograf pripovijeda da je na prvi pogled na Madho Hussayna zavatio svojim prijateljima:

Taj mladić mi je upravo ukrao srce!...

Ja sam zaslijepljen strašću za ovom mlađošću...

Ja sam tužan zbog razdvajanja od njega

Ne mogu izdržati groznicu od straha da ga neću vidjeti odmah!

Kasnije, pjesma se prisjeća konzumiranja njihovog udvaranja:

Husein i Madho su sjeli zajedno u jednu sobu...

Husein je klecao iz poštovanja,

Njegove oči i njegovo srce su bili fokusirani na Madho

Madho je uzeo iz njegove ruke čašu dubokog-obojenog vina –

Popio ga je, i Husein je poljubio njegove od vina slatke usne

Tada mu je Madho dao čašu ispunjenu do ruba

I poljubio je Huseina kao odgovor na njegove crvene usne...

[razmjena gutljaja i poljubaca se nastavila]

Husein je ponovo ustao da se predava velikodušnije

I Madho je graciozno prihvatio njegove prednosti.

Na ovaj način, ljubavnici su stupili u igru strasti,

Zahtijevajući i pridružujući se, zadirkivajući i odbijajući.

Svaki je izazivao sablazan kod drugog, komešajući svoju želju,

Miješajući vino i poljupce kao šećer istopljen u mlijeku...

U ovom duetu preklinjanja i nježnog odgovaranja

Dva prijatelja su vodila ljubav jedan sa drugim...

Ovaj eroatski susret, dakle, u potpunosti je isključen od popularnijih prevoda sa perzijskog. Jedan autor sažima cijelu scenu o razmjeni vina i poljubaca u:

dakle svetac, dok je pio vino, zagrlio je Madho i natjerao ga
da dođe u Truth, pretvarajući Madho u potpunog i savršenog
sveca bez bilo kakvog rigoroznog i napornog rada!

Neke Urdu rasprave o Huseinu ne spominju nikako Madho, i 1865. godine perzijska verzija reducira se na samo jedno spominjanje Madho, *en passant!* Ista žudnja da iskrivi i pobije istospolne veze prošlosti je očita u urdu prevodu iz 1975. godine iz biografije (*Blještavi vrt pravednika*) Shaikha Makhu, Gujarti sufija, Huseinovog savremenika. Originalna perzijska priča kaže kako se četrdesetogodišnji svetac zaljubio u zgodnog mladića, Hansu; prevod kaže da je Hansu bila žena.

Nesumnjivo mnogi Indijci, i muslimani i hindusi, su se žalili da je dovođenje Huseinove veze sa Madho na njeno pravo mjesto rezultat iste "političke korektnosti" koja naglašava istospolne veze Aleksandra Velikog, Hadrijana, Džejmsa VI i I, različitih kineskih vladalaca i domaćina ostalih "poznatih smrtnika (bijelih i drugih) muškaraca". Ovdje, kao i u drugim kulturama, brišanje i pogrešno shvatanje seksualnih veza poznatih historijskih ličnosti je viđeno kao prihvatljivo, čak i neophodno – rasprava o njima je u potpunosti kao izmišljena i vještačka i "politički korektna". I još, čitajući riječi Babura, Jahangira i Huseina, bilo bi teško povjerovati da bi ovi pojedinci dijelili osjećaj srama zbog svojih ljubavnika koji prožimaju mnoge savremene historičare i političare.

Ming period (1368–1644) i sljedeća Qing dinastija (1644–1911) je nastavila prakse klasičnog i “srednjovjekovnog” perioda. Međutim, kao što ćemo vidjeti, Qing dinastija – mančurianskog porijekla – je povezala raspadanje i pad Kine pod Ming dinastijom sa seksualnom razuzdanošću. Prije nego što sagledamo reakciju Qing Kine u vezi istospolnih odnosa, važno je uzeti u obzir, u nekim detaljima, situaciju u Ming Kini. Ming period je najraniji period koji je ostavio značajne tragove i opsežnu književnost, dajući uvid ne samo u elitnu kulturu već također i u ponašanje ljudi na mnogim nivoima društva.

U sjevernim prostranstvima Carstva, istospolne veze su se nazivale *južnim običajem*. Međutim, historijski i književni doprinosi iz sjeverne provincije Fujiana dokazuju postojanje ceremonije u kojoj je stariji, društveno superiorni muškarac “usvajao” mlađeg, društveno inferiornog muškarca kao “mlađeg brata”. Različite životinje i ribe su bile žrtvovane u ceremoniji i ovo dvoje se zaklelo na vječnu lojalnost jedno prema drugom. Nakon proslave, mlađi muškarac se uselio sa svojim “starijim bratom” i bio je prihvачen u domaćinstvo kao “zet”.

Kineski pisac Shen Te-fu (1578–1642), posebice, raspravlja je o vezi između starijeg muškarca (*ch'i-hsiung*) i njegovog mlađeg ljubavnika (*ch'i-ti*). Stariji je preuzeimao brigu o mlađem i, zauzvrat, roditelji mladića su ga tretirali kao zeta. Neke od ovih veza su trajale do njihovih tridesetih godina. Da su imali dovoljno sredstava, nije im bilo nepoznato “usvajanje” dječaka kao svoje djece. Kao dodatak, zabilježio je da su zatvorenici često plaćali drugim muškarcima da žive sa njima u zatvorima. Dalje, djelo *Wu-tsa-tsü* kaže da, nasuprot popularnom vjerovanju, istospolno ponašanje nije bilo posebno “južno”. Prije, bilo je uobičajeno širom Kine, sa muškarcima, *hsiao-ch'ang*, preuzimajući mjesto (ilegalnih) ženskih prostitutki u Pekingu. Bez obzira na bilo koje “geografsko” mjesto za istospolne odnose, jasno je da je u stvarnosti bilo prihvatljiv dio kineske kulture.

Kako god, u književnosti i erotici kasnog Ming i ranog Qing perioda dobija se detaljan uvid u istospolne veze i činove toga

vremena. Neke posebne antologije novela i kratkih priča (*Bian er chai*; *Yichun xiangzhi*; *Longyang yishi*) koje su bile objavljene sredinom 17. vijeka su bile u potpunosti bazirane na istospolnim odnosima. Uobičajenija djela romanse i erotike se fokusiraju na seksualni čin između rodova i predstavljaju dva suprotstavljenja stajališta seksualnih odnosa između muškaraca i žena, što služi daljem naglašavanju razlike između "seksa zbog prekreacije" (na silu, između muškaraca i žena) i "romantičnog uključenja" – koje je uključivalo nekoga istoga spola kao i suprotnoga. Naglašava se da je seksualni čni bio ispunjen i vrijedan, dok su drugi upozoravali na opasnosti ljubavi. Kasnije, seks je bio čin borbe u kojoj su se muškarci i žene borili da osvoje i (kao vampiri) "ukradu" vitalnu esenciju (*yin ili yang*) drugoga.

Ova djela predstavljaju izvjestan broj ključnih termina koji bi, kao *mei ren* koji smo ranije spomenuli, mogli biti iskorišteni bez obzira na rod učesnika. *Jia jing*, "lijepo carstvo", bio je stanje čistog seksualnog uzbudjenja i blaženstva. Dat ćemo samo jedan primjer kako rodno kompleksne mogu biti ove priče, primjer *Župan Qiao ponovo naređuje registraciju ljubavnika Langa Xiana*. Mladić, Yulang, se pretvara u svoju sestru i useljava se sa porodicom kojoj je bila obećana. Dok je bio pod ovom transvestitskom maskom (koja bi se normalno suočila sa optužbom za prevaru), dijelio je krevet sa kćerkom, Huiniang. Predlaže da se pretvaraju da je "djevojka suprug i supruga" i da, kao vjenčani par, spavaju ispod istok pokrivača. Oni onda stupaju u divlje i radosno vođenje ljubavi unatoč nekom inicijalnom otporu od strane Huinianga. Kao dodatak transvestizmu i prikrivenom pozivanju na lezbejstvo, ova priča također navodi na negativan stav o seksu između rodova u kojima muškarac nadvladava snagom svoga seksualnog junaštva, otpor žene koja, unatoč protestima, zaista želi seks.

Ono što je najzanimljivije jeste da je ovaj koncept seksa-kaobitke *manje* vidljiv u pričama o istospolnim vezama. Muškarci i žene "zaraćuju" u krevetu; muškarci vode ljubav sa drugim muškarcima. Na primjer, u *Ukosnicama ispod njegove kape* (četiri

priče sa po pet poglavlja), autor Zui Xihu pojašnjava da osjeća da se samo u seksu između muškaraca može pronaći prava ljubav. Priče ne naglašavju ni pasivne ni aktivne uloge, karakteri se ponašaju staloženo. Tu je duhovni element u odnosima koji nadilazi sve moguće između muškarca i žene. Doista, "prava ljubav" pobjeđuje krute ideje o seksu i rodnim ulogama. Da bi bila istinita i potpuna, ljubav mora biti ne samo duhovna nego potpuno i radosno senzualna (uporedite to sa viteškim i "platoniskim" konceptom ljubavi na Zapadu).

U prvoj priči, "Hronika istinske ljubavi", učitelj se prikriva kao student studentu na dvoru, kojem se divio izdaleka. Većina priča je o zavođenju samom i o vezi koja ujedinjuje dvoje tokom ostatka njihovog života (tokom kojeg se vjenčaju i imaju djecu). Sinovska odanost je očuvana, ali mladići formiraju "pravu ljubav" koja ostaje do kraja njegovog života. Priča također služi kao seksualni priručnik, dajući pojedinosti o analnom seksu, a tokom rasprave povezanost priče sa seksom među rodovima je vrlo očita. Stariji partner objašnjava dječakovo "lijepo carstvo" u sedam inča njegovog rektuma. Nakon seksa, kada je upitan da li je uživao u iskustvu, student je odgovorio, "da nisam to osjetio, kako bih ikada saznao da sam imao u sebi gniazdo užitka?" Ukrzo nakon toga, odnos je došao kraju, a time i učenik uči, ne samo smisao istinske ljubavi, već i kako se suočiti s njenim gubitkom. Ideja da bi se ove afere mogle nastaviti do isključenja prokreativne veze je odbijena u kasnijoj priči kada, kao odgovor na prijedlog trenutačne situacije, voljeni kaže, "u cjelokupnoj historiji da li je kada bilo presudno za dva muškarca da žive svoje živote zajedno?" Postoji možda veličanje veza koje su se oformile kroz istospolne činove (kao u klasičnoj grčkoj misli – Platonov *Symposium*, na primjer) ali ove priče ne predstavljaju niti promovišu moderni "gej način života".

U drugoj priči u zbirci ("Hronika viteške ljubavi"), muškarac, Zhong Tunan, zavodi svoga voljenog, vojnog heroja zvanog Zhang Ji, dok ovaj spava. U početku je bio žestok u penetriranju dok u pijanoj ošamućenosti, Zhang Ji se zaljubljuje u Zhong

Tunana i, nakon mnogobrojnih trijumfa na vojnom polju, vraća se da vodi ljubav s njim zadnji put:

Zhong je započeo polako i nježno, čvrsto pritišćući i oprezno trzajući. U kratkom vremenu dok su talasi strasti izljevali iz Zhangove pećine grijeha i širili se kao magla. Talasi strasti, bogati i magloviti, izvirali su i išli prema ključnoj kosti, na-kvasili su bambus ispod. Talasi strasti, pjeneći se i pomjerajući se, prvo praveći bujicu duž Zhongove membrane a zatim je natpoljavala njegovo tijelo.

Nakon toga dvoje (kao sa učiteljem i studentom gore spomenutim) ostaju bliski prijatelji i njihovi potomci su se vjenčavali generacija-ma, eventualno ujedinjujući u jednu krv kroz svoju djecu. Ponovo, ova priča pojašnjava da kineska misao nije sadržavala neodobravanje istospolnih činova generalno ili pasivnu ulogu posebno. Zaista, autor grubo i sa humorom tvrdi da “se čak veliki heroj ne može oduprijeti romansi u priči u kojoj ‘dječak susreće dječaka’”.

Dok je uloga istospolnog vezivanja i vojnog junaštva bila dio kineske kulture, tokom ovoga perioda, bila je i sastavni dio japanskog društva. Kada su Jezuiti prvi put došli u Japan 1540-tih bili su šokirani ponašanjem *Samuraja*. Kada je sveti Francis Xavier (1506–1552) posjetio Kyoto kako bi se susreo sa carem, bio je užasnut prihvatanjem i otvorenosću “sodomije” u zen manastiru koji su mu pokazali. Izvjestio je da:

gnusni porok protiv prirode je tako popularan da ga ([svećenici] prakticiraju bez bilo kakvog osjećaja srama. Imaju mnoge [adolescente] sa kojima čine grešna djela.

Portugalski misionar, po imenu Velegnani, je napisao poglavaru jezuitskog reda da:

najveći od njihovih grijeha je najizopačeniji od najpožudnijih želja, tako da ih možda ne možemo imenovati. Mladić i njegovi roditelji, ne misleći to ozbiljno, nisu to skrivali. Čak su počastvovali jedni druge za to i govorili su otvoreno o tome.

Kako su Japanci odgovorili na šokantnu moralnost sveca i njegovih sljedbenika misionara? Smijali su se!

Tokom njihovog ranog uspjeha u Japanu, pokušaji kršćanskih misionara da konvertiraju vladajuću ratničku klasu, *Samuraje*, i Šogune, su bili otežani njihovom “ovisnošću” od istospolnih odnosa. Propovijedali su protiv sodomije, opisujući je kao “nešto tako odvratno da je nečistije od svinja i mnogo niže od psa” u nastojanju da uvjere svoje samuraje domaćine da je odbace. Međutim, otkrili su da je rezultat bio da su oni često bili protjerani iz vojske ili su jednostavno ismijavani zbog bizarnih stajališta. Jedan od njihovih rijetkih uspjeha među vladajućom elitom bio je Gospodar Otomo Yoshikata (1530–1587), koji je kršten 1576, u dobi od četrdeset šest. Jasno je, međutim, da je on smatrao gotovo nemogućim da napusti svoju povezanost sa drugim muškarcima.

Ova sinkretička i dvosmislena reakcija na strane religijske utjecaje je odgovor koji je viđen u više navrata u japanskoj historiji. Prema tradiciji, konfučianizam se proširio na Japan 284. godine iz Kine, kao i budizam 552. godine. Potonji, kao i kršćanstvo, je imao neke jake pokrovitelje u kraljevskoj porodici i plemstvu. Broj budističkih redova je uspio steći uporište u Japanu: Tendai i Shingon (9. vijek) i Zen (11. vijek). Još važnije, dvije japanske sekete (Shinran i Nichirin) započele su sa budističkim redovima koji su bili nejedinstveni japanskim. Na primjer, Monto-Shin Shu je dozvoljavao monasima da se vjenčaju. I konfučianizam i budizam su utjecali na opće mišljenje i kulturu u Japanu, ali nije bilo moguće da se protjera domaći šintoizam i, u dugoj trci, pokazali su da su od manjinskog interesa. Japanci su vidjeli

ovaj otpor prema stranim idejama kao pozitivan aspekt njihove kulture. Dakle, 1896. godine, Tokiwo Yokoi bi napisao da je budizam “napravio Aziju blagom”, ali nije uspio u Japanu; da je budizam uspio, Japan bi postao poput “Sodome i Gomore”. Iako je zanimljivo imati na umu, kao i drugdje, bliska veza nastala između “drugog” i seksualne devijacije, što je najvažnije ovdje je neuspjeh vanjskih religija da naprave napredak u Japanu.

Kratak flert s kršćanstvom pokazao se neuspješnim kao i onaj sa sa budizmom. Do 1590-tih, značajna manjina Japanaca je konvertirala, iako manje od 5 posto. Šogun i njegove kolege Samurai su bili zabrinuti zbog kulturnog utjecaja misionara sa svojim “stranim” idejama. Misionarima je bilo naređeno da napuste zemlju i, 1637. godine, rasprostranjeni progon je rezultirao pokoljem većine japanskih kršćana. Nakon toga, osim nizozemske enklave u Nagasakiju, Japan se zatvorio prema stranim kontaktima sve do 19. vijeka. Kršćanstvo i zapadne vrijednosti su bile odbijene u korist tradicionalnih šintoistički i budističkih ideja. Japanska kultura također je odbacila običaje misionara. Istospolne veze postale su redovito obilježje japanskog društva pod etiketom *šudo*. Svećenici, samuraji i trgovci - u svim skupinama i klasama su prihvatali romantične i fizičke ljubavi između muškaraca. Ipak, kao i u Kini, postojala je još kulturna obaveza muškaraca za prokreacijom.

Dakle, ukorijenjena i prihvaćena bila je ljubav između muškaraca koju su strani posmatrači primijetili u ponašanju različitih Šoguna. U ranom 17. vijeku, Francois Callon iz nizozemske kompanije u Nagasakiju je raspravljao o Lemitsu (treći Šogun, 1604–1651), te je naveo da je “nisko mišljenje koje ima prema ženama i sramotna sklonost koju je imao prema mladeži, uviјek ga je čuvala od braka”. O dvoru petog Šoguna, Tsunayoshi (1646–1709), korejski ambasador izvjestio je:

Postoje mnogi muški miljenici koji nadmašuju djevojke u ljepoti i atraktivnosti; prevazišli su ih, u njihovim toaletama naročito,

crtajući lažne obrve, sređujući se, preoblačeći se u haljine u bojama ukrašene uzorcima, plešući sa obožavateljima; ovi prekrasni mladići su kao cvijeće. Kralj, plemić, ili bogati trgovac, ne postoji niko ko ne bi zadržao ove prekrasne mlade muškarce.

Ne samo da možemo vidjeti široko javno prihvaćanje istospolnih odnosa, već možemo razlikovati zapadna stajališta u omalovažavajućim komentarima Nizozemaca i jezuita sa onima korejskog ambasadora. On prikazuje tipičan "istočni" pogled – jasno, on misli da su mladići lijepi i ne izražava iznenađenje ili osudu na njihovu popularnost među elitom.

Bježeći od pogleda izvana, važno je uzeti u obzir japansku ideju *šudoa*. Nastala je iz filozofskog miljea, Ijiri Chusake u svojoj *Biti Jakuda* (1482), zabilježio je prvu pisano upotrebu riječi kada se raspravlja o ljubavnim aferama među svećenicima samostana u Kyotu i Kamakuru. Ljubavnici su se zakleli na vječnu odanost jednog prema drugome bez obzira na rang ili bogatstvo. U ovome, *šudo* stoji u snažnom kontrastu sa onim što smo vidjeli u Kini. Naglasak u Japanu je bio na vječnoj, trajnoj, duhovnoj ljubavi koja je *nadilazila* prepreke društva i kulture. U *šudou*, uistinu ljubav je osvajala sve. Chusake je naglasio da ljubav jednog muškarca prema drugome mora biti u odanosti i njezi, davanju bez obzira na bilo koji posljedični gubitak statusa moći.

Pjesnik Sogi (1421–1502) komponovao je pjesme temeljene na idealima *šudoa* dajući specifičan savjet voljenom (*wakashu*), koji je bio - kao u klasičnoj Grčkoj - obično adolescentni muškarac. (Za razliku od klasične Grčke ili Kine istog razdoblja, japanska situacija nije posvetila važnost društvenom statusu). Sogi je naglasio da mladići moraju biti čista srca, nježni, plemeniti i uvijek moraju reagovati na ljubav starijih – pitamo se koliko je bio star Sogi kada je ovo pisao. Ova ljubaznost prema starijima je bila važna, kao što je podsjećala *wakashu* da će i on ostariti i, bivajući željeni objekt tolikih muškaraca, osiguralo bi starijem *wakashu* sretne uspomene. Budistički pisci također su pisali o

važnosti *wakashu* kao pristojnim i ljubaznim. Čak i kada ljubav ne bi rasla iz seksualne veze, postojala je još dužnost pristojnosti prema ljubavniku. Konačno, vrijedno je napomenuti da su tokom Togugawa perioda (1603–1868, od prvog šoguna, Iyeyasua, do Meiji obnove Mikadoa/cara) japanski pjesnici, naročito, smatrali da postoji cijela kategorija muškaraca koji su bili isključivo zainteresovani za druge muškarce - *onna-girai* ili “mrzitelji žena”.

Vremenom, *šudo* se razvio u filozofski i praktičan sistem za regulisanje istospolnih veza u japanskem društvu. Yamamoto Jocho (1649–1719) je napisao da “ti [*wakashu*] moraš imati samo jednog ljubavnika u svom životu, inače ne bi bilo razlike između vas i prostitutki”. Također je savjetovao starijeg ljubavnika Samuraja da “[ovo], zadovoljstvo nikada se ne smije provoditi u isto vrijeme kao i užitak sa ženom”. Savjet je bio da bi *wakashu* odustao kada bi se Samuraj vjenčao u svojim ranim tridesetim, i njegov bi *wakashu*, zauzvrat, uzeo mladog ljubavnika. U praksi, jasno je da su se mnoge veze nastavile nakon braka i ispunjenja obaveze prokreacije. Kao što jedan lik u *Pet zaljubljenih žena* Ihare Saikaku (1642–1693) kaže: “između užitka koji neko ima sa muškarcem i onoga koji dobije sa ženama nema razlika”. Da je takve stavove izrazio Saikaku (koji je također napisao Život zaljubljenog muškarca i Slavne priče “Homoseksualnosti”) ne iznenađuje. Zanimljivije je da Saikaku još uvijek štovan kao jedan od vodećih proznih i poetskih pisaca svoga vremena i inovator u oba polja japanske književnosti. Naravno, otprilike u isto vrijeme (1684) John Wilmot (1647–1680), Earl od Rochestera je pisao *Sodomu*; ili, *Kvintesenciju razvrata sa dramatičnom personom* kraljice Cuntigratia, generalom Buggeranthosom, Buggermaster-generalom, kao i Fuckadilla i Canticula (časna sluškinja) - i dvor je uživao jednokratno predstavljanje igre! Razlika je, naravno, ta da je dvor uživao igru privatno; Saikaku je uživan javno i nastavlja da bude uzdizan kao veliki japanski pjesnik.

Čak više iznenađujuće za zapadne čitaoce je to da je Jocho dao opsežan savjet *Samurajima* o odjeći i izgledu, kao i o ljubavi i seksu. *Samuraj* je uvijek imao puder i ruž pri ruci. Ako bi bio

blijed, trebao se zaustaviti i nanijeti ruž. Tokom Sengoku perioda (1300–1600) parfemisali su kosu i nanosili šminku prije nego što bi otišli u bitku. Obučeni za događaj, svaki *Samuraj* je zatim otišao u borbu, a možda i da umre, vodeći sa sobom svog mладог *wakashu* kako bi mogao naučiti mladića vještinama rata, kao i viteštvu. U ovome, odnos između *wakashu* i *Samuraja* odslikava odnos paža i viteza na Zapadu. Međutim, dok zapadno društvo stavlja snažan naglasak na duhovnu, ne-fizičku ljubav između paža i viteza, japanska kultura smatrala je fizičko jednako važnim i sastavnim dijelom veze kao što je duhovno.

Japanski pristup, razlikujući se u maloj brizi za društvene barijere, još uvijek je bio prilično sličan situaciji u Kini. U oba društva, ključna tačka je da je autohton pristup seksu i ljubavi između muškaraca bio isprepleten i potpuno razvijen unutar konteksta spolnih odnosa među rodovima. Čak i erotiku, kada se posebno fokusirala na seks između muškaraca i žena, nije bila bez stava prema seksu koji je većina kršćanskoga Zapada smatrala neugodnim, u najboljem slučaju, i, u najgorem slučaju, lišenim.

Na primjer, u anonimnom, kasno-srednjovjekovnom *Prostranstvu strasti*, grupa mladića, opijajući se u noći, idu kući. Jedan zgrabi drugog, i započinju sa spolnim odnosom. Prijatelji se smiju i ukazuju na to da su zapeli zajedno kao psi, i neko treba da ih zalije hladnom vodom kako bi se razdvojili. U drugoj, muškarac, Dongmen Sheng postao je toliko ovisan o masturbaciji od njegove mladosti da ne može imati spolni odnos sa svojom suprugom, pa poziva prijatelja u supruzin krevet da mu obezbijedi nasljednika. On promatra kroz prozor i pršće zid svojim sjemenom. Što je još bizarnije, sklonost Dongmena Shenga prema samozlostavljanju ga nije spriječilo da penetrira u svoga prijatelja prije nego što ga pošalje svojoj supruzi! U trećoj priči, dva svećenika imaju spolni odnos sa ženom koja boravi u samostanskom svratištu. Stariji svećenik obično ima spolni odnos sa mlađim, ali, ovom prilikom, on ejakulira prebrzo i može samo posmatrati kako mlađi svećenik i žena imaju divlji seks. Međutim, on ne pokušava ponovo ujediniti aktivnost milovanjem samog sebe

i drugo dvoje “na mjestu gdje su [bili] isprepleteni”. U ovim romantičnim i erotskim pričama, kao i mnogim drugima, seks u svim svojim bezbrojnim oblicima (istospolni, transvestizam, masturbacija, grupni i sl.) prikazan je bez neodobravanja ili skandala. Zanimljivo, samozlostavljanje (kada je u potpunosti samo), sodomija, lezbejstvo i kunilingus su gotovo u potpunosti izostali iz literature. Unatoč ovim izostancima, seks je vezan za užitak. U većini slučajeva, ipak, postoji rješenje, kada se sudionici vjenčaju i dobiju djecu - iako se seks u ovim bezbrojnim oblicima može sasvim legitimno nastaviti nakon braka.

No, zapisi toga doba mogu biti još “bizarniji”. Rod, čini se, pojavljuje se kao veoma fluidna ideja, zaista. Postoje evnusi, “kamene-djevojke” (sa himenima nesposobnim za penetraciju), muškarci koji radaju ili se pretvaraju u žene, i ljudi koji mogu biti bilo muško ili žensko, kako ih čud navede (umjesto podsjećanja na bogove stare Grčke i klasične Indije). Kineski medicinski izvori raspravljaju o “hermafroditima” (koji se razlikuju od onih sa Tajlanda) kao o onima koji imaju “dva oblika” koji su posljedica poremećaja *ch’ia* – “ljudske anomalije”. Neki su i muški i ženski; neki su jedno jednu polovicu mjeseca, a drugo ostatak mjeseca; neki imaju oba spolna organa, ali mogu obavljati samo “funkciju” žene. Ono što je zanimljivo u vezi ovih fantastičnih bića jeste da su viđena kao “nad-seksualna”, sposobna za iznenađujuće erotske podvige. Imali su previše seksualnog nagona, rečeno modernim jezikom, i podsjećaju na srednjovjekovno zapadno mišljenje da je sodomit neko ko je imao takav seksualni nagon da nije mogao biti zadovoljan *samo* sa ženama, radije nego *samo* privlačiti druge muškarce.

Iako je književnost toga doba predstavljala u cijelosti pozitivan (ili, tačnije, neutralan) pogled na istospolne odnose, medicinske rasprave su nejasne. Seks između muškaraca doživljava se kao perverzija ili neprirodan. Umjesto toga, to je “otpad” muškog sjemena, koje bi trebalo biti pohranjeno u većini vremena (kao “vitalna” bit, ključ za dobro zdravlje) ili samo “potrošeno” na začeće. Svako ko odbije u potpunosti ispunjavanje svoje sinovske

dužnosti viđen je kao kukavica; a druga kategorija sadrži one muškarce nesposobne (impotentne ili kastrirane) za prokerativni seks. Zaista, nedostatak koncepta "prirodnog" u smislu Uzvišenog Zakona, od presudne je važnosti. Jedinstveni događaji (u smislu abnormalnog) - poput snijega u ljeto - su vrijedni pažnje i čudni, ali će se jednostavno riješiti u većoj, razumljivoj cjelini. Ovaj stav je iznio još u Song dinastiji (960–1279) i nikada nije bio odbačen. Dok su naučnici i mislioci dinastije Ming bili manje spremni prihvatići "čudne" događaje bez sumnje, njihov cilj je bio da ih razumiju, a ne da ih kategoriziraju u "prirodne" i "neprirodne". Abnormalnost ili neobičnost nisu izazivali strah za Kineze, koji ih nije prekrivao idejama o "ispravnom i krivom" ili "ispravnim ili lošim". Ono što je bilo "normalno" nije bilo, *ipso facto*, dobro; ono što je bilo rijetko nije bilo, samim time, loše. Gdje su zapadni mislioci izvukli logične zaključke o ispravnom i pogrešnom na temelju općenitosti i "normalnosti" prirodnog svijeta, Kinezi su vidjeli permutacije *yina* i *yanga*.

Međutim, medicinski zapisi i književne ideje o istospolnim odnosima nisu bili u potpunosti podijeljeni, niti su medicinske rasprave bile u potpunosti negativne. Umjesto toga, bili su skloni predstaviti istospolne odnose u kontekstu koji ih je rješavao u društveno prihvatljivim obrascima. Dakle, 1567. godine carski hroničari su izvijestili o Li Yu Liang i Pai Shang-Hsiang. Yu je ranije bio u braku, ali je onda napustio svoju suprugu kako bi se uselio sa svojom starijom sestrom. Obolio je i pazio ga je drugi neženja, Pai, koji je također dijelio Yuov krevet. Tokom razdoblja od nekoliko mjeseci, Yuove genitalije postepeno su se povukle u njegovo tijelo i postao je žena. On je – sada ona – imao menstruaciju i oblačio se kao žena.

Njegov zet je postao znatiželjan u vezi onoga što se događalo i, nakon ispitivanja koje je sprovedla Yuova starija sestra, pitanje je došlo do službene obavijesti. Yu je uhićen - abnormalnosti u rodu su viđene kao slutnja od strane države i pažljivo su proučavana - i ispitivana od strane primalje. Yuova bivša supruga potvrdila je da je bio muško i da su imali redovan seks. Izvještaj je poslan

sudu, i Yu je oslobođen i dopušteno mu je da živi svoj život kao, što je sada, žena. Iako čudno, mora se zapamtiti da je taoistička misao učila da bi muškarac, trijumfirajući nad svojim seksualnim nagonom, nakon izvjesnog vremena video svoje genitalije kako se smanjuju i suše. Doista, za Budu se često govorilo da je njegov penis “obložen” oko njegovog tijela kao znak njegove pobjede nad svojim tijelom. Jasno, kompletna transformacija muškarca u žensko je korak dalje, ali i unutar tradicije kineske filozofije, medicine i nauke.

Ono što je kineska misao najčešće odbacivala bio je tip istospolne veze koji je postao trajan, do isključenja prekreativnog seksa. Kasna Ming priča, *Muška majka Mencuis uči tri selidbe*, predstavlja dva muška ljubavnika kada jedan kastrira sebe i preuzme halje žene. Veza je još uvijek neprokreativna, ali barem je u skladu sa društvenim normama toga vremena. Ista priča modificira ovaj vrlo oštar model dopuštajući “homoseksualnom” muškarcu (*zmaj yang*) da popiše sedam neugodnih stvari o ženi, i tipični govor “moraliste” završava satiričnim priznanjem krivnje muškarцу:

a baci svoju vitalnu bit na korisno mjesto [maternica]. Zar nije
lijepo da se poveća broj carevih domaćinskih knjiga i proizvede
potomstvo za pretke? Zašto bi uzeo svoju “zlatnu tekućinu” i
bacio je u nekoj prljavoj posudi?

Ovo nagovještava dvosmislenost o istospolnim vezama u kasnoj Ming misli, ali se čini da je u centru pitanje sinovske obaveze rađanja, a ne bilo kakva ideja o izopačenosti ili grijehu. Ono čega su se pisaci, moralisti i službenici bojali bilo je da će istospolne veze isključiti rađanje na štetu Carstva – (da bi) “cijela zemlja poludjela”. Nisu, međutim, zazirali od kriminaliziranja seksualnih odnosa kada su se odražavali na socio-ekonomsku porodičnu zajednicu. Dakle, preljub (više u teoriji nego u praksi) bio je zločin u Ming Kini a ženski preljub je bio gori. Ipak, priče

i zapisi bi značili da je, barem za muškarce, seksualna sloboda bila uobičajena sve dok su sinovske obaveze ispunjene.

Moguće rješenje za to bila je široko rasprostranjena ideja da će muškarci zatrudnjeti. Doista, povećanje istospolnih činova će posmatrati više muških trudnoća kao prirodno nastojanje da se vrati ravnoteža izgubljenosti kroz neprokreativne činove. Navodno, mijenjanje mode na Ming sudu značilo je da takve dugoročne veze nisu bile samo uobičajene nego i društveno istaknute. Na najvišim razinama društva ovo je prijetilo slomom elite, kako se nekoliko vodećih porodica reproduciralo. Osim toga, povećanje moći evnuha smatrano je prijetnjom Carstvu. Kina je dolazila pod utjecaj feminiziranih muškaraca: gracionost, rafiniranost, sofisticiranost, intelektualnost – ideal muške ljepote na Dalekom istoku.

Teško da može čuditi da je dolazeća dinastija Qing iz Mandžurije zauzela stajalište da je dio objašnjenja za pad u Ming moć onesposobljavanje na vrhu društva. Po prvi put u kineskoj historiji zakoni su prošli kako bi ograničili istospolne odnose, i zakon protiv silovanja (bilo kojeg roda) je postao mnogo oštřiji. Novi vjetar promjena sa sjevera odbacio je već postojeće ideje koje su veličale ljepotu androginog (aseksualnog) muškarca. Međutim, model aseksualne žene (kao u viktorijanskoj Britaniji) opstao je i postao još jači. Razlika između dva modela je važna. Androgini muškarac je muškarac sposoban za seksualni performans sa bilo kojim spolom; “aseksualna” žena nije doživljavana kao seksualna uopće. Manchus je, u stvari, ograničio prihvatljivo područje za mušku seksualnu aktivnost (sve više i više u prokreativnom seksu), dok ga je propisivao za žene gotovo u potpunosti. Uprkos ovom “puritanskom” pristupu obnovi kineske moći, stvarnost je bila takva da je Manchus vrlo brzo usvojio običaje Ming kulture. Autohtone kineske ideje o rodu i spolu, razvijene tokom dva milenija, pokazale su se otpornijim od Qingovog moralnog “čišćenja”. Kao što ćemo vidjeti, sljedeći veliki napad - pod komunistima i predlagачima zapadnih vrijednosti – pokazao se puno uspješnijim.

Doista, tokom ranog modernog razdoblja zapadnjaci su počeli igrati ulogu na Dalekom istoku, prvo kao posmatrači i, do 18. vijeka, kao aktivni imperijalisti. U 16. vijeku, međutim, zapadnjaci, naročito Španjolci i Portugalci, su bili u redovnom kontaktu sa Kinom kroz trgovinu sa svojim kolonijama. Evropljani su željeli proširiti svoje znanje o istočnim civilizacijama, identificirajući ih kao bogata i moćna društva sposobna ne samo za generiranje prihoda, već i za predstavljanje vrlo stvarne prijetnje za evropsku ekspanziju. Jedna značajka istočne kulture koju su Evropljani smatrali najvrednijom pažnje je vrlo različit odnos prema seksu.

Godine 1588., glavni advokat španjolskih Filipina, Gaspar Ayala, pisao je kralju Španije komentirajući pojavu istospolnih aktivnosti među kineskim trgovcima sa sjedištem u Manili. Izvjestio je da su glasine o sodomiji istražene i da je više od desetak ljudi uhapšeno. Međutim, kineski krivci i njihovi poznanici su branili svoje akcije govoreći da je takvo ponašanje bilo uobičajeno u Kini. To im nije poslužio; dvojica su spaljeni na lomači, a ostatak je osuđen na galijama. Tadašnji nadbuskup (1590–1600), fra Ignacio de Santibanez, je rekao da Kinezi nisu bili zadovoljni ograničavanjem svojih poroka na njihovu vrstu, već su također “uveli” praksu domaćim Filipincima. Kineski izvori toga vremena osiguravaju kinesku perspektivu o evropskom odgovoru na istospolne odnose. *Tung Shih* primjećuje da je sodomija bila ilegalna u Luzonu i teško kažnjavana kao zločin protiv “neba”. Ton nagovještava da su Kinezi smatrali ovo čudnim odgovorom na nešto od male važnosti.

S druge strane, Kinezi nisu bili iznad posmatranja poprijepravo praksi svojih azijskih susjeda u dalekoj trgovачkoj mreži. Doista, treba se sjetiti da su Kinezi bili prisutni u velikom broju u većem dijelu jugoistočne Azije, i redovno su se osvrtali i osuđivali kulture sa kojima su imali kontakt i u kojima su često imali značajne trgovачke kolonije. Ne samo da je to značilo da su Kinezi imali priliku ispitati druge kulture, već je to ujedno značilo da su Evropljani često dolazili u dodir sa dalekim tipom

Kineza: trgovci, uglavnom muški, koji žive u često zatvorenim četvrtima u stranim kulturama.

Rani moderni period u jugoistočnoj Aziji posmatrao je rast urbanih centara, gdje su strani muškarci bili nerazmjerne za-stupljeni. Dok su Kineskinje rijetko napuštale svoju domovinu, migracija Kineza u jugoistočnu Aziju se izrazito povećavala na-kon 1567. godine, kada je carski dvor podigao zabranu protiv pomorskih putovanja. Moderni naučnik je opisao Manilu vo-denu od strane Španije u 17. vijeku kao "nedvojbeno" kineski grad i, ona bi mogla dodati, muški kineski grad uz to. Između 1602. i 1636. kineska populacija se povećla sa 2 000 na 25 000. Batavia koja je bila pod nizozemskim upravljanjem bila je još jedan magnet; godine 1625, pet kineskih brodova je stiglo, svaki noseći oko 400 ljudi. Do 1730-tih, kineska zajednica je brojala oko 20 posto batavijskih stanovnika, sa takvim rezultatom da je bilo dvostruko više muškaraca nego žena. Ovo može objasniti evropsku percepciju "bijesne" sodomije između kineskih trgovaca - kombinacija "situacijske sodomije" i opuštenijeg kulturnog stava o istospolnim aktivnostima.

Ova opsežna mreža Kineza, koji šalju redovne izvještaje natrag u domovinu, daje neke zanimljive uvide u opuštene stavove o seksu i seksualnosti u dijelu jugoistočne Azije u ranom mo-dernom razdoblju. Na primjer, neko navodi da je ženski "promi-skuitet" koji je tako razočarao rane kineske posmatrače gledalo ne samo na opuštene ideje u vezi interakcije između muškaraca i žena, već i na korištenje seksualnih odnosa kako bi pozdra-vili trgovce u zajednici. Opis kineskog putopisca Ma Huan-a (1400–1430) Siama u 15. vijeku lijepo odčrtava ove stavove:

Ako je udana žena vrlo intimna sa jednim od naših muška-raca iz Srednjeg kraljevstva [Kina], vino i hrana su posluženi i oni piju i sjede i spavaju zajedno. Suprug je vrlo miran i ne preuzima nikakvu iznimku; naime, kaže on, "Moja supruga je lijepa i muškarac iz Srednjeg kraljevstva je oduševljen njom".

Osim toga, gomilanje darova bilo je uobičajeno sredstvo za omogućavanje ženi da povećava resurse. Prema zakonu iz 14. vijeka iz sjevernog Sijama, bilo je sasvim prihvatljivo za suprubove roditelje da on “ima [ženu] koja će otići živjeti sa drugim muškarcem kako bi dobili novac i robu od njega, s ograničenim periodom”. Ovo je bila manje prostitucija a više specifičan “brak” uređen za gospodarski napredak za ženu i njenu porodicu.

Rezultat je bio da, kao što su Kinezi i Evropljani naveli, daleko od toga da je bio osuđen kao “labav” ili amoralan, žena koja je prelazila od jednog Evropljana do drugog bila je u svom društvu “neko na koga se trebalo bolje paziti [jer] je bila u braku sa nekoliko evropskih muževa”, kao što je izvjesni Alexander Hamilton (istočni Indijac) primijetio. Na dnu društvene ljestvice ovo je dovelo do oblika “odnosa prostitucije”, ali čak i tada je postojalo priznanje da je usputni seks sa strancima, svakako nepoželjan, ali je bio prihvatljiv način za siromašne kako bi preživjeli, sve dok su se sve strane slagale. Vladar u istočnoj Sumatri je naglasio da njegova briga kako bi se spriječili nižozemski muškarci od “obeščaćenja” lokalnih žena nije bila namijenjena da zaustavi pristanak žene od prihvatanja plaćanja za seksualne usluge, budući da ovo treba smatrati platom (*loon*). Dok su komentarisali ove prakse (i povremeno ih osuđujući), trgovci, i kineski i zapadni, bili su više nego voljni da se smjeste u autohtonu kulturnu zbilju i iskoriste opuštene seksualne prakse tih društava. Zapadnjaci su možda više osuđivali, jer su njihovi stavovi bili obojeni religijskim prepostavkama o grešnosti seksa zbog užitka i sodomije; Za Kineze se jednostavno više vjerovalo da će biti šokirani “lakom vrlinom” ženskadije - čini se da su malo brinuli za sodomiju.

Doista, ono što je jasno jeste da su od najranijih zabilježenih razdoblja kineske historije sve do kraja 18. vijeka, seksualni odnosi između muškaraca bili zajedničko mjesto dovoljno da prođe gotovo bez komentara. Bili su sastavni dio književnosti, historije, humora i mitologije Kine. Velike civilizacije Dalekog istoka, kao što je slučaj sa Indijom, su bile nasljednice kontinuiranom

historijskom i kulturnom razvoju od predistorije do savremenog doba. Kulture temeljene na ideji balansa proizašlog iz autohtonih filozofija, kao što su konfučijanizam i taoizam, posudile su opsežno ideje iz budizma kako bi proizveli stavove o seksu, koji su bitno drugačiji od onih koji su postojali u Evropi i na Bliskom istoku pod utjecajem tri velike monoteističke religije (judaizam, kršćanstvo, islam). Seksualni odnos je ostala aktivnost sa više aspekata. Rađanje i užitak bili su podjednako važni. "Meso" nikada nije odbačeno kao inherentno opasno ili zlo. "Priroda" nije bila izraz Božje volje ili dekreta. Bez strukture religije, seksualnost je bila u mogućnosti da se izrazi unutar društveno-kulturno propisanih granica sinovske odanosti. Sve dok su muškarci rađani, ti isti muškarci bili su relativno slobodni da imaju spolne odnose ili romantičnu privlačnost s kim god žele.

Kada dođemo do 16. vijeka postaje moguće razgovarati o narodima zapadne hemisfere sa sigurnošću. Međutim, kao komentari o Africi, uvijek se mora imati na umu da su informacije o domorocima tumačene od strane, i filtrirane preko, kršćanskih zapadnih evropskih izvora. Dakle, upotreba riječi od strane ranih modernih Evropljana može biti pogrešna. Na primjer, inkvizicija (u portugalskom Brazilu) je bila zainteresovana za iskorjenjivanje "sodomije". To je uglavnom značilo "savršenu sodomiju", koja je bila analna penetracija i ejakulacija koja je uključivala dva muškarca. Međutim, termin je također uključivao nekonvencionalne seksualne položaje, masturbaciju i (kao što je historičar Elizabeth Kuznesof primijetio) "čak i fokusiranje na zadovoljstvo, a ne na rađanje". Rezultat je taj da su evropski izvori koji su osuđivali kulturu Novog svijeta zbog "sodomije", govorili i osuđivali istospolna djela. Iako je to problematično, u nekim okolnostima raznolikost i količina izvora je takva da možemo početi sa rekonstrukcijom nekih kulturnih i društvenih normi koje se odnose na seksualnost koja je postojala u razdoblju prvih kontakata između skupina u Novom svijetu i Evropljana.

Najočitiji primjer za to je osoba *berdače* u sjeverno-američkim američanskim društvima. Riječ *berdače* ili *bardače* prvi

je put upotrijebljena u francuskom jeziku u Novoj Francuskoj, i potjeće od perzijske riječi *bardah* (“čuvar-dječak” ili “muška prostitutka”), preko italijanske riječi *bardascia*, od arapske riječi *bardaj*. Postoje brojni zapisi *berdače*, koji idu natrag u 16. vijek, a to daje sliku američanskog društva (dijelom) koje ima odjeka indijskog *hidžri* i raznih konstrukcija “trećeg roda” u Africi. Za veći dio, ipak, fenomen je postao rijedi kako je kontakt sa zapadnjacima bio duži, a zapisi koji spominju *berdače* postali su rijedi i, u nekim slučajevima, su bili skriveni pod nejasnim ili čak i latinskim izrazima.

Prije nego što razmotrimo rane moderne američanske *berdače* (i, u sljedećem poglavlju, moderniji fenomen) moguće je napraviti neke opće zaključke. *Berdače* može biti definisan kao osoba (obično muška) koja je bila anatomska “normalna”, ali se pretpostavlja da nosi haljinu, radi i ponaša kao drugi spol kako bi postigao učinak promjene rodnog statusa. Doslovni prevodi pojma često ukazuju na srednju prirodu: pola muškarac-pola žena, muškarac-žena, *neko ko želi biti žena*. *Berdače* nije nužno sudjelovao u istospolnim činovima. Iako su neki to radili, to je obično bilo samo sa ne-*berdačeom*. Bolje je reći da je *berdače* bio “usmjeren” društveno i kulturno na biseksualnost. Štoviše, postoji obilje dodatnih dokaza prihvaćenih istospolnih aktivnosti koje nisu uključivale *berdače* uopšte. Ne postoji dokaz koji bi sugerisao da su posmatrani kao anatomska/biološki izmiješani (hermafrodit). Problem je bilo ponašanje, a ne *biologija*. U tom smislu *berdače* je bio, kao što je predloženo gore, vrlo sličan *hidžri* iz Indije i raznim šamanima/medijima u bantu govornom području jugo/jugozapadne Afrike.

Kada se okrenemo specifičnostima koje se odnose na pojedine američanske grupe, rasprostranjena priroda ovoga fenomena postaje odmah jasna. Općenito, ipak se ne čini da su *berdače* bili opšte rasprostranjeni u sjevernoj Americi. Umjesto toga, ponašanje je prevladalo na velikom prostoru od Kalifornije do Mississippi Valleyia i do gornjih Velikih jezera. Preko stotinu američanskih grupa predstavlja direktni dokaz o *berdačima*.

Doista, samo devet grupa na tom području predstavlja demante bez proturječnih dokaza: Cahuila, Chimariko, Cochiti, Karok, Maidu, Serrano, Walapai, Wappo i Yavapai. Međutim, čak neki od njih su sporni i više mogu imati veze sa općom suzdržanošću kako bi raspravljali o pitanjima seksualne prirode i nedostatku specifičnih podataka nego o ranoj savremenoj kulturnoj stvarnosti.

Među onim poznatijim američanskim grupama sa *berdačima* bili su Arapaho, Blackfoot, Cheyenne, Choctaw, Crow, Hopi, Illinois, Iowa, Lipan Apache, Miami, Mohave, Natchez, Navajo, Nez Perce, Omaha, poni Indijanac, Pima, Santee Dakota, Shoshoni, Ute, Winnebago, Zapadna Apache, Yumi i Zuni. Postoje nejasne reference koje sugeriraju postojanje *berdače*a među Creek, Delaware i Tuscarora. Postoji dovoljno dokaza da se zaključi da nisu postojali među Iroquois - ili na Istoku općenito (osim uz njegov južni rub). *Berdače* su također bile odsutne među južnim Plains indijancima (većinom poznatim kao Comanche, koji su strogo zabranjivali bio isprepleten i potpuno razvijen - možda reakciju i način isključivanja iz susjednih plemena koja su imala *berdače*). Samo trideset američanskih kultura je omogućilo bilo kakve dokaze o ženskim *berdačima*, među kojima su najpoznatije bile Crow, Mohave, Navajo, Ute, Western Apache i Yuma. Zanimljivo, među Kaska i Carrier zabilježene su samo berdače iz žensko u muško.

Kasnije reference navode da su *berdače* bile rijetke, mada najraniji zapisi ukazuju na suprotno. Na primjer, Cabeza de Vaca (pišući na Coahuiltecans, 1528–1533) i Le Moyne du Morgues (na Timucua, 1564) su rekli da su bili uobičajeni. Miguel Costanso je naveo (1769–1770), da je bio barem jedan *berdače* u svakom selu Chumasha, dok su Geronimo Boscano (Yuma, 1822), te Prince Maximilian zi Wie (Crow, 1832) govorili o njima kao o relativno uobičajenoj i "normalnoj" značajki društva. Doista, šesnaestovjekovne Yume su izvijestile (1565) da su imali pravilo da su uvijek morale biti četiri *berdače*. Međutim, postojao je jasan pad fenomena tokom vremena. Na primjer, među Crowima, Maximilian je istaknuo mnoge, dok je sociolog Holder kasnije

nabrojao samo pet (1889), kasniji sociolog, Simm, tri (1902), a drugi sociolog, Lowie, samo jednog (1924). Posljednji Cheyenne *berdače* umro je 1879. godine. Dva su objašnjenja moguća. Kako se indijska populacija smanjila (kroz rat, dislociranost i bolesti) broj berdačea također je padao. Međutim, mnogo je vjerovatnije da je zapravo postojao pad broja berdačea u relativnom smislu kako se njihova društvena uloga mijenjala - sa kolapsom autohtonih kulturnih, društvenih i religijskih sistema.

Uz neke ideje o tome šta je bio *berdače* i koliko je raširena praksa bila, mora se uzeti u obzir kako je njegov društveno konstruisani "rod" funkcionisao u datim kulturama. Transvestizam je bio glavni znak *berdačea*, ali nije bio univerzalan. Na primjer, Pima su zabranili transvestizam, iako su njihovi *berdače* imitirali govor, ponašanje i držanje žena. Štoviše, Crow ženske *berdače* su bile naoružane i borile su se kao muškarci, ali su bile obučene kao žene. Među pripadnicima Navaho stanovnika situacija je bila još složenija. Insistirali su na tome da "oženjenjene" *berdače* nose žensku odjeću, dok njihovi ne-*berdače* "muževi" budu obučeni kao muškarci. Međutim, nevjenčani Navaho *berdače* bilo kojeg (biološkog) spola odijevali su kako su željeli.

Odjeća se može također promijeniti na temelju određene funkcije, bez obzira na dužinu vremena koje je uključeno. Dakle, kao što je navedeno, Navaho "muškarci" u braku su se morali oblačiti kao muškarci bez obzira na rod svoje "supruge". Miami i Osage *berdače* su se morali oblačiti kao muškarci kada su bili u ratu, ali su se vraćali ženskim haljinama nakon povratka iz bitke. Ovo bi moglo sugerisati da oni pojedinci koji su promijenili odjeću nisu u potpunosti "aklimatizirani" kao *berdače*, ali su bili u sredini transformacije. Nažalost, nema dovoljno detalja kako bi se izvukli određeni zaključci, osim transvestizma, iako glavna značajka *berdačea* nije bila univerzalna u to vrijeme ili na bilo kojem mjestu ili u svim kulturama koje su imale *berdače*. Konačno, utjecaj zapadnjaka (Amerikanci) bili su skolni da ograniče transvestizam. Na primjer, zadnji poznati Winnebago *berdače* (citirano 1953) nosio je mješavinu rodno specifične

odjeće dok mu njegova braća nisu zaprijetila da će ga ubiti ako ne bude nosio samo muško ruho.

Još jedan znak *berdače*a bila je vrsta zanimanja koja je bila interesantna ljudima - i postojao je argument da su dječaci koji su pokazivali sklonost, ili interes, za ženska zanimanja smatrana su da su na čelu za "berdače bratstva". Zajedno uz ovo išla je česta tvrdnja da su muški *berdače* zapravo bili *bolji* u ženskom poslu (usporedi zapadnu razliku između kuhara - obično je žena kuvara - a šef - obično muškarac). Ženske *berdače* su često posmatrane kao bolje od muškaraca u muškim poslovima (usporediti mit o Amazonkama). Još 1961. godine Edwin Denig je zabilježio da je Žena Poglavar bila dobar lovac kao i bilo koji drugi Crow i sposobna da izdržava svoje četiri ženske supruge. Povezan sa ovom idejom vještine i stručnosti bio je pojam da je *berdače* u braku ili proširenoj porodici (ili čak sam *berdače*) koji je značio "sreću", u smislu da će bogatstvo uslijediti. Na primjer, Navaho su govorili da je porodica sa *berdače* (rođenjem ili brakom) bila "osigurana bogatstvom".

Treći znak (nakon transvestizma i transrodnih zanimanja) bile su nadnaravne moći - često potvrđene njihovim ekonomskim uspjehom. Naravno, *berdače* su mogle preuzeti rad *oba spola* - izrazitu prednost u dozvoljavanju jednoj osobi da kombinuje rad koji bi inače zahtijevao dvije osobe. Uistinu, neka Plains plemena ismijavala su muškarce koji su pokušavali da "imaju svoju tortu i da je također pojedu" - imajući "suprugu" koja bi mogla loviti i paziti na kuću. Međutim, ova mogućnost da budu sretni bila je jednostavno dio mnogostrukе ovlasti i "blagoslova" često povezane sa *berdačeima*.

Među Tetonima, *berdačeima* su dodijeljena tajna imena za novorođenčad (usporediti ulogu *hidžri* pri rođenju u Indiji). Među mnogim kalifornijskim kulturama bili su uključeni u pokop i ritual žalosti (usporediti šamane među različitim angolskim grupama) i bili su u mogućnosti da posreduju između muškaraca i žena, kako bi se mogli kretati među grupama (nešto poput *mašoga* iz Mombase i razne transrodne grupe u islamu

drugdje). Zanimljiva sličnost uočena je među Čileancima u 16. vijeku. Španci su izvijestili da su njihovi medijumi (i liječnici) bili transvetiti zvani zove *machis*. Ti evropski osvajači su ih posmatrali kao vještice u savezu sa Sotonom i radili su na tome kako bi ih iskorijenili. Bili su djelomično uspješni; a danas, *machis* još uvijek postoje, ali su svi biološke žene.

Broj objašnjenja je unaprijeđen kako bi objasnio prisutnost *berdače*. Na primjer, u gornjim srednjo-zapadnim plemenima, muškarci koji su pokazali kukavičluk u borbi bili su prisiljeni nositi žensku odjeću, ali su se mogli iskupiti. Neki su ovo vidjeli kao "načelo" na kojem se temelji *berdače*; *berdače* je bio "propali" ratnik. Međutim, ova praksa je bila privremena, sramna i nametnuta. Biti *berdače*, s druge strane, bilo je trajno, pozitivno/neutralno i dobrovoljno. Doista, postoji malo dokaza koji bi sugerisali da su *berdače* bili "propali ratnici" ili "propali muškarci". *Berdače*, najvećim dijelom, identificirani su u relativno mladoj dobi i čini se da su mnogi sudjelovali u lovnu i borbi. Osim toga, dok je određeni broj društava kažnjavao kukavičluk transvestizmom, bilo je posve jasno različito od bivanja *berdačeom*. Uz *berdače*, čini se da je naglasak na individualnu sposobnost bio manji ili na sklonost ka ratovanju, a više na pretpostavkama o tome što je "pravo i pravilno" za njihov (prepostavljeni se i društveno konstruisani) "rodni" status. Čini se da nema dokaza za tvrdnju navedenu u nekoliko izvora da su ratni zarobljenici bili prisiljeni da budu *berdače*, iako su neki možda bili ponižavani time što su bili sluge (kao što je bio slučaj sa kukavicama što smo već ranije naveli) noseći žensku odjeću.

Tako, *berdače* iz Ilinoisa su se borile, ali su odbijale korištenje luka, dok su se *berdače* iz *Miamia* odijevale kao muškarci za borbu. Tek 1897. godine, američki putopisac poznavao je Ojibwa *berdače* koji su se borili kao zaštitnici – teško da je to uloga za "kukavicu" - dok su se njegove kolege ratnici povukli iz napada Dakote. Još jedan kasniji zapis bilježi da je Hidatsa poglavica želio udariti među tri Dakota žene, ali je izbačen kada se otkrilo da je bio *berdače* i da se borio sa "svojim" štapom.

Dva moguća objašnjenja su navedena za osobe koje "postaju" *berdače* (i *nisu* međusobno isključiva). Prvo objašnjenje je seksualno, funkcionalno i pragmatično: osoba je pokazala interes za zanimanje za suprotni rod i povezivao se sa drugim biološkim spolom. Drugo objašnjenje kaže da je postojalo nadnaravno otkriće neke vrste, koje je usmjeravalo pojedince da preuzmu halje i "drugi" spol i da postanu *berdače*. Dakle, u nekim slučajevima, djeca su odabirana od djetinjstva i "orodnjavana" suprotno od njihove biologije (na primjer Kaska, Luiseno i Kaniagmiut). Drugi su bili usmjereni na određeni rod kada su pokazali interes, ili sklonost, za karakteristike koje su povezane sa "suprotnim spolom".

Čini se da su vizije bile uključene u neke transformacije. Najbolji dokaz za to proizlazi iz Dhagiha i Chiwere Siouans, Pawne Indijanaca i nekih Algonquian plemena (na primjer Omaha, Winnebago, Iowa, Kansas, Pawne Indijanac i Miami). Normalno, promjena se odnosila na lunarna božanstva ili ženska nadnaravna bića. Zaista, termin Ponca za *berdače*, *mixuga*, najbolje se može razumjeti kao "uputama prema mjesecu". Ova nadnaravna bića imaju različita imena u različitim indijanskim kulturama: Dvaput Žena; Stara-Žena iz sela, Žena-iznad; Sveta žena; i Stara žena-Iznad. U drugim kulturama, *berdače* su bili povezani sa duhovnim/mitološkim hermafroditima: Sxints (Bella Coola); blizanci rođeni od Prvog muškarca i Prve žene (Navajo); Elk - kao prvi transvestit (Oto).

Važnost nadnaravnog ili božanske objave je stvar prestiža. U mnogim slučajevima, preživjeli izvori ukazuju na to da su se pojedinci aktivno opirali božanskom pozivu kao *berdače*, samo popuštajući nakon ponovljenih otkrića ili kao rezultat društvenog i porodičnog pritiska da "prihvati njihov poziv". Osim toga, također je jasno da u nekim plemenima *berdače* nisu bile otvorene prema svima: među Oto plemenom neko je morao biti iz Elk klana da bi primio nadnaravni poziv.

Kao što se moglo zamisliti, važan dio je imalo religiozno vjerovanje u preuzimanju *berdače* statusa koji se mijenja tokom

vremena. Stoga, iako su *berdače* odbijali i postali prezreni nakon što su njihova plemena imala dugotrajan kontakt sa evropskim kršćanskim idejama, postojala je prilično dosljedna količina dokaza koja je upućivala na to da su izvorno bili posmatrani kao sveti, posvećeni i tajanstveni, kao i da su donosili sreću i da su bili sretni.

Prije nego što napustimo *berdače* obratimo pažnju na ne-normativni seks i seksualnost drugdje u Novom svijetu; možda vrijedi spomenuti "studiju slučaja" *berdače*a u tom periodu. Riječ u Illinoisu za *berdače* bila je *ikoneta*. U Illinoisu (protežući se od južnog Wisconsina do sjeveroistočnog Arkanzasa) govorio se središnji Algonquian jezik i bio je povezan sa drugim Praire kulturama, kao što su Miami, Sauk i Fox. Prvo su ušli u evropske historijske zapise sa Louis Jolliet (1645–1700) i Jacquesom Marquetteom (1637–1675) ekspedicijom 1673. godine. Prema Marquette (1673) *berdače* su se borili kao ratnici, ali nikada nisu bili naoružani lukovima (koji su viđeni kao muško "ruho"). Član Rene La Salle-a (1643–1687) ekspedicije (1682), rekao je da su *berdače* iz Illinoisa izabrane u ranoj dobi, i odrasli su govoreći njihov jezik sa "naglaskom" rezervisanim za žene.

Iako nije jasno da su svi Illinois šamani bili *berdače* ili da su svi *berdače* bili šamani, dokazi upućuju da se za oboje mislilo da posjeduju – ili da su - *manitous* (oni koji posjeduju opću bit duhovne snage). Drugim riječima, *berdače* iz Illinoisa prikazuju - u ovim savremenim evropskim zapisima - sve značajke koje se općenito povezuju sa *berdačeima*. Također, pokazuju (u svojim borbama i ratnicima) zašto je teško da napraviti "značenje" ovoga statusa u ranim modernim američanskim kulturama.

Konačno, komentar iz kasnije ekspedicije među stanovnicima Illinoisa naglašava najveću opasnost u čitanju ovih zapisa kao izvora o ranoj američkoj kulturi i društvu. Pierre Deliette (koji je ostavio zapis svojih putovanja sa La Salleovom ekspedicijom 1698. godine) je napisao da "grijeh sodomije više preovladava među [stanovnicima Illinoisa] nego u drugog naciji". Deliette i drugi donijeli su jednostavnu pretpostavku da su muškarci

koji su preuzimali ženske uloge i halje bili homoseksualni u svojim seksualnim praksama. Međutim, kao što ćemo vidjeti u narednom poglavlju kada uzmemu u obzir *berdače* u modernom periodu, ovo je opasna i pogrešna pretpostavka. Dovoljno je ovdje reći da je “prosječni” *berdače* bio kompleksan, sa malo mara za rod (društveno-kulturno ponašanje) i seksualnost (u izboru seksualnog partnera).

Preostaje da zadnja napomena bude o sjevernoj Americi i seksualnosti. Evropljani ranog modernog svijeta uspostavili su set pretpostavki o “civilizaciji” koja je radikalno utjecala na njihov pogled o drugim narodima. Društva (u Novom svijetu, Afričci i negdje drugo) koja su nosila malo odjeće nisu samo viđena kao barbarska već i kao razuzdana. Dodir sa ovim narodom – ili čak život u “raskošnim” tropskim klimama – bi mogao pokvariti čak najčvršće evropske kršćane. Stoga, britanske elite smatrале su svoje naseobe u Novom svijetu lišenima i podrivačkim. Naročito, seksualni apetiti i običaji kolonijalnih društava su bili ispitivani:

postoje oni koji su bili Skandalozni u Engleskoj do krajnjeg
stepena, bilo da su Prebačeni od strane države, ili da su vođeni
svojim Zlobnim sklonostima; gdje mogu biti Zli bez ikakvog
srama, i Kurve bez Kazne...Ukratko, Vrlina je toliko Prezrena;
i sve vrste Poroka Ohrabrenih od strane oba Spola, tako da je
Grad u Kraljevskoj Lucu Sodoma Univerzuma (1700).

Stanovnici Novog svijeta su “smatrani” lišenima zato što su živjeli u divljini kao “divlji muškarci”. Za vrlinu se očekivalo da bude malo nagrađena i rijetko predstavljena. Hipokrizija Novog svijeta je viđena sa dugom i časnom historijom. Kao što je Samuel Johnson zabilježio (1775), američke revolucionarne vođe (npr. Jefferson i Washington) da su bili “vozači i crnci”, koji su se predstavljali kao “ljubavnici slobode”. Pouka, naravno, ovih tirada je takva da moramo posmatrati rane evropske izvore koji govore o seksualnosti, posebno one koji su smatrali nemoralnom,

kao pomalo sumnjive. Mogli su obezbijediti (skandalozno) poнаšanje koje su *smatrali* da je trebalo biti predstavljeno u datom društvu i klimi.

U južnoj i centralnoj Americi, Evropljani su susreli društva za koja su *znali* da su nemoralna. Ljudska žrtva i ritualni kanibalizam su bili ništa drugo nego savjet lišenih kultura dat za obožavanje Satane. Da su našli i zabilježili cijeli niz (za njih) lišenog ponašanja ne bi nas trebalo iznenaditi. Stoga, okrećemo se ranim modernim evropskim izvorima civilizacija Asteka, Maja i Inka, i kultura drugdje u centralnoj i južnoj Americi, sa nekim oprezom i strahom.

Situacija u portugalskoj koloniji dokazuje ovu tendenciju kršćanskih Evropljana ne samo da prisiljavaju različite i divergentne domorodačke kulturne norme u svoje vlastite ideje o, i “rupe” za seksualnost, ali i iskoristiti seksualne prakse kao retoričke i ideološke alate kako bi se opravdalo osvajanje i unutarevropsko rivalstvo. Stoga, škotski (protestantski) komentator (katoličkog) Brazila bio je još oštriji u vezi ponašanja doseljenika (za koje je osjetio da su bili više nego “domoroci”) nego domoroci sami.

U njegovim *In colonias brasilienses, vel sodomitas, a Lusitanis missos in Brasiliam* (“O brazilskim kolonizatorima ili sodomiti poslani iz Portugala u Brazil” iz 1568. godine), George Buchan je rekao da je “domorodački” kanibalizam bio ništa upoređen sa “perverzijom izrođenih naseljenika” i njihove “pogrešne prljavštine” – *execranda spurcitia*. Otišao je da se moli Bogu, govoreći,

Siđi sa neba u gorućem vihoru, naoružan, anđeo, sa osvetničkom ljutnjom, dugo poznatom kao bić požude u destrukciji Sodome, zlog grada. Daj da pogine još jednom u tvojim rukama! Potomstvo Sirijaca [Portugalci] zovu žrtveno nuđenje rivalskoj Gomori, i obnavlja arenu zbog proklete i neizrecive nečistoće.

Nazvao je naseljenike “nečistim sodomitima” (*impuris cinaedis*) i svećeničkim homoseksualcima. Odozgo prema dole, osudio je

portugalsko (katoličko) društvo sugerijući da je bilo u potpuno-sti “inificirano” pohotnim putevima Novoga svijeta:

i [klerici] koji su ranije oskvrnuli dječake, [sada] oskvrnavljuju [u Brazilu], i [Kralj Joao I] koji oduzima zemlju [u Maroku] od svojih vlastitih vojnika, daje je [u Brazilu] sodomitima.

Buchanan nam više govori o njegovim pogledima o katolicima i seksu ali manje o aktuelnim praksama portugalskih naseljenika ili njihovih autohtonih potlačenika.

Drugi primjer ove upotrebe “istorije” i “proto-antropologije” je iz političkih i konfesionalnih razloga koji dolaze od Asteka. Prema post-osvajačkim franjevačkim zapisima, Texcoco (jedna od tri vladajuće nacije asteške trostrukе alijanse) je imala određeni broj seksualnih zločina koji su se kažnjavali smrću: silovanje djevice; preljubništvo; incest; i homoseksualnost (aktivna i pasivna). Kada se razmotre asteška vjerovanja onakva kakve ih poznajemo, ovo se čini teško prihvatljivim, i može biti pokušaj od strane franjevaca da predstave Indijance u najboljem mogućem svjetlu drugim Špancima. Kao veliki zagovarači Indijanaca, moleći za bolji tretman, franjevci su imali urođeni interes za umanjivanjem njihove “devijantne” prošlosti.

Stvarnost je takva da bi širi aspekti asteškog vjerovanja i kulture sugerisali da istospolni činovi nisu posmatrani u potpunosti kao zlo. U asteškoj kozmologiji, najviši nebeski nivo bilo je carstvo naseljeno Ometeotlima, ženskim/muškim bogom dualnosti. Boginja Tlazolteotl (Prljavo Božanstvo) – također nazvana Tlaelcuani (ona koja jede zabranjene stvari) – bila je zaštitnica prašine, prljavštine, preljubnika i lakih žena. Njen “par” bio je bog Tezcatlipoca (Dim ogledala), varalica koja je obično kažnjavala ljude zbog ponašanja koje je sam poticao. Neki bogovi su mogli biti muški ili ženski (npr., bog/božica zemlje i vode) dok su neki bili rodno pobratimljeni, egzistirajući kao muško-ženski parovi. Xochipilli je imao različite inkarnacije (kao bog

cvićeća, pjesme, plesa i ljubavi) i također, halucionogene droge su mu bile bliske.

Iako kasnijeg datuma, neki aspekti slične kozmologije “Novoga svijeta” su odjeknuli u sinkretičkim religijama koje su se razvile u Brazilu, gdje je miješanje kršćana, afrikanaca i autohtonih američanskih ideja proizvelo neka ekstremna kompleksna vjerovanja. Jedna od ovih religija (Condomble), na primjer, je politeistička, sa seksualnom neodređenošću kao obilježjem najmoćnijih bogova. Stoga, Oxala (Bog Stvoritelj) je muškarac sa ženskom polovicom koji živi pod biljkom pamuka sa mlađim dječakom kao svojim ljubavnikom. Oxumare (Bog Života) je muškarac šest mjeseci svake godine i žensko narednih šest mjeseci. Ovaj ambiguitet je izradio niz stavova o istospolnim aktivnostima. Neskloni smo da koristimo moderne primjere kako bismo omogućili uvid u prošle kulture o kojima malo znamo. Ipak, kompleksnost stajališta danas u Brazilu vjerovatno nam daje šansu za špekuliranjem o tome kako su bili različiti najraniji pogledi na seksualnost u zapadnoj hemisferi, prije dolaska kršćanskih Evropljana. U savremenom sjeveroistočnom Brazilu postoje tri rodne uloge: muškarac (koji penetrira u ženu ili muškarca – *ne* postoji stigma vezana za “ono” u koje se penetrira; žena (biološka žena – koja je penetrirana); i *bicha* (biološki muškarac koji je pasivan – ali se još uvijek posmatra kao muškarac u društvenoj interakciji). *Bicha* koji penetrira drugog *bicha* je posmatran “devijantnim” i takvo ponašanje je nazvano “lezbejstvom”. Ono što današnja moderna situacija sugerije jeste teškoća mapiranja zapadnih kršćanskih kategorija seksualnosti u potpuno stranoj kulturi. Ovo bar implicira da ono što znamo o seksualnosti Novoga svijeta preko kršćanstva i kristijaniziranog jezika post-osvajačkih izvora može sakriti mnogo kompleksniju stvarnost.

Kada se vratimo centralnoj Americi, vidimo da su aspekti asteške kulture, posebno izvučeni iz lingvistike udruženi sa dominantnim jezikom područja, Nahuatl govore sasvim drugu priču. Riječ za harlot/kurvu u Nahuatl jeziku daje interesantan

pogled na ideje o seksu: *ahuiani* – “onaj koji obično provodi odlično vrijeme”. Nahuatl nema riječ za “djevicu”; pojmovi koji su se koristili označavali su faze između adolescencije i prihvatljivog doba za brak (odraslo doba) - *ichpochtli* (žensko), *telpochtli* (muško) – kada osoba nije bila ni dijete niti dio bračne zajednice. Štoviše, kao što je Rebecca Overmyer-Velazquez tvrdila:

Umjerenoš u seksualnom zadovoljstvu je bilo vrednovana [među Astecima] kao jedan od darova datih čovječanstvu da zasladi inače žalostan život. Umjerenoš u seksu pokazivala je nekoga ko je veličao sebe, što je rezultovalo u pohvali.

Ništa od ovoga nije sugerisalo lascivan stav prema seksualnosti. Zaista, posmatrano zajedno, vidimo društvo sa mitologijom i kulturom veoma različitom od kršćanske Evrope tadašnjeg vremena.

Kada posmatramo isključivo istospolne aktivnosti, drugi dokaz iz post-osvajačkog Meksika (Nova Španija) također narušava zakone Texcocoa koji zvuče kao kršćanski. U kolonijalnim izvorima iz Nove Španije sodomit je opisan kao onaj “koji govori kao žena, [ili] preuzima ulogu žene”, koji smiješta naglasak na karakteristike ženstvenosti. Takvo razumijevanje istospolnih osoba nije normativno u Evropi 16. vijeka. Zaista, ne vidi se nijedno evropsko povezivanje, ili rasprava o, ženstvenosti i sodomiji do kasnog 17. vijeka i ranog 18. vijeka. Ovo izgleda implicira asteško razumijevanje “sodomije” bazirane na asteškim normama ponašanja.

Znamo da su Maje također imale interesantan i ambivalentan stav prema istospolnom ponašanju. Štoviše, kao što su posudili riječi iz Nahuatl za aktivne i pasivne homoseksuane aktivnosti (*tzintli* i *cuiloni*) njihove ideje također mogu biti posuđene – ili bar oblikovane kontaktom sa Astecima. Kod Maja, izgleda da su dvije konstrukcije homoseksualnosti očite. U prvoj (uglavnom domorodačkoj), neprijatelj može biti oklevetan ili ismijan kao

osoba istospolne orijentacije u smislu da “preuzima ulogu žene”. Ovo pokazuje rodno struktuiran tip homoseksualnosti. Međutim, također znamo da su Maje imale plemena koja su izgleda uključivala istospolne činove u strukturi baziranoj na dobi (stariji muškarac sa adolescentnim mladićem). Zaista, gdje su Maje koristile svoj vlastiti jezik za sodomiju jednostavno su zamijenili “muškog” označitelja (*ah* kao u *ah pen*) sa onim za žensko – *ix pen*. Ovo implicira da su, generalno, posmatrali istospolne činove kao jednostavno povezane sa biologijom/rodom partnera i još ponečega. Izgleda da sigurno nije bilo negativne konotacije riječi. Na drugoj strani, Nahuatl riječ za pasivnog partnera, cuijoni, može imati negativna značenja. Asteci su pjevali Špancima kada su se povukli iz Tenochtitlana (Mexico City) nakon ubistva/atentata Moctezuma. Možda su samo dali Špancima ideju sudsbine koja ih je čekala prije njihovog žrtvovanja bogovima.

Dok su se Španci suočavali sa opasnošću da budu ritualno sodomizirani i žrtvovani, problemi sa kojima su se suočavali evropski istraživači bili su više prozaični – čak i zabavni. Posada kapetana Cooka (1728– 1779) bila je šokirana kulturnim praksama koje su posmatrali na Havajima. Članovi havajske kraljevske porodice (*ali'i*) su zadržali muške konkubine (*aikane*) kako bi ih koristili za istospolni seks. Zapisničar brodskog hirurga, Davida Samwella (1751–1798) je zabilježio zabavno ponašanje cijele posade:

Od ove klase [aikane] su Parea [Palea] i Cani-Coah [Kanekoa] i njihov posao jeste da počine Grijeh Onana [masturbacija] pred starim Kraljem. Ovo, kakogod čudno izgledalo, u stvari, kao što smo učili od čestih Upita o ovom znatiželjnном обичају, и у пitanju је канцеларија која је била почасна међу њима и често су нас питали о згодном младом колеги нисе ли био Ikany [aikane] некоме од нас [29. januar 1779].

Kao što smo vidjeli na drugom mjestu, kulture sa društveno konstruisanim “nišama” za istospolne prakse su bile u potpunosti zbnjene kršćansko evropskim odgovorom. Havajčani su mislili da je sasvim razumno da njihovi muški pripadnici kraljevske porodice imaju muškarca blizu ruke kako bi ih zadovoljili, posebno u starijoj dobi. Cook i njegov muškarac, za razliku od Španaca, bili su rijetko u poziciji da urade više nego da zabilježe svoj šok. Na drugoj strani, na zapadnoj hemisferi Evropljani sa kopna su imali moć da napadnu one kulturne elemente koje nisu odobravali. Na primjer, dva dana prije nego što je Vasco Balboa (1479–1519) video Pacifik, osvojio je panamsko selo u kojem je ubio vođu Guarega Indijanaca, zajedno sa 600 svojih ratnika, i onda je hranio sa četrdeset Indijanaca svoje ratne pse – zato što su bili sodomiti. Engleski prevodilac *Dekada Petera Martyra* (1516) iz 1555. godine koji sadrže priču kaže:

[On] je našao kuću kralja zaraženu abnormalnim i neprirodnim sladostrašćem. Jer je našao kraljevog brata i mnoge druge mlade muškarce u ženskoj nošnji, glatko i ženstveno nakićeni, koja je po izvješću, kao što je civiljenje nad njim, on je zlostavljao sa naopakim Venusom [požudom]. Od ovih gore broj četrdesete, naredio je da bude dat za molitvu njegovim psima.

Izvor prikazuje “plemenite divljake” u selu (koji nisu “plemići i gospoda”) kao uvrijedene sodomijom i afirmacijom (kao što je historičar Jonathan Goldberg primijetio), pre-obraćenje, univerzalnost judeo-kršćanske osude “neprirodne” seksualnosti, kada u stvari prisutnost sodomije tako otvoreno govori upravo suprotno. Iako možemo izvući malo od toga, moramo osigurati izbjegavanje da budemo zasljepljeni kao Balboa. Transvestizam ne znači istu stvar za sva indijska društva; ignorisanje ovoga bi ih ujedinilo u jednu rasnu paušalnu, sirovu i nerealnu kao “plemenite divljake” ili “pokvarene obožavaoce sotone”.

Osim toga, iako ne nužno dio rasprave o Novom svijetu, ne smijemo zaboraviti da kapetan Cook i Balboa nisu isti tip kršćana. Reformacija, koja je razdvojila zapadno kršćanstvo upravo na vrhuncu istraživanja i otkrića, uvela je stepen konfesionalnog nasilja i takmičenja u evropskom razmišljanju. To je također imalo izravan utjecaj na pitanja spola, seksualnosti, braka i začeća. Kao što je Alexandra Walsham jezgrovito rekla:

Protestantizam je vodio [kao što je tvrdio Roper u *Edipu i vragu*] do rekonceptualizacije odnosa između seksualnosti i svetosti; odbacivanjem svećeničkog celibata i podizanja institucije braka na pijadestal kojim su reformatori prekinuli srednjovjekovnu vezu između svetosti i asketske apstinencije i zadovoljstva tijela. Ali efekti ove smjene su bili kompleksni i mač sa dvije oštice: s jedne strane ohrabrili su pojavu strožijeg zakona o bračnoj etici, a sa druge nosili su Anabaptists zajedno prema dozvoljenoj promiskuitetnosti i poligamiji.

To znači, u trenutku kada su Evropljani dolazili u kontakt sa mnogim različitim kulturama, bili su svjesni pitanja seksa, u atmosferi religijske mržnje i ratobornosti. Ako su srednjovjekovni Evropljani bili zabrinuti zbog zadovoljstava tijela, njihovi post-reformatorski nasljednici su bili svjesniji veze između seksa, sotone i haosa. Ovo sigurno *nije* bilo najbolje vrijeme za nekršćansku kulturu da bude vođena od strane Evropljana!

ŠEST

KOLONIZIRANE MISLI (1800–2000)

Odrasli su na svoj prirodni način
(Pripadnik plemena Herero u obraćanju
kršćanskom misionaru – Namibia, 1906)

Pitanje je iskušenja da li ćemo posmatrati period prosvjetiteljstva kao doba tolerancije i porasta lične slobode. Na mnogo načina ono je i bilo takvo. Međutim, moramo imati u vidu da je to bilo i doba ropsstva. Štoviše, od esencijalnog je značaja priznati da je eventualni poraz revolucionarne napoleonske Francuske vodio do ekstremnog konzervativnog “zazora” širom evropskog kontinenta. Evropske nacije koje su se našle u 19. vijeku i koje su se širile u svim oblastima širom svijeta nisu bile vođene ideologijom *liberte, egalite, fraternite*. Post-napoleonska Francuska i Britanija 19. vijeka reagovale su protiv prosvjetiteljstva i revolucionarnih ideologija, i postale su uveliko konzervativne, moralizatorske, superiorene i *buržoaske*.

Na mnogo načina, historija homoseskualnosti na kršćanskom zapadu je historija nevjerovatne promjene i kontrasta. Kao što smo vidjeli, prethodni vijekovi su bili uglavnom domaćinski teoretski ali su bili često i bezobirni u praksi. Zaista, dolazeći iz tradicije grčko-rimske ambivalencije i tolerancije, koja je bila bitno oživljena u periodu renesanse i nastavila je da se razvija kroz prohtjeve i navike 17. i 18. vijeka, moglo bi se očekivati da će 19. vijek biti otvoreniji i tolerantniji. Ovo sasvim sigurno nije bio slučaj.

Iako izvan djelokruga ove knjige, ne možemo priuštiti potcjjenjivanje utjecaja prosvjetiteljstva, francuske revolucije i

Napeleonovih ratova u Evropi nadolazećeg vijeka. Mnogi vladaoči i elite u Evropi su gledali unazad na ekcese i nasilje u godinama Francuske revolucije i zaključili su da je liberalizam bio problem. Period Francuske revolucije i Napoleonovih ratova je proizveo široko rasprostranjenu konzervativnu reakciju širom Evrope. Kako je Reformacija došla do kraja liberalizam se pridružio renesansi i klasičnom humanizmu, prosvjetiteljstvo se iskvarilo ekcesima revolucije. Ne može se naći bolji primjer individualnog utjecaja ove kulturne smjene nego kod gospođe Keith od Revelstona, starije tetke Sir Waltera Scotta. Kao što smo naveli u prethodnom poglavljtu, Scott je rekao da je ona odlučila da ponovo pročita Aphra Behnovu fikciju, koja joj je bila omiljena u mладости. Njen odgovor, kada su je upitali za impresije o pričama nakon toliko godina, vrijedan je ponavljanja:

Nije li čudno da ja, starija žena od osamdeset i više, koja sjedi sama, se osjeća posramljrenom jer čita knjigu koju je, prije šezdeset godina, slušala kako se iz zabave čitala u velikom društvu, koje se sastojalo od velikana i zaslužnog društva Londona?

Međutim, za ovu diskusiju jedna od najvažnijih historijskih činjenica (koja nije izgubljena u reakcijama ranih desetljeća 19. vijeka) bila je ta da je jedno od prvih djela francuskog revolucionarnog parlamenta bila dekriminalizacija sodomije. Širom Evrope, poluapsolutističke države su pokušale rekonstruirati svijet *staroga režima*. Taj svijet je nestao, ali je konzervativna alternativa izgrađena na njegovom mjestu - alternativa na temelju srednje klase, *buržoaske* moralnosti "ugledne porodice" – imala je namjeru vođenja unazad opasnog liberalizma revolucije i prosvjetiteljstva.

To razdoblje također označava vrhunac evropske globalne dominacije. Dok Zapad još uvijek dominira svijetom ekonomski, i (pogotovo američka) kultura čini se da nosi sve pred sobom, vidjet ćemo da je najveći rezultat tog perioda bilo usađivanje

zapadnih *buržoaskih* vrijednosti i naturalizacija u kulturama širom svijeta. Kolonijalne vojske Evrope širile su se svijetom, kao jaka plima, a zatim, do kraja Drugog svjetskog rata, slabila je na svakom frontu. Ostavile su tvrdoglavu mješavinu post-kolonijalne ljutnje, tehnoloških podviga, pravni sistem, jezike, umjetne granice i religiju, da spomenemo samo neke. Također, i što je najvažnije, ostavile su tragove kulturnog razmišljanja i sistema vrijednosti koji su duboko promijenili gotovo sve što su dotakli. Ova globalizacija “kršćanskih” i zapadnih vrijednosti najočitija je u promjeni stavova prema homoseksualnosti u društвima čija su božanstva, historijski junaci, mitološke figure i obični narod prethodno uglavnom bila benigna u vezi istospolnih veza.

U Engleskoj, vijek je otvoren egzekucijom određenog broja sodomita. Pet muškaraca je obješeno u Lancasteru (1806), a sudac je jadikovao:

Neko takav mora stati pred javnost, i iznad svega, kako bi neobrazovani i bezazleni umovi mladih bili odgovorni za pokvaru ovako strašnim činjenicama.

Mathusalah Spalding i Jošua Archer obješeni su 1804. i 1808. godine. Tako rasprostranjeno je bilo ponašanje - i tako je obzirna bila vlast kada je bilo u pitanju da čuvanje “u ormaru” - da je (1808) ministar unutarnjih poslova, kasnije premijer, Lord Liverpool (1770–1828) naredio da se zatvore noću Hyde i St. James parkovi kako bi se “spriječile ove skandalozne prakse na takav način da se javnost drži u *neznanju* [naglasak moj] od njihove sramote”. Godine 1815, četiri mornara *HMS Africaine* obješena su zbog sodomije.

Najpoznatiji slučaj u Engleskoj ranog 19. vijeka bio je skandal u Vere ulici 1813. godine. Dakle, bilo je javno poznato da je advokat Richard Holloway napisao knjigu o tome pod naslovom *Feniks Sodome*, ili *Ograničena Vere ulica* (1813). Vlasti su otkrile kuću molija (mjesto gdje su se mogli sresti muškarci

zainteresovani za muškarce). Ismijavani brakovi su se slavili u toj kući i tu su se i konzumirali, često pred drugim muškarcima ili drugim parovima koji su također stupali u seksualne odnose. Većina muškaraca izgleda da je bila vjenčana i skoro svi su bili iz radničke klase. Nedostatak bilo kakve stvarne evidencije protiv određenih pojedinaca rezultirao je sa nekoliko procesuiranih slučajeva (iako su imena muškaraca skoro sigurno bila uništena u javnosti). Na kraju, šestorica su bili osuđeni na stubu srama ekstremnim nasiljem mase ljudi. Jedan novinar zabilježio je scenu: "Nemoguće je naći pravi izraz za ono što je pratilo ova čudovišta na njihovom putovanju". Biti na stubu srama bilo je užasno i često je rezultovalo stalnom osakačenošću (posebno sljepilom) i čak smrću. Muškarci su smještani na stub i svjetina bi ih gađala u lice, urinom, truhlim proizvodima (voće, povrće i jaja) i čak krepanim mačkama. Kiselina i bakterije su mogle oslijepiti ako lice nije bilo dovoljno zaštićeno; gušenje je također bilo moguće.

Iz ministarstva unutarnjih poslova do običnog čovjeka na ulici, sodomiti su bili omraženi i napadani kao nikada ranije. Naravno, ova nije cijela slika. Ako postoje dvije stvari po kojima je 19. vijek poznat to su onda viktorijanske vrijednosti i viktorijanska licemjernost. Evropski vladao ci i političari su željeli da izbrišu sodomiju i sodomite ne samo iz njihovog svijeta već i iz prošlosti i čak iz svijesti. U isto vrijeme, Benjamin Disraeli (1804– 1881; kasniji premijer) u svom romanu *Coningsby* (1844) piše o vezama između dječaka u privatnim engleskim muškim školama:

U školi prijateljstvo [naglasak moj] je strast...Svi ljubavnici kasnijeg života ne mogu donijeti uznesenje, ili jad; nema ljubo-more ... toliko gorljivo! ... kakvo gorko otuđivanje i kakvo pomirenje, kakve scene divljih optuživanja, objašnjenja, strastvenih prepiski ... kakvi potresi srca ... potvrđeni su u toj jednostavnoj frazi, u školskom prijateljstvu.

Charles Metcalfe (1785–1846; kasniji guverner Indije) napisao je svojoj sestri 1824. godine o:

radosti ... u čistoj ljubavi koja postoji između muškarca i muškarca, o kojoj ne mogu misliti, koja je nadmašila vezanost između suprotnih spolova, na koju je ime ljubavi općenito isključivo primjenjivo.

Jedan viktorijanski svećenik, Edward Lefroy, napisao je o svom divljenju prema adolescentnim muškaracima na način koji bi se mogao pronaći i u atenskim gimnazijama:

Imam urođeno divljenje prema ljepoti, obliku i slici. To iznosi *gotovo* [naglasak moj] strast, a u većini fudbalskih momčadi mogu pronaći jednog Antonijusa (!)... neko bi mogao reći da je to bio ... sentimentalizam diviti se nečemu osim ženskom tijelu. Ali to samo dokazuje kako je jednostavna tjelesnost, koja je sada priznata kao jedini legitimni oblik [ljubavi]. Druga [ljubav] je daleko plemenitija ... Platonska strast u bilo kojem odnosu je bolja nego animalizam.

No, to isto društvo, kao što je Sir Robert Peel (1788–1850; kasnije premijer) rekao u Parlamentu, mislilo je da je *stvarna* fizička i genitalna ljubav između muškaraca bila zločin “*inter Christians non nominandum* [koji ne mora biti imenovana među kršćanima]”.

S druge strane Atlantika Amerikanci su bili tretirani kao ista vrsta podsvjesne licemjenosti, iako je obično kontekst bila divlja hrabrost, prije nego u internatskim školama. U Jovanu Brentu (1862), Theodore Winthrop govori o susretu Brenta (koji je dugo živio u divljini) sa bivšim školskim drugarom (Richard Wade). Wade, u početku, ne prepoznaće svog starog prijatelja. Njegovi

prvi dojmovi su fascinantni i, unatoč očitom homoeroticizmu, savršeno su prihvatljivi za čitaoce:

[Brent je] Adonis je bronzane kože [Indijanci] ... lijepa mladost!
... desetak romansi postoji u jednom pogledu tog mladog hra-
brog ... Kava je on samo pjesma! Želim indijanca za sebe kao
saputnika; ili, bolje, skvo, voditi ljubav s njim.

Kasnije je Wade rekao da je volio muškarca Johna Brenta, "kao što sam volio dječaka; ali kao što zrelij muškarac voli muškarca. Nisam poznavao savršenije jedinstvo od ovog prijateljstva, ni- šta tako nježno u bilo kojem od mojih prolaznih ljubavi prema ženama"(kontekst njihove zajedničke potrage za Wadeovu otetu dragu, Ellen!).

Naravno, ista vrsta ljudi koji čitaju takvu književnost proizveli su na vrhuncu tog ultimativnog muškog iskustva, rat (Američki građanski rat u ovom slučaju), mogao bi biti jednak oštar u vezi takve ljubavi. Kao što je jedan doktor (George Napheys, koji je, što je ironično, bio rođak ovog autora) rekao kada je razmatrao fizički izraz muške ljubavi muškaraca u svojoj *Transmisiji života: savjeti o prirodi i higijene muške funkcije* (1851).

Dovoljno je reći, da je svaka neprirodna strast zabilježena u sarkastičnim satirama o Juvenalu, ciničnim epigramima Marcijala, ili razuzdanim pričama Petronija, praktikovana, ne u rijetkim i iznimnim slučajevima, već namjerno i uobičajeno u velikim gradovima naše zemlje. Jesmo li odlučili povući veo preko onih odvratnih scena s kojima nas je naš profesionalni život doveo u vezu [naglasak moj], mogli bismo reći o porocima koji prizivaju osvetu s neba na Sodomu; mogli bismo govoriti o restoranima koje posjećuju muškarci u ženskom ruhu, popuštajući prema neopisivoj sramoti; mogli bismo istaknuti

književnost koja tako nezamislivo đavolske zastupa i veliča ove izopačenosti. No, je li dovoljno za nas da naslutimo ove ponore grijeha. Ne možemo sami učiniti više; i možemo se samo nadati da će vatreno ispaljivanje javnih otkaza uskoro uništiti većinu malignih oboljenja.

“Viktorijanci” na obje strane Atlantika mogu govoriti (beskočno) o ljubavi između muškaraca, ali kada se suoče sa svojim fizičkim izrazom okreću se vješanju ili teškom radu, ili javnom poniženju i propasti, kako bi “spalili” malignost.

Ali, kao što je Napheys predložio, stvarnost je bila takva da je malignost bila raširena i, u vlastitom kontekstu, prilično drska. Prostitucija je ispunjavala viktorijansku Englesku i uključivala je bordele koji su ugošćavali muškarce koje su privlačili drugi muškarci, posebno mladi. Očito, bilo je više ženskih prostitutki i brojevi iz sredine vijeka uistinu su zapanjujući: Norwich, 888, Grad London, 2000 (u 360 bordela); Liverpul, 200 djece u dobi do dvanaest. Godine 1837, bordel specijaliziran za dječake tek ušle u pubertet bio je zatvoren u Spitalfieldsu (London). Mladež je jednostavno prebačena u Piccadilly, parkove i željezničke stanice kao slobodni dječaci za iznajmljivanje.

Međutim, situacija širom zapadnog svijeta bila je izmiješana. Anglo-saksonski, i narodi engleskog govornog područja Britanskog Carstva i Sjedinjenih Američkih Država vidjeli su da zakoni i kazne postaju oštiri i češći. U razdoblju 1800–1834, osamdeset muškaraca je obješeno u Engleskoj zbog sodomije (više od dvojice godišnje). Godine 1828, teret dokazivanja je umanjen od strane Peela kako bi se do priznanja došlo lakše – prethodno je kruna morala dokazati penetraciju i ejakulaciju; sada, samo penetraciju. Čak i liberalni reformatori nisu mogli dovesti do ukidanja smrтne kazne. Kada je, 1836. godine, komitet za krivični zakon (koji je ukinuo smrтnu kaznu za provale i pljačke) razmatrao sodomiju moglo se jedino reći: “[to je] bezimeni zločin velike važnosti koji, danas, isključujemo iz razmatranja”.

Kao rezultat toga, u razdoblju 1836–1856 još 200 muškaraca bilo je obješeno (deset godišnje).

Na kontinentu, situacija je bila drugačija - nešto vrlo dobro poznato vođama i eliti Velike Britanije i Amerike. Obnovljena francuska monarhija, i kasnija republika nije učinila ništa da rekriminilazira sodomiju. U državama koje su bile oslobođene napoleonskih zakona, sodomija je često bila rekriminalizirana, iako su oštре kazne odbačene. Do 1833. godine četiri države (Rusija, Austrija, Pruska i Toskana) više nisu koristile smrtnu kaznu za slučajeve sodomije. Naravno, moramo biti oprezni ako mislimo da je ovo znak blagosti. Nakon ujedinjenja njemačkih država 1871. godine u njemačko carstvo dominirano od strane Pruske, Bizmark (1815–1898) je izrekao pruski zakonik širom carstva. Član 175 rekriminalizira sodomiju u mnogim državama Rajha gdje je bila legalna od vremena Napoleona. Doista, njemački pokret za “prava gejeva” (prvi organizovani pokušaj *homoseksualnih osoba* da dobiju pravnu zaštitu za osobe istospolne orientacije i dekriminalizaciju sodomije) postao je reakcija na nametanje “liberalnih” pruskih zakona.

Dok su kontinentalci bili uključeni u rasprave o dekriminalizaciji sodomije, engleski govornici su pokušavali otkriti njezin uzrok, kako bi se mogla iskorijeniti u korijenu. George Beard (1839–1883), neurolog (prvi koji je opisao “nervnu iscrpljenost”), govorio je o dosta o anglo-saksonskom popularnom i naučnom mišljenju 19. vijeka kada je rekao (1884) da “dugogodišnje masturbiranje kod oba spola skrbi malo za suprotni spol; postoji veća vjerovatnoća za osjećajem straha od uživanja u njihovoj prisutnosti, i prestravljeni su od pomisli na seksualno vezivanje”. Situacija u svim muškim internatskim školama bila je plodno tlo za masturbaciju koja je vodila do sodomije. Romanopisac William Thackeray (1811–1863) je podsjetio da je gotovo prvo što je čuo ulaskom u školu bio prijatelj koji mu je reakao, “dođi i dangubi [zadovoljavaj] me”. Historičar J.A. Symonds (1840–1893) je rekao da su u Harrowu (1854) atraktivnim dječacima davani ženski nadimci i bili su ili “javne prostitutke [koje su spavale sa

svima] ili su bili neke veće drugarske ‘kuje’ [pasivni partner u nešto stabilnijem odnosu]”. Jednostavna je činjenica da većina političara i sudaca koji su slali muškarce na vješala i teški rad zbog sodomije su, tokom njihovih školskih dana, stupali u seksualne odnose i strastvene, emocionalne veze sa drugim muškarcima. Ako ništa drugo, može se reći da su kada su protjerivali protiv sodomije znali “o čemu su razgovarali”.

Unatoč entuzijazmu vodećih dužnosnika društva za kontrolisanje sodomije, osjećaj dobi kretao se prema smrtnoj kazni. Osim toga, mogućnost smrti značila je da je teret dokaza bio iznimno visok i sudije su ih vrlo rijetko osuđivale. Godine 1861, država je napokon ukinula smrtnu kaznu za sodomiju u Engleskoj i Walesu i zamijenila je sa deset godina prisilnog rada (robije), sa odjeljkom protiv ličnog čina, koje je zamijenilo čin sodomije Henrika VIII. Međutim, novi zakon rezultirao je sa nekoliko sudske postupaka. To se nije desilo do donošenja Izmjena i dopuna Kaznenog zakona (1885) kada se ponudila nova definicija zločina, što je otvorilo prostor za progon (i ucjene). Čin je zapravo bio usmјeren na zaštitu mladih djevojaka i povećao je dob pristanka na seksualni odnos za žene sa trinaest na šesnaest godina starosti. Jedan, nejasni amandman je usvojen:

Svaka muška osoba [napomena, lezbejstvo se ne spominje ili kriminalizira], koja, javno *ili privatno* [naglasak moj], počini ili nabavi ili *pokuša* [naglasak moj] nabaviti povjerenstvo od strane bilo koje muške osobe *bilo kakav čin nepristojnosti* [naglasak moj] sa drugom muškom osobom, bit će kriva za prekršaj, i biće osuđena za odgovornost i prema odluci suda će biti zatvorena do dvije godine, sa ili bez prisilnog rada.

Ovo je označilo ogromnu promjenu u pravnom statusu istospolnih činova. Prethodni zakon je zahtijevao jasan dokaz penetracije (i, prije toga, penetracije i ejakulacije) za počinjeni prekršaj.

Sada je bio potreban samo dokaz “velike nepristojnosti” (šta god da je to značilo!).

Ova promjena se treba smjestiti u pravni kontekst ranog 19. vijeka. Ne prije 1817. godine (u Engleskoj) muškarac je bio osuđen za prisiljavanje djeteta na felacio – i bila mu je dozvoljena žalba. U isto vrijeme, većina američkih država je također zamijenila zakone o sodomiji kako bi uključila obostranu masturbaciju i oralni seks. Donji prag za dokaze i širenje vrste genitalnog kontakta definisano je kao sodomitsko ponašanje kako bi kazneni postupci i presude bile znatno lakše. Što je još važnije, engleski zakon je značio da je bilo ko je pomagao drugome bio izložen tužbi. Ucjena i zarobljavanje postale su značajka “homoseksualnih scena”.

Najbolji i najpoznatiji primjer utjecaja te promjene u zakonu bio je slučaj Oscara Wildea (1854–1900). Wilde je bio veliki dramatičar, dosjetljiv i intelektualac. Zvijezda oxfordskog svijeta, bio je zvijezda vodilja estetskog pokreta. Iako je bio u braku (1884) i bio otac dvoje djece, Wilde je također bio u vezi sa muškaracima tokom 1880-ih godina i 1890-ih do 1892. godine kada je upoznao i zaljubio se u lorda Alfreda Douglasa (1870–1945, najmlađi sin markiza Queensberryja - kompilator slavnih pravila boksa). Upoznali su se kada je lord Douglas tražio pomoći za prepravkom indiskretnog pisma koje je napisao i zbog kojeg je bio ucjenjen. Postali su vezani jedan za drugoga i Douglas je uveo Wildea u tamnu stranu londonskog homoseksualnog podzemlja gdje su obojica provodila vrijeme sa mladim muškarcima radničke klase. Njihova povezanost sa šesnaestogodišnjim sinom vojnog pukovnika gotovo je završila kaznenim progonom, ali je pukovnik popustio pod pravnim savjetom da bi i njegov sin, također, mogao završiti u zatvoru. Ovo naglašava nevjerovatno bizaran efekt nejasnih riječi amandmana – dječak bi se skoro sigurno smatrao “dijelom” zločina.

Nevolja se pojavila 1894. godine kada je otac lorda Douglasa poslao obavijest optužujući svoga sina i Wildea da su u “odvratnoj i gadnoj vezi”. Douglasov telegram koji je poslao kao odgovor

(“kakav si ti mali smiješni čovjek”) zaprepastila je Wildea i razjarila markiza. Prijetio je da će “napraviti javni skandal onako kako ti mali sanjaš”. Nakon dvoboja u Wildeovom domu mogao ga je tužiti za klevetu i spletkarenje. Wilde je konačno riješio da završi aferu i da se isključi iz onoga što je moglo postati veoma opasna situacija – zalog u bici između oca i sina.

Međutim, u oktobru, markizov najstariji sin i nasljednik se ubio. Iako su papiri svjedočili da je u pitanju bila nesreća u lovnu, većina je bila sigurna da se to desilo zbog homoskualne veze lorda Drumlanriga sa lordom Roseberijem (1847–1929; ministrom vanjskih poslova i kasnijim premijerom). Markiz je sada odlučio da se pozabavi ovim pitanjem, ali su mu njegovi advokati rekli da Wildeova pisma Dagalsu neće biti dovoljna. Markiz je ostavio zlobnu i uvredljivu poruku Wildeu u Albemarle klubu čiji su obojica bili članovi: “Oscaru Wildeu, koji izigrava sodomita [*sic*]”. Konačno je Wildeu bilo dosta svega i, pod Douglasovim podstrekom, tužio ga je za klevetu. Rezultat je bio katastrofalan za Wildea (iako je Douglas bio netaknut – zaštićen kao što je i bio očevom moći i statusom).

Prvo od tri suđenja završeno je kada je Wilde povukao svoju optužbu za klevetu, jer je shvatio da su markizovi agenti skupili dovoljno dokaza da ga poraze. Wilde je video dokaze koje je markiz pripremio i znao je da bi mogao biti neveden pod sodomiju sa najmanje deset mladića. Čim se ova građanska parnica privela kraju, Wilde je bio uhapšen zajedno sa Alfredom Taylorom, koji je dostavio kutiju sa imenima i adresama mladića sa kojima je Wilde bio. Unatoč Taylorovoj sklonosti ka transvetizmu i dijeljenju svoje sobe sa nizom mladih muškaraca, sudija je odustao od njegovog osuđivanja. Drugo suđenje je bilo sazvano, fokusirajući se prije na “ogromnu nepristojnost” nego na tehnička pitanja o sodomiji (analna penetracija). Na kraju ovoga suđenja Wilde je bio osuđen i zatvoren na dvije godine prisilnog rada.

Posljedice suđenja su bile dramatične. Novine u Americi i Engleskoj su bile presretne kada su vidjele da je ovaj grijeh kažnen.. Francuske i druge kontinentalne novine su bile jednostavno

zbunjene, jer su morale da objasne svojim nevjernim čitaocima da su Englezi izgleda mislili da je seksualni odnos između muškaraca bio skoro podjedanko loš kao i ubistvo. Douglas je započeo sa kampanjom novinskih intervjeta i pisanja pisama insinuirajući da bi mogao imenovati rezultate drugih "homosekualaca" (da upotrijebimo riječ tada skovanu). Pisac Henry Harland (1861–1905) je napisao pjesniku Edmundo Goseu (1845–1928) da je "šest stotina džentlmena" otišlo u Francusku one noći kada je osuda objavljena, kada se moglo inače očekivati da samo šesdeset pređe.

Unatoč neodoljivom entuzijazmu prema osudi među većinom britanske elite, čuli su se neki glasovi u znak podrške Wildeu. Max Berbom, pisac i karikaturista (1872–1956) je bio zapanjen osudom jer je mislio da je Wildeov govor u njegovu odbranu bio:

prilično divan. Njegov govor je bio o ljubavi koja se usudila da ne iskaže njeni ime i bila jednostavno divna i dovela je cijeli sud do prilično strašnog pljeska. Tu je bio taj muškarac, koji je bio mjesec dana u zatvoru podnoseći uvrede i koji je bio slomljen, savršeno priseban, koji dominira [sudnicom] svojom prisutnošću i muzikalnim glasom. Niikada nije imao tako velik uspjeh.

Ali to nije bio trijumf; to je bila katastrofa. Novinar W.T. Stead uhvatio je čitavu licemjernost suđenja kada je javno napisao:

Da je Oscar Wilde, umjesto uživanja u prljavim trikovima nepristojne bliskosti sa dječacima i muškarcima, uništio živote pola tuceta nevinih jednostavnih djevojaka, ili da je upao u kuću svoga prijatelja i obešćeteći ženu svoga prijatelja, niko ne bi pokazao prstom na njega... Drugi kontrast...je taj da je između univerzalnog proklinjanja Oscara Wildea i prešutnog

univerzalnog osuđivanja iste javnosti zbog istog poroka u našim javnim školama. Da su sve osobe koje su krive za optužbe koje nosi i Oscar Wilde uhapšene, vidjeli bismo iznenađujući egzodus iz Etona i Harrowa, Raggija i Winchestera.

Unatoč očitoj istinitosti ovih zapažanja, Wilde nije bio pošteden. Propao je u zatvoru i umro je slomljen ubrzo nakon izlaska iz zatvora. Njegove drame suigrane na *off* scenama i njegovo ime je uklonjeno iz pristojnog razgovora. Poruka na prijelazu vijeka bila je jasna. Homoseksualne osobe mogu, i biće, zatvorene i uništene u javnom prostoru.

Međutim, ne možemo a da ne primijetimo iz rasprave iz prethodnih poglavlja da je ovo bila novina. Sodomija, posebnog karaktera, bila je procesuirana i prije. Ovaj novi čin, i nova ideja o osobi kao "homoseksualnoj" ("u potpunosti, nejasno uznenimirujuća veza sa ženstvenošću, slobodno vrijeme, lijnost, nemoral, luksuz, bezbrižnost, dekadencija i estetika, kako je Wilde percipiran, pretvoreno je u brilljantno preciznu sliku"), iskristaliziranu u ljudskim umovima da je opasnost postojala i bilo je potrebno da se izbacivan. Doista, koristeći amandman zakona o skitanju iz 1898. godine, sudac londonske sjednice iz 1911. godine vratio je šibanje i u oktobru 1912. godine gotovo dva tuceta ljudi dobilo je po petnaest udaraca za nepristojnost! Cijeli niz ponašanja, nikada naročito povezan sa istospolnim aktivnostima, sada je posmatran kao "queer". Stoga vidimo ironiju da je vijek u kojem Zapad preuzima najoštriji stav ne samo protiv istospolnih činova već i protiv homosocijalnosti i homoerotizma na kraju posmatrao dekriminalizaciju većine činova između muškaraca koji su pristajali na seksualni odnos. Nažalost, ipak, ovo je bila slika i mržnja prema homoseksualnim osobama koja je bila čvrsto usaćena širom svijeta od strane Evropljana - naročito Britanaca - kolonijalizam.

Dok Wildeov slučaj ostaje urezan u popularno sjećanje, to je bio samo jedan od dramatičnih slučajeva u nadolazećim

decenijama dvadesetog vijeka koji su uzdrmali zapadna društva. U Njemačkoj, Kaiser je bio upleten u tzv. Eulenburg aferu, dok je u Engleskoj slučaj Hektora MacDonalda (1853–1903) bio na naslovnim stranicama širom svijeta. Bio je heroj bitke kod Omdurmana (1898) van Khartouma, gdje su njegove trupe masakrirale snage Halife (Mehdijevog nasljednika koji je pobijedio Gordona) modernim naoružanjem. Međutim, MacDonald je bio sin farmera koji je odgajan do položaja vrhovnog zapovjednika carskih snaga u Cejlizu (Šri Lanka). Kao takav, nije mogao očekivati zaštitu koja je pružena muškarcima kao što su lordovi Douglas, Kitchener (1815–1916) i Baden-Powell (1857–1941; zloglasni pederast koji je osnovao Pokret izviđača).

MacDonald je otkriven u privatnom željezničkom prijevozu sa četiri cejlonska mladića u uzajamnoj masturbaciji. Izvještaji su kružili i "svjedoci" su se javljali. Kitchener (koji je i sam obilježen zbog svoje duboke, trajne privrženosti prema svom adutantu, Oswaldu FitzGerald) želio je vidjeti MacDonalda na sudu i upucanog. Guverner Cejlona (čiji je sin bio upleten sa MacDonaldom) želio je da stvari ostanu zataškane. Slučaj je kružio kao glasina širom gornjih dijelova Carstva. Na kraju MacDonald je pozvan iz Britanije na vojni sud u Cejlizu, nakon što je cijela stvar objavljena u *New York Heraldu*. Prije odlaska imao je privatni razgovor s kraljem, Edvardom VII (1841–1910), koji je rekao da bi bilo najbolje za sve ako bi se MacDonald sam upucao – nesretni general udovoljio je molbi dva dana kasnije u pariškom hotelu. Država je zatim uništila cijelu datoteku o MacDonaldu.

Tokom 19. vijeka nije se samo zakon mijenjao u svom pristupu istospolnim djelima već i najvažnija područja razvoja je znanosti i medicine. Godine 1848, psiholog Károly Maria Benkert (1824–1882) skovao je izraz "homoseksualac", koji je definisao riječima: "kao dodatak normalnom seksualnom nagonu kod muškaraca i žena, Priroda je u svom suverenom raspoloženju obdarila pri rođenju određene muške i ženske pojedince homoseksualnim potrebama ... Ove potrebe stvaraju unaprijed

izravnost prema suprotnom spolu". Godine 1892, J.A. Symonds izgleda da je bio prvi govornik engleskog jezika koji je koristio termin u privatnom pismu; pojavio se iste godine u američkom prevodu njemačkog autora *Psychopathia Sexualis* (1886; *Seksualna psihopatologija*). Bila je popularizirana u djelima Magnusa Hirschfelda (1868–1935) i Havelock Ellisa (1859–1939).

Magnus Hirschfeld je bio homoseksualac, njemački jevrejski liječnik i seksolog koji je osnovao Naučni humanitarni komitet 1897. godine, čije su brojne knjige i publikacije učinile od njega vodećeg seksologa. Odbor je vodio kampanju za ukidanje antisodomskih zakona njemačkog carstva (član 175 pruskog zakona), iako na kraju, je bio neuspješan. Godine 1919, njegov ugled, kao jednog od utemeljitelja seksologije, bio je osiguran kada je otvorio u Berlinu prvi svjetski institut za seksologiju, Institut za seksualnu nauku. Hirschfeld je također bio promoter svoga istraživanja i bio je hvaljen kao stručnjak u američkim novinama tokom 1930–1932 kada je imao turneju koja je obilježila vrhunac njegove karijere. Iako nikada nije bio sistematičan mislilac, Hirschfeld je podržavao neke hormonalne teorije homoseksualnosti koje su dovele druge do bezuspješnog pokušaja da izliječe homoseksualnost uz pomoć hormonskih injekcija. Godine 1935, Hirschfeld je umro je u progonstvu u Francuskoj, dvije godine nakon što je njegov institut zatvoren od strane nacista. Za razliku od Hirschfelda, Englez Havelock Ellis nikada nije prakticirao medicinu. Umjesto toga, on je posvetio život naučnom proučavanju seksa. Njegova najkontroverznija knjiga (u koautorstvu sa J.A. Symondsom), *Seksualna Inverzija* potisnuta je u Engleskoj jer je zagovarala toleranciju. Na kraju, privukao je široke mase u Engleskoj i Sjedinjenim Američkim Državama, ali ne prije nego što je Symondova porodica kupila i uništila gotovo svaki primjerak prvog izdanja i dobila suglasnost da se Symondovo ime neće pojaviti na budućim kopijama. Njegov interes za homoseksualnost je bio, barem dijelom, motiviran lezbejstvom njegove supruge i krugom intelektualnih prijatelja koji su i sami bili homoseksualci. Kao povučen pojedinac, Ellis nikada nije

stekao slavu svoga savremenika Sigmunda Fojda (1856–1939), ali njegova sabrana djela o seksu, *Studije u psihologiji seksa*, bila su utjecajna kroz mnoge izdanja.

No, Elisova knjiga nije bila molba za tolerancijom. Počinje sa tri studije slučaja lezbejstva. Prva dva završavaju s tim da jedna žena ubija svoga ljubavnika, a treći je bio o pokušaju ubistva. On navodi da je lezbejstvo nedvosmisleno gotovo uvijek u samom srcu ženskog samoubistva. Knjige, zajedno s mnogim drugima tog vremena, zauzele su stajalište da je homoseksualnost prirođena i nasljedna. Richard Krafft-Ebing (1840–1902) je objasnio da iako se rijetko mogu pronaći dokazi o homoseksualnosti (ili biseksualnosti) kod roditelja homoseksualaca:

u skoro svim slučajevima gdje je ispitivanje fizičkih i mentalnih osobitosti predaka i krvnog srodstva bilo moguće, neuroze, psihoze, degenerativnih znakovi i sl. su pronađeni u obitelji.

Drugim riječima, prevladavajući naučno, medicinsko i psihijatrijsko stajalište je bilo da je homoseksualnost nasljedna *bolest* koja proizlazi iz nekih genetskih abnormalnosti povezanih sa mentalnim problemima u porodici.

Ovaj stav o homoseksualnosti bio je u kombinaciji 1930. godine sa novim idejama o rasnoj čistoći i eugenikom, sa katastrofalnim posljedicama. Dok se moglo sasvim normalno očekivati da se takva izjava nastavi raspravom o Njemačkoj i nacistima, užasna stvarnost je bila takva da su neki od najranijih i najjačih predstavnika te ideje bili u Americi. Godine 1893., izvjesni doktor Daniel imao je izlaganje na konferenciji o eugenici u New Yorku pod nazivom “Da li bi nenormalnim kriminalacima ili seksualnim pervertitima trebalo biti dozvoljeno da rađaju?” On je tvrdio da je takva izrođenost bila češća u “nižim” redovima – naročito kod Afroamerikanaca – i tu je smjestio zajedno alkoholizam, ludilo, kriminal, silovanje, sodomiju, masturbaciju i pedofiliju. Njegovi zaključci su bili da je zakon bio neučinkovit

te da pojedinci koji su bili uključeni nisu pokazivali želju za promjenom. On je tražio da:

silovanje, sodomija, bestijalnost, pederastija i stalna masturbacija trebaju biti zločini ili prekršaji, djela kažnjiva oduzimanjem svih prava, uključujući i prokreaciju; kastracija, ili kastracije plus kazna, prema težini djela.

Također je bio zapanjen društvom koje “će razbiti kriminalu vrat, ali će poštovati njegove testise”.

Najpatetičniji primjer njegovog “liječenja” popularizirao je Havelock Ellis 1896. godine objavlјivanjem u časopisu *British Journal of Mental Science*. Radilo se Guy T. Olmsteadu, koji je bio uhapšen za ubistvo svog ljubavnika (William L. Clifford), a zatim za pokušaj samoubistva. Prije pokušaja ubistva i samoubistva, on se dragovoljno kastrirao kako bi se izlijecio od svojih devijantnih žudnji (bolnica, zanimljivo, nije zabilježila ovu operaciju). Dok se oporavljao pisao je doktoru:

Moja podlost je nekontrolisana i možda bih mogao i odustati i umrijeti. Pitam se da li doktori znaju da li je nakon kastracije moguće za muškarca da ima erekciju, masturbira i osjeća istu strast kao i prije. Ja se stidim samog sebe, mrzim samog sebe; ali ne mogu si pomoći. Ja sam bez lijekova, veliko, debelo, glupo stvorenje bez zdravlja ili snage, i ja sam zgrožen nad samim sobom. Nemam pravo na život i pretpostavljam da ljudi imaju pravo zlostavljati me i osuđivati.

Na kraju je bio zatvoren u ludnici Cook u Chicagu. Iako je Američka asocijacija psihijatarata konačno uklonila homoseksualnost sa svoje službene liste mentalnih poremećaja u 1973. godine(!), još je 1993. godine doktor ipak kastrirao muškarca u zatvoru

(na njegov zahtjev) da ga izliječi od devijantne požude. Doista, 1953. godine, *Journal of Social Hygiene* objavio je članak Karla Bowmana i Bernice Engle pod nazivom “Problem [sic] homoseksualnosti”, u kojem se raspravljalo o više istraživanja o pozitivnim vrijednostima “terapijske kastracije”.

Još jedan zajednički tretman za seksualnu disfunkciju (naročito za homoseksualnost i žensku nimfomaniju) bila je lobotomija. Lobotomije gej osoba prestale su u zapadnoj Njemačkoj 1979. godine. U Norveškoj, žrtave lobotomije (kojih je bilo 2500) na kraju su eventualno dobile odštetu (osamnaest od prvih trideset pet operacija u Norveškoj bile su fatalne). U Švedskoj je lobotomija izvršena nad više od 3 300 osoba; danski broj bio je 3 500. Doista, Danska je bila svjetski lider u odnosu na svoju populaciju i zadnja operacija izvršena je 1981. godine. Operacije lobotomije su bile pionirski poduhvat Portugalca doktora Egasa Moniza (1874–1955), za koju je dobio Nobelovu nagradu 1949. godine. U Sjedinjenim Američkim Državama broj osoba (muških i ženskih) nad kojima je izvršena lobotomija zbog seksualnog “poremećaja” različitih vrsta naletila iznosila je desetke hiljada.

Čini se besmislenim produžiti ovu litaniju jadikovanja. Tokom većeg dijela 20. vijeka nauka, religija i politika su se kombinovale kako bi degradirale i osudile homoseksualne osobe i istospolne aktivnosti. Raspon “teorija” se stalno mijenjao, od hipnoze i kastracije do reparativne i terapije odbojnosti. Cilj je ostao, i ostaje, isti: promijeniti privatne želje i sklonosti za kulturno konstruisane norme društva. Mnogi mogu vidjeti ovo kao “korisno” i “ljubazno” u društвima gdje su osobe istospolne orijentacije omražene i diskriminisane. No, ludost bi postala očigledna ako bi neko rekao da se mnogi isti argumenti mogu odnositi na Afroamerikance. Ko bi se zalagao za medicinski i psihijatrijski tretman pretvaranja “crnaca” u “bijelce” kroz mijenjanje njihove boje kože, tjelesnih karakteristika, naglaska, ili kulturnih vrijednosti i ponašanja? Ne samo da bi takav prijedlog biti smiješan, već bi gotovo sigurno bio kriminalan u mnogim društвima sa zakonskom regulativom o zločinima iz mržnje.

Alternativno (ako neko preferira posmatrati homoseksualnost kao čisti lični izbor, koji proizlazi iz vaspitanja i drugih "okolišnih" faktora), mogao bi se sugerisati isti pristup judaizmu ili katoličanstvu u (protestantskim) kršćanskim društvima.

Ne može se, međutim, proći kroz dvadeseti vijek, bez da se obrati pažnja na apoteozu ideja o eugenici i poboljšanju ljudske rase. Većina istraživanja pokazuju da je više od 20 000 homoseksualnih muškaraca ubijeno u koncentracionim logorima od strane nacista. Pod Kaiserom i Weimarskom Republikom, homoseksualne osobe su stekle mjeru zaštite, budući da su patile od priznatog "mentalnog poremećaja". Oni su trebali samo da se registruju kako bi bili zaštićeni od diskriminacije. Očito, to je nacistima učinilo zadatok lakšim. Nacisti su jednostavno uklonili zaštitu, i iskoristili član 175 (konačno ukinut 1969. godine - zista, poslijeratna njemačka vlada je zahtijevala da neke "osuđene" homoseksualne osobe završe svoje zatvorske kazne, jednostavno računajući vrijeme provedeno u koncentracionim logorima kao dio kazne!) kao veliki učinak. Homoseksualne osobe (sa ružičastim trokutima) pronašle su se kao dio duginih boja u logorima obilježenim za totalno istrebljenje (Jevreji, žuti, cigani, smeđi) ili za duge godine zatvora (politički zatvorenici, crveni; kriminalci, zeleni; antisocijalni, crni; emigranti, plavi; Jehovini svjedoci, ljubičasti). Samo u prvim godinama ovog vijeka njemačka vlada je konačno dogovorila da pruži ograničenu naknadu homoseksualnim žrtvama nacista i ukinu njihova uvjerenja.

U drugoj polovici dvadesetog vijeka promjena je došla brzo i dramatično. Godine 1967. došlo je do djelomične dekriminalizacije homoseksualnosti u Engleskoj i Walesu (između odraslih osoba u dobi od dvadeset jedne godine koje su zajedno pristale na seksualni odnos, u privatnosti - svi drugi akti i dalje su ostali kažnjivi), a zatim u Škotskoj (1980) i Sjevernoj Irskoj (1982). Seksualni prekršaji trenutno prolaze kroz Westminsterski parlament (koji će biti uključen u škotski zakon) i napokon će učiniti zakonodavstvo po pitanju seksualnosti više ili manje ne-specifičnim (to jest, heteroseksualni i homoseksualni činovi će se tretirati na

isti način). Početkom 2004. godine američki Vrhovni sud izbacio je sve ostale državne zakone vezane za sodomiju, iako je nejasno kakav će ovo učinak imati u praksi - i ne može se primijeniti u američkoj vojsci uopće. Legalizacija braka za istospolne partnere pod "jednakom zaštitom", klauzula masačusetskog ustava obećava da će izazvati uzbuđenje najmanje dvije godine prije nego što građani države budu upitani da odobre amandman izričito diskriminirajući za istospolne parove (pitamo se da ako konzervativni zastupnici potajno možda žele dodati rasno miješane parove, kada su već tu!).

Brojne druge zemlje nisu vidjele ogromne promjene. Širom Evrope civilna partnerstva su legalizovana, i većina skandinavskih zemalja sada priznaje istospolne brakove, kao i Nizozemska. Što je još važnije za raspravu u Sjedinjenim Američkim Državama, u cijeloj Kanadi izgleda slijedi Ontario i nekoliko drugih pokrajina u legalizaciji istospolnih brakova 2005. godine. Zakon o ljudskim pravima Evropske unije izričito zabranjuje diskriminaciju na temelju seksualne sklonosti ili orijentacije, iako su brojne grupe (naročito religijska tijela) izuzeta (slično izuzećima od jednakih mogućnosti, u zakonodavstvu katoličke crkve po pitanju diskriminisanja žena u vodstvu i moći – to jeste, u svećenstvu). Unatoč ovih nekoliko upozorenja, trend ide izrazito prema uklanjanju svih propisa koji prave razliku između građana na temelju seksualne sklonosti ili orijentacije. Ova promjena uzrokuje takvo duboko zaprepaštenje u drugim nezapadnim zemljama. Prihvaćanje homoseksualnosti može biti prikazano i u drugim dijelovima svijeta kao tip zapadne dekadencije.

Bez obzira što neki tvrde, međutim, da istospolna djela i njihova kulturna akomodacija *nije* zapadni fenomen. Jedan od najboljih studija slučaja islamske ideje o seksualnosti i društvenoj konstrukciji kategorija za nenormativni, neprokreativni seks potječe iz današnjeg Omana. Uni Wikan, u studiji institucionaliziranog transeksualizma (*xanith*) u Omanu, posmatrao je muške homoseksualne prostitutke, koje unatoč tome što klasificirani kao "žene" po pravilima segregacije, zadržali su muška imena,

ali su tretirani kao žene. U jednom omanskom primorskom gradiću (Sohar, dom Sinbada moreplovca) od oko 3 000 odraslih muškaraca, šezdesetak su *xanith*. To jest, to su muškarci koji su se ponašali i bili tretirani kao žene.

Žene su bile u interakciji sa *xanith* javno i privatno na način na koji ne bi sa drugim muškarcima – čak ni sa bliskim muškim rođacima. *Xanith* su također pjevali sa ženama na vjenčanjima (podsjećajući na ulogu *hidžri* na vjenčanjima i na ono što je navedeno vezano za Zanzibar i Mombasu). Većina muških službenika (ne robova) su bili *xanith* i *xanith* su također funkcionali kao muške prostitutke - barem prema wikanskoj ženskoj informaciji. *Xanith* je često cijenjen zbog svoje ljepote (sudeći prema konceptima ženske ljepote) i zbog sposobnosti za obavljanje ženskih poslova (usporedi *berdače* Sjeverne Amerike). Tako, na vjenčanjima pjevaju žene a muškarci su muzičari, ali su *xanith* obično bili najbolji pjevači - a vjenčanja su javne prigode na kojima se često *xanith* "autuju" time što pjevaju sa ženama i time javno izjašnjavaju njihovu rodnu transformaciju. Većina *xanith* uzdržava sama sebe (kao što se i očekuje od svih muškaraca), iako kao sluge – što ne bi nijedna žena ili slobodni muškarac učinili. Jasno se vidi mješavina rodnog statusa i identiteta. *Xanith* može biti žena u većini društveno-kulturnih slučajeva, ali se još uvijek očekuje da se prilagode toj najvećoj od muških svih vrlina - nezavisnosti.

Slična mješavina se vidi u pojavi *xanitha*. *Xanith* nije transvestit - njegova odjeća je androgena ili feminizirana, ali on ne nosi veo. Muškarci nose bijelo, žene nose svijetle boje, *xanith* nose nešablonske svijetle boje. Muškarci nose kratku, žene dugu a *xanith* srednju dužinu. Muškarci i žene pokrivaju glavu, ali ne i *xanith*. *Xanith* ne pokušava da se predstavi kao žena, prije je srednji rod ali se društveno tretira kao žena. Zaista, gdje su *xanith* pokušali da se pojave u ženskoj haljini bili izudarani - ali kao pasivni partneri u istospolnim odnosima nisu bili kažnjavani. Niti je aktivni partner imao ikakav utjecaj na rodnu/spolnu izgradnju osobe – ostao je muško. Žena (bez obzira na spol svog

partnera) uvijek je žena, jer ona *nikada* ne može penetrirati. Što je još važnije, biti *xanith* ne mora biti trajna kategorija. Svaki muškarac može:

1. biti "žena" nekoliko godina i onda se preobratiti, trajno, u muškarca
2. može biti "žena" u starijoj dobi
3. smjenjivati se između muškarca i žene

Međutim, izgleda da je samo muškarac bio u mogućnosti da se kreće između rodova – žene su *uvijek* bile žene.

Ova posljednja tačka je presudna, jer izoštrava sliku uloge rod-nog identiteta (kako se neko ponaša) i biološkog spola (genitalija sa kojima je neko rođen). *Xanith* su pravno muškaraci i odrasli, dok su žene uvijek maloljetne. *Xanith* zadržava muški status. *Xanith* može postati "muško" kao rezultat uspješne konzumacije braka i nakon toga se tretira kao muškarac od strane žene (tj. odvajanje će se dogoditi), iako on i dalje može zadržati karakteristike (odjeća i slično) *xanitha*. Tako definisanje osobina biološkog spola nije posjedovanje određenih anatomskeih organa, nego sposobnost da ih se koristiti. Muškarac je neko ko ima seksualni odnos sa ženom. Muškarac koji preuzima pasivnu ulogu je društveno žena, jer je to uloga žene (ženskog roda) u seksualnim odnosima.

Moramo se odmah zapitati kako takva grupa može postojati u strogom, tradicionalnom muslimanskom društvu. Dijelom to je zato što zakoni taktičnosti i gostoprivrstvo su takvi da Omani ne bi djelovali na način koji sugerise kritike tuđeg ponašanja – posebno nekoga izvan najuže porodice. Osim toga, osnovna struktorna jedinica je porodica, sa glavom porodice koja ima najveću "moć". To rezultira u nekoj naizgled čudnoj pravnoj stvarnosti. Javna ženska prostitucija je nezakonita i kažnjiva od strane države. Diskretna ženska prostitucija od strane udane žene - iako poznato svima i raznovrsna - je grešna (tj. preljub), ali samo se muž može žaliti. Muška prostitucija je grijeh, ali ne i nezakonita te se niko ne može žaliti, jer niko nije "oštećen" (tj.

ima izravan uzrok za žalbu) na posjedu ili lično (čast, kao i slučaju preljuba). Dakle, većina Omana jednostavno je pragmatična:

nema stigme na muškarcu koji traži društvo [*xanitha*] u seksualne svrhe, iako se i muškarci i žene slažu da je sam čin sramotan.
No, svijet je nesavršen, i sramotna djela [su] sastavni dio života.

Ovaj relativno razumni stav, koji također čuva porodične i susjedske odnose u usko povezanom društvu, nije pravilo. Unatoč ranijim ambivalentnostima, islamske zemlje su danas izuzetno anti-gej. Svih sedam zemalja u kojima je homoseksualnost kažnjiva smrću su muslimanske i od osamdeset dvije gdje je u pitanju zločin, trideset šest su pretežno muslimanske. Ovo izgleda čudno s obzirom na situaciju (gore navedenu) u ranijim godinama, kada se, na primjer, Kalif u Bagdadu (u 800-tim) "predao u potpunosti zadovoljstvu u društvu svojih evnuha odbijajući da uzme suprugu". Osim toga, iako Kur'an navodi jasne, određene kazne (npr. broj udaraca) za većinu zločina, nema izričite kazne za sodomiju, osim zapisa da je "narod Luta" (Sodoma i Gomora) bio kažnjen. Kazne se spominju u *hadisu* (izreke Poslanika) i serijatu (pravni propisi temeljeni na tradiciji, Kur'anu i *hadisu*).

Kao što smo već naveli, ova represivna reakcija na istospolna djela nije univerzalna. Oman, kao i mnogi od tradicionalnih, gostoljubivih, porodičnih islamskih društava, su nešto opušteniji. Kasnije, 1930-tih slična situacija je postojala u Siwi (zajednica oko oaze u libijskoj pustinji zapadnog Egipta, poznato u antičko doba kao mjesto proročanstva drugo nakon Delfa). Antropolog Walter Cline (1930) je naveo:

svi normalni muslimanski muškarci i dječaci iz Siwana prakticiraju sodomiju. Među njima domoroci se ne stide toga, oni otvoreno govore o ljubavi prema ženama i mnogi, ako ne i većina, njihovih sukoba proizlazi iz homoseksualne konkurencije.

Arheolog grof Byron de Prorock (1930) napravio je sličan izvještaj. Istaknuo je "entuzijazam kojem se nije moglo pristupiti, čak ni u Sodomi. Homoseksualnost nije samo prisutna, bila je bijesna". Štoviše, muškarci su ženili druge muškarce na velikim ceremonijama - praksa okončana od strane britanskih vlasti.

Ovo ne treba biti veliko iznenađenje u veoma zatvorenim zajednicama koje striktno odvajaju žene i stavljuju premiju na predbračnu žensku nevinost, žensku bračnu vjernost i kasno doba braka za muškarce. Ove kulture moraju, gotovo nužno, prihvatići neke istospolne aktivnosti ako ne iz nekog drugog razloga onda kao odušak za mušku seksualnost. Da to pogoduje prihvaćanju onih muškaraca koji preferiraju homoseksualne aktivnosti, očito je; da to zahtijeva neke društvene konstrukte kako bi se omogućile homoseksualne radnje možda je manje očito, ali ne manje potrebno.

Iako je to svakako slučaj, situacija u većini ostatka islamskog svijeta, posebno među muslimanima iz gradskih predjela - je vrlo različita. Savremene islamske vođe su puno oštrije od onih iz prošlosti. Doktor Muzammil Siddiqi, direktor Islamskog društva Sjeverne Amerike, je rekao, da je "homoseksualnost (*biti* homoseksualna osoba, a ne homoseksualni čin) moralna bolest, grijeh, trulež ... niko nije rođen kao homosekulna osoba". Šejh Sharkhawy, imam u londonskoj Regent Park džamiji, je rekao, "moramo spaliti sve gejeve kako bismo spriječili pedofiliju i širenje AIDS-a". Možda najviše od svega iznenađuje da u naciji sa zakonima o zabrani poticanja na nasilje i mržnju, muslimansko obrazovano društvo (London) je objavilo literaturu za učenike koja ukazuje na smrtnu kaznu za homoseksualnost.

Premještajući se natrag u Afriku, unatoč brojnim problemima koje smo imali u vezi ovog kontinenta u prošlosti, sada smo na mnogo sigurnijem terenu kada razmatramo homoseksualnost od 1800. godine. Međutim, problemi i dalje postoje. Izvori iz 19. vijeka su produkt evropskih kolonijalnih vladara, koji su imali interes portretirajući Afrikance u svjetlu koje bi opravdalo nastavak kolonijalne kontrole. Izvori iz post-kolonijalnog razdoblja

mogu patiti od sličnih mana. Mnoge savremene afričke vođe su odlučne u odbijanju prošlih događaja koji vide kao "uvrede" svojih predaka. Učinkovito, i kolonijalne i post-kolonijalne vođe prihvataju zapadno-kršćansko razumijevanje homoseksualnosti kao "grešnog" i "zla". Kolonijalni vladari su koristili prisutnost seksualne devijacije kao argument za potčinjavanje "lošijih" Afrikanaca. Afrički čelnici poriču ove akte i pojedince iz istog razloga - oni smatraju ovakvo društvo "inferiornim".

U stvarnosti, međutim, afričke kulture su tradicionalno imale ideje o seksu, seksualnosti i rodu koje jednostavno nisu bile dio judeo-kršćanskog modela koji je oblikovao zapadnu Evropu. To govori jednostavno o historijskoj činjenici. Za pokušaj označavanja takve razlike kao manje vrijedne ili devijantne treba prihvatići da su zapadni razvijeni modeli "ispravno" mjerilo po kojem bi društva trebalo mjeriti. To je čista subjektivnost. Ova subjektivnost - ili pristranost - dovela je do toga da mnoga društva negiraju historiju. To je proizvelo Aleksandra Velikog koji je imao samo seksualne odnose sa ženama, indijskim vladarima, kineskim carevima, medicinarima sjeverne Amerike i afričkim pojedincima koji su također u potpunosti bili heteroseksualni.

Jedinstvene konstrukcije seksualnosti nisu bile ograničene na homoseksualnost. Na primjer, među Akanima na Zlatnoj obali postojala je tradicija koja se odnosila na prostituciju. Dvije vrste prostitucije postojale su historijski. Čelnici u ruralnim zajednicama bi kupovali žene kao seksualno roblje. Žene su naplaćivale za svoje usluge, ali je novac išao u lokalne elite koje su plaćale za ženu. Zauzvrat, žena je bila hranjena i udomljena i, kasnije u životu, obezbijedena "penzijom". Druga vrsta prostitucije uključivala je žene koje su ušli u prostituciju kao u zanimanje koje im daje financijsku slobodu. Javne žene su bile prezrene iako pragmatično rješenje za problem nedostatka žena, uzrokovani nedostatkom supruga ruralnih voda koji su se potom nadomještali javnim ženama. One žene koji su postale "profesionalne" prostitutke nisu se suočavale sa društvenim osudama i često su bile u mogućnosti da ulože svoje prihode u druge uspješne poslove.

Širom kontinenta, nalazimo sličan stav prema muškim prostitutkama. Pišući o Zanzibaru u 1899. godini, sociolog Michael Haberlandt je napomenuo da je lokalno stanovništvo razlikovalo muške prostitutke i muškarce koji su stupali u seksualne odnose sa drugim muškarcima. Njegove evropske predrasude su značile da nije mogao shvatiti zašto je ova razlika postojala:

Prema vanjskom izgledu, urođena suprotnost muškarca]homoseksualne osobe po “rođenju” ili “izboru”] nisu se razlikovale od muških prostitutki]robovi prisiljeni na istospolna djela], ali su starosjedoci činili oštru razliku između njih: profesionalni katamiti [*sic*] su prezreni, dok je ponašanje urođene-suprotnosti tolerisano kao *amri ya muungu*]Božja volja].

Ono što se činilo da Haberlandt ne može zaključiti jeste da je u Zanzibaru društvena osuda bila usmjerenata protiv prostitutki u ropoljstvu prije nego na homoseksualnost. Zanimljivo, iako nije istražio fenomen, također je napomenuo da su broj pojmove za lezbejski seks djela koa su bila u općoj upotrebi, naizgled bez društvene sramote: *kulam-bana* (kunilingus), *kusagana* (frotiranje), *kujitia mbo ya mpingo* (koristeći dildo od ebanovine). Slično stajalište navedeno je pola vijeka kasnije od strane Simona Messinga među koptskim (kršćanskim) Amhara seljacima. Imali su riječi za žene-muškarce (*wandarwarad*) i muškarce-žene (*wandawande*). Unatoč kršćanstvu, ovi seljaci su uglavnom tolerisali ove pojedince, smatrujući ih “Božjim greškama”.

Haberlandtovi izvještaji iz Zanzibara jednostavno počinju nizom zapažanja. Također je izvjestio o nemuževnim muškarci ma među Wgandama (Uganda), koji su bili “potpuno posvećeni pederastiji”, iako noviji izvještaji kažu da Wganda tvrde da takvo ponašanje potiče iz Afrike i njezine “ludosti”: “zašto gubiti vrijeme sa muškarcem kada su žene u potpunosti dostupne”. U približno isto vrijeme, Simon Ambrogetti je primjetio da su neki muškarci iz Eritreje stupili u homoseksualne veze kada su bili

adolescenti, iako su obično završili u heteroseksualnim brakovima. Međutim, istaknuo je da su neki od mladića (koje je nazvao "mali vragovi", *diavoletti*) nastavili da imaju seksualne odnose sa drugim mladićima kasnije u životu, čak i kada su bili u braku.

Godine 1909. Friedrich Bieber je zabilježio istospolne veze između muslimanskih Haraira (u Etiopiji), kao i kod Galla (takoder u Etiopiji) i Somalijaca. Mogao je identificirati da nije bilo dobne razlike u odnosima (tj. nisu bili pederasti) ili prepostaviti određene rodne uloge (tj. niko nije "postao ženom"). On je također istaknuo kako je istospolna uzajamna masturbacija bila uobičajena među oba spola. Druga islamska skupina (stanovnici rijeke na sjeveru Sudana) su proučavani od strane Pamela Constantinidesa koji je zapazio da su feminizirani muškarci (*zaar*) ključni za lokalni kult ozdravljenja i da je većina drugih naroda te kulture prepostavljala da su ovi muškarci također sudjelovali u istospolnim djelima.

Naravno, prisutnost istospolnih djela može se tumačiti na više načina - koji mogu biti tačni ili mogu samo dati bolji uvid u promatračeve pretpostavke. Jedan daljnji primjer iz ranog 20. vijeka dolazi iz rada Melvillea Herskovitsa 1930. godine. On je istaknuo da su homoseksualne aktivnosti među mlađeži Dahomeansa (tzv. *gaglo*), bile "situacijske", jer je tvrdio da je do njih dolazilo zbog nedostatka žena (kao i kod istospolnih činova u zatvoru). David Livingstone (1865) je zabilježio istospolne činove između adolescenata.

Jedan vijek nakon Haberlandta, Deborah Amory provela je istraživanje o Zanzibaru i Mombasi usmjereni na homoseksualnost. Njen izvještaj posmatrao je *mashoga* muškarce - koji imaju puno toga zajedničkog sa indijskim *hidžrama*. *Mashoga* muškarci (od *shoga*, u množini dodaje se prefiks *ma*) oblače žensku odjeću u određenim društvenim i ritualnim obredima. Istaknula je da su ti muškarci (koji se još nazivaju *makhanith* i *mahanisi*) bili stigmatizirani i smatrani seksualno pasivnima. Aktivni partner zvao se *basha* (šef, majstor) ili *haji* (referenca za nekoga ko je uspio priuštiti *haj*). *Shoga* je obično *juko wazi*

(otvoren, "vani"), dok će *basha* obično - barem službeno - biti *anajificha* (krijući se, "zatvoren"). Većina ljudi koje je upoznala tolerisala je ali nije odobravala *mashoga*. Ono što je zanimljivo jeste da je opće mišljenje bilo da je homoseksualnost *shoga* bila dio ljudske suštinske *roho* (duh) ili *umbo* (priroda), koji nas podsjeća da vjerujući da je homoseksualnost utemeljena u biću (tj. genetska) ne mora nužno dovesti do tolerancije, prihvatanja i jednakosti.

Jedno od najvažnijih istraživanja, naime, proveo je Edward Evans-Pritchard 1930. godine među Zande (grupa rasprostranjena širom Sudana, Srednjoafričke Republike i Konga). Dobićemo zanimljiv uvid ne samo u modernu afričku homoseksualnost, već također i u stavove zapadnih sociologa u ovoj studiji. U svom izvorno objavljenom djelu Evans-Pritchard nije imao reference o istospolnim aktivnostima. Samo je 1970. godine, pri kraju karijere i života, podijelio svoja zapažanja o homoseksualnosti među Zande sa širim akademskim svijetom. Jasno, bilo mu je neugodno zbog informacija koje je pronašao i čini se da je pretpostavljao da će se smatrati neprikladnim za objavljivanje.

Naročito je izvjestio o ponašanju ratnika i njihovih paževa (slično *samuraju* i njegovim mladim pomoćnicima). Stariji Zande je napomenuo da su u predkolonijalnim danima:

Muškarci imali spolne odnose sa mladićima kao što su to činili sa [svojim] suprugama. Muškarac je plaćao naknadu drugom ako je imao odnos sa njegovim dječakom. Ljudi su pitali za ruku dječaka sa kopljem, baš kao što su pitali za ruku djevojke od njenih roditelja. Svi oni mladi ratnici koji su bili na dvoru, svi su imali dječake (*ndongo-techi-la*).

Što se tiče otkrića Evans-Pritcharda, seks koji se dešavao bio je interkruralni. Također je čuo glasine (od muških ispitanika) o lezbejskim aktivnostima. Navodno, žene u kraljevskim haremaima su nosile *strap-on* dildo od korjenastog povrća ili banana.

Zande su tolerisali, pa čak i prihvatali muško-muški (na dobi bazirane) seksualni odnos, ali su se užasavali lezbejstva, smatrajući ga “vrlo opasnim”. Ne može se zaključiti iz Evans-Pritchardove studije (ili drugih spomenutih) da je seksualni odnos na osnovu dobi (pederastija) bio jedini ili normativni model. U isto vrijeme (kasnih 1930-tih), kako je bio proučavao Zande, studije o Nkundo (rijeka Kongo) su zabilježile mlade muškarce koji su imali tendenciju da penetriraju svoje starije partnere.

Među različitim etničkim grupama (Rundi, Hutu i Tutsi) u Ruandi, izvjestan broj riječi je zabilježen u ranom 20. vijeku za sodomite (*umuswezi; umukonotsi*) i sodomiju (*kusweana nk'imbwa; kunonoka; kwitomba; kuranana imyuma; ku 'nyo*), kao i za transrodne, “hermafrodiske” tradicionalne duhovne vođe (*ikihinu; ikimaze*). Međutim, samo postojanje riječi ne podrazumijeva toleranciju prema aktivnostima ili čak razumijevanje ponašanja uz zapadnu liniju. Na primjer, fizički činovi između žena u Južnoj Africi koje bi zapadnjaci smatrali seksualnim nisu percipirani kao seksualni. To je ista vrsta racionalnog obrazloženja koje je podupiralo tvrdnju predsjednika Clinton-a da nije imao “seksualne odnose s tom ženom”, iako su mnogi ljudi, uključujući i Monicu Lewinsky, bili sigurni da je *imao* seksualne odnose. Nedavne studije su također sugerisale da veliki broj nevjencanih američkih evanđelista, koji su se zavjetovali na “djevičanstvo” primjenjuju tumačenje riječi koja samo uključuje vaginalnu penetraciju - teški peting, međusobna masturbacija, pa čak i oralni seks, u tom slučaju, neće promijeniti nečiji status djevice. Drugim riječima, ono što se računa kao seksualni odnos, seksualna veza, sodomija i slično, može se uveliko razlikovati od kulture do kulture, tokom vremena, pa čak i unutar kultura u određene vremena.

Situacija među Hausima na vrlo lijep način ilustruje afrički kontekst ove ideje kulturnog relativizma. Za Hausa muškarce, brak nije pitanje emocionalne privrženosti, ljubavi, ili čak izbora; to je temeljna moralna i društvena obaveza prema porodici i široj zajednici. Među Hausima postoje muškarci koji se nazivaju i

“*yan daudu*”, što se može prevesti kao “homoseksualac”, “transvestit” koji se fokusira se na “orodnjenu” odjeću; dok je “pimp” neko uključen u seks- industriju, ali ne kao sudionik. U većini slučajeva, čini se da se riječ odnosi na specifične rodne aspekte ponašanja. To znači, “*yan daudu*” preuzima ženski posao i smatra sebe “nalik na ženu”, ali se inače ne preodijeva i još uvijek mu se obraća i tretira se kao muškarac od strane drugih članova zajednice. Da zakomplikujemo stvari, kada je fokus na stvarnoj seksualnoj aktivnosti terminologija postaje još više kulturno specifična i zbunjujuća. Dvojica muškaraca koji se upuštaju u uzajamnu penetraciju (umjesto da jedan bude aktivan a drugi pasivan) ili koji su istog društvenog, ekonomskog i starosnog statusa, smatrani su da prakticiraju *kifi* - lezbejstvo! Bilo bi sigurno tačnije objasniti *yan daudu* kao feminiziranog muškarca koji razgovora obično sa ženama, dok bi *kifi* predpostavljaо nešto više od istospolnih činova u “jednakom”, svestranom odnosu.

Činjenica da engleski jezik nema posebnu riječ za bilo koji od ova dva koncepta koja sjajno ističu neke od problema pretpostavljajući da istospolni činovi - ili ponašanje koja izgleda kao da implicira istospolne činove, modernim posmatračima - su homoseksualni ili gej. Svaka kultura koju smo ispitali je, gotovo od početka historije, imala različite kategorije, mjesta, ili niše za pojedince čije ponašanje nije odgovaralo većini društveno uobičajenih konstrukcija spola, roda i seksualnosti. Međutim, kako primjer Hausa pokazuje, ove kategorije se rijetko podudaraju s onima drugih kultura i vremena - i gotovo nikada sa modernom zapadnom konstrukcijom pojma “gej”. To ipak ne znači da muškarci nisu imali seksualne odnose sa muškarcima ili žene sa ženama u prošlosti širom planeta.

Očito su to učinili i, baš kao što je sigurno, njihove kulture (s izuzetkom monoteističkih društava, posebno kršćanstva) bile su sklonetolerisati ili zanemariti takva djela.

Također možemo obratiti pažnju na Ghanaians kao još jedan primjer. Androgini muškarci su nazivani *kojobesia* (muškarac-žena), iako ovo ne implicira stvarni komentar seksualnih

aktivnosti muškaraca. To je opaska o rodnim ulogama i osobinama. Doista, odbacivanje od strane Ghanaiana i drugih Afrikanaca pojmoveva kao što je "gej" i ideje "homoseksualnosti" kao urođene Africi može biti komplikovanije objašnjenje o ovim riječima. To je dijelom odbacivanje zapadne kulturne konstrukcije koju ove riječi označavaju a ne eksplicitno odbacivanje istospolnih djela ili ponašanja. Čini se da se kasnije javlja skoro univerzalna tolerancija sve dok je skriveno, kao što smo vidjeli drugdje, ne negira odgovornost prema rađanju u široj zajednici. Čak i kada je prokreacija problematična, pojedinci često bivaju "reinterpretirani" kao da ispunjavaju duhovne ili religijske uloge što je većinom antitetično prokreaciji.

Stoga, Hausa i ostali nas podsjećaju da, bez obzira kako inventivna i zbumujuća, većina društava je historijski uspjela da konstruiše održivo mjesto za ljude koji su "drukčiji" (u smislu da "nisu kao drugi"). Izgleda da su zapadna kršćanska društva osvojila jedinstvenu distinkciju u odlučivanju, kao šampioni slobode i demokracije, da li će širiti homofobiju svijetom. Kroz "kolonizirano" prihvatanje zapadne kulturne hegemonije i predrasuda, druga društva su počela sa brisanjem što je moguće većeg broja starih niša za seksualne nekonformiste.

Ono što je još interesantnije jeste mjera do koje su savremene afričke kulture pokazale kulturnu konstrukciju na koju smo naišli drugdje: seksualni odnos zbog užitka, za razliku od seksualnog odnosa zbog rađanja. Potonji je, silom, heteroseksualan, ali ovaj drugi može uključivati bilo koji broj uparivanja. U nekim slučajevima, ovo stajalište je artikulisano snažno i nedvosmisleno. Nije svako dokazivanje validnosti istospolnih činova i ljubavi zapadno i post-stonvolsko (tj. nakon 1969. godine i pobuna u baru Stonewall na Manhatnu, u koji su većinom izlazile gej osobe, što se obično smatra rođenjem "pokreta za prava gejeva". Godine 1923. Nguni (Južna Afrika) vojnik je kažnjen zbog seksualnog vrijedanja drugog vojnika jedne noći u barakama. Kada je kažnjen branio se govoreći:

Ne zna li narednik da postoje muškarci koji od mладости žude za ženama, i drugi, koje privlače samo muškarci? Zašto bi on onda trebao biti kažnjen? Nakon svega, on ne zna zašto ga je Bog ovakvog stvorio – da može voljeti samo muškarce?

Slično dokazivanje je pronađeno među Herero (Namibia i Botswana), koji su priznavali posebna muško-muška prijateljstva nazvana *oupanga*, koja su uključivala analni odnos (*okutunduka vanena*). Kada ih je misionar Johan Irle kritikovao zbog tolerisanja ovako gnusnih praksi, odgovorili su da su “odrasli od djetinjstva na svoj prirodan način”.

Slične istospolne veze su zabilježene među Namanima (Južna Afrika) tokom 1920-tih (nazvani *soregus*); naglasak je bio na ekonomskoj dobiti od veza, ali seksualni odnos nije bio nepoznata komponenta. Godine 1951. izvještaji o Nyakyusa (Tanzania) raspravljali su o homoseksualnim činovima između adolescen-tnih muškaraca, kao i između mlađeg i nešto starijeg muškarca. Interkruralni seks je bio uobičajen i analni seks je bio moguć, ali oralni seks nije bio prihvaćen. Herero, što je već spomenuto, također nas podsjećaju da se ne može odbaciti seksualni odnos u muško-muškim vezama pretvarajući se da su muškarci “samo dobri prijatelji”, ili da je seksualni odnos rijedak i da nije bitan dio kulturnog konstrukt-a istospolnog prijateljstva. Herero ne samo da imaju ideju o *oupanga* (seksualno prijateljstvo) sa *epanga* (erotski prijatelj), već je također *omukueta* (ne-erotksi prijatelj; drug). Ove riječi su također korištene za žensko prijateljstvo. Normalna reakcija na pokušaje da se ovakve stvari ispitaju je takva da je “čin dozvoljen, ali govoriti o njemu nije” – “radi ali ne govor”. Stoga, društveno neodobravanje ide zajedno sa diskusijom o tome da li ide prije seks ili njegovo prakticiranje.

Zbog prominentnog stava preuzetog od Mugabea i njegovog režima u Zimbabveu, bilo bi neophodno raspravljati o toj situaciji. Kao takvo, Zimbabve može poslužiti kao “studija slučaja” za ostatak kontinenta. Prije nego što se vratimo u Zimbabve,

naime, vrijedno je napraviti stanku na trenutak kako bismo razmotrili istospolne činove i osobe među pripadnicima jedne od najpoznatijih afričkih grupa – Zulu. Zulu zaslužuju diskusiju ako ne zbog nekog drugog razloga onda zbog toga što su nametnuli najveću odbranu evropskim trupama (britanskim) koje su patile u rukama ne-evropske vojske, u januaru 1879. godine na Isandhlwana. (Možda nije iznenađujuće, Zapad je preferirao da napravi manji angažman na Rorke Driftu, koji su Britanci osvojili, što je tema filma *Zulu*).

Veliki kralj ratnik i osnivač Zulu nacije, Shaka Zulu (1785–1828), ponašao se na način da je, što je jedan naučnik napomenuo, implicirao da je uvijek bio latentni homoseksualac. Nije sasvim jasno zašto je riječ “latentni” korištена. Iako je Shaka Zulu imao veliki harem sa “suprugama”, izričito je zabranjivao da ih se zove suprugama, preferirajući da ih se zove “sestrama”. Također je obznanio da je mislio da je djecu bilo najbolje ostaviti dok ratnik nije bio prestar da se borи, i u međuvremenu, prakticirao je *ukuHlobonga* (interkruralni seks/frotiranje). Naredio je svojim vojnicima da ostanu u celibatu osim ako nisu već vjenčani i grupisao ih je u istospolne barake. Većinu svog vremena provodio je ne u harem, već u društvu regimente najmlađih vojnika, u *Fasimba*.

Naknadni zapisi o drugim Bantu govornicima usko su povezani sa podrškom Zulua za ideju da su istospolni odnosi bili priznati dio kulture. Godine 1883, Basotho (Lesoto) glavni Moshesh je rekao da nema kazne za “neprirodne zločine” u tradicionalnom pravu i da je takvo ponašanje bilo “rijetko”. Zabilježeno je da je upotreba kršćansko-zapadnog neprirodnog zločina i nejasne riječi “rijetko” (koliko rijetko je rijetko?). Oko 1900. godine još jedan Zulu vođa slijedio je Shaka Zulu u naređivanju svojim vojnicima da se suzdrže od seksa sa ženama. “Nongoloza” Mathebula (1867–1948), koji se također zvao i “kralj Ninive”, vodio je pokret otpora protiv bijelaca u Južnoj Africi. Starij vojnici (*ikhela*) su htjeli uzeti adolescentne muškarce (*abafana*) kao dječake-supruge (*izinkotshone*). Kada je bio uhapšen izjavio je

da su homoseksualni činovi bili uobičajeni među njegovim ratnicima. Štoviše, pojasnio je da ovo nije bio (situacijski) rezultat nedostatka žena: “čak i kada smo bili slobodni na brdima južnog Johanesburga, neki od nas su imali žene, a neki od nas su imali muškarce za seksualne svrhe”.

Međutim, situacijska homoseksualnost je bila definitivno odlika rudarskih zajednica Južne Afrike, gdje su žene bile rijetke (supruge i djevojke su ostajale na selima), a prostitutke su smatrane značajnim zdravstvenim rizikom. U ovakvim okolnostima veze nisu bile potajne i neformalne; bile su javne i ritualizirane. Većina veza odlikovale su se razlikom u godinama, sa starijim muškarcima (*nima*, “suprug”) koji plača mladoj cijenu (*lobola*) za mladost (zvana različitim imenima: *nkhonsthana*, *amankotshame*, *izinkotshane* – kao što su bili Mathebulini ratnici – ili tinkonkana – “rudareva supruga”). Jasno, ovo je bilo strogo povezano sa dostupnošću žene, ali kao stariji rudar, Filemon, je rekao 1987. godine “rudarske žene” su stupale u veze “zbog sigurnosti, zbog sticanja imovine i zbog same zabave.” Ovi dogovori su bili javni, tako da su 1988. Godine vlasti donijele zakon prakticiranju (*mteto*) ovih veza.

Čak kada su žene bile dostupne ovakve veze su postojale. Na primjer, u Mkumbani (naselje blizu Durbana) 1950-tih godina dešavala su se muško-muška vjenčanja jednom mjesecno. Rituali koji su korišteni za muško-ženska vjenčanja bili su isti i u većini slučajeva nova “muška mlada” je ulazila u porodičnu zajednicu u kojoj je već bila ženska supruga, koja je izražavala dobrodošlicu novoj “mladoj” kao idealnoj zamjenskoj supruzi – ona/on je bila nesposobna da rađa djecu kako ne bi prijetila nasljedstvu prve supruge.

Suprug (obje vrste supruga) nazvan je *iqgenge*, dok je muška supruga bio *skesana*.

Ovi primjeri iz južne Afrike mogu nagovijestiti da je situacija u današnjoj Africi relativno tolerantna. Na jednom nivou, ovo je slučaj. Južna Afrika preuzeila vodstvo sa svojim post-aparthejdskim ustavom, koji je bio prvi nacionalni ustav koji je zabranio

diskriminaciju na osnovu seksualne orijentacije. Klauzula je prošla na parlamentu uz podršku Afričkog nacionalnog kongresa, pan-afričkog kongresa, Nacionalne stranke i stranke Inkatha, unatoč homofobičnoj retorici koja se često povezuje sa biskupom Desmondom Tutu. Ovaj pozitivni stav, oslanjajući se sigurno na historijsku tradiciju autohtone tolerancije nenormativnog seksualnog i rodnog ponašanja, nije praćen od strane drugih nacija kako bi se oslobođila od aparthejda, Zimbabve. Godine 1995, kada je otvarao Međunarodni sajam knjige u Zimbabveu, čija je tema te godine, ironično, bila "Ljudska prava i Pravda", predsjednik Robert Mugabe je rekao:

Smatram prilično pretjeranim i odbojnim za svoju ljudsku svjest]naglasak moj] da su takve nemoralne i odbojne skupine]lezbejske i gej grupe imale su književnost koja je bila zbranjena], poput onih homoseksualnih osoba koje su vrijeđale protiv zakona prirode]napomena: koncept razvijen od strane grčko-rimskih filozofa, ne Afrikanaca] i protiv običaja religijskih uvjerenja]također napomena: uvezeno od strane evropskih kolonijalnih vladara] prihvaćenih od strane našeg društva, trebalo bi imati zagovornike kod nas i drugdje u svijetu ... ja kasnije i na konferenciji za novinare] ne vjerujem da bi trebao imati bilo kakva prava uopšte]osjećaj koji je, promjenom cilja, Ian Smith mogao izreći].

Ovi osjećaji su ekstremna verzija onih koji su se čuli više puta od mnogih afričkih religijskih i političkih vođa. Osim toga, taj stav zauzimaju Afrikanci iz dijaspore - na primjer, bilo koji broj umjetnika, čiji su tekstovi često homofobični, smatraju da nema riječi u bilo kojem od afričkih jezika za "homoseksualca". Stavljanje na stranu onoga što smo već vidjeli - riječima dovoljno – također je primjećeno, na primjer, da ne postoji riječ u Shona

(Zimbabwe) za "orgazam". Treba li se zaključiti da ne postoji takva fiziološka poj ava?

Međutim, najbolji način kako bi se suprotstavilo kolonijalizmu izvedenom iz viktorijanskog, kršćanskog evropskog mentaliteta Mugabe jeste da pustimo historiju Zimbabvea da govori za sebe. Savremeni historičar Marc Epprecht je uvjerljivo demonstrirao da su istospolna djela i pojedinci bili dio predkolonijalnog, tradicionalnog društva. Njegovi rezultati su dobro ispitani u nekim detaljima. Godine 1890. britanska južnoafrička kompanija je okupirala Mashonaland i započela je proces dovođenja područja pod britansku kolonijalnu kontrolu. Do 1892. struktura kolonijalnih sudova je bila na mjestu i, u toj godini, 1,5 posto slučajeva bili su homoseksualci, dok nije bilo slučajeva heteroseksualnih silovanja (ili napada) ili bestijalnosti. Nakon Nakon Mugabove argumentacije, moglo bi se zaključiti da je tradicionalno zimbabveansko društvo (dvije godine nakon dolaska evropske uprave) lišeno sodomije i heteroseksualnog seksualnog nasilja - ali niko ne može tvrditi da nema dokaza o istospolnim aktivnostima.

Godine koje su uslijedile (1892–1923.) proizvele su neprekidni tok istospolnih slučajeva, ukupno oko 300. Prije svega, to su bili slučajevi homoseksualnog napada. U tim slučajevima, 90 posto optuženih bili su afrikanci, 8,7 posto Evropljani i oko 3 posto azijići ili "obojeni". Većina slučajeva je bila koncentrisana u ranijem dijelu razdoblja i ukazuju na to da su vremenom suci postali manje zainteresovani za procesuiranje istospolnih aktivnosti, osim kada su ih počinili Evropljani. Jasna pristranost se razvila među kolonijalnim bijelim sucima, za koje se čini da su bili utemeljeni na pretpostavci da su takvi zločini među bijelcima ugrožavali njihovo "superiorno" držanje u koloniji (baš kao stav koji ćemo vidjeti u nastavku među Britancima u Indiji za sodomijom među evropskim vojnicima).

Podjednako važno, iz ranog perioda kolonijalne historije, suci su zauzimali stajalište da *konsenzualni* homoseksualni činovi nisu bili kažnjivi - dekriminalizacija sudskim aktom prije nego zakonodavnom inicijativom. Na primjer, 1913. godine, sudac,

L.F.H. Roberts, odbacio je slučaj rekavši: "Čini mi se da prekršaj nije počinjen". Svjedok tužiteljstva se žalio da je napadnut analno, ali je priznao da je primio novac za ponovljena djela interkuralnog seksa. U stvari, čini se da je sudac zauzimao stajalište da je žrtva "to tražila". Iako to nije neuobičajeno u slučajevima heteroseksualnog napada, iznenađujuće jeda se pronađe ovdje. Čini se da se suca nije ticalo to što je optuženi pokušavao da ima spolni odnos sa drugim muškarcem. Dvije godine kasnije, advokat je presudio u drugom slučaju da "kako je podnositelj bio dovoljno star kako bi cijenio ono što je učinjeno, i pristao, kazneno djelo nije počinjeno". Godine 1922. advokat Clarkson Tredgold ukinuo je osuđujuću presudu na temelju toga da dokaz "upućuje gotovo izravno na slučaj pristanka".

Ovi slučajevi ukazuju na niz važnih pitanja. Prvo, suci su zauzeli stajalište da konsenzualni homoseksualni seks (posebno među Afrikancima), nije bio kazneno djelo. Drugo, Afrikanci nisu bili proporcionalno izraženi nego se moglo očekivati s obzirom na ukupnu kolonijalnu demografiju (i okolnosti o kojima će se raspravljati u nastavku čine ovo pitanje još jačim). Treće, uzorak pokazuje da je bijela kolonijalna uprava bila prilično nezainteresovana afričke seksualne prakse, ali je bila riješena da održi "dobar primjer" među bijelcima. Dvije značajke kolonijalnog mentaliteta dodatno komplikuju pokušaje da se utvrdi pojavnost homoseksualnosti u Zimbabweu. Prvo, iako želeći da kontrolišu bijelo seksualno ponašanje kako bi izbjegli skandal, Britanci su također nastojali da izbjegnu otvarenu raspravu o sodomskim suđenjima u cjelini. Na primjer, 1929. godine, James Noble je osuđen za devetnaest tačaka (prilično groznih) seksualnih napada na dječake i nastavnike u Thabas Unduna školi, gdje je bio domar. *Bulawayo hronika* odlučila je da ne prijavljuje suđenje ili njegove rezultate i ni spomena nije bilo o slučaju u "službenom" godišnjem izvještaju britanske južnoafričke policije.

Drugi aspekt kolonijalne misli koja je bila sklona da sakrije afričku seksualnost bila je pretpostavka da su Afrikanci bili "dječa". Afrički muškaraci su ostali "dječaci" u očima svojih bijelih

kolonijalnih vladara i, kao takvi, njihovo ponašanje je posmatrano kao nezrelo. Rasprava za bijele bila je da li su Afrikanci bili "nemoralni" (po prirodi), ili "perverzni" (po izboru). U svakom slučaju, oni su percipirani kao nezreli, manje civilizovani i "bliži prirodi". Očito, ova potonja ideja nije imala ništa od modernog koncepta "organskog" i "konzervističkog", nego je značilo da su Afrikanci shvaćeni kao životinjski, brutalni - vođeni njihovim najnižim instinktima. Dok zimbabveanski Afrikanci nikada nisu prihvatali ovaj stereotip, oni su dijelili sa svojim kolonijalnim gospodarima želju da se izbjegne bilo kakva otvorena rasprave o seksu.

Ova šutljivost je tradicionalna značajka afričkog društva u Zimbabveu. Najbolji primjer za to je praksa *kupindira* ili *kusikira rudzi* (uzgajanje sjemena). Kada par ima problema sa dobivanjem djeteta, prihvatljivo je da se pristupi aranžmanu u kojem će bliski rođak ili prijatelj oploditi ženu, što će rezultirati djetetom prihvaćenim kao legitimno i prirodno potomstvo para. Svako bi bio "svjestan" onoga što se dogodilo, ali niko to ne bi nikad spominjao. Općenito, funkcionalno razumijevanje seksa, još je jače među tradicionalnim Zimbabveancima od većine evropskih kršćana. "Seks" je ono što stvara djecu - dakle zaključak homosualnosti kao "seksa" je zbnujući.

Ovaj pragmatični još neizgovoreni pristup primjenjuje se također u istospolnim slučajevima. Mnogi Afrikanci će tvrditi da "igranje" sa nekim istog spola nije bio seks, jer orgazam (od frotiranja ili ručne manipulacije) je bio čisto "slučajan" i, štoviše, slučajan u odnosu na igru. Čak i lokalne riječi koje bi se mogle odnositi na homoseksualce oslanjaju se ne samo na jasnoću, već na infleksiju i implikaciju (kao i kod starog engleskog eufemizma za "potvrđenog neženju" i "usidjelicu"- sve će ovisiti o tome *kako* je neko rekao – "klimanjem glavom i migom"). Dakle, Shona ima *tsvimborume* (neko ko ima penis, ali nema gdje da ga stavi - neoženjeni) i *sahwira* (bliski muški drug). Tamo gdje su eksplicitne reference na homoseksualce, riječi koje koriste su "strane" posuđenice (*ngotshana* iz Zulu ili Shangaana i *manayero*

iz Chewa od Malawianskih imigranata). Ovo je koristio Mugabe i njegove pristalice da impliciraju kako je homoseksualnost sama po sebi uvoz. U stvarnosti, ono što ovo govori je različit kulturni pristup raspravljanju (ili neraspravljanju) seksualnih aktivnosti općenito. Štoviše, činjenica da su riječi pozajmljenice iz drugih afričkih jezika jednostavno sugerise da su te kulture bile više otvorene za razgovor o seksu - ne da je homoseksualnost bila strana svim Afrikancima.

Još važnije, kolonijalne sudske strukture usvojene u Zimbabveu maskirale su ponašanje Afrikanaca. Najurbanija područja (centri bijele, azijske, obojene i doseljene/urbanizirane afričke populacije) su bile sudene pod Romano-nizozemskim sistemom razvijenim u Južnoj Africi. Većina afričkih stanovnika, iako su živjeli u ruralnim područjima i bili nadzirani od strane domaćih povjerenika koji su primjenjivali tip "običajnog" prava. U tom ruralnom kontekstu, domaći povjerenik je bio usmijeren na zločine protiv osoba i imovine, ostavljajući većinu pravde u rukama lokalnih "glavara". Vrlo malo pravde zapravo upravljano na razini glavara proizvelo je pisane dokaze, osim kada je pozivala domaćeg povjerenika.

U kontekstu žalbe dobiva se uvid u ono što se događalo na lokalnoj, tradicionalnoj razini i zašto se tako malo slučajeva sodomije pojavilo u pisanim izvorima. Godine 1921, poslovođa Mbata (iz Bindura) je rekao:

Po domaćem običaju trebamo zahtijevati zvijer [kao kaznu] ako domorodac nije mogao odoliti sodomiji. Ako je, međutim, to učinio tokom spavanja [odbrana od nesvjesnog noćnog izlučivanja u zajednički krevet] još uvijek bismo trebali zahtijevati odštetu, ali samo mali iznos. Bio sam zadovoljan jer nije bilo ništa *namjerno* [naglasak moj] u tom činu.

Ne čudi, svijest o tome da bi bilo koji čin sodomije ili pokušaj sodomije mogao biti odbranjen tvrdeći da se dogodila u

snu ili u polu-snu, za što je bilo vjerojatno da će proizvesti blaži odgovor vrhovnih sudova, značilo je manju novčanu kaznu i vođinu diskreciju.

Međutim, u urbanim područjima postoji “pisani trag” homoseksualnosti. U razdoblju 1897–1921, Salisbury je bio oko 33 posto evropski, ali samo 10 posto suđenja za sodomiju su uključivala bijelce. Iako je ostatak populacije (preko 60 posto) bilo nebijelo, većina ovih pojedinaca su bili također nedomorodački useljenici (crni Afrikanci odnekud drugdje, Azijci, obojeni itd.). Ova nedomorodačka, nebijela populacija nije bila, međutim, većina na suđenjima za istospolne odnose. Stoga, iako su domaći Zimbabweanci (Shona) činili samo oko 20 posto stanovništva Salisburške populacije, oni su činili više od polovice slučajeva na sudu. Ono što Mugaba i njegovi pristaše naglašavaju, međutim, jeste da bijeli i Azijci prevladavaju na žalbenoj razini. To ne čudi. Bijelci i (u manjoj mjeri) Azijci su vjerovatno više bili u mogućnosti priuštiti žalbeni proces. Kada se gleda na ukupnost preživjelih slučajeva jasno je da su domorodački Zimbabweanci bili vjerovatno skloni činjenju homoseksualnih činova kao i bilo ko drugi.

Zašto onda tvrdnje od strane Mugabija i, u manjoj mjeri, od strane drugih crnih afričkih vođa na drugim mjestima? Jasno, Mugabijevi politički interesi su servirani njegovom sposobnošću da se prikaže kao moralni bedem protiv stranih izopačenosti. Štoviše, mora se zapamtiti utjecaj uhićenja Canaa Banana 1997. zbog sodomije - teško da je slučajnost da je Mugabijeva kampanja započela 1995. utirući put za uhićenje Banane. Sramota prvog predsjednika zemlje, bliskog prijatelja i pristalice Mugabea, značila je da je neophodno da se Mugabe udalji od Banane i njegovih aktivnosti. Međutim, čak i zimbabveanska vladajuća klasa je imala malo strpljenja za širenje i objavljivanje skandala. *Herald* spominje suđenje, ali mnogo tinte je proliveno na napad entuzijazma južnoafričke štampe zbog detalja. *Sunday Mail* jednostavno je odbio spomenuti slučaj.

Međutim, u području vanjskih poslova “sodomija kao uvoz” je najkorisnija. Mugabe redovno optužuje bivše kolonijalne sile,

Britaniju, da njome dominira "gej mafija". Dr. Ken Mufuka, historičar, koji je živio u američkom biblijskom pojasu godinama, napisao je svoje Alistair Cooke "Pismo iz Amerike" za *Sunday Mail*. Ograđujući se protiv moći "homoseksualaca i feministica" (koje on tretira kao jedno te isto), često je portretisao Ameriku (središte svjetskog kapitalizma i globalizacije) kao zemlju koju su zauzeli homoseksualci. Dakle, zbog unutarnjih i vanjskih političkih razloga. Mugabe je imao interes u promicanju homofobije - "porodične vrijednosti" su moćni politički alat u više mesta nego u Sjedinjenim Državama.

Međutim, kampanja Zimbabvea posebno je zarazna jer tvrdnja da je homoseksualnost "strana" omogućuje napade protiv afričkih homoseksualnih osoba i aktivista za "gej prava" kako bi bili uhvaćeni u jezik rasizma i izdaje rase. To objašnjava kako je jedan zimbabveanski parlamentarni zastupnik govorio o nadbiskupu Desmond Tutu i Nelsonu Mandeli (kada su osudili homofobiju) kao o "pseudo dobitnicima Nobelove nagrade za mir". Kampanja je također imala podršku mnogih vodećih crkvenjaka. Na primjer, dr. Michael Mawema (svećenik afričke reformirane crkve) je rekao da bi homoseksualci trebali biti kastrirani, javno obješeni i kamenovani kao "pervertiti". Njegova čitava stranica oglasa u *Heraldu* (državni list) bila je izričita u svojoj homofobiji i mržnji:

Križarski rat protiv silovatelja i homoseksualaca
Bog zapovijeda smrt seksualnih pervertita.
Naša kultura i tradicionalni sistem pravde ih osuđuje na smrt.
Naša religija ih osuđuje na smrt.
Silovanje, incest, homoseksualne žrtve žele da seksualni zlostavljač umre.
Zašto zakon odobrava ta zla i spašava seksualne pervertite od smrti?

Svi oni zabrinuti zbog nedostatka pravde za seksualno zlostavljanje su pozvani na sastanak.

Dnevni red:

Raspravljanje prijedloga potrebnih za donošenje zakona koji će zaštititi seksualne žrtve i propisati učinkovite kazne za krivce.

Postaviti odbore za mobilizaciju Zimbabveanaca protiv seksualnih pervertita.

Ono što je najviše očaravajuće u ovom oglasu i opće kampanje na čijem čelu je bio Mugabe je gotovo potpuni nedostatak međunarodne osude. Da se ovakva kampanja vodila protiv bilo koje druge manjinske grupe (crnci u Americi, Jevreji u Njemačkoj - iako možda ne žene u strogom muslimanskom društvu) bilo bi komentara i djelovanja.

Kao što je Marc Epprecht pokazao, jednostavna činjenica je da su tvrdnje na kojima se temelji zimbabveanska kampanja netačne i varajuće. Od najranijih preživjelih zabilješki postoje dokazi o istospolnim aktivnostima među domorodačkim Zimbabveancima. Sistem pravde koji su provodili Britanci, kao i temeljne pretpostavke o crnim Afrikancima, bile su sklone marginalizaciji svoga mesta u historijskim zapisima. Ipak, homoseksualni Afrikanci su bili prisutni u predkolonijalnom Zimbabveu i drugdje na kontinentu. Još važnije, afrička društva su dokaz raznolikosti kulturnih reakcija na istospolne aktivnosti, koje direktno potkopavaju rasističke pokušaje generalizacije tih kultura i paušalnog ubacivanja u amorfnu masu "primitivaca". Nažalost, neke afričke političke i religijske vođe bi radije podržavale stajalište svoga predkolonijalnog društva koje su stvorili Evropljani (da opravdaju imperijalizam) nasuprot iskrenom prihvaćanju različitosti, jedinstvenosti i kreativnosti u stvaranju i održavanju, kulturnog ništavila za osobe sa nestandardnom seksualnošću.

Prije napuštanja Afrike mora se suočiti sa konstruktivizmom i društvenim relativizmom koji prednjači. Mnogi Afrikanci i danas, uzimajući njihovo vodstvo od onih Evropljana koji su napisali mnogo opravdavajući evropsku eksploraciju i osvajanje Afrike, jednostavno tvrde da su istospolne aktivnosti bile nepoznate Afrikancima prije utjecaja van kontinenta. Homoseksualnost je, u ovom pogledu, strani uvoz i infekcija. Od Mugabe do afroameričkih rep zvijezda, tu je lajtmotiv o tome da Afrikanci, u njihovom "domorodačkom stanju", nisu poznavali takvo ponašanje.

To je problematično na više razina. Prvo, šta znači "Afrika"? Čini se jasnim da muškarci poput Mugabea, koji okrivljuju za homoseksualnost arapsko-islamske i zapadne utjecaje, misle na subsaharsku Afriku – "crnu" Afriku. To kao da implicira da su muslimanski stanovnici sjeverne trećine kontinenta mogli bismo reći hakeri, ne *stvarni* Afrikanaci. Drugo, to spada u opasnu zamku homogenizacije svih afričkih društava i kultura u jednu amorfnu *stvar*. Zasigurno ovo dolazi u ruke rasistima, koji žele da bace mase čovječanstva u nekoliko diskretnih, nediferenciranih grupa.

Dodatni problem je da je ova problematika stvarno jedna od definicija. Ako afrički vođe i drugi tvrde da je zapadna, društveno konstruisana, homoseksualnost kasnog dvadesetog vijeka bila nepoznata u Africi, onda u tom najjednostavnijem i najužem smislu oni su u pravu; to je bilo jednako nepoznato na Zapadu. U stvari, to je neargumentovano! Moglo bi se jednako učinkovito tvrditi da "moderna" stajališta o heteroseksualnosti (partneri odabiru jedno drugo zbog ljubavi bez obzira na društveno-ekonomski status ili druge hijerarhijske odnose) su strana u Africi, infekcija u domorodačkom društvu - što će biti istinito. Takav pogled je pogrešan, besmislen i, u konačnici, lažan.

Pravo pitanje je da li su se ili nisu istospolni genitalni odnosi dešavali između muškaraca ili između žena u afričkim društvima prije dolaska arapskih i evropskih utjecaja. Svaka bilješka dokaza sugerira da je to slučaj. Muškarci su imali genitalni

kontakt sa muškarcima i žene sa ženama. Da budemo pošteni, nije uvijek jasno da su njihova društva razumjela ove "fizičke" aktivnosti kao "seksualne" aktivnosti. Jednako je sigurno da konstrukcija u Africi dosljedno prepostavlja da će se brak i prokreacija održati bez obzira na bilo koje druge seksualne, fizičke ili emocionalne veze.

Može se sa sigurnošću tvrditi da muškarci nisu *voljeli* jedni druge, ali je još lakše tvrditi da većina muževa nisu *voljeli* svoje supruge - u modernom, zapadnom smislu te riječi. Takav argument, u svakom slučaju, očito je smiješan. Može se tvrditi da su to bila univerzalna očekivanja u afričkim društvima da bi se većina muškaraca i žena "vjenčala" i rađala. Međutim, jasno je iz bilo kojeg fer čitanja historijskog, kulturnog i lingvističkog izvora da se nisu svi uklopili u ovaj obrazac i da je većina afričkih društava pronašla neki način za izgradnju niša u kojima su ovi "nekonformisti" mogli opstati. Još važnije, kao što smo vidjeli i drugdje, čini se da su afrička društva prihvatile da seks zbog rađanja i seks iz razonode nisu bili direktno povezani i jedan nije bio bolji od drugog. Niti su prepostavljali da je žarišna tačka za emocije i ljubav bila bračna veza.

Gdje nas to vodi dok se pripremamo da napustimo Afriku kako bismo razmotrili druge dijelove svijeta? Afrika se čini *normalnom* u smislu širih globalnih dometa stavova prema istospolnim odnosima i vezama. Afrička društva, zajedno sa onima indijskog potkontinenta i Dalekog istoka, su prepostavljala da će gotovo svako rađati, ostavljajući prostor za seks iz zadovoljstva kako bi imali više različitih načina za odušak. Ova društva su također izgradila načine normalizacije i tolerisanja onih koji se nikada nisu vjenčali ili učestvovali u prokreaciji. Ako neki Afrikanci žele tvrditi da to nije slučaj, onda moraju prihvativi da impliciraju da su Afrikanci historijski i globalno *abnormalni*. Ako se žele držati modela *normalnosti* i *moralnosti* konstruisane od strane svojih zapadnih osvajača to je, naravno, njihov izbor, ali i njihove vlastite historije; kulturna baština i jezički zapisi, kao što je svjedočanstvo svih drugih svjedoka nezapadnih/kršćanskih

društva sugerira da će to biti neprirodno-*abnormalno*. Afrička društva, u pronalaženju mjesa za istospolne aktivnosti i pojedince, dokazuju da su bili dio normalnog ponašanja ljudskih zajednica širom svijeta tokom historije.

Zašto bi Afrikanci i drugi željeli uskladiti svoje historije sa kulturnim obrascima koji su najmanje *normalni* u historijskom, globalnom smislu? Kao što smo vidjeli, konzistentno negativno i nasilno odgovaranje na homoseksualnost su reakcija svojstvena Judaizmu, islamu i, posebno, kršćanstvu. Homoseksualnost, a nikada ponašanje većine i nikada historijski posmatrano kao cjeloživotna alternativa za veze zbog rađanja, postoji u gotovo svim kulturama širom svijeta i i kroz historiju je prihvaćena i "uklopljena" u strukture društva. Doista, zlobna homofobija zapadnog kršćanstva pokazala se kao značajka koja je došla do ostvarenja samo u posljednjih 500 godina i nikada nije bila dosljedna. Još važnije, širenje negativnog kršćanskog stajališta prema homoseksualnosti postaje širom svijeta samo kao rezultat devetnaestovjekovne globalne hegemonije Evrope, te kulturne i ekonomske dominacije Sjedinjenih Američkih Država u prošlom vijeku. U stvari, zapadna "kolonizacija uma nastavljena je brzo, pomagana i podržavana od strane nezapadnjaka, za koje se čini da su savijeni od žrtvovanja svojih vlastitih historija i tradicija u nastojanju da oponašaju sve aspekte onoga što čak i oni smatraju "uspješnim" kulturama Zapada.

Zapad je dominirao velikim dijelom svijeta i mijenjao je postojeće kulturne obrasce. Prepušteno je onim vođama i društvima, koji su odbacili zapadnu političku i društvenu dominaciju i koji se trude da se odupru zapadnoj ekonomskoj i kulturnoj hegemoniji da odluče ako žele učiniti ono što Zapad nikada nije uspio, unatoč svojim najboljim naporima - to jest, da iskorijene njihove historije. Može se potvrditi ono što se javlja, kao historijska stvarnost širom svijeta - kako su istospolno ponašanje i pojedinci imali svoje mjesto u nezapadnim i predkršćanskim društvima - ili nastojati izbrisati ove Afrikance, Indijce, Kineze i ostale iz historije. Zapadnjake su sa pravom kritikovali drugi

narodi za držanje za historiju koja uveliko briše trgovanje robovima, genocid itd. iz šire popularne svijesti u korist "mrtvih, bijelih muškaraca". Bilo bi doista žalosno, međutim, da su to bile ruke nezapadnjaka koji su isprali "mrtve, crne, indijske, afričke i azijske muškarce i žene" iz njihove vlastite historije samo zato što su sudjelovali u istospolnim aktivnostima.

Dolaskom Britanaca i zamjenom mugalske dominacije sa snagom istočnoindijske kompanije, situacija u Indiji je počela da se mijenja (kao i u Africi). Dva trenda su zamjetna. Prvo, negativni stavovi prema istospolnim aktivnostima su postali glasniji, sve više gromki i više zajednički. Kao što smo vidjeli, uvjek je postojao odnos prema seksu između muškaraca koji se posmatrao kao neukusan i ritualno nečist. Međutim, to je bilo više nego uravnotežena dvosmislenost prema seksu u hinduističkim pričama o bogovima i božicama, kao i prevladavajuća realnost historijskih ličnosti i osjećaja u književnosti, posebno u poeziji. Englezi-Britanci, naročito nakon pretpostavke o izravnoj vladavini nakon Velike Pobune / Ustanka, sve više nameće pravne i moralne kodekse kršćanske viktorijanske Britanije na Indiju.

Drugi trend je, na neki način, čak i fascinantniji. Povećano, u 19. i 20. vijeku, književnost i drugi popularni mediji su se okrenuli prema lezbejstvu kao primarnom obliku zastupljenog istospolnog ponašanja. Tradicionalno, muško-dominirajuće indijsko društvo (i hindusko i muslimansko) bilo je fokusirano na seksualne aktivnosti muškaraca - čak i sa drugim muškarcima. Kada se raspravljalo i portretisalo o istospolnosti ona je bila *muška*. Međutim, u modernoj Indiji ovo je zamijenjeno većim fokusom na, i interesom za, žensko istospolno ponašanje. Broj pretpostavki može biti napredan u objašnjavanju ovoga. Heteroseksualni muškarci su znatno manje ugroženi - i prečesto uzbudjeni - lezbejstvom. U Indiji, kao što smo vidjeli i drugdje, seks između žena nije stvarno smatrana "seksom" i stoga je posmatran drugačije. Ovdje ponavljanje pitanje je li seks bez penetracije seks je ponovo vidljivo. Bilo koji razlozi da su u pitanju, seks i ljubav između muškaraca je znatno manje vidljiva nego što je to

historijski bio slučaj, dok je lezbejstvo (bilo seksualno, emocijonalno ili oboje), postalo društveno prihvatljivo (ili tolerisano) lice istospolne aktivnosti.

U evropskoj misli, moramo biti oprezni kada raspravljamo o reprezentacijama lezbejstva. Prečesto su one za muškarce i od muškaraca: lezbejstva kao muška erotika, prije nego bilo koji tačan opis istospolnih odnosa između žena. To je možda slučaj u jednom od najpoznatijih reprezentativnih oblika o lezbejstvu u modernoj Indiji: Rekhti poezija. To je oblik poezije u razvijenom urdu (uglavnom) u devetnaestom vijeku koju su pisali muški pjesnici sa sjedištem u kneževskoj državi Avadh (glavni grad Lucknow), pišući ženskim glasom. Pjesnici, pišući kao žene, su prikazali eksplicitnu žensku seksualnost, naročito lezbejstvo. U mnogim slučajevima, Rekhti pjesme vodećih pjesnika su izbačene iz njihovih objavljenih djela kao previše opscene. Za naše potrebe, važno je zapamtiti da su pjesme napisali muškarci o tome šta su mislili (ili bi željeli misliti) o tome kako je izgledala ženska seksualnost i lezbejstvo. Sa druge strane, nema razloga prepostaviti da ovi dvorski pjesnici nisu imali redovan kontakt sa kurtizanama i bili, dakle, u mogućnosti da “govore za” te žene kroz njihovu poeziju.

Ono što se vidi je preklapanje između Rekhti poezije i ranijih *gazelskih* oblika, na primjer u *Bustani-I Khayal* prema Siraju Aurangabadiju (1715–1763). Opustošen nakon gubitka svoga dragog, pjesnik se okrenuo svojim prijateljicama, kurtizanama zbog udobnosti. On ih je opisao kaoda su jedna drugoj *aliyan* (bliske “djevojke”) i jedan komentator je objasnio da su imale “šaren karakter” (*rangin mijaz* smo vidjeli gore, misleći na one dane istospolnim ljubavima). Drugdje, takve žene - koje su često bile plesačice i muzičarke, kao i kurtizane – nazivale su se *chapathaz* (seks između žena) i ismijavale su brak i heteroseksualne veze u satiričkim pjesmama. Dok ove žene nisu mogle pisati o svojim ljubavima u Rekhti poeziji, nisu svakako zazirale od artikulisanja njihovih ukusa, i činilo se da su ih muški Rekhti pjesnici povremeno slušali. Četiri od pet riječi (*dugana, zanakhe, sa'tar,*

chapathai, chapatbaz) su identificirane u kasnom devetnaestom vijeku od strane pionira seksologa Havelocka Ellisa kao da se odnose na lezbejke koje se pojavljuju u vrsti.

Ne samo da su ove pjesme bile odbijene kao opscene, one su također bile napadnute zbog svoje proste senzualnosti i tjelesnosti u poređenju sa *gazelskom* poezijom, koja je predstavljena kao da je sva mistična, duhovna ljubav. Kao što smo vidjeli, gazeli nisu samo eksplisitni u orodjavanju ljubavnika i ljubljenog kao muškaraca, već i kao prilično "fizičke". Taj isti pokušaj da podijeli ono što su u osnovi muslimanski kulturni oblici poezije u mističnu, duhovnu, muško-mušku poeziju (čitati dobro) i proste, fizičke, žensko-ženske poezije je replicirano u hinduističkoj tradiciji također. Reeti poezija je osuđena kao prosta i erotska, dok je Bhakti poezija profinjena i pobožna (iako se u oba žanra odnosi su uglavnom muško-ženski). Zaključak u obje kulturne forme je taj da postoji pokušaj da se reinterpretiraju neke književne forme kao mistične i predane, bez bilo kakve erotike i senzualnosti, pogotovo ako to uključuje istospolne aktivnosti. Istospolni prikazi ili su odbačeni kao opsceni (Rekhti) ili protumačeni kao duhovni (gazel). Ista vrsta pristupa se iščitava u Šekspirovim sonetima (uglavnom pisanim za muškarce), kao nefizičke i umanjene ili alegorije koje su napadale putenost *Pjesme nad pjesmama / Salomon* u Bibliji.

Podjednako važno, odbacivanje od strane viktorijanske britanske kulture i nekih elemenata moderne indijske društveno-političke elite može imati puno toga u vezi sa Lucknowom kao sa svojim navodno opscenim sadržajima. Dok je Avadh bio žarišna tačka najžešćeg otpora Britancima 1857–1858, ova snaga je kasnije oklevetana od strane Britanaca, koji su prikazali Avadha kao dekadenta i "istočnjaka". Ponašanje vladara i elite Avadha dozvolili su Britancima da kastriraju svoje najvatrenije odane vojne i političke protivnike, u stvari, optužujući ih da su ženstveni i nemuževni - u modernom govoru, nazivajući ih "gejevima". Jedan od posljednjih kraljeva prije Pobune, Navab Nasirudin Haider (vladao 1827–1837), ne samo da je imao jedanaest žena na svom

dvoru koje su predstavljale supruge posljednjih jedanaest šitskih imama (kao što je njegova majka), ali, na rođendanima imama, pretvarao se da ide na rad i porađa ih! Osim toga, službenici dvora su imitirali njegovo usvajanje ženske odjeće i karakteristička tokom tih rođendana - i u drugim prilikama. Britanci mora da su bili posebno ljutiti kada su shvatili da su njihovi najžešći vojni protivnici 1857–58 predvođeni muškarcima koji su proveli nešto od svoga vremena u dragu i čiji je kralj imitirao porođaj kao oblik religijske službe. To da su indijski nacionalisti često prihvatali britanski pogled na muslimansko vladanje Avadhom kao dekadentno, jednostavno naglašava u kojoj je mjeri indijska historija pala pod post-kolonijalno usadišvanje i asimilaciju vrijednosti i morala carske moći: kršćanske viktorijanske Britanije.

Te vrijednosti, međutim, bile su različite i svojstvene po obliku "Britancima u inozemstvu". U Indiji, Britanci su razvili vrstu "hiper maskulinosti". Konkretno, Britanci su postali sve više zabrinuti osiguravanjem da njihov imidž u očima "autohtonih naroda" ostane izuzetno "muški" i "ratoboran". Slika "ratnika" je postala ključna. Tako je do 1839, bilo eksplicitno da je "privodenje nepristojnog časnika" došlo do obuhvatanja "ponašanja sa tendencijom da umanji karakter britanskih časnika u mišljenjima domorodaca". U tom kontekstu bilo je presudno za održavanje odnosa prema spolu i seksualnosti koji je, iz britanske perspektive, bio "muški" što je više moguće ali i "pod kontrolom" – "pravi muškarac" je kontrolisao samog sebe.

To nije bila mala briga, jer je uključivala pokušaje da kontroliše seksualno ponašanje velikog broja evropskih vojnika na potkontinentu. Dio ovoga je bio pokušaj da se osigura da ovi vojnici ne "postanu autohtoni" postavši upetljanim u stalne veze sa domorodačkim ženama. To je, naravno, bilo problematično. Ako se muškarci nisu "ženili" (preko konkubinata) lokalnim ženama, očita alternativa - ili ona koje su se najviše bojali britanski časnici i službenici - bilo je da se uključe u seks sa svim ostalima. Kako je gotovo trećina evropskih vojnika bila hospitalizirana sa spolnim bolestima u bilo kojem trenutku u ranom devetnaestom

vijeku, problem je bio kritičan. Odbacujući prihvaćanje konkubinata (koji su preferirali Nizozemci u Indoneziji, i Francuzi u Africi), britanci su izabrali “regularnu” prostituciju - konkubinat bi ugrozio djelotvorne homosocijalne veze među vojnicima, dok bi ukupna segregacija vodila do sodomije.

Agresivna, nasilna, neemocionalna (samo seks, ne ljubav) heteroseksualnost, uz opijanje, proizvela je “muškost” koja je zadržala evropske vojнике odsječene od domaćih društva i “superiornog, samokontrolisanog” časnika kulture. U osnovi to je bio domaćin elitnih britanskih uvjerenja o slaboj, degenerativnoj prijetnji istočne kulture i ponašanjem vođenim seksom, nekontrolirano ponašanje Evropljana o “manjim naređenjima”. U tom kontekstu, kako bi se suprotstavilo svakoj naznaci da su Britanci bili išta osim jako tvrdoglavci, “maskulini” muškarci, Britanci su nastojali da osiguraju da *bilo koje* seksualno abnormalno ponašanje - svako isklizavanje u masku hipermaskulinosti – bude držano u tajnosti kako se ne bi potkopala samokultivirana slika maskulinosti i muškosti u lice “raskošnosti i senzualnosti” Istoka.

U tom kontekstu projekcije slike, suđenja za silovanje i sodomiju su u velikoj mjeri bila zakonski vođena u tajnosti. Nezavisni sudac advokatskog ureda u Bengaluru preporučio je da bi se suđenje za silovanje, gdje je djevojčica u dobi ispod deset godina trebalo provoditi *in camera*. Godine 1835. isti ured je odlučio da bi se suđenja za “neprirodna djela” (bestijalnost i sodomiju), također trebala voditi iza zatvorenih vrata. U Britaniji, javna suđenja za sodomiju (npr. Oscar Wilde) bila su izuzetno učinkovita u jačanju društvenih struktura protiv istospolnih djela. Međutim, u Indiji, suđenja su bila u tajnosti, a krivnja je prenošena u Australiju, jer bi svaki publicitet mogao potkopati muževnost Evropljana u očima *seploys* (domorodačkih vojnika), posebice, i općenito, u široj “domorodačkoj” kulturi. Dakle, ova politika je bila tako svjesna da je (1846) zakonska ovlast rekla: “prenos nema drugih preporuka kao što je kazna za vojниke, ali da se rješava počinitelj”.

U sklopu nekoliko godina od inkorporacije Indije u Britansko carstvo u razdoblju nakon Pobune iz 1857, britanski zakon

je nametnut na novim carskim područjima u obliku indijskog Kaznenog zakona iz 1861. Ovaj je prenio engleski zakon u Indiju. Kao takav, tajming nije mogao biti zanimljiviji. Godine 1860, novi anti-sodomski zakon je uveden u britanski zakon. Kod kuće, to je bio progresivni čin zamjene smrti sa zatvorskom kaznom kao normalnom kaznom za sodomiju. Također je pružilo definiciju za istospolna djela koja bi se, uz neku duhovitost, primjenjivala na lezbejstvo. Nadalje, to je učinilo osuđivanje lakšim u definisanju sodomije kao obične penetracije, a ne, kao što je bila tehnička situacija ranije, kao penetraciju i ejakulaciju. Akt donesen u indijskom zakonu kao Odjeljak 377 indijskog Kaznenog zakona - i još uvijek je na snazi:

Ko god dobrovoljno bude imao tjelesni snošaj protiv naloga prirode sa bilo kojim muškarcem, ženom ili životinjom, biće kažnjen kaznom zatvora, ili kaznom zatvora bilo zbog opisa pojma koji se ne može produžiti na deset godina, te će biti odgovoran za prekid.

Došlo je do prateće "objašnjavajuće" napomene: "penetracija je dovoljna da sačini tjelesni snošaj potreban za kazneno djelo".

Zanimljivo je da je ovaj zakon značio da "sodomija" nije bila nužno, čin između samosvjesnih odraslih osoba. Umjesto toga, muški silovatelj (ili zapravo žena koja tjera drugu osobu nekom vrstom provedbe) bila je "sodomit", a ne silovatelj. Također, nedostatak bilo kakve reference na anatomiju (penisa) u odnosu na penetraciju značilo je da lezbejstvo nije bilo isključeno iz zakona, iako je bilo nevjerovatno da će biti kažnjen. Još važnije, čin sam po sebi, u indijskom kontekstu, rijetko je korišten. Samo trideset šest gonjenja dogodila su se od 1861. do 2000, a većina se odnose na muško silovanje. Međutim, zakon ostaje na snazi i može se koristiti, učinkovito, da zastraši, uznemiri ili ucijeni bilo koga ko stupa u istospolne prakse. Još bizarnije, on je također bio korišten (1998) za procesuiranje Međunarodne populacijske

službe za “promicanje homoseksualnosti” u seksualnom obrazovnom programu.

Ipak, Viktorijanci su učinili više nego što su samo promijenili indijske pravne strukture. Oni su također opravdali okupiranje i kontrolu potkontinenta definisanjem paternalističke i civilizacijske misije za sebe u Indiji. U ovom modelu, Indija je bila kultura nalik na dječiju loše upravljana dekadentnim, čulnim elitama, koje su se valjale u poročnoj erotici. Hinduska religija je došla pod određenu kritiku, sa seksualnom dvosmislenošću svojih bogova i božica. Viktorijanski orijentalisti bili su skloni da podijele hinduske spise u dvije kategorije: “Velika tradicija” i “Manja tradicija”. Brahmanovi spisi klasičnog indijskog perioda (koji su znatno manje “senzualni”) su srž bivšeg i predstavljenog muško dominirajućeg, heteroseksualnog stajališta o historiji i mitu (*Mahabharata*; *Ramayana*; i neki pravni zakonici, *dharmastras*, kao što je *Manusmirti*). Potonja tradicija sadržavala je mnogo od puranske književnosti srednjeg vijeka, sa svojim bezbrojnim pričama o životima - i seksualnim životima - bogova (na primjer *Kama Sutra*; bajke; tradicionalne prakse kao što su ženski brakovi, *maitri karar* i istospolna ikonografija nekih hramova, kao što su Tara-Taratini u Orissi).

Britanci su također omogućili čitanje indijske političke historije kako bi se ogledala njegova kritika hinduizma. Indijski srednjovjekovni i Mugalski vladari su predstavljeni kao dekadentni, sa svojim haremima, evnusima, hramom i dvorskom prostitucijom, poligamijom itd; Islamski vladari bili su posebne mete. Novi zapadni vladari također su dijelili elitu hinduskog društva, čineći zajedničku stvar sa “borilačkim” kastama i grupama i klevetanjem gornje, brahmanske kaste kao dekadentne i hedonističke. Gdje god je to moguće, drevne antičke kulture potkontinenta održane su kao moralnije - čitanje historije uglavnom je pretrpilo post-kolonijaliste. Gdje god je potrebno, čak i tekstovi “Velike tradicije” su promijenjeni kako bi model proradio. Proces je započeo rano: Sir William Jones (1746–1794) u svojem prijevodu iz osamnaestog vijeka *Gite Govinda* izostavio

je "odломке koji su isuviše luksuzni i previše hrabri za evropski okus". On je također preveo Hafizov osmi *gazel* na takav način da rodno neutralni perzijski (koji snažno implicira da je bio mladi muškarac) je postao, na engleskom, definitivno mlada djevojka.

Viktorijanske vrijednosti, koje su bile anti seksualne i, posebno, za razliku od seksa iz užitka, su imale dubok utjecaj. Indijci su bili u velikoj mjeri predstavljeni modelom za muškarce/muzeve, žene/supruge i djecu koji su bili viktorijanski, britanski i kršćanski. Dakle, ovo je bilo tako učinkovito da je monogamni heteroseksualni brak postao model za prihvatljivo, prirodno, moralno i religijsko seksualno uparivanje. Dakle, stvaranje "protestantskih" hinduskih pokreta (kao što su Arya Samaj, osnovana u ranim 1900-tim od strane Dayananda Saraswati, brahmanskog učenjaka), koji se suprotstavio mnogoboštvo, idolatriji i poligamiji kao "priraslicama" i "korupcijama" vedske tradicije i pokušao je pronaći "modernost" (tj. zapadno) u drevnoj Indiji. Britanci su možda otišli, ali njihov trajni uspjeh je bio u preoblikovanju pan-indijske kulture uz viktorijanske kršćanske linije. Promiskuitet i majčinska linija nasljeđivanja korištena u dijelovima Kerale i prostitucije u hramovima (muške i ženske) - sve što je posmatrano sa nekim prezriom u predkolonijalnoj Indiji i što su Britanci snažno odbijali – bilo je zabranjeno od strane "nezavisne" Indije navodno oslobođene od snaga zapadnog imperializma (i političkog i kulturnog).

Pravi problem za indijsko društvo (tada i sada) je to da nakon što je prihvatio zapadnu kršćansku ideju "muškarčevog muškarca" na vrhu hijerarhije sa inferiornim ženama, monogamijom, heteroseksualnošću i td., svaka pojavnost kulture koja se nije uklopila u ovaj model bila je i neugodna i pomogla je podupiranju britanskih tvrdnji da je indijska kultura bila dekadentna i da joj je bila "potrebna" čvrsta ruka britanskog paternalizma - zapadnog, kršćanskog, viktorijanskog očinskog lika. Dakle, kada je Katherine Mayo u svojoj *Majci Indiji* (1927) spojila nacionalističku, antiimperialnu borbenost sa seksualnom devijacijom:

Bengal je sjedište najžešćih političkih nemira - proizvođač indijskog glavnog usjeva anarhista, bombaša i ubica. Bengal je također među najčešćim područjima Indije sa seksualnim pretjerivanjima; medicinski i policijski autoriteti u bilo kojoj zemlji posmatraju vezu između kvalitete i "queer" misli - iscrpljenost normalnih puteva uzbuđenja stvarajući pritisak i pretraživanje u abnormalnom zbog zahvalnosti.

odgovor nije bio da se brani pravo muškaraca da budu slobodni, ne samo politički nego i seksualno, od Britanaca, nego tvrditi da hinduizam nije bio anti-sodomski kao kršćanstvo i, u svakom slučaju, takvo ponašanje je bilo strano (za koji glase muslimanske) infekcije u Indiji.

U tom kontekstu lako je vidjeti zašto država i mnogi savremeni politički lideri (posebno ekstremniji nacionalisti) i dalje ne označavaju homoseksualnost kao "strani" uvoz dok pokušavaju iskorijeniti ili očistiti "tradicionalne" prakse koje još uvijek postoje u Indiji: istospolno okruženje (*ashram* i *khanqah*), muška prostitucija, konkubinat i domaće sluge kao seksualni objekti. Alternativni pristup, kako bi se vrednovale tradicionalne norme iznad onih zapadnih, nije bez nekih pristalica: 1897. indijski autor i muslimanski apologet Muhammed Abdul Ghani je tvrdio da se poligamija zadržala u Indiji relativno slobodna od prostitucije, za razliku od kršćanskog, monogamnog Zapada.

Najočitiji i šokantni učinak britanskog "čitanja" indijske prošlosti je odgovor muslimana za teret uvoza sodomije na potkontinent. Godine 1882. indijski islamski učenjak Altaf Husar Hali (1837–1914) je vodio kampanju kako bi se uklonili "dječaci-ljubavnici" iz urdske poezije (*gazel*). Sličan osjećaj je temelj za izjašnjenje o krivnji od Andaliba Shadanija (1904–1969, učenjaka urdske književnosti) da je bilo kakvo spominjanje "dječaka-ljubavnika" uvreda za "čiste emocije" (ljubav). "Zar ne bi bilo divno ako bi svi koji misle dobro urdskom jeziku uništili sve što mogu od takve

poezije, tako da ta ružna mrlja na urdskoj reputaciji bude oprana". U svojoj raspravi iz 1965. godine *Nasl Kushi* ("Samoubistvo rase"), islamski autor Mufti Muhammed Zafiruddin je dodao zaokret na optužbu protiv muslimana rekavši da je sodomija uvedena od strane Perzijanaca (to jest, šija, ne sunitskih muslimana). Alternativno stajalište je dozvano od strane indijskog pjesnika "Firaqa" Gorakhpurija (rođenog kao Raghupati Sahay, 1896–1982), koji je optužio one koji napadaju homoseksualnost indijske historije i poeziju "robovskog mentaliteta i pješačke predrasude". Homoseksualnost, tvrdi on, je bila središte urdske gazelske poezije, ne slučajnost – "najosjetljivija vena njihovog života".

Ponovo se vidi kako historija homoseksualnosti postaje sastavni dio polemike *protiv* "drugih". Doista, historičar Suleri je tvrdio da "homoerotika temelji fundamentalnu dinamiku kolonijalne interakcije" - imperijalni gospodari nužno kastriraju i "feminiziraju" (ili infantiliziraju) one koje žele pokoriti. U ovoj shemi, bilo koja imputacija istospolnih aktivnosti je uvreda i opravdanje za kontrolu. Ova predrasuda (na temelju prihvaćanja zapadnjačkih kršćanskih ideja muškosti) da "muškarac" ne bi imao seks sa drugim muškarcem i da je takvo ponašanje iscrpljuje opći pogled na indijsku akademiju, kao i popularni prikaz u drugim dijelovima u svijetu. Na primjer, nedavni filmovi koji opisuju odnos Ahilej-Patrokle i Aleksandar Veliki-Hefestion ili idu na velike daljine kako bi ponovo interpretirali istospolne veze (Ahil i Patrokle su "bliski", jer su rođaci) ili ih jednostavno ignorisati u korist heteroseksualne romantike (Aleksandar "voli" svoju perzijsku princezu-mladu i ima samo "profesionalnu", drugarsku vezu sa svojim generalom).

Jednostavna stvarnost je ta da je Indija, mjesto sa složenim društveno-kulturno-historijskim odnosom sa seksualnošću, idealno mjesto za ispitivanje uspješnog širenja kršćanskih i zapadnih vrijednosti o seksu. Oba kraja političkog spektra obznanjuju homoseksualnost, izlažući njihove zaduženosti, i potčinjenost, zapadnim idejama, i sekularnim i religijskim. Entuzijazam za društvenu konstrukciju bivše kolonijalne kulture i odbacivanje

prethodnih kulturnih normi kao dekadentnih i prezrenih ne može biti više ekstremnije ili očitije. Vodeći indijski marksist, osuđujući pozive na ukidanje Odjela 377, rekao je da je homoseksualnost “naopaka i reakcionarna”, kao što su *sati* (udovice koje su se bacale na muževljeve lomače), poligamiju i kastinski sistem. Budući drevna i široko rasprostanjena (u indijskoj kulturi) to ne čini homoseksualnost moralnom kao ni incest ili sodomija. On je zaključio riječima: “gej oslobođenje” je:

dekadentna buržoazija ... poticanje svih devijantnih oblika seksualnog odnosa ... Marksisti se drže heteroseksualnih, monogamnih odnosa i proganjanju sve devijantne oblike seksualnih odnosa, uključujući i homoseksualnost ... marksisti pokušavaju da *promijene* [naglasak moj] seksualno ponašanje kroz obrazovanje ... Ako neki ljudi, dosta protiv javnog mnjenja, zauzmu ulice uz prigovor da imaju pravo da označe svoje seksualne potrebe na način na koji žele, marksisti se ne ustručavaju da koristite silu protiv takvih homoseksualnih aktivista.

Desničarski aktivisti, kao što su Swapan DesGupta, priznaju da je “lezbijstvo” dio naše baštine, ali dodaje:

krađa, prevara, ubistvo i druga [indijski krivični zakon] djela imaju dugu historiju. To ih ne uzdiže na razinu baštine ... Homoseksualnost se možda može spomenuti u *nekim* [naglasak moj] drevnim priručnicima, pa čak je i prikazana u hramu u rezbariji ili u dvije [opet, moj naglasak], ali kao i u prepromiskuitetnom [tj. viktorijanskom, kršćanskem] Zapadu, to je bila prednost koja je dočekana sa tolerantnim neodobravanjem. To je bila uvijek alternativa za brak i porodicu, ali nikada društveno prihvatljiv izbor.

Gdje istospolne aktivnosti ne mogu biti prefarbane iz historije, alternativa je da ih odbacimo ili kao stranca ili izopačenog (neprikladno za jarko, "muško" društvo) - seks kao užitak je nečist; "čisti" seks je za prokreaciju.

Naravno, jednako je vjerovatno vidjeti protivnike prava optužujući ih da su "fašisti" i "homoseksualci". Na primjer, politički protivnici RSS-a (Rashtriya Swayamsevak Sangh) i njegovo političko krilo, BJP (Bharatiya Janata Party), ignoriraju činjenicu da oba povezuju istospolne odnose sa "anti-(hindu)-nacionalnom Drugosti". Za njihov dio RSS i BJP vide homoseksualnost i kao britanski ili muslimanski uvoz – kao što su Britanci vidjeli sodomiju među njima kao rezultat postajanja "previše orijentalnim", previše indijskim!

Mješavina post-kolonijalizma i seksualnosti viđena u svojoj najvišoj destruktivnosti i zanimljivosti je reakcija Parsi zajednice na neovisnost. U "podijeli pa vladaj" kulturi britanske Indije, Britanci su se odavno oslonjali manjinsku Parsi zajednicu (potomci perzijskog zoroastrizma). Manjinski Parsi su bili glavni sudionici u trgovini opijumom u Kini. Ovaj visoki profil smatrao je elevaciju poznatog Parsi trgovca Jamsetjee Jeejeebhoy (1783–1859) za viteštvu i, kasnije, baronstvo (prvi za jednog Indijca). Njegov život se preklapa sa životom još jednog velikog Parsi trgovca, Jamsetji Nusserwanji Tata (1839–1904), čija je Tata Group kompanija i dalje ostala jedan od najvećih komercijalnih konglomerata. U okruženju u kojem su kolonijalne vlasti vidjele "domoroce" kao pasivne, neznalice, iracionalne, izvana pokorne a iznutra prepredene, seksualno neobuzdane i emocionalno "zahtjevne", Parsi su bili zainteresovani da se identificiraju sa samodefinisanom slikom koju su Britanci projicirali, kao "hipermaskulinirane" muškarace.

Tokom britanske vladavine, Parsi zajednica je sama sebe vidjela, prema riječima Parsi publikacije iz 1906, kao "jednu utrku smještenu u Indiji... koja bi mogla biti na trenutak nazvana bijelom". Godinu dana prije, *Stray Thoughts on Indian Cricket* napominje da "mnogi bogati i obrazovani Parsi danas uzimaju

godišnji odmor u Engleskoj, baš kao što muhamedanci ili Hindusi odlaze u Meku ili Benaresu". Ovo stajalište o samima sebi je počivalo na identifikaciji Parsi vrijednosti (istinitost, čistoća, ljubav, industrija i progresivno poboljšanje) sa viktorijanskim "muškim" vrijednostima. Međutim, sa neovisnošću, Parsi su sada bili u poziciji da budu "bijeli" u Indiji, ali ne više pod kontrolom. Zajednica je napadnuta osjećajem samosumnje i strepnje za svoje mjesto u nezavisnoj Indiji. Ova introspekcija navela je neke da zaključe – premda se rijetko govorilo – da je "pad" Parsija izravan rezultat "degeneracije" (feminiziranja) Parsi muškaraca. Mladi su danas često optuženi da su "feminizirani", "impotentni", "neadekvatni", "gej" i "mamini dječaci". Ne samo da to govori puno o stavovima, ideje funkcionišu u nezapadnom društvu, preoblikovane godinama kulturnog imperijalizma.

Ništa od tog općeg trenda, međutim, ne može promijeniti historiju. Istospolne veze su postojale i bile tolerisane čak i pod britanskom vlašću - osobito u kneževskim državama u kojima je teška ruka britanskog zakona počivala više olako. Na primjer, romanopisac E.M. Forster je napisao u svojim ličnim radovima o svojim poslovima sa muškarcima i mladima kada je posjetio Dewas i dvor maharadže Vishwanath Singh Bahadur (vladao 1866–1932) 1912. i 1921. Tokom oba posjeta, njegovi posrednici su uživali prijateljski, zabavnu toleranciju maharadže i bili su dobro poznati među osobljem i širom zajednicom.

Podjednako važno, moderni glasovi u Indiji su na strani tradicionalnih, *laissez-faire* pristupa nestandardnim seksualnim odnosima. Jiddu Krishnamurti (1895–1986), duhovni vođa, odbacio je celibat i rekao da su nepotrebne patnje uzrokovane pravljenjem bilo kakve razlike među vrstama seksualnog izražavanja: "Ne osuđivati jedno ili drugo ili odobriti jedno i odbiti drugo, ali pitati zašto je seksualnost postala toliko kolosalno važna? Duhovne i političke vođe koji su veličali celibat (Swami Prabhavananda i Mahatma Gandhi), to su radili tretirajući homoseksualnost i heteroseksualnost kao identične izraze požude i žudnje. Srinivasa Raghavachariar, sanskrtski učenjak i svećenik

Višnu hrama u Šri Rangamu (i otac sa trinaest), jednostavno objašnjava da su istospolni ljubavnici morali biti ljubavnici suprotnog spola u prošlom životu - spol se može promijeniti, ali duša ostaje u ljubavi. On je dodao objašnjenje za homoseksualnost što se suprostavlja onome Platonovom u *Simpozijumu*:

Homoseksualnost je također dizajn prirode. Zemlja je prenaručena ljudskom vrstom i Majka Zemlja - Bhooma Devi - više nije u stanju nositi teret. Dakle, ovo je jedan od načina majke prirode za borbu protiv eksplozije stanovništva ... [To je stvorilo višak i homoseksualnost, zajedno sa odlaskom do drugih planeta] ovo su sve planovi Majke Zemlje da se osloboodi tereta mase čovječanstva. Sve što možemo učiniti jeste da sjednemo pozadi i da se čudimo božanskim trikovima Svemogućeg.

U raspravi o prirodi *nasuprot* vaspitanju, ovo stajalište je svakako jedinstveno.

Najzanimljiviji aspekt situacije u modernoj Indiji su *hidžre*. Kao što je već krajem osamnaestog vijeka, James Forbes, trgovac u *East India Company*, izvjestio da su on i glavni hirurg ispitali izvjestan broj "hermafrodita" koji su radili kao kuvari u Maratha vojski. On i drugi su smatrali da su ovi ljudi "odvratni" i da su njihove "prakse odvratne". Godine 1817, mlađi časnik u Poona je naveo prisutnost "hermafrodita", koji su nosili mješavinu muške i ženske odjeće. Kao što su Britanci postali svjesniji ovih, njihova odbojnost se samo povećala, i oni su spojili *hidžre* zajedno sa drugim "degenerisanim" aspektima indijske kulture. Kao što je kolezionar Poone rekao 1836, to je "jadno misliti da živimo među ljudima koji gledaju na čedomorstvo, *suttees*, *tuggee* i *hijeras* bez naizgled osjećanja užasa".

Za britanske dužnosnike 19. vijeka u Indiji, *hidžre* su bili izuzetno problematični. Ne samo da su postojali, već su osim toga, imali važnu ulogu u društvu. Prisutnost *hidžri* na vjenčanju ili

rođenju je bilo, a još uvijek je, važno. Mladenka, kako bi izbjegla neplodnost, mora osigurati da joj lice neće vidjeti *hidžra*; muško novorođenče koje je blagoslovio *hidžra* će biti zdrav i proizvest će mnogo (muške) djece. Britanci su bili vrlo zbumjeni u vezi toga što je tačno *hidžra* bila - pitanje koje i dalje ispituju učenjaci koji ih proučavaju do današnjega dana. Iz već 1836, dužnosnici su opisali *hidžre* kao i muškarce koji su bili u potpunosti kastrirani od strane *hidžri* ili "babice" (*dai*). Međutim, jasno je da ovaj obred nije vodio, niti vodi, nužno do fizičkih promjena - to jest, često je simbolična kastracija.

Isto tako, pretpostavka da su *hidžre* bile muške prostitutke ili *zenana* ("muškarac predat sodomiji") je bila dosljedno ispitivana od strane učenjaka i odbijena od strane samih *hidžri* - naročito u posljednjim godina, sa uspostavom All-Indija *Hijra Kalyan Sabha* (Organizacija za skrb) kao pro-*hidžra* grupa za pritisak. Konačno, britanski dužnosnici su bili jednako zbumjeni terminologijom koju su često koristili *hidžre* kako bi razgovarali o "transformaciji". Bio je (i još je) obično opisan kao "postajući musliman" sa nekim koji su uzimali muslimanska imena (iako "nova" hinduistička imena izgledaju baš kao zajednička). Osim toga, glavni religijski fokus *hidžra* kulture usmjeren je na obožavanje hinduske božice Bahuchara Mata i različitim seksualno ambivalentnim prikazivanja Šive (posebno kao muško-žensko).

Zvaničnici su radili ono što bi i svaki Viktorijanac uradio kada bi se suočio sa nepoznatim; pokrenuli su istragu. Međutim, postojala je ozbiljna opasnost u "zblžavanju" sa *hidžrama*. Britanci su pretpostavili (sluteći neku vrstu komentara koji dolazi od modernih Indijanaca) da su *hidžre* samo barbarska praksa – kao što su *sati* i čedomorstvo – koja treba biti izbrisana iz britanske civilizacijske "misije" na potkontinentima. Za većinu, *hidžre* su bili samo tranvestitske muške prostitutke. Međutim, kada je Poone, ponovo sredinom 1830-tih, zvanično intervjuisao sedam *hijras*, našao je da svih sedam čvrsto negiraju bilo kakvo oznavanje "pasivnog užasa", tvrdeći da su oni jednostavno ilegalno priznati prosjaci koji prose iz pristojnosti i karaktera.

Ono što su Britanci brzo shvatili je da su *hidžre* zauzele vrlo marginalno mjesto u većini sela. *Hidžre* su mogli prokleti ili blagosloviti i često su koristili ovu moć kako bi izvukli milostinju od komšija. Nisu ih se bojali ili prezirali zbog bilo kakve povezanosti sa seksualnošću. Umjesto toga, njihov kastinjski status (trebali su polaznike, *mamara-mundus*, koji bi išli između kada su prosjačili iz gornje kaste brahma), njihova sposobnost da proklinju, njihovo prihvaćeno pravo da budu, u mnogim slučajevima, njihovo legalno dopuštenje (*sanad*) za određena prava od prihoda (*vatam*) od zemlje koju su im dali indijski prinčevi, učinilo ih je opasnim i moćnima. Istraživanje u pravnim dokumentima, primjerice u Poona, pokazalo je da je takva zaštita bila odobrena od strane kralja Sahu (vladao 1708–1749).

Ono što su Britanci odlučili da učine bilo je da se uklone imovinska prava koja bi mogla učiniti *hidžre* privlačnijim. Oni su vjerovali da će ovo privesti praksi kraju, kao što je uvedeno u mnogim selima. Godine 1854. bombajsko predsjedništvo, dakle, donijelo je odluku o pravnom pitanju prava dodijeljenih od prethodnih režima (za što su Britanci tvrdili da su nasljednici): “pravo na prosjačenje ili iznuđivanje novca, *bilo da je ovlašteno od strane bivše vlade ili ne* [naglasak moj], je ukinut”. Godinu dana kasnije, pravo *hidžre* da prosi smatralo se “potpuno pogrešnim”. Nažalost, mnoge *hidžre* su imale pravne dokumente koji su im omogućavali penziju (*varsasans*) od države, kao i pristup besplatnom najmu zemljišta (*inam*) nasljednog za njihove nasljednike (u praksi, mlađi *hidžra* učenik, a ne, iz očitih razloga, rođak po krvi).

Jedan slučaj je posebno prisilio Britance da se bave ovim pitanjem. Kao ulog postojao je broj fundamentalnih tačaka. Kao “nasljednici” mugalskog carstva, Britanci su bili oduševljeni da osiguraju poštivanje pravne situacije prije njih - osiguranje prava vlasništva bilo je, posebno, iznimno važno viktorijanskim britanskim poručnicima. S druge strane, oni nisu željeli ovjekovječiti one aspekte indijske kulture koje su smatrali degeneričnim ili necivilizovanim. Mjesto *hidžre* prava na zemlju i penziju donijelo

je ova dva pitanja zajedno i do punog izražaja. Viktorijanski kršćanski muškaraci nisu imali želju da i dalje održavaju - službeno - dobrobit i status muškaraca koje su smatrali degeneričnim, transvestitskim sodomitim!

Godine 1842. kolekcionar Poone pogurao je problem kada je zaplijenjeno dvadesetak hektara *inam* (slobodni najam zemljišta) od *hidžre*. Rezultat istrage je pokazao da je zemlja bila prenesena (po grantu koji je datirao prije 1730), od učitelja na učenika za šest "generacija". Godine 1845. zakon je napravio "nasljedstvo" *inama* ništavnim, ali je vratio tadašnji aktuelni *hidžra* za svoju zemlju kao životni poklon. Godine 1849. *hidžra* je umro i njegov učenik (Saguni) je potakao peticiju protiv lišavanja njegovog nasljedstva. Prihvatio je da je krvno nasljedstvo bilo nemoguće za *hidžre*, ali je tvrdio da je nasljedstvo putem učenika bilo dobro prihvaćeno načelo i proizvelo je tri Maratha (prije pred-britanska) kraljevska dokumenta za potporu njegove tvrdnje i pravne državne prihvaćanosti načela naslijedivanja putem naslijedovanja). Izgubio je slučaj 1852. godine kada su Britanci presudili da "prepostavljujući da je naslov valjan [što nikada nije bilo u nedoumici], uvjeti se ne mogu posmatrati bez skandaloznog kršenja javne pristojnosti". Dakle, Britanci su prihvatali da je pred-postojeća potpora bila pravna, ali ih je ukinula jer je i dalje službeno podržavati hidžre bilo nepristojno.

Godine 1852. novi zakon je tvrdio da nijedan *inam*, bez obzira na njegov pravni temelj, ne bi mogao biti naslijeden gdje bi ovo priznalo, objavilo ili institutunaliziralo "kršenje zakona zemlje [nasuprot pravnoj osnovi za *inam*!], ili pravila javne pristojnosti". Konkretno, Britanci su mislili da su ove ekonomski koristi privlačile učenike. Dvije godine kasnije Britanaci su dodatno objasnili situaciju kako bi pojasnili da su djelovali protiv *hidžri*:

sama činjenica muškarca koji se transformiše [imajte na umu prihvaćanje dobrovoljne prirode promjene] u Hijera [*sic*] i koji se pojavljuje u javnosti [imajte na umu želju da se izbjegne

sablažan] u odjeći žene, trebalo bi biti smatrano za predstavljanje povreda uslova, odnosno takve povrede javnog morala i pravila javne pristojnosti da opravdavaju sadašnju Vladu u odjednom uskraćujući njihov nastavak i aktivnu podršku ustanove.

Međutim, očito kršenje prirodne pravde lišavanjem nositelja penzije i zemljišta bilo je previše duboko za viktorijance opsjednute imovinom. Godine 1855, Britanci su konvertirali sva *inam* gospodarstva i penzije u doživotne, nenasljedne grantove (bez obzira na stanje). Rezultat ove akcije bio je katastrofalni za *hidžre*. Lišeni glavnih sredstava za uzdržavanje (prosjačenje, besplatno korištenje zemlje i penzije), napustili su sela i preselili se u gradove. Dakle, ono što je bio široko rasprostranjen ruralni fenomen prije sredine 19. vijeka postalo je, kao što je ostalo i danas, uglavnom urbana manjinska grupa. Britanci su vjerovali da su, sa mudrošću Solomona: eliminisali moć *hidžri*, potvrdili privid imovinskih prava (u okviru njihovog kulturnog stajališta nasljeđa), i učinili su život *hidžre* tako nepodnošljivim (to jest, siromašnim) da je postalo neisplativo. Na golemo iznenađenje Britanaca, ponašanje nije nestalo – *hidžre* su odbile da zaustave razmnožavanje.

Budući da moć Evropljana nikada nije produžena na direktnu vladavinu u većim dijelovima Dalekog istoka, situacija se tu razlikuje od Indije. Međutim, moć zapada, kršćanskih ideja su se pokazale gotovo jednakom moćne i prodorne na Dalekom istoku kao i drugdje. Ipak, unatoč promjenama dinastija i mode, tolerantni, otvoreni stav prema istospolnim odnosima i vezama ostao je obilježje kineskih i japanskih društava u dvadesetom vijeku. Obje, međutim, su zadržale društvenu strukturu u tim odnosima, koji su imali mnogo zajedničkog, ne samo sa drugim kulturama, već, tačnije, sa klasičnom civilizacijom Mediterana. Odnosi između muškaraca uglavnom su se temeljili na suptilnoj mješavini klase i dobne razlike. To ne bi trebalo shvatiti kao impliciranje da je to bio jedini društveno prihvatljiv model za istospolna djela. Rad uz to i preklapanje ovog društvenog

konstrukta bilo je uvjerenje da se u seksu trebalo uživati sa bilo kojim ili svim partnerima, sve dok se nailazi na sinovsku dužnost za ostavljanjem nasljednika.

Bio je to *laissez-faire* pristup seksualnom užitku koji je tako šokiralo zapadnjake krećući se u i oko Dalekog istoka pri zenitu zapadne carske vlasti. Muški bordeli u Šangaju i Tokiju, muške konkubine među Šogunima i mandarincima, i očit nedostatak društvenog neodobravanja (a kamoli bilo koji koncept "neprirodnosti" ili grešnosti tih seksualnih aktivnosti), zaprepastio je mnoge - ali ne sve - Zapadnjake.

Ovaj obrazac je razbijen usvajanjem, iz različitih razloga, zapadnih društvenih običaja o seksu u XX vijeku. Kineska i japanska carstva možda su mogla izbjegći jaram zapadnog imperializma, ali nisu bila imuna na puritanski moral Zapada - ili na njegove političke ideologije.

Sličan učinak je očit u tajlandskoj situaciji. Kao i sa Japanom i Kinom, Tajland je zadržao svoju neovisnost tokom kolonijalnog razdoblja. Međutim, ponovo kao Japan i Kina, Tajland nije bio u mogućnosti da izbjegne utjecaj zapadnog kulturnog i ekonomskog - ili moralnog - imperializma. Tajlandski jezik ima niz izraza koji se odnose na istospolne odnose. Seks između "muževnih" muškaraca (*phu-chai*) obično je bio opisan kao "igranje sa prijateljem" (*len pheuan*). Isti izraz je korišten za seks između žena. Međutim, tajlandsko društvo je imalo i drugu kategoriju sa vlastitim skupom pojmova - *kathoey*. Dok su mještani često nazivali seks između *phu-chai* kao znak loše sreće (*heng suay*) ili obična ludost (*ba*), koji mogu donijeti suše ili smrt munjom, seks koji uključuje *kathoey* bio je drugačiji.

Iako književnost koja se odnosi na *kathoey* datira još iz "srednjovjekovnog" *Zakona Tri pečata*, to je njihov tretman u sadašnjosti koji nas najviše interesuje. Kroz tajlandsku historiju, *kathoey* su posmatrani kao "prirodni" fenomen, posljedica karne iz prethodnog života. Međutim, iz vremena kralja Rame Mongkut IV (vladao 1851–1868) bilo je pokušaja da se objedine aspekti budističke filozofije karne sa zapadnim naučnim

idejama. U 20. vijeku, to je preuzeo oblik pokušaja da se karma poveže sa genetikom. Kao takav, *kathoey* ostaje neko ko je takav iz "prirodnih" razloga.

Zanimljivo, ovo tolerantno stajalište o *kathoey* postalo je problematično, kako je tajlandsко društvo pokušalo da ubaci "muževne" gej muškarce u već postojeću kulturnu shemu. U tajlandskoj misli, *kathoey* je transrodna individua - naročito muškarac koji živi i djeluje na "ženski" način - koji se upušta u seks isključivo sa muškarcima. Izvorno - vijekovima - *kathoey* je bio "zvučan" pojam koji se primjenjivao na sve istospolne aktivnosti. *Phu-chai*, kao kategorija, i *len pheuan*, kao ponašanje, možda su privlačili veće društveno neodobravanje nego transrodni *kathoey*, ali su ostali tipovi *kathoey-a*. Moderni komentatori su pokušali redefinisići istospolno ponašanje. U ovom interpretativnom modelu, transrodni *kathoey* "fizički" (ili, tačnije, genetski) "hendikepirani" dok *phuchai* (gej muškarci više u zapadnjačkom smislu) su "mentalno hendikepirani". Prvima su, dakle, pružena prava i zaštita zakonom; potonji se trebaju i mogu "tretirati".

Međutim, nisu svi Tajlandani zadovoljni ovim restrukturiranjem tradicionalnih stajališta. Usvajanje genetike za karmičke ideje i Frojdova psihologija nisu bili bez otpora. Na primjer, jedan od vodećih psihologa sa početka dvadesetog vijeka, Ari Saengsawangwatthana, je napisao:

Bilo bi vrlo zanimljivo ako bismo slijedili Frojdove ideje ... ali samo od tačke zabavne teme za razgovor. Ako se mi tajlandski psihijatri držimo budističkih učenja i slijedimo budistički put ne trebamo biti previše zabrinuti o seksualnim pitanjima, bez obzira da li su homo-, hetero-... transvestitska, ili šta god. To je zato što u budizmu imamo više od ovih kategorija, naime, *kamatanha* (želja za užitkom), *bhavatanha* (želja za postojanjem) i *vibhavatanha* (želja za odvajanjem). Homoseksualnost može biti (bilo koje od ovo troje). Osoba sa bračnim drugom

koja više ne želi živjeti zajedno sa svojim partnerom (pokazuje) *vibhavatanha* (želju za odvajanjem). Kad nije zadovoljan sa partnerom suprotnog spola, normalno je (*thammada*) za njega da traži zadovoljstvo sa osobom istog spola, jer ovaj će, u određenoj mjeri, biti u mogućnosti da izvuče pouku iz svoje patnje, napetost i tjeskobu. Također je normalno za [mladu] samu osobu ili za nekoga ko mora živjeti usamljenički život, zbog svojih obaveza ili zato što su previše stari za vjenčanje, da pronadu sreću sa istim spolom. Ne vidim da nam je potrebno stavljati previše važnosti Frojdovim idejama uopšte.

Ipak, ovo nije predstavljalo stav većine. Stajalište tajlandske psihologe Somphot Sukwatthana izražen je 1970. godine i dalje nailazi na odobravanje među mnogim tajlandskim psihijatrima 1990-tih:

seksualnost svakog ljudskog bića izražava i homoseksualne i heteroseksualne konstitutivne faktore, ali ljudi čiji je spolni razvoj normalan potiskuju homoseksualne faktore. Ti potisnuti faktori su izraženi u obliku [istospolnog], prijateljstva i druženja, sporta, muzike i ostalih umjetničkih težnji.

Iako ovo izražava relativno negativno stajalište o "homoseksualnosti", vrijedno je spomenuti da je zapadni pogled prilično teško reinterpretiran od strane tajlandske misli. Čak i kada je zapadna psihologija i psihijatrija definisala homoseksualnost kao mentalnu bolest, nikada nije bio vjerovatno naglasiti da su takve tendencije bile inherentne svim muškarcima, i njihova represija je najbolje izražena u takvim muškim vezivanjima, homosocijalnom ponašanju kao sportu!

Isto tako, tajlandsko ponovno čitanje Frojda o majkama i očevima je fascinantno. Na Zapadu, "pop psihologija" sugerise

da dječaci postaju gej zbog očeva koji su odsutni i/ili ustvari nedovoljno "muževni" i previše zaštitni prema majci. Tajlandska verzija upućuje na to da očevi koji rade daleko od kuće (tj. "normalni" poslovi) "mogu dovesti do toga da djeca posmatraju majku kao vještiju, marljiviju, ustrajniju i da imaju više mogućnosti nego otac". Dakle, u tajlandskom frojdijanizmu, otac kao "donosilac hljeba" nije dobar uzor. Umjesto toga, otac koji radi od kuće i bavi se tradicionalnim zanatima je najbolja slika za dječaka. Doista, tajlandski pisci savjetuju protiv prevelikog nagnaska na seksualnu moć (mačo kultura) među muškarcima, jer bi to moglo dovesti do tjeskobe, a time i do prerane ejakulacije, impotencije, straha od seksa sa ženama i, u konačnici, homoseksualnosti. Ono što je najvažnije, "krivica" je na roditeljima zbog "gej" djece, kao i zbog (genetski) *kathoey* djece.

Kao što smo i u drugim istočnim društvima ispitali, istospolne veze nisu bile prihvaćene u modernom "gej načinu života". Tajlandsko društvo je struktuisalo uzorke u kojima je istospolno ponašanje bilo prihvatljivo - uglavnom *kathoey*, transrodni muškarci sa drugim, više "muževnim" muškarcima. Kina i Japan imaju slične autohtone strukture temeljene na statusu i filozofskim idejama u kontekstu prokreacije i sinovske odanosti. Ove tradicionalne strukture su pale pod povećanu kritiku sa uvođenjem zapadnjačke moralnosti i nauke (posebno psihijatrije). Štoviše, kako su autohtone kulture Dalekog istoka odbile, djelomično, njihove tradicionalne socio-ekonomske strukture u utrci sa "modernizacijom", politička, društvena i ekonomska kritika su također promijenjene na već postojeće ideje o seksu. Zbog raznolikosti, istočnjačka seksualnost došla je pod pritisak zapadnih ideja i običaja.

U nekim dijelovima Dalekog istoka, naime, istospolno ponašanje je bilo sastavni dio društvene strukture kako bi se pokazalo izuzetno otpornim Zapadu (i drugim vanjskim). Najzačuđujući odnos prema istospolnom ponašanju se nalazi u ritualnoj homoseksualnosti u većini domaćih kultura u Melaneziji. Izvan "građanske" pederastije Atene i prisilne "vojne" sodomije Sparte,

nekoliko društva je dalo seksu između muškaraca ritualno mjesto u sazrijevanju i akulturaciju muškaraca. U Ateni, seks između mladića i starijih muškaraca bio je dio obrazovanja mlađih u građanskim odgovornostima; u Sparti, seks između muškaraca je bio dio stvaranja bliske vojne jedinice. U Melaneziji, seks između muškaraca (varijante pederastije) igrao je - i u nekim mjestima još uvijek igra - sastavni dio u muškarčevom prelasku iz momaštva/adolescencije u odraslo doba.

Na primjer, u Malekuli, kada otac odluči da je vrijeme za obrezivanjem sina, pronađe starijeg muškarca da postane dječak muž. Monogamna veza je tada formirana sve dok mladić, zauzvrat, ne postane dovoljno star da postane muž drugog mladića. Glavni, za razliku od drugih muškaraca, mogu imati više od jednog dječaka-supruge. Osim toga, muškarac može i dalje imati niz dječaka-supruga (u nizu monogamnih veza) tokom cijelog života, dok također ženi ženu i odgaja djecu. Sa izuzetkom glavnih, muško-ženski odnosi su također monogamni, iako mogu biti savremenici monogamnoj vezi sa dječakom-suprugom.

U Marind-Anim obalnom lancu, period od šest godina inicijacije počinje kada je dječak u dobi između sedam i četrnaest godina, te će uključivati spolni odnos sa ujakom sa majčine strane, kao i sa drugim mladićima svoje dobi. Slično ponašanje izvire iz ideja o snazi muškog sjemena među različitim društvinama u Papui Novoj Gvineji. Kaluli vjeruju da sperma ima čarobne osobine kojima se potiče fizički rast i mentalni razvoj. Etoro kažu da sperma prenosi životnu snagu kroz istospolna djela, dok u odnosu među različitim spolovima se stvara živo (kroz kombinaciju sa ženskom krvju). Sa deset godina, muškarci u društvu Sambije su uklonjeni od svojih majki i podvrgnuti bolnim inicijacijskim obredima koji su značili pročišćavanje od ženske kontaminacije. Tada su ohrabreni da uzimaju dovoljno sjemena da bi postali snažni ratnici. U dobi od petnaest isti mladići će početi prenositi sjeme drugim mladićima, kao što će dopustiti svojoj pre-menstrualnoj supruzi oralni seks - iako neće doći do vaginalnog seksa dok ne počne sa menstruacijom.

Jasno je da ritualna homoseksualnost u ovim zajednicama obavlja nekoliko ključnih uloga. Institucionalizovana homoseksualnost i monogamija pojačavaju patrijarhalnu kontrolu žena. Također kontroliše muškarce, kroz starosnu hijerarhiju, i učinkovito isključuje žene iz pozicija moći. Muškarci su stvoreni da budu različiti (kroz tajnost i osamu) i superiorni (podređivanjem i isključivanjem žena). Međutim, muškarci samo sebe zavaravaju uvjerenjem da su žene "nepotrebne", te da stroga kontrola žena – i njihovo isključenje - jednostavno mogu biti pretjerivanje percipirane opasnosti od žene bez kojih se društvo ne može i neće nastaviti. Tako ekstremna može biti reakcija na to da neka društva, kao u sambijskom mitu o stvaranju, vjeruju da su čak i žene stvorene kroz muške istospolne činove. Podjednako važno kao što je kontrolisanje žene, ove hijerarhije prema dobi i spolu zadržavaju mlade muškarce od opasne pozicije starještine u strukturi moći. Mladi su polako inicirani u "znanje" i "moć" kroz tajne obrede i oplodnju. Zanimljivo, to još ne čini da je promjena hijerarhije (preko migracije radne snage, novca, "demokratskih plemenskih vijeća", kraja nasilnih krvnih osveta, "ratničke rekracije" i kršćanstva) značila kraj tih rituala i, vremenom, oni mogu biti uloženi sa novim istaknućem u kulturama.

Miješanje zapadne političke misli u obliku komunizma, sa kritikom kasne carske Kine, vodilo je kineske komunističke vođe nakon 1949. godine do zaključka da je seksualna "razuzdanost" kineskog društva bila u velikoj mjeri odgovorna za slabost Kine u odnosu i na Zapad i Japan. Kineski komunisti su bili određeni da uklone iz Kine sve tragove onoga što su smatrali *buržoaskom* dekadencijom.

Iz nešto sličnih razloga, Japan je nakon poraza u Drugom svjetskom ratu prigrlio mnoge od vrijednosti Zapada, posebno Amerike. Konkretno, *samuraji* i carska kultura sve više su doživljavani kao zastarjeli i oslabljeni. Ovo gledište nije isključivo rezultat iskustava 1940-tih. Doista, krajem 19. vijeka Japan je odlučio prihvati mnoge zapadne vrijednosti i metode u nastojanju da se baci u veliku carsku utrku protiv Zapada. Ovo

odbacivanje mnogih elemenata u tradicionalnom japanskom društvu ne samo da je uključivalo metode proizvodnje i političke strukture, već i društvene i kulturne stavove prema seksu. I Kina i Japan, zbog različitih razloga, smatrali su zapadni *puritanizam* sastavnim dijelom zapadnog "uspjeha".

Ironično, baš kao što su i mnogi na Istoku odbili njihove prethodno postojeće kulturne konstrukte kao "slabosti", govo-vo kao što su i mnogi zapadnjaci bili zainteresovani da prigrle senzualnost i seksualnu slobodu Istoka kao "oslobodajuću". Za mnoge, to je bila jedna od najprivlačnijih značajki istočnih kultura. "Seksualni turizam" je bio privlačan i skrenuo je u Kinu neka vodeća svjetla zapadne kulture između dva svjetska rata. Glumac Coward Noel (1899–1973) i njegova pratile, Jeffrey Amherst, bili su oduševljeni posjetom šangajskih "gej progona" u društvu britanskih pomorskih časnika. Dramski pisac Christopher Isherwood (1904–1986) i pjesnik W.H. Auden (1907–1973) su u potpunosti iskoristili gradske kupaonice tokom posjeta 1937. godine. "Scena" u Pekingu bila je manje o raširenom seksu i više je bila fokusirana na ateističku kulturu Kine. Zapadnjaci su bili oduševljeni Pekingom kao u "obasjanom utočištu koje je teško opisati divnom za uživanje čiste slatkoće postojanja". Većina rezidentnih zapadnjaka bili su tolerantni spram ponašanja svojih sunarodnjaka, iako, kako je Alastair Morrison (dugogodišnji rezident u Pekingu tokom 1940-ih) rekao, "ne bi ih nužno pozvali na večeru". Za zapadnog putnika, međutim, istospolni odnosi proizvodili su odvajanje od vlastite kulture. Za Kineze, to je ostalo dio njihove kulture: istospolni činovi su bili "širom rasprostranjeni i bez brige za društvo u cjelini". Stav je bio jedno od ljubaznih indiferentnosti – "možete uzeti bilo koga želite u krevet. Samo ne govorite o tome". Neki zapadnjaci su prigrili "gej" aspekte kineskog društva bez razumijevanja usvajanja konteksta u kojem su bili njegovani i cvjetali 2 000 godina. Ovi stranci su "znali mnogo o kineskoj civilizaciji", studirali su s ljubavlju i učenjem, ali nisu uspjeli u tumačenju toga svijeta u "cjelini". Ali onda, Zapad nije imao veliku želju da zna da je jedna

od najdužih i vjerovatno “najuspješnijih” civilizacija prihvatala istospolne odnose.

Na kraju, čak i Kinezi, pod puritanskim moralom ateističkih komunista (čiji je moral bio odomaćen sa pogledom bijesnih kapitalista američke religijske desnice), su željeli čuti manje o seksualnim tradicijama vlastite historije i kulture. Homoseksualnost je postala kazneno djelo pod širim okriljem “huliganskih” aktivnosti. Međutim, kao i sa Mongolima i Mančusima, kineski vladari, prožeti “stranom” ideologijom komunizma i “puritanskim”, “seksualnim” običajima, uskoro su prihvatali privatno mnoge zamke i ponašanja koja su prezirali, kriminalizovali i kažnjavali u javnosti. Dakle, neko čita o Maovom uživanju u “masaži prepona” koju su obavljali adolescentni mladići. Bez obzira šta se dešavalо (kao u prošlim vijekovima)iza vrata Zabranjenog grada, stvarnost je da je komunizam uspio u izradi Kine zapadnom i kršćanskom u svojim seksualnim vrijednostima i prepostavkama.

Sve je proizvelo stav dahistorijska perspektiva ne može biti manje kineska niti istočna. Godine 1993, *Beijing Review* sadržavao je članak navodeći da “u Kini, u pogledu javnog morala, homoseksualnost je sinonim prljavštine, ružnoće, i metamorfoze”. Teško je zamisliti “zapadniji” i “kršćanski” komentar od ovoga ili ga staviti u više iznenađujuće mjesto od kineske publikacije. “Obraćenje” kineskog društva (koje se nikada nije poklonilo izravnoj zapadnoj kontroli i još uvijek nastoji službeno izbjegći zapadni kulturni imperijalizam) na evropske vrijednosti nije moglo biti jasnije. Ili, kao što je to Bret Hinsch predstavio sažeto i tragično u *Strasti odrezanih rukava* (1990):

Dugo trajanje tolerancije dozvolilo je akumulaciju književnosti i historije koja je zauzvrat omogućila onima sa jakim homoseksualnim željama da dođu do kompleksnog samorazumijevanja. U mnogim periodima homoseksualnost je bila široko rasprostranjena i čak i poštovana, imala je svoju historiju, i ulogu

u oblikovanju kineskih političkih institucija, modificirajući društvene konvencije, i potaknuti umjetnička djela. Osjećaj tradicije je trajao do [20.] vijeka, kada je postalo žrtva rastućem seksualnom konzervativizmu i prozapadnjenu moralnosti.

“Strast odrezanih rukava” i “podijeljena breskva” su izbrisani iz ranijih historija Istoka sa istim entuzijazmom sličnom pričama i historijama koje dolaze iz kulturnog nasljeđa Indije i Afrike. Ista žar je dovela do ukidanja grčko-rimske historije na Zapadu. Na Zapadu su u cjelini postojali pokušaji da se ponovo ujedine Aleksandar i Hefestion, Harmodije i Aristogiton, Ahilej i Patrokle, Hadrian i Antonije, ili da se raspravlja atenska pederastija, ili da se objasni šta “platonska” ljubav (kao u *Simpozijumu*) ustvari znači; da su viđeni kao “politički korektni” pokušaji da se iskrivi prošlost u “gej” historiju. Na Zapadu, i u velikoj mjeri na drugim mjestima, rasprave o istospolnim vezama prošlosti i društvena tolerancija su viđeni kao ahistorijska objašnjenja “politički korektne gej mafije”. Stoga, čini se savršeno prihvatljivim odbijati muške ljubavnike cara Hadriana i Wua, ili, barem, povrditi bilo kakvu raspravu o ovome u akademskom životu. Mnogi historičari, stručnjaci i javnost se slažu da je ponižavajuće priznati da se Henry VIII., osnivač anglikanizma, razveo sa šest žena, od kojih je neke usmrtio. Dakle, prihvatljivo je prestavljati ga studentima ispod doktorske titule kao da je imao samo jednu ženu?

Ovaj proces brisanja istospolnih odnosa i veza iz historije je bilo prominentno u Novom svijetu – gdje su Indijanci smatrani virtuozima, “jedno s prirodom”, žrtve evropske pohlepe. U pretvodnom poglavljju posmatrali smo *berdače* sjevernoameričkih američanskih grupa. Iako je informacija relativno proširena o njima u ranijem periodu, tu je znatno više dostupna u 19. vijeku i, posebno, u 20. vijeku. Međutim, raniji evropski izvještaji predstavljaju prikaz situacije u vrijeme prvog kontakta između Američana i Evropljana, iako bi se dalo reinterpretirati kroz leće evropskih prepostavki o *cross odijevanju*, ženstvenosti i

sodomiji. Zapis iz perioda koje smo razmatrali u ovom poglavlju snadbijevaju nas sa detaljnijim, ali samo kulturnim obrascem ozbiljno poremećenim od strane evropskih i kršćanskih kontakata. Još važnije, u dvadesetom vijeku, kada je *berdače* fenomen prvo privukao interes učenjaka među historičarima, sociologima i antropoložima, skoro da nije ostalo *berdače*. Ono što je preživjelo bile su nejasne uspomene, često obojene stidom u kulturnoj praksi koju su mnogi Ameriđani iz dvadesetog vijeka smatrali neprikladnom ili grešnom (pod utjecajem kršćanstva). Uprkos ogromnim poteškoćama u pokušaju da se ispitaju *berdače* detaljno, još uvijek postoji bogatstvo informacija. Dok nešto više od duga i sjene *berdače* ostaje, slika koja je formirana je substancialna i fascinantna.

Jedan od najvećih problema u pokušaju razumijevanja *berdače* fenomena u ovom periodu nastavlja da predstavlja problem o kojem smo govorili u prethodnom poglavlju – prepostavka od strane Evropljana da su transvestitski muškarci bili *nužno* uključeni u istospolne prakse. Mjera do koje je ovo tačno mora biti testirana. Kako god, u ovom kasnjem periodu i, posebno, u raspravama sa zainteresovanim učenjacima, druga značajna prepreka je očita: povučenost mnogih Ameriđana kada govore o seksu, posebno nekome sa vana.

Čini se da su neke kulture prihvatile ili su smatrale da su homoseksualne aktivnosti bile dio *berdače* (npr. Crow, Mohave, Ojibwa i Santee) dok ostale očito nisu (Potawatomi). Tamo gdje postoji eksplicitna diskusija o istospolnim činovima, očito uključuje *berdače* i *ne-berdače* u vezama koje se kreću od promiskuitetnih do bračnih. Navajo, Mohave, Ojibwa, Yuma i Hidatsa (među kasnjima, mučki *berdače* parovi su mogli usvojiti) su imali stabilne istospolne veze. Zaista, među Mohave postojao je jasan četvrti status roda nazvan *hwame* (lezbejka). Cheyenne ili Luiseno *berdače* mogli su samo biti sporedna supruga u poligamnom okruženju, dok Crow žena *berdače* bi mogla sigurno vjenčati druge biološke žene. Tipovi seksa su varirali kao tipovi veza koje su bile dozvoljene: analni (Arapho, 1902); oralni sa *ne-berdačom*

(Crow, 1889.); analni i oralni, i uhomoseksualnim i heteroseksualnim vezama (Mohave, 1937). Izgleda da je generalni stav bio da dugoročne seksualne veze sa *berdačeima* nisu bile problematične kada su uključivale muškarca koji je već bio vjenčan sa biološkom ženom, ili koji je već imao djecu, ili koji je bio prestar/premlad da bi proizvodio djecu. Kratkoročne veze i usputni seks koji nije imao utjecaja na prokretivne odgovornosti *ne-berdače* muškarca ili žene nisu bili u pitanju. Ovo nije bio slučaj sa svim američanskim grupama. Sintee i Teton Dakota su zabranili *berdače* dugoročne istospolne veze ili brak, iako su dozvoljavali usputne seksualne veze sa neberdačeima. Čini se da je nekim slučajevima aseksualnost/celibat bila obrazac: Pima, Plains Cree, Chiricahua Apache i Bella Coola. U drugim kulturama *berdače*s su bili ili u potpunosti heteroseksualni ili biseksualni: Haisla, Quinault, Bella Bella, Osage i Bella Coola. Illinois i Navajo *berdače* izgleda da su bili većinom homoseksualne orientacije, iako su bili poznati po tome da imaju seksualne odnose sa ženama – iako su Navajo ograničavali *berdače*s na muškarce za dugoročne seksualne veze. Doista, znamo zasigurno da su neki *berdače*s stupali u heteroseksualni odnos. Godine 1941. Shoshonean je rekao antropologu da je njegov pradjed bio *berdače*; druga studija (1935) je zabilježila da je djed nekog Navaho također bio *berdače*. Drugim riječima, *berdače* se jednostavno nisu uklapali u zapadne kršćanske prepostavke o transvestizmu, ženstvenosti (npr. biti kemp) ili istospolnim činovima. Ovo je naročito očito kada posmatramo *berdače* kao “muškarca u haljini koji se ponaša kao žena”. Zapadnjaci “posmatraju” ovu osobu na poseban način, što naglašava kemp, ženske karakteristike. Uporedite tu sliku sa stvarnošću. Mnogi *berdače*s nisu nužno bili “nježni” ili feminizirani. Žuta Glava (Ojibwa ratnik koji je pokupio slavu kao zaštitnik u bici sa Dakotom) je izgubio oko u borbi (zabilježeno 1897.), još uvijek je bio *berdače*; Mohave *berdače* bi uvrijedio nevjerne supruge i muškarce koji su ih ismijavali (iz izvještaja iz 1937) i Wewha (Zuni berdače) bio je zatvoren na godinu dana (kao što je zabilježeno 1939) za pružanje otpora trojici policajaca koji su ga pokušavali uhapsiti.

Kako onda možemo rekonstruisati kulturnu nišu koja je bila *berdače*? Očito mjesto od kojeg ćemo početi je da pogledamo kako je osoba postajala *berdače*, i onda kako su se pomjerale i živjele u svojim kulturama. Mnogi muškarci (uglavnom o muškarcima i govorimo) su postali *berdače* u adolescenciji, ali u nekim slučajevima transformacija se desila kada su bili odrasli, sa nekim muškarcima koji su bili prethodno vjenčani po “normalnoj” rođnoj strukturi. Na primjer, ženski Kutenai *berdače* je imala muža, preobrazila se i vjenčala drugu ženu (1935). Mohave žene se mogu transformisati poslije deškog porođaja (1937). Dva Klamath muškarca su *prestali* biti berdače (1930). Slučaj jedne ženske *berdače* posebno je fascinantn. Žena zabilježena među Kutenai (od Montane, Idaho i Britanska Kolumbija) 1811. godine bila je glasnik, vodič, proročica i ratnica. Bila je također smatrana Kutenai vođom 1825. godine i medijatorkom između *Flatheada* i *Blackfoota* 1937. godine. Oblačila se kao muškarac i prepostavljala je ulogu “supruga” u mnogim vezama sa ženama. Jasno, kao *berdače* bila je uspješna u ulozi “muškarca”. Ono što znamo o njenoj transformaciji iz evropskih izvora također je interesantno. Oko 1808. godine napustila je svoje pleme i živjela je sa evropskim trgovcima krvna i istraživačima i “oženjenim” francusko-kanadskim muškarcima. Poslana je nazad svojim ljudima zbog “izgubljenog morala” i, do svoga povratka, tvrdila je da ju je njen muž transformisao u muškarca i da je, poslije toga, živjela kao muškarac. Sada je uzela novo ime, Kauxuma Nupika (Otišla duhovima). Objasnjenje za ovu transformaciju ima malo smisla u kontekstu normalnih *berdače* transformacija. Međutim, njenovo novo ime upućuje da je njena promjena motivisana superprirodnim otkrovenjem, kao što je njena sljedeća uloga proročice i medijatora.

Druga studija slučaja će doći do važnih zaključaka i omogućiti fokus ove diskusije o *berdačeima* – ili što bi se moglo pojavit u modernom dobu. Dene Tha od Chateha, sjeverno athapaskansko pleme u Alberti, ima “cross-spolnu reinkarnaciju”, koju neko s polja može smatrati verzijom *berdače* fenomena ali koji je ustvari mnogo kompleksniji. Još važnije, Dene Tha primjer

daje nam detalje koji nedostaju u izvještaju među ostalim plemenima i upozorava nas da iza svake prepostavljene *berdače* može biti čitav kompleks vjerovanja, prepostavki i kulturnih praksi koje ih čine nečim sasvim drugaćijim. Među Dene Tha (kao među Tlinkit plemenom – i u hinduističkoj misli), “biološki spol” nije nezamjenjiv atribut individue ali može biti promijenjen prilikom reinkarnacije. Ljudska duša/duh nema spola/roda. Ovo je nefiksirani stav prema biološkom spolu i osoba nije jedinstvena Tha. Vrijedno je spomenuti da mnogi indijanski jezici nemaju oznaku roda niti dodaju rod predmetima, što znači da je rod manje intrinzičan nečemu kada se govori o tome/njemu/njoj. Čak “biološki spol” može biti “društveno konstruisan”. Na primjer, Navajo naglašava da je *sve* muško i žensko. Kao što Guolet bilježi, “čak su [spolni] organi muški i ženski, nerazdvojni i različiti. Na vrhu penisa nalazi se malena vagina, dok se na vulvi nalazi mali penis”.

Nedvosmislena priroda biološkog spola u vezi sa tsuštinskim određenjem individue (zovi to dušom ili duhom) je krucijalne u Dene Tha misli. Ako osoba “bira” (a *izbor* je ključan za Dene Tha reinkarnaciju) da se vrati u drugom spolu, nije napravljen pokušaj da se osoba *natjera* da pretpostavi “prethodni” rod, jer bi ovo bilo suprotno njihovom slobodnom izboru u reinkarnaciji, ali još uvijek postoji svjesnost i prihvatanje prethodnog roda. Stoga, vremenom, članovi porodice i prijatelji mogu zatražiti da reinkairana osoba trenutno prepostavlja neke od atributa svoga prethodnog života, spola i roda.

Najbolji primjer ovoga jeste slučaj Paula (starog dvadeset sedam godina) koji je rekao da je reinkarnacija Denise (sestra njegove rodice Mary, Denise je umrla kao dijete). On je povezao svoju priču:

Ja sam Denise, Maryina sestra, vratila sam se, to je ono što sam bila. Jednoga dana, najednom, Denise [duh] i njena sestra [Rose, također duh, drugi] je došao mojoj majci [u snu/viziji]. Rose

je rekla: "Moja starija sestra, dovodim je [Denise] sa sobom, to je ono što radim". Nakon što je Rose otišla, ja [Denise] sam ostala. Moja majka je rekla: "Denise me je uhvatila i ja sam pala u nesvijest". Biće djevojčica, pomislili su. Ali rođena sam [kao dječak]. Sada, znali su da sam se vratila, i voljeli su me mnogo. Ako stavim kosu pozadi, iz daljine izgledam kao žena, i kažu mi da sam djevojčica. Šminkam oči i usta, i nekada me pitaju da stavim kosu pozadi, ovako, i kažu mi: "Da, izgledaš kao žena".

Kompleksnija situacija se ne može zamisliti od strane zapadnih kršćana – i može se samo pitati kako je rani evropski istraživač ispričao Paulovu priču u kronici.

Ono što Paulova priča naglašava, dakle, je nešto što smo imali prilik vidjeti iz kulture u kulturu. Rod, spol, seksualnost i preferencije nisu fiksirane i statične. Nisu "prirodne" kao stijena ili sunce. Seksualna privlačnost prema suprotnom spolu pojedinaca čini se da je najuobičajenija ali istospolna privlačnost sigurno je "univerzalna" u ljudskim uslovima. Interes u pretpostavljanju uloga kulturno i tradicionalno pripisano drugom biološkom spolu također se čini ponavljajućom značajkom kroz historiju. Konačno, neke kulture (posebno one sa vjerovanjima u inkarnaciju) jednostavno ne vide spol niti rod intrinzičnim aspektom ljudskog istinskog "bića" – duša nije ni muška ni ženska. Ovo priziva biblijski odjeljak koji kaže da u Kristu nije ni "muškarac niti žena" (*Galićani 3:28*) i da na nebu spašeni "se neće vjenčati niti će se rađati u braku...jer će biti kao anđeli [koji nemaju niti rod niti spol]" (*Luka 20:35*). Zaista, ova ideja o spolu i rodu kao samo zemaljskim ne duhovnim objašnjava zašto je bračna veza okružena smrću smrću – i neće biti ponovo okupljena u drugom životu. Neće biti muškaraca niti žena na kršćanskom nebu i sigurno ne heteroseksualnih parova.

Kratki Dene Tha slučaj podsjeća nas da je situacija u nezapadnim kulturnama kompleksna i može biti iskrivljena kada se "vidi" samo očima zapadnjaka. Još uvijek, moramo pokušati da

donesemo neke zaključke o *berdačama*. Najbolji uvid dolazi od eksplisitnih izjava Navaja da su vjerovali da su njihov prosperitet i egzistencija kao ljudi zavisnih, na neki način, od prisustva *berdače*a. Berdače ne "mijenja rod", jer ona/on se kreže relativno slobodno između dva roda, nikada ne gubeći njen/njegov biološki seksualni identitet ali postižući redefinisani kulturni rodni status. I, kao u Navaho slučaju, *berdače* uživaju više mogućnosti za lično i materijalno zadovoljenje nego obične individue".

Neil Whitehead je raspravljaо 1981. godine:

Sjevernoameričke indijanske definicije roda su naglašavale profesionalnu potragu i društveno ponašanje prije nego izbor seksualnog objekta, koji u sebi nije bio dovoljan da promijeni rodni status.

Stoga, rod se ticao okupacije i akcije prije nego seksa – ljudi su bili relativno slobodni da imaju spolne odnose kako su željeli, sve dok (ako nisu bili *berdače*) su učestvovali u prokreaciji. Do te mjere da su seksualni činovi postali dio rasprave, da su se *bardače* oslobodili pritiska da rađaju. Ovo nije cijela slika, jer je Mircea Eliade 1965. zabilježio da je za sibirski šamanizam homoseksualnost "vjerovatno bila znak duhovnosti, trgovina sa bogovima i duhovima, i izvor svete moći".

Stvarnost je takva da je *berdače* toliko kompleksan da je gotovo nemoguće pričati o tome kao o pojedinačnom fenomenu. Naime, *berdače* može samo dati ograničen osvrt na američanske stavove o homoseksualnosti. Na primjer, Tewa (na američkom jugo-zapadu) kasnih 1960-tih priznali su dijapazon rodnih identiteta: *quethos* (nisu berdače ali su rođno pomiješani na neki način), homoseksualci, žene, muškarci i oni koji presvlače odjeću prilikom ceremonija. Ova zbunjujuća i konfuzna slika duguje kulturnoj promjeni koja nastaje iz kontakta sa zapadnjacima i kršćanstvom. Stoga, izvještaj *berdača* 1940-tih (pola vijeka

poslije smrti zadnjeg poznatog Winnebago *berdače*) daje uvid u konfuziju spola i roda. Stariji Winnebago je rekao:

Da, slušao sam o [berdačima], ali ne znam puno o tome. Jednom je bio muškarac koji je postio i naučio je da ako se oblači kao žena mogao bi biti najbogatija osoba na svijetu, ali ako bi nosio odjeću muškaraca, ubrzo bi umro. Ona [*sic*] je nosila naušnice, i narukvice, i ogrlicu i žensku majicu, ali njgova [*sic*] braća su mu rekla da je [pauza]? [pauza] ako on [pauza] ona? [pauza] kada obuče suknju ubili bi ga [*sic*]. Bilo je takvih ljudi, ne samo taj jedan. Mislim da je *siahge* riječ za njih ali ne znam, sada je to samo sleng koji znači da “nije dobro”. Ovi ljudi radili su ženski posao, i to su dobro uradili, bolje nego što bi mogla žena.

Godine 1953. Nancy Lurie, koja je također istraživala Winnebago, je zabilježila:

Mnogi su osjetili da su berdače bili u jednom trenutku visoko počastovani i poštovani, ali da je Winnebago postao postiđen običajem jer su bijeli ljudi mislili da je to bilo zabavno ili zlo.

Ali ovaj pad u sram, sramotu i neugodu nije kraj *berdače*. Mada se mislio da je njihova “uloga” u društvu uveliko završena, oni nisu nestali. Interesantno, američanske kulture koje još uvijek imaju *berdače* polako rekonstruišu svoje niše u zapadnu homoseksualnost. Na primjer, *berdače* još uvijek postoje među Lakota plemenom, iako su se rijetko preoblačili, preferirajući uniseks oblačenje modernih zapadnih Amerikanaca. Stariji Lakote su ih poštivali kao *berdače* iako su mlađi nastojali da ih vide kao homoseksualce. Ovi *winktes* su, međutim, još uvijek *wakun* (sveti).

Važno je ponoviti da društveno konstruisane uloge kao ove *berdače* nisu jedinstveni zapadnoj hemisferi. *Hidžre* Indije i

različiti šamani i medijumi Afrike (posebno južne Afrike) dijele mnoge značajke sa *berdačeima*. Već smo dotakli kompleksnu situaciju u mnogim pacifičkim otocima (na primjer “prenošenje” “bezazlenoati” kroz konzumiranje sjemena u kulturama Papua Nove Gvineje, kao i kratka napomena o Havajcima iz Cookove hirurgije). U ovom kontekstu vrijedno je uzeti u razmatranje nakratko *fa'afafine* Samoe i njihove sličnosti *berdačima*.

U Samoi, kao i drugdje u Pacifiku, muškarac može preuzeti “način žene” i postajao je *fa'afafine* i, nakon toga, uključivao se u ženske aktivnosti (na primjer, svadbena vjenčanja – naglašava vezu sa vjenčanjima među *hidžrama*, Omani *xanith* i i transrodne osobe u Zanzibaru i Mombasi). Razmatrajući rane reference na *berdače*, intrigantno je da nema referenci na *fa'afafine* u ranim zapisima Samoe, iako isti ovi zapisi komentarišu različite seksualne prakse. Do ranog 20. vijeka, dakle, imamo više informacija i slika koja izbjiga prilično je interesantna. Samoćani nisu (i to ne rade) kategorizovali seksualne činove kao heteroseksualne ili homoseksualne. Stoga, dječaci “igraju” homoseksualne uloge i ležerne lezbejske veze su bile zabilježene od strane autsajdera (ali ignorisanih od strane Samoćana) 1920-tih. Samočansko društvo čini se da je operiralo po principu “ne govori, neće se zabilježiti”, ono što je neko uradio u privatnosti nije definisalo osobu – prije, nečija *persona* u javnosti (nečije javno *lice*). U ovom kontekstu može se vidjeti čista važnost dramatske i javne prirode tranvestizma.

Međutim, u praksi situacija je ekstremno kompleksna. Dok se čini da je uloga *berdača*, najvećim dijelom, viđena kao prihvatljiva, jasno je da je, u nekim američanskim grupama, postojao otpor prema nekome ko je postajao *berdače*. Stoga, povremeno, činilo se da su pojedinci bili neskloni da prihvate transformaciju iz uloga i karakteristika njihovog biološkog spola u onaj suprotni. U Samoi je slična šutljivost primjetna ali dinamika je drugačija. Porodica, posebno majka, može odlučiti da će dječak (ako nema kćerke) biti odgojen kao djevojčica, sa malo ili nimalo protivljenja. Međutim, muški rođaci će obično pokušati da zaustave muškog adolescenta

od "izbora" da postane *fa'afafine*, dok će na drugoj strani, majka i ženske rođake najčešće davati podršku. Postoji neka sugestija da ženski članovi porodice mogu vidjeti ovo kao način preoblačenja rodnog balansa u dатој porodici (tj. nekoliko djevojčica da pomognu u poslovima u domaćinstvu). Dok može postojati pragmatični element, bilježimo da situacija Samoanaca smješta inicijativu, u većini slučajeva, u njihove razloge za podršku; ili odbijanje izbora je još uvijek izbor i posmatra se kao takvo.

Ova ideja izbora o rodnom statusu postala je kompleksnija u ovim rijetkim slučajevima gdje je osoba rođena kao interseksualna (koja ima genitalije – djelimično ili u potpunosti – oba spola, ili je neodređena biološki ili genetski). Ovo nije uobičajeno (možda 1–2 u slučaju među novorođenčadima) iako je ova ideja hermafroditizma bila široko korištena u prošlosti kako bi opisala individue za koje se nije činilo da im je udobno u "pravilnoj" rodnoj ulozi. Primjer najskorije studije ovoga u društvu (Dominikanska Republika), koja prihvata fenomen i ima društveno konstruisanu kategoriju pruža neke fascinantne poglеде na rodni identitet i, možda još važnije, na modernu zapadnu infleksibilnost u lice različitosti ljudskog stanja.

Početna tačka za ovu kratku raspravu mora biti prepostavka u vezi biološkog spola i roda kakvi trenutno postoje na Zapadu. Kao što Ruth Hubbard objašnjava na početku svog članka o Dominikanskoj Republici,

Prihvatom uobičajenu distinkciju između ovih koncepata po kojima spol – bilo da smo muški ili ženski, muškarci ili žene – je definisan terminima hromosoma (XX ili XY), gonada (jajnici i testisi) i genitalija (prisustvo vagine ili penisa – ili, običnije, čisto prisustvo ili odsustvo penisa). Rod, određen kao muški ili ženski, naznačava psihosocijalne atributе i ponašanja koja ljudi razvijaju kao rezultat onoga što društvo očekuje od njih, zaviseći od toga da li su rođeni kao muškarci ili kao žene.

Ova kategorizacija, prihvaćena kao “prirodna” i naučno fiksirana, čini podlogu za raspravu o seksualnosti i rodu. Doduše, zapadni doktori sugerišu da djeca sa neodređenim spolom mogu biti “popravljena” da se prilagode spolu kojem najviše liče – što je uglavnom ženski, jer je lakše navići se na ženske genitalije. Ako doktori kasnije promijene mišljenje o “rođnoj raspodjeli”, onda nastoje obezbijediti da roditelji vjeruju da je nova “sugestija” bila ispravna – tako da nema sumnje u stav roditelja o spolu/rodu djeteta. “Vjerovanje da se rod sastoji od dva eksluzivna tipa je sačuvan i ovjekovječen medicinskom zajednicom u lice uvjerenjivog fizičkog dokaza da ovo nije pod mandatom biologije” – ili naravno nužnost socio-društvene realnosti. Kao što smo vidjeli, zapad je taj koji izgleda da se fiksirao na ideju o samo dva spola i, krucijalnije, na samo dva roda – i onda insistira da svaka osoba bude natjerana u jedan ili drugi, strogo, bez promjene zbog života.

Ispitivanje Dominikanske Republike pokazuje kako su ne-popustljive i nepotrebne ove zapadne prepostavke. Godine 1979, studija u *New England Journal of Medicine* je izvijestila o “muškarcima” rođenim u Dominikanskoj Republici koji vizuelno nisu “izgledali kao muškarci” do puberteta, kada je ono što se pojavilo kao “ženske” genitalije promijenilo izgled. Ovi “dječaci” su bili odgajani kao djevojčice ali su onda promijenili svoju rodnu identifikaciju bez naizgled bilo kakvih teškoća za njih ili njihove susjede. Seljani (koji nisu živjeli u svijetu binarne spolne diferencijacije; tj. *samo* muškarci ili žene) ustvari imaju imena za ove vrste ljudi: *guevedoche* (jaja u dvanaestoj) ili *machihembra* (muško-žensko). Kao što smo vidjeli, postoji slična prihvatljivost trećeg spola među narodom Sambie iz Melanezije, Navajos i Zunis (sa *nadle* ili *berdače*), i *hidžre* iz Indije.

Uprkos ogromnom utjecaju zapadnih kulturnih konstrukcija i vrijednosti, postojeće tradicije su ostale u skoro svakom dijelu svijeta. Unatoč tome, suptilan ponovni rad na društvenim konstrukcijama za istospolne aktivnosti i pojedince zauzima mjesto, ukalupljujući ih u moderne zapadne niše pojma “gej”. Mi, kao

rezultat, brzo gubimo *stvarne* vrijednosti komparativnih studija – očita lekcija da rod i spol, seksualnost i preferencije nisu fiksirane kategorije ali su kulturno popustljive. To da su neki ljudi odlučili o svojim preferencijama ne izgleda da je sumnjivo. Ono što sada brzo nestaje je mnoštvo načina na koja su različita ljudska društva uspjela da se nose sa tom činjenicom. Također smo u opasnosti da izgubimo mnogo od historije o istospolnim činovima, kako njegovo mjesto u historiji pojedinaca, događaja i društava postaje žrtva socio-političkih borbi sa kojima se bore u vezi devijantnosti i jednakosti. Tako je ovo postalo politizirano da je u mnogim zemljama čak i sugerisanje da je neko u prošlosti imao seksualni život drukčiji od nepokolebljivog heteroseksualnog posmatrano kao u *potpunosti* politički iskaz.

ZAKLJUČAK

PONOVNO OTKRIVANJE RAZLIČITOSTI

Ono na što ova knjiga ukazuje jeste to da je kroz historiju širom planete homoseksualnost (istospolna privlačnost i djela) bila značajka ljudskog života. U tom smislu ne može se nazvati neprirodnim ili abnormalnim. Sigurno je istinito da je homoseksualnost sada kao i prije bila uobičajenija nego heteroseksualnost (privlačnost spram suprotnog spola i seksualni činovi sa pripadnicima suprotnog spola). Međutim, homoseksualnost je prilično stvarna *karakteristika* ljudske vrste uzete u cjelini. Prisustvo gej ljudi je, drugim riječima, *prirodni* dio čovječanstva – to je *normalna* značajka ljudskog stanja. Mnoga društva su kroz historiju prihvatile ovo sa različitim stepenima tolerancije, premda sa sličnim varirajućim stepenima neodobravanja. Mnoge kulture su pronašle neki način da konstruišu seksualnu interakciju među pripadnicima istog spola na način koji dozvoljava okvir za seksualne aktivnosti i istinsko emocionalno vezivanje. Obično, ovo je bilo u kontekstu očekivanja da će pojedinci, bez obzira na njihove “ukuse” i “preferencije”, još uvijek učestvovati u prokreativnoj aktivnosti društva generalno – imat će djecu. Jednom kada je ova dužnost, dakle, ispunjena, masa ovih društava kroz historiju je imala malo obzira prema *drugim* seksualnim aktivnostima pojedinaca. Uistinu, neka društva su ugradila homoseksualne činove i privlačnost u proces po kojem pojedinac postaje odrastao. U ovim kulturama, istospolni činovi nisu jednostavno tolerisani; bili su ohrabreni ili čak očekivani i zahtijevani.

Tamo gdje se vidi potpuna različitost, historijski, u ovoj pan-globalnoj ljudskoj reakciji na homoseksualnost, jeste u tri velike monoteističke religije: judaizmu, kršćansvu i islamu. Kao što smo

vidjeli, dakle, islamska reakcija je bila manje oštra i više se prilagođavala istospolnim činovima i privlačenjima, sve dok je zahtjev za prokreacijom zadovoljen. Ovo je uveliko zbog mjerodavne muslimanske brige za segregacijom spolova – učinkovito, kompromis je taj da su neke istospolne aktivnosti ignorisane kako bi se održalo odvajanje žena. Judaizam i kršćanstvo, na drugoj strani, preuzeli su manje kompromisan stav spram homoseksualnosti. Stvarnost je, naime, takva da judaizam nije bio u poziciji da reguliše pojedince tokom skoro dva milenija i, u ovim uslovima, uveliko je predao kršćanstvu da reguliše seksualnost u “judeo-kršćanskom svijetu”. Kako god, ono što je važno zapamtiti u evaluaciji kršćanskog odgovora na homoseksualnost jeste da je kršćanstvo imalo uveliko negativan stav prema seksu generalno. Zbog kršćanske dihotomije između duha i tijela, spojen sa eksplicitnom žudnjom za “unižavanjem” tijela, kršćanski odgovor na neproaktivne seksualne aktivnosti bio je (i ostao) strožiji u historijskom kontekstu nego kod ostalih svjetskih religija. S obzirom na to da kršćanstvo zauzima stajalište da seks mora postojati *samo* zbog prokreacije i *ne* zbog zadovoljstva, i da je jedini prihvatljiv kontekst za seks unutar monogamne, dugoročna veza, reakcija na ostale oblike seksualnog izražavanja (homoseksualnog ili heteroseksualnog) je bila ekstremna.

Ovaj kršćanski ekstremizam mora biti smješten u širi historijski i svjetski kontekst. Mnoge druge ljudske kulture nisu vrednovale prekreaciju *do isključenja* zadovoljstva. Druga društva su naglasila prokreaciju nad zadovoljstvom ali, u stvarnosti, su uveliko podržavali društvene strukture u kojima je prokretacija “ostvarena” a zadovoljstvo “uživano”. Seks u historijskom i globalnom smislu je imao dvostruku svrhu – da poveća rasu (prokreacija) i da omogući emotivnu i fizičku satisfakciju (zadovoljstvo). Kršćanstvo je uveliko odbacilo potonje u korist pret hodnog. Vremenom, socio-političkim i ekonomskim “uspjehom” ovaj negativni stav prema seksualnom uživanju je usvojen, assimiliran i “naturalizovan” od strane većine nezapadnih kultura koje, da li implicitno ili eksplicitno, imaju pridružene zapadne

seksualne norme (seks samo u sklopu braka u svrhu prokreacije) sa zapadnim socio-političkim i ekonomskim “uspjehom”. Stoga, svjetsko prihvatanje “zapadnih kršćanskih” seksualnih normi jednostavno je jedan ekstreman primjer imperijalističkog širenja zapadnih vrijednosti i kulture uopšte. Radeći ovako, kulture koje su historijski konstruisale seks i seksualnost u širem kontekstu prokeracije i zadovoljstva, sa varirajućim stepenom prihvatanja manje uobičajenih ekspresija seksualne privlačnosti (homoseksualnost), su bile pokorne u prozapadnjavanju svojih kultura. Ironično, ovo je imalo namjeru da postane integralni dio agende postkolonijalnih pokreta tvrdeći da “štite” svoja društva od – ili ih čiste od – zapadnih utjecaja.

Kada neko posmatra dugački niz historijskih stavova i socio-kulturnu konstrukciju seksa i seksualnosti generalno i homoseksualnosti posebice, suočen je sa širokom raznolikošću “metoda” usvojenih za prilagođavanje manje uobičajenim seksualnim činovima i preferencijama u široj zajednici. Također, može se zapaziti neodoljiva “uniformnost” kraja rezultata – istospolni činovi i privlačnost su tolerisani, prihvaćeni i čak, nekada, prigrljeni. U mnogim kulturama tokom historije homoseksualnost je bila dozvoljen “prostor” za egzistenciju u javnosti dok se suočavala sa malo ili nimalo stvarne netolerancije. Stupajući u homoseksualne činove moglo bi, u ovim društvima, privući nezainteresovanost ili podsmjeh i, proveden do izuzeća od prokreacije, mogao bi se suočiti sa neodobravanjem. Svarnost je, ipak, takva da je golema većina kultura prihvatala da je istospolna privlačnost jednostavno aspekt ljudskog stanja. Kršćanstvo, na drugoj strani, je izabralo da konstruiše spol, seksualne činove i seksualnost na način potpune nastranosti sa obrascem koji su usvojile skoro sve druge kulture tokom zabilježene historije. Drugim riječima, u kontekstu historije ljudskog roda i kulture, judeo-kršćanski odgovor na homoseksualnost je taj koji je *abnormalan i neprirodan*.

BIBLIOGRAFIJA

- Adam, Barry D., "Structural Foundations of the Gay World", *Comparative Studies in Society and History*, 27 (1985): 658–71
- Akyeampong, E., "Sexuality and Prostitution among the Akan of the Gold Coast c. 1650–1950", *Past and Present*, 156 (1997): 144–73
- Altman, Dennis, "Rupture or Continuity? The internationalization of Gay Identities", *Social Text*, 48 (1996): 77–94
- Andaya, Barbara Watson, "From Temporary Wife to Prostitute: Sexuality and Economic Change in Early Modern Southeast Asia", *Journal of Women's History*, 9 (1998): 11–34
- Anderson, Richard, "Hindu Myths in Mallarmé: Un Coup de Des", *Comparative Literature*, 19 (1967): 28–35
- Atwood, Craig D., "Sleeping in the Arms of Christ: Sanctifying Sexuality in the Eighteenth-Century Moravian Church", *Journal of the History of Sexuality*, 8 (1997): 25–51
- Bacchetta, Paola, "When the (Hindu) Nation Exiles Its Queers", *Social Text*, 61 (1999): 141–66
- Banner, L., "The Fashionable Sex, 1100–1600", *History Today*, 42 (1992): 37–44
- Beinart, William, "Men, Science, Travel and Nature in the Eighteenth and Nineteenth-Century Cape", *Journal of Southern African Studies*, 24 (1998): 775–99
- Bell, R.M., "Renaissance Sexuality and the Florentine Archives", *Renaissance Quarterly*, 40 (1987): 485–511
- Bergman, David, "Race and the Violet Quill", *American Literary History*, 9 (1997): 79–102
- Binhammer, Katherine, "The Sex Panic of the 1790s", *Journal of the History of Sexuality*, 6 (1996): 409–34
- Blasius, Mark, "An Ethos of Lesbian and Gay Existence", *Political Theory*, 20 (1992): 642–71

- Bond, R.B., “‘Dark deeds darkly answered’: Thomas Becon’s Homily against Whoredom and Adultery”, *Sixteenth Century Journal*, 16 (1985): 191–205
- Boswell, John, *Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality* (Chicago, 1981) -, *The Marriage of Likeness: Same-Sex Unions in Pre-Modern Europe* (1995)
- Brackett, John K., “The Florentine Onesta and the Control of Prostitution, 1403–1680”, *Sixteenth Century Journal*, 24 (1993): 273–300
- Bray, A., *Homosexuality in Renaissance England* (1982)
- Breitenberg, Mark, “Anxious Masculinity: Sexual Jealousy in Early Modern England”, *Feminist Studies*, 19 (1993): 377–98
- Bremmer, Jan, “Scapegoat Rituals in Ancient Greece”, *Harvard Studies in Classical Philology*, 87 (1983): 299–320
- Brown, Carolyn E., “Erotic Religious Flagellation and Shakespeare’s *Measure for Measure*”, *English Literary Renaissance*, 16 (1986): 139–65
- Brundage, J., *Law, Sex & Christian Society in Medieval Europe* (1900)
- Bullough, V., *Handbook of Medieval Sexuality* (1996) -, *Sexual Practices & the Medieval Church* (1984)
- Burg, B.R. (ed.), *Gay Warriors: A Documentary History from the Ancient World to the Present* (2002), -, *Sodomy and the Pirate Tradition: English Sea Rovers in the Seventeenth-Century Caribbean* (1995)
- Burns, Catherine, “A Man is a Clumsy Thing Who does not Know How to Handle a Sick Person: Aspects of the History of Masculinity and Race in the Shaping of Male Nursing in South Africa, 1900–1950”, *Journal of Southern African Studies*, 24 (1998): 695–717
- Caldwell, John C., Pat Caldwell and I.O.Orubuloye, “The Family and Sexual Networking in Sub-Saharan Africa: Historical Regional Differences and Present-Day Implications”, *Population Studies*, 46 (1996): 385–410
- Callender, Charles, and Lee M. Kochems, “The North American Berdache”, *Current Anthropology*, 24 (1983): 443–70
- Chajes, J.H., “Judgments Sweetened: Possession and Exorcism in Early Modern Jewish Culture”, *Journal of Early Modern History*, 1 (1997): 124–69

- Chakrabarty, Dipesh, "Postcoloniality and the Artifice of History: Who Speaks for 'Indian' Pasts?" *Representations*, 37 (1992): 1–26
- Citarella, Armand O., "The Relations of Amalfi with the Arab World before the Crusades", *Speculum*, 42 (1967): 299–312
- Clark, Anna, "Anne Lister's Construction of Lesbian Identity", *Journal of the History of Sexuality*, 7 (1996): 23–50
- Cohn, Sam, *Women in the Streets: Essays on Sex & Power in Renaissance Italy* (1996)
- Cook, Blanche Wiesen, "Women Alone Stir My Imagination": Lesbianism and the Cultural Tradition", *Signs*, 4 (1979); 718–39
- Cott, Nancy F., "Marriage and Women's Citizenship in the United States, 1830–1934", *The American Historical Review*, 103 (1998): 1440–74
- Coward, D.A., "Attitudes to Homosexuality in 18th Century France", *Journal of European Studies*, 10 (1980): 231–55
- Crain, Caleb, "Lovers of Human Flesh: Homosexuality and Cannibalism in Melville's Novels", *American Literature*, 66 (1994): 25–53
- Das, Rahul Peter, "Problematic Aspects of the Sexual Rituals of the Bauls of Bengal", *Journal of the American Oriental Society*, 112 (1992): 388–432
- David, Alun, "Sir William Jones, Biblical Orientalism and Indian Scholarship", *Modern Asian Studies*, 30 (1996): 173–84
- Davis, D.L., and R.G. Whitten, "The Cross-Cultural Study of Human Sexuality", *Annual Review of Anthropology*, 16 (1987): 69–98
- De Welles, Theodore, "Sex and Sexual Attitudes in Seventeen-Century England: The Evidence from Puritan Diaries", *Renaissance and Reformation*, 12 (1988): 45–64
- Dekker, Rudolph M., "Sexuality, Elites, and Court Life in the Late Seventeenth Century: The Diaries of Constantijn Huygens, Jr", *Eighteenth-Century Life*, 23 (1999): 94–109
- Desens, M., *The Bed-Trick in English Renaissance Drama: Explorations in Gender, Sexuality Dimock, Edward C. Jr, The Place of the Hidden Moon: Erotic Mysticism in the Vaisnavasahajiya Cult of Benegal* (Chicago, 1966)
- Douglas-Irvine, Helen, "The Landholding System of Colonial Chile", *The Hispanic American Historical Review*, 8, 4 (1928): 449–95

- Dundas, Charles, "The Organization and Laws of Some Bantu Tribes in East Africa", *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, 45 (1915): 234–306
- Edwards, Clara Cary, "Relations of Shah Abbas the Great, of Persia, with the Mogul Emperors, Akbar and Jahangir", *Journal of the American Oriental Society*, 35 (1915): 247–68
- Edwards, R. & S. Spector, *The Olde Daunce: love, Friendship, Sex, & Marriage in the Medieval World* (1991)
- El-Gabalawy, Saad, "The Trend of Naturalism in Libertine Poetry of the Later English Renaissance", *Renaissance and Reformation*, 12 (1988): 35–44
- Ellrich, Robert J., "Modes of Discourse and the Language of Sexual Reference in Eighteenth-Century French Fiction", *Eighteenth-Century Life*, 9 (1985): 217–28
- Epprecht, Marc, "Gender and History in Southern Africa: A Lesotho 'Metanarrative'", *Canadian Journal of African Studies*, 30 (1996): 183–213 – , "The 'Unsaying' of Indigenous Homosexualities in Zimbabwe: Mapping a Blindspot in an African Masculinity", *Journal of Southern African Studies*, 24 (1998): 631–54 – , "Women's 'Conversation' and the Politics of Gender in Late Colonial Lesotho", *The Journal of African History*, 36 (1995): 29–53
- Erauso, Catalina de, *Lieutenant Nun: Memoir of a Basque Transvestite in the New World* (Boston, 1996)
- Erlmann, Veit, "Migration and Performance: Zulu Migrant Workers' Isicathamiya Performance in South Africa, 1890–1950", *Ethnomusicology*, 34 (1990): 199–220
- Faderman, L. (ed.), *Chloe plus Olivia: An Anthology of Lesbian Literature from the Seventeenth Century to the Present* (1994)
- Fernandez, Andre, "The Repression of Sexual Behaviour by the Aragonese Inquisition between 1560 and 1700", *Journal of the History of Sexuality*, 7 (1997): 463–501
- Feroli, Teresa, "Sodomy and Female Authority: The Castelhaven Scandal and Eleanor Davies' *The Restitution of Prophecy* (1651)", *Women Studies*, 24 (1994): 31:49

- Fleischer, M., "Are Women Human?" – The debate of 1595 between Valens Acidalius and Simon Gediccus", *Sixteenth Century Journal*, 12 (1981): 107:20
- Folbre, Nancy, "The Improper Arts': Sex in Classical Political Economy", *Population and Development Review*, 18 (1992): 105–21
- Frank, David John, and Elisabeth H. Mcneaney, "The Individualization of Society and the Liberalization of State Policies on Same-Sex Sexual Relations, 1984–1995", *Social Forces*, 77 (1999): 911–43
- Fudge, Erica, "Monstrous Acts: Bestiality in Early Modern England", *History Today*, 50 (2000): 20–25
- Garber, Marjory, *Vested Interests: Cross-Dressing and Cultural anxiety* (New York, 1992)
- Gardner, Jared, "Our Native Clay': Racial and Sexual Identity and the Making of Americans in the Bridge", *American Quarterly*, 44 (1992): 24–50
- Gerard, Kent, and Gert Hekma (eds), *The Pursuit of Sodomy: Male Homosexuality in Renaissance and Enlightenment Europe* (London, 1989)
- Ghani, Muhammad Abdul, "Social Life and Morality in India", *International Journal of Ethics*, 7 (1897): 301–14
- Gilbert, Arthur N., "Buggery and the British Navy, 1700–1861", *Journal of Social History*, 10 (1976); 72–98
- Gilfoyle. T.J., "Prostitutes in History: from Parables of Pornography to Metaphors of Modernity", *American Historical Review*, 104 (1999): 117–41
- Goldberg, Jonathan, "Sodomy and Society: The Case of Christopher Marlowe", *Southwest Review*, 69 (1984): 371:8 –, "Sodomy in the New World: Anthropologies Old and New", *Social Text*, 29 (1991): 46–56 –, (ed.), *Reclaiming Sodomy* (London, 1994)
- Goldman, Robert P., "Transexualism, Gender, and Anxiety in Traditional India", *Journal of the American Oriental Society*, 113 (1993): 374:401
- Goodich, M., *The Unmentionable Vice: Homosexuality in the later medieval period* (1979)

- Goulet, Jean-Guy A., “The ‘Berdache’ / ‘Two-Spirit’: A Comparison of Anthropological and Native Constructions of Gendered Identities Among the Northern Athapaskans”, *The Journal of the Royal Anthropological Institute*, 2 (1996): 683–701
- Gowing, L., *Domestic Dangers: Women, Words & Sex in Early Modern London* (1996)
- Grant, J.A., “Summary of Observations on the Geography, Climate, and Natural History of the Lake Region of Equatorial Africa, Made by the Speke and Grant Expedition, 1860–63”, *Journal of the Royal Geographical Society of London*, 42 (1872): 243–342
- Greenberg, David F., and Marcia H. Bystryn, “Christian Intolerance of Homosexuality”, *The American Journal of Sociology*, 88 (1982): 515:48
- Grierson, George A., “The Popular Literature of Northern India”, *Bulletin of the School of Oriental Studies*, 1 (1920): 87–122
- Griffiths, Paul, “Meanings of Nightwalking in Early Modern England”, *Seventeenth Century*, 13 (1998): 212–38
- Grunzinski, Serge, “La Mère dévoranté: Alcoolismr, Sexualité et Déculturation chez le Mexicans (1500–1550)”, *Cahiers des Ameriques Latines*, 20 (1979): 5–36.
- Guicciardi, Jean-Pierre, “Between the Licit and the Illicit: The Sexuality of the King”, *Eigheenth-Century Life*, 9 (1985): 88–97
- Gutiérrez, Ramón, *When Jesus Came, the Corn Mothers went away: Marriage, Sexuality, and Power in New Mexico, 1500–1846* (Stanford, 1999)
- Gutmann, Matthew C., “Trafficking in Men: The Anthropology of Masculinity”, *Annual Review of Anthropology*, 26 (1997): 385–409
- Hall, Martin, “The Legend of the Lost City; Or, the Man with Golden Balls”, *Journal of Southern African Studies*, 21 (1995): 179–99
- Hansen, Kathryn, “*Sultana the Dacoit* and *Harishchandra*: Two Popular Dramas of the Nautanki Tradition of North India”, *Modern Asian Studies*, 17 (1983): 313–31
- Hari, Johann, “The Crusaders”, *Attitude*, 122 (2004): 68–72
- Hartman, Janine C., “The Modernization of the Bourgeois Erotic Imagination in the 18th Century”, *Proteus*, 6 (1989): 16–21

- Hatem, Mervat, "The Politics of Sexuality and Gender in Segregated Patriarchal systems: The Case of Eighteenth- and Nineteenth-Century Egypt", *Feminist Studies*, 12 (1986): 250–74
- Hauser, Raymond E., "The Berdache and the Illinois Indian Tribe during the Last Half of the Seventeenth Century", *Ethnohistory*, 37 (1990): 45–65
- Hayden, Corinne P., "Gender, Genetics, and Generation: Reformulating Biology in Lesbian Kinship", *Cultural Anthropology*, 10 (1995): 41–63
- Hazareesingh, K., "The Religion and Culture of Indian Immigrants in Mauritius and the Effect of Social Change", *Comparative Studies in Society and History*, 8 (1996): 241–57
- Herdt, Gilbert (ed.), *Third Sex, Third Gender: Beyond Sexual Dimorphism in Culture and History* (New York, 1994)
- Hester, M., "The Dynamics of Male Domination using the Witch Craze in 16th and 17th Century England as a Case Study", *Women's Studies International Forum*, 13 (1990): 9–19
- Higgs, D., *Queer Sites: Gay Urban Histories since 1600* (1990)
- Hiltebeitel, Alf, "Siva, the Goddess, and the Disguises of the Pandavas and Draupadi", *History of Religions*, 20 (1980): 147–74
- Hinsch, Bret, *Passions of the Cut Sleeve: The Male Homosexual Tradition in China* (Berkeley, 1990)
- Hitchcock, T., "Redefining Sex in 18th Century England", *History Workshop Journal*, 41 (1996): 72–90
- Hollibaugh, Amber, and Nikhil Pal Singh, "Sexuality, Labor, and the New Trade Unionism", *Social Text*, 61 (1999): 73–88.
- Holmes, Rachel, "Queer Comrades: Winnie Mandela and the Moffies", *Social Text*, 52/53 (1997): 161–80
- Hopkins, E., Washburn, "The Social and Military Position of the Ruling Caste in Ancient India, as Represented by the Sanskrit Epic", *Journal of the American Oriental Society*, 13 (1889): 57–376
- Hopkins, L., "Touching Touchets: Perkin Warbeck and the Buggery Statue", *Renaissance Quarterly*, 52 (1999): 384–401
- Hotchkiss, V., *Clothes make the Man: Female Cross-Dressing in Medieval Europe* (1996)

- Hubbard, Ruth, "Gender and Genitals: Constructs of Sex and Gender", *Social Text*, 466 (1996): 157–65
- Hurl, Jennine, "She being big with child is likely to miscarry": Pregnant Victims Procesuting Assault in Westminster, 1685–1720", *London Journal*, 24 (1999): 18–33
- Hurteau, Pierre, "Catholic Moral Discourse on Male Sodomy and Masturbation in the Seventeenth and Eighteenth Centuries", *Journal of the History of Sexuality*, 4 (1993): 1–26
- Huussen, A.H. Jr, "Sodomy in the Dutch Republic during the Eighteenth Century", *Eighteenth-Century Life*, 9 (1985): 169–78
- Jacques, T. Carlos, "From Savages and Barbarians to Primitives: Africa, Social Typologies, and History in Eighteenth-Century French Philosophy", *History and Theory*, 36 (1997): 190–215
- Jaffrey, Zia, *The Invisibles: A Tale of the Eunuch of India* (New York, 1996)
- Kahr, Brett, "The History of Sexuality: From Ancient Polymorphous Perversity to Modern Genital Love", *Journal of Psychohistory*, 26 (1999): 764–78
- Kelly, Joan, "Early Feminist Theory and the *Querelle des Femmes*, 1400–1789", *Signs*, 8 (1982): 4–28
- Kloppenberg, James T., "The Virtues of Liberalism: Christianity, Republicanism, and Ethics in Early American Political Discourse", *The Journal of American History*, 74 (1987): 9–33
- Kowalski-Wallace, Beth, "Shunning the Bearded Kiss: Castrati and the Definition of Female Sexuality", *Prose Studies*, 15 (1992): 153–70
- Krekic, B., "Abominandum Crimen: Punishment of Homosexuals in Renaissance Dubrovnik", *Viator*, 18 (1987): 337–45
- Kritzman, L., *The Rhetoric of Sexuality & the Literature of the French Renaissance* (1991)
- Krysmanski, Bernd, "Lust in Hogarth's *Sleeping Congregation* – Or, How to Waste Time in Post-Puritan England", *Art History*, 21 (1998): 393–408
- Kuznesof, E.A., "Sexuality, Gender, and the Family in Colonial Brazil", *Luso-Brazilian Review*, 30 (1993): 119–32

- Labalme, P.H., "Sodomy and Venetian Justice in the Renaissance", *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis*, 52 (1984): 217–54
- Lal, Vinay, "Not This, Not That: The Hijras of India and the Cultural Politics of Sexuality", *Social Text*, 61 (1999): 119–40
- Larson, Pier M., "Reconsidering Trauma, Identity, and the African Diaspora: Enslavement and Historical Memory in Nineteenth-Century Highland Madagascar", *The William and Mary Quarterly*, 3rd Series, 56 (1999): 335–62
- Lehfeldt, Elisabeth A., "Ruling Sexuality: The Political Legitimacy of Isabel of Castile", *Renaissance Quarterly*, 53 (2000): 31–56
- Leinwand, Theodore B., "Redeeming Beggary/Buggery in *Michaelmas Term*", *English Literary History*, 61 (1994): 53–70
- Leites, Edmund, "The Duty of Desire: Love, Friendship, and Sexuality in Some Puritan Theories of Marriage", *Journal of Social History*, 15 (1982): 383–408
- Lester, Alan, "Reformulating Identities: British Settlers in Early Nineteenth-Century South Africa", *Transactions of the Institute of British Geographers*, New Series, 23 (1998): 515–31
- Link, Matthew, "Hawaii's Surprising Homo History", *The Out Traveler* (Summer 2004): 68
- Lochrie, K., P. McCracken & J. Schulz, eds, *Constructing Medieval Sexuality* (1997)
- Loughling, M. H., "'Love's Friend and Stranger to Virginitie': The Politics of the Virginal Body", *English Literary History*, 63 (1996): 833–39
- Luhrmann, T. M., "The Good Parsi: The Postcolonial 'Feminization' of a Colonial Elite", *Man, New Series*, 29 (1994): 333–57
- Lurie, Nancy Oestreich, "Winnebago Berdache", *American Anthropologist*, New Series, 55 (1953): 708–712
- Mageo, Jeannette Marie, "Male Transvestism and Cultural Change in Samoa", *American Ethnologist*, 19 (1992): 443–459
- Markham, C. R., "Travels in Great Tibet, and Trade between Tibet and Bengal", Proceedings of the Royal Geographical Society of London, 19 (1874–5): 327–47

- Maurer, Shawn Lisa, "Reforming Men: Chaste Heterosexuality in the Early English Periodical", *Restoration: Studies in English Literary Culture 1660–1700*, 16 (1992): 38–55
- McFarlane, Cameron, *The Sodomite in Fiction and Satire* (New York, 1997)
- McGeary, Thomas, "'Warbling Eunuch': Opera, Gender, and Sexuality on the London Stage, 1705–1742", *Restoration and Eighteenth Century Theatre*, 7 (1992): 1–22
- Meem, Deborah T., "Eliza Lynn Linton and the Rise of Lesbian Consciousness", *Journal of the History of Sexuality*, 7 (1997): 537–60
- Merrick, J., "Sodomitical Inclination in early 18th Century Paris", *Eighteenth Century Studies*, 30 (1997): 289–95
- Merrick, Jeffrey, and Bryant T. Ragan, Jr (eds), *Homosexuality in Early Modern France* (Oxford, 2001)
- Merrick, Jeffrey, "Commissioner Foucault, Inspector Noël, and the 'Pederasts' of Paris, 1780–3", *Journal of Social History*, 32 (1998): 287–307
- Mitchison, Rosalind and Leah Leneman, *Sexuality and Social Control: Scotland 1660–1780* (1989)
- Morrell, Robert, "Of Boys and Men: Masculinity and Gender in Southern African Studies", *Journal of Southern African Studies*, 24 (1998): 605–30
- Morrisey, Lee, "Sexuality and Consumer Culture in Eighteenth Century England: 'Mutual Love from Pole to Pole' in *The London Merchant*", *Restoration and Eighteenth Century Theatre*, 13 (1998): 25–40
- Mourão, Manuela, "The Representation of Female Desire in Early Modern Pornographic Texts, 1660–1745", *Signs*, 24 (1999): 573–602
- Murray, J., "Agnolo Firenzuola on Female Sexuality and Women's Equality", *Sixteenth Century Journal*, 22 (1991): 199–213
- Murray, S. O., and W. Roscoe (eds), *Boy-Wives and Female Husbands: Studies in African Homosexualities* (1998)
- Murray, Stephen O., "Explaining Away Same-Sex Sexualities: When They Obtrude on Anthropologists' Notice at All", *Anthropology Today*, 13 (1997): 2–5

- Mutongi, Kenda, "Dear Dolly's' Advice: Representations of Youth, Courtship, and Sexualities in Africa, 1960–1980", *The International Journal of African Historical Studies*, 33 (2000): 1–23
- Nanda, Serena, *Neither Man nor Women: The Hijras of India* (California, 1990).
- O'Flaherty, Wendy Doniger, *Asceticism and Eroticism in the Mythology of Siva* (Oxford, 1973)
- Otis, L. L., *Prostitution in Medieval Society* (1985)
- Overmyer-Velázquez, R., "Christian Morality revealed in New Spain: The Inimical Nahua Woman in Book 10 of the Florentine Codex", *Journal of Women's History*, 10 (1998): 9–37 –, "Christian Morality revealed in New Spain: The Inimical Nahua Woman in Book 10 of the Florentine Codex", *Journal of Women's History*, 10: 2 (1998): 9–37
- Pacheco, Anita, "A Mere cupboard of glasses': Female Sexuality and Male Honor in A Fair Quarrel", *English Literary Renaissance*, 28 (1998): 441–63
- Parker, Graham, "Is a Duck an Animal? An Exploration of Bestiality as a Crime", *Criminal Justice History*, 7 (1986): 95–109
- Peers, Douglas M., "Privates off Parade: Regimenting Sexuality in the Nineteenth-Century Indian Empire", *International History Review*, 20 (1998): 823–54
- Percy, W. A. III, *Pederasty and Pedagogy in Archaic Greece* (1996)
- Perdue, Danielle, "The Male Masochist in Restoration Drama", *Restoration and Eighteenth Century Theatre*, II (1996): 10–21
- Perry, Ruth, "Colonizing the Breast: Sexuality and Maternity in Eighteenth-Century Life 16 (1992): 185–213
- Pincheon, Bill Stanford, "An Ethnography of Silences: Race, (Homo) Sexualities, and a Discourse of Africa", *African Studies Review*, 43 (2000): 39–58
- Pool, Ithiel de Sola, and Kali Prasad, "Indian Student Images of Foreign People", *The Public Opinion Quarterly*, 22 (1958): 292–304
- Porter, Roy, "The Secrets of Generation Display'd: Aristotle's Masterpiece in Eighteenth-Century England", *Eighteenth-Century Life*, 9 (1985): 1–21

- Poska, Allyson M., "When Love goes Wrong: Getting out of Marriage in Seventeenth-Century Spain", *Journal of Social History*, 29 (1996)
- Poster, M., "Patriarchy and Sexuality", *Eighteenth Century: Theory and Interpretation*, 25 (1984): 217–40
- Prakash, Gyan, "Science 'Gone Native' in Colonial India", *Representations*, 40 (1992): 153–78
- Preston, Laurence W., "A Right to Exist: Eunuchs and the State in Nineteenth-Century India", *Modern Asian Studies*, 21 (1987): 371–87
- Restall, Matthew, and Pete Sigal, "May They not be Fornicators equal to these Priests? Postconquest Yucatec Maya Sexual Attitudes", *UCLA Historical Journal*, 12 (1992): 91–121
- Rey, Michael, "Parisian Homosexuals Create a Lifestyle, 1700–1750: The Police Archives", *Eighteenth-Century Life*, 9 (1985): 179–91
- Richlin, Amy, "Not before Homosexuality: The materiality of the Cineadus and the Roman Law against Love between men", *Journal of the History of Sexuality*, 3 (1993): 523–73
- Richter, Simon, "Wet-Nursing, Onanism, and Breast in Eighteenth-Century Germany", *Journal of the History of Sexuality*, 7 (1996): 1–22
- Risman, Barbara, and Pepper Schwartz, "Sociological Research on Male and Female Homosexuality", *Annual Review of Sociology*, 14 (1988): 125–47
- Roberts, A., *Whores in History* (1993)
- Roper, L., *Oedipus & the Devil: Witchcraft, Sexuality & Religion in Early Modern Europe* (1994)
- Roscoe, Will, "Strange Craft, Strange History, Strange Folks: Cultural Amnesia and the Case for Lesbian and Gay Studies", *American Anthropologist*, New Series, 97 (1995): 448–53
- Rose, M., *The Expense of Spirit: Love & Sexuality in English Renaissance Drama* (1991)
- Rossiaud, J., *Medieval Prostitution* (1998)
- Roulston, Christine, "Separating the Inseparables: female Friendship and its Discontents in Eighteenth-Century France", *Eighteenth-Century Studies*, 32 (1998–99): 215–31
- Rowland, J., *Swords in Myrtle Dress'd: Towards a Rhetoric of Sodom* (1998)

- Rowse, A.L., *Homosexuals in History* (1997)
- Rowson, Everett K., "The Effeminate of Early Medina", *Journal of the American Oriental Society*, III (1991): 671–693
- Rozbicki, Michael J., "The Curse of Provincialism: Negative Perceptions of Colonial American plantation Gentry", *The Journal of Southern History*, 63 (1997): 727–52
- Ruggiero, G., *The Boundaries of Eros: Sex Crimes & Sexuality in Renaissance Venice* (1985)
- Saikaku, Ihara, *The Great Mirror of Male Love*, trans. Paul G. Schalow, (Stanford, 1990)
- Santesso, Aaron, "William Hogarth and the Tradition of Sexual Scissors", *Studies in English Literature 1500–1900*, 39 (1999): 499–521
- Saslow, J., *Ganymede in the Renaissance: Homosexuality in Art & Society* (1986)
- Schaeffer, Claude E., "The Kutenai Female Berdache: Courier, Guide, Prophets, and Warrior", *Ethnohistory*, 12 (1965): 193–236
- Schleiner, Winfried, "Male Cross-Dressing and Transvestitism in Renaissance Romances", *Sixteenth Century Journal*, 19 (1988): 605–619
- Schlinder, Stephan K., "The Critic as Pornographer: Male Fantasies of Female Reading in Eighteenth-Century Germany", *Eighteenth-Century Life*, 20 (1996): 66–80
- Seligmann, C.G., "Some Aspects of the Hamitic Problem in the Anglo-Egyptian Sudan", *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, 43 (1913): 593–705
- Senelick, Laurence, "Mollies or Men of Mode? Sodomy and the Eighteenth-Century London Stage", *Journal of the History of Sexuality* (1990): 33–67
- Siena, Kevin P., "Pollution, Promiscuity, and the Pox: English Venereology and the Early Modern Medical Discourse on Social and Sexual Danger", *Journal of the History of Sexuality*, 8 (1998): 553–74
- Sigal, Pete, "The Politicization of Pederasty among the Colonial Yucatecan Maya", *Journal of the History of Sexuality*, 8 (1997): 1–24
- Skrine, C.P., "The Highlands of Persian Baluchistan", *The Geographical Journal*, 78 (1931): 321–38

- Smith, B.R., *Homosexual Desire in Shakespeare's England* (1994)
- Sommerwille, M., *Sex & Subjection: Attitudes to Women in Early Modern Society* (1995)
- Soper, Alexander C., "The Roman Style in Gandhara", *American Journal of Archaeology*, 55 (1951): 301–19
- Spear, Gary, "Shakespeare's 'Manly' Parts: Masculinity and Effeminacy in Troilus and Cressida", *Shakespeare Quarterly*, 44 (1993): 409–22
- Spencer, Colin, *Homosexuality: A History* (London, 1995)
- Stewart, A., *Close Readers: Humanism & Sodomy in Early Modern Europe* (1997)
- Stone, Donald Jr, "The Sexual Outlaw in France, 1605", *Journal of the History of Sexuality*, 2 (1992): 597–608
- Stone, Lawrence, "Libertine Sexuality in Post-Restoration England: Group Sex and Flegellation among the Middling Sort in Norwich in 1706–97", *Journal of the History of Sexuality*, 2 (1992): 511–26
- Suleri, S., *The Rhetoric of English India* (Chicago, 1992)
- Tannahill, R., *Sex in History* (1980)
- Teasley, David, "The Charge of Sodomy as a Political Weapon in Early Modern France: The Case of Henry III in Catholic League Polemic, 1585–1589", *Maryland Historian*, 18 (1997): 17–30
- Terraciano, Kevin, "Crime and Culture in Colonial Mexico: The Case of the Mixtec Muder Note", *Ethnohistory*, 45 (1998): 709–45
- Texler, Richard, *Sex and Conquest: Gendered Violence, Political Order, and the European Conquest of the Americas* (Ithaca, 1995)
- Thorner, Daniel, "Hindu-Moslem Conflict in India", *Far Eastern Survey*, 17 (1948): 77–80
- Tóth, I.G., "Peasant Sexuality in 18th Century Hungary", *Continuity and Change*, 6 (1991): 43–58
- Traub, Valerie, "The Perversion of 'Lesbian' Desire", *History Workshop Journal*, 41 (1996): 19–49
- Trautmann, Thomas R., "length of Generation and Reign in Ancient India", *Journal of the American Oriental Society*, 89 (1969): 564–77
- Trumbach, Randolph, "London's Sodomites: Homosexual Behaviour and Western Culture in the 18th Century", *Journal of Social History*, 11 (1997): 1–33

- Trumbach, Randolph, "Sex, Gender, and Sexual Identity in Modern Culture: Male Sodomy and Female Prostitution in Enlightenment London", *The Journal of the History of Sexuality*, 2 (1991): 186–203
- Turley, H., *Rum, Sodomy, and the Lash: Piracy, Sexuality, and Masculine Identity* (1999)
- Turner, J., *Sexuality & Gender in Early Modern Europe* (1993)
- Ucko, Peter J., "Penis Sheats: A Comparative Study", *Proceeding of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, 1969 (1969): 24a–67
- Van der Meer, Theo, "Tribades on Trial: Female Same-Sex Offenders in Late Eighteenth-Century Amsterdam", *Journal of the History of sexuality*, 1 (1991): 424–45
- Vanita, R. And S. Kidwai (eds), *Same-Sex Love in India: Readings from Literature and History* (2000)
- Vicinus, Martha, "Lesbian Perversity and Victorian Marriage: The 1864 Codrington Divorce Trial", *The Journal of British Studies*, 36 (1997): 70–98
- Wall, Wendy, "Household Stuff: The Sexual Politics of Domesticity and the Advent of English Comedy", *English Literary History*, 65 (1998): 1–45
- Walsham, A., "Witchcraft, Sexuality, and Colonization in the early modern World", *Historical Journal*, 42 (1999): 269–76
- Walther, Daniel J., "Gender Construction and Settler Colonialism in German Southwest Africa, 1894–1914", *The Historian*, 66 (2004): 1–18
- Warnicke, Retha M., "The Eternal Triangle and Court Politics: Henry VIII, Anne Boleyn, and Sir Thomas Wyatt", *Albion*, 18 (1986): 565–79
- Webb, James L.A. Jr, "The Horse and Slave Trade between the Western Sahara and Senegambia", *The Journal of African History*, 34 (1993): 221–46
- Weed, D.M., "Sexual Positions: Men of Pleasure, Economy and Dignity in Boswell's London Journal", *Eighteenth Century Studies*, 31 (1997/98): 215–34
- Wikan, Unni, "Man Becomes Woman: Transsexualism in Oman as a key to Gender Roles", *Man*, New Series, 12 (1977): 304–319

- Willen, D., "Gender, Society and Culture, 1500–1800", *Journal of British Studies*, 37 (1998): 451–60
- Williams, Walter, *The Spirit and the Flesh: Sexual Diversity in American Indian Culture* (Boston, 1987)
- Williamson, Arthur H., "Scots, Indians and Empire: The Scottish Politics of Civilization 1519–1609", *Past and Present*, 150 (1996): 46–83
- Wilmsen, Edwin N. Denbow, and R. James, "Paradigmatic History of San-Speaking Peoples and Current Attempts at revision", *Current Anthropology*, 31 (1990): 489–524
- Wright, J.W., and E.K. Rowson (eds), *Homoeroticism in Classical Arabic Literature* (1997)
- Yang, Alan S., "Trends: Attitudes Toward Homosexuality", *The Public Opinion Quarterly*, 61 (1997): 477–507
- Yarbrough, Anne, "Apprentices as Adolescents in Sixteenth Century Bristol", *Journal of Social History*, 13 (1979): 67–81
- Yohannan, John D., "The Persian Poetry Fad in England, 1770–1825", *Comparative Literature*, 4 (1925): 137–60
- Yokoi, Tokiwo, "The Ethical Life and Conceptions of the Japanese", *International Journal of Ethics*, 6 (1896): 182–204
- Young, M.B., *King James and the History of Homosexuality* (2000)
- Zabin, Laurie Schwab, and Karungari Kiragu, "The Health Consequences of Adolescent Sexual and fertility Behaviour in Sub-Saharan Africa", *Studies in Family Planning*, 29 (1998): 210–32
- Zorach, R.E., "The Matter of Italy: Sodomy and the Scandal of Style in 16th Century France", *Journal of Medieval and Early Modern Studies*, 28 (1998): 581–609
- Zwilling, Leonard, and Michael J. Sweet, "Like a City Ablaze: The Third sex and the Creation of Sexuality in Jain Religious Literature", *Journal of the History of sexuality*, 6 (1996): 359–84 , "The First Medicalization: The Taxonomy and Etiology of Queerness in Classical Indian Medicine", *Journal of the History of Sexuality*, 3 (1993): 590–607

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

613.885(091)

NAPHY, William

Historija homoseksualnosti : born to be gay / William Naphy ; prevod sa engleskog jezika Arijana Aganović. - Sarajevo : Sarajevski otvoreni centar ; Zagreb : Domino ; Beograd : Queeria, 2012. - 307 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Edicija Questioning)

Prijevod djela: Born to be gay. History of homosexuality. - Bibliografija: str. 305-306.

ISBN 978-9958-9959-5-8
COBISS.BH-ID 19296518

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

316.837(091)
305-055.3-055.1/.2(091)

NAPHY, William

Historija homoseksualnosti : born to be gay / William Naphy ; prevod sa engleskog jezika Arijana Aganović. - Sarajevo : Sarajevski otvoreni centar ; Zagreb : Domino ; Beograd : Queeria centar, 2012 (Sarajevo : Dobra knjiga). - 307 str. : ilustr. ; 21 cm

Prevod dela: Born to Be Gay. History of Homosexuality. - Tiraž 1.500. - Bibliografija: str. 298-305. - Registar.

ISBN 978-86-913181-1-6

a) Хомосексуалност - Историја
COBISS.SR-ID 188974604

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 795724.
ISBN: 978 953 773 0079